Editura UNIVERS

Karel Čapek (1890–1938) s-a născut în localitatea Malé Svatoňovice din munții Krkonoše. Studiază filozofia la Universitatea din Praga. Începînd din 1917 pînă la sfîrșitul vieții lucrează ca redactor la ziarele *Národní listy*, *Nebojsa*, *Lidové noviny*. Debutează în literatură împreună cu fratele său, pictorul Josef Čapek, cu care semnează volumele de povestiri *Adîncimi strălucitoare* (1916) și *Grădina lui Krakonoš* (1918). Debutul individual și-l face cu volumul de povestiri *Troița* (1917), urmat de *Povestiri penibile* (1921) și de cunoscutele *Povestiri dintr-un buzunar* și *Povestiri din celălalt buzunar* (1929). În dramaturgie debutează cu piesa *Tilharul* (1920); îi urmează *RUR* (1920), *Din viața insectelor* (1921, în colaborare cu J. Čapek), *Afacerea Macropulos* (1922), *Jocul fatal al dragostei* (1922, în colaborare cu J. Čapek), *Adam Creatorul* (1927, în colaborare cu J. Čapek), *Boala albă* (1937) și *Mama* (1938).

Vol. I–II, lei 15

218

1973

KAREL ČAPEK • POVESTIRI DINTR-UN BUZUNAR și POVESTIRI DIN CELĂLALT BUZUNAR

KAREL ČAPEK

POVESTIRI DINTR-UN BUZUNAR și POVESTIRI DIN CELĂLALT BUZUNAR

COLECȚIA MERIDIANE

Desenul copertei *PETRESCU DAMIAN*

Din volumele:
KAREL ČAPEK
POVÍDKY Z JEDNÉ KAPSY
şi
POVÍDKY Z DRUHÉ KAPSY
Československý spisovatel
Praha 1967

Karel Čapek

Povestiri dintr-un buzunar şi Povestiri din celălalt buzunar

EDITURA UNIVERS

Bucureşti, 1973

POVESTIRI DINTR-UN BUZUNAR

CAZUL DR. MEJZLÍK

— Uite ce, domnule Dastych, am venit la dumneata să-mi dai un sfat, se adresă îngîndurat polițistul, dr. Mejzlík, bătrînului scamator. Am un caz căruia nu-i pot da de capăt.

— Dă-i drumul, îl invită domnul Dastych. La cine se referă cazul respectiv?

— La mine, oftă dr. Mejzlík. Cu cît mă gîndesc mai mult, cu atît mi-e mai puțin clar. Să înnebunești, nu altceva!

— Deci cine cu ce te-a supărat? întrebă prevenitor domnul Dastych.

— Nimeni, izbucni dr. Mejzlík. Ăsta-i lucrul cel mai grav. Eu însumi am făcut ceva ce nu înțeleg.

— Poate că nu-i atît de grav, îl consolă bătrînul Dastych. Ei, ce-ai făcut, tinere?

— Am prins un hoț, răspunse abătut dr. Mejzlík.

— Asta-i tot?

— Tot.

— Și hoțul nu era hoțul adevărat, îl ajută domnul Dastych.

— Ba era, a și recunoscut. A golit casa de bani a Asociației de binefacere evreiești. Un oarecare

Rozanowski, alias Rosenbaum din Lvov, mormăi dr. Mejzlík. S-a găsit la el tot arsenalul de chei şi instrumente.

— Ei, şi ce-ai dori să ştii? îl cercetă bătrînul Dastych.

— Aş vrea să ştiu, rosti dus pe gînduri poliţistul, cum s-a făcut de l-am prins. Stai, să-ţi povestesc totul, pe rînd. Acum o lună, pe ziua de trei martie, eram de serviciu pînă la miezul nopţii. Nu ştiu dacă mai ţii minte că plouase trei zile în şir. Intru pentru o clipă în cafenea şi pe urmă dau să plec spre casă, în Vinohrady. În loc de asta însă, o apuc în direcţia inversă, spre strada Dlázdená. Spune, dumneata ştii de ce am luat-o tocmai în direcţia asta?

— Poate că doar aşa, din întîmplare, îşi exprimă părerea domnul Dastych.

— Bine, dar pe o asemenea vreme nu se-nvîrte omul aşa, la voia întîmplării, pe străzi... Aş vrea să ştiu ce dracu am căutat pe acolo. Ce crezi, n-ar putea fi intuiţie? Ştii, ceva în genul telepatiei.

— Aha! făcu domnul Dastych. Tot ce se poate.

— Ei vezi, asta-i, spuse îngrijorat dr. Mejzlík. Tot aşa de bine ar putea fi însă şi dorinţa din subconştient de a arunca o privire la „Trei fecioare".

— Asta-i bomba aia din strada Dlázdená, îşi aminti domnul Dastych.

— Exact. Acolo au obiceiul să se abată peste noapte spărgătorii şi hoţii de buzunare din Pesta sau din Galiţia, cînd vin la Praga după lucru. Stăm cu ochii pe ei. Ce crezi, faptul că m-am dus să dau o raită prin localul ăla n-a fost un simplu gest de rutină poliţienească?

— S-ar putea, fu de părere domnul Dastych. Asemenea lucruri le faci cîteodată complet mecanic, mai ales cînd ai în tine simţul datoriei. Nu-i nimic deosebit.

— Merg aşadar pe strada Dlázdená, continuă dr. Mejzlík. Citesc în treacăt lista pasagerilor de la „Trei fecioare" şi merg mai departe. La capătul străzii mă opresc şi o iau îndărăt. Nu ştii de ce m-am întors din drum?

— Obişnuinţa, zise domnul Dastych. Obiceiul de a patrula.

— S-ar putea, încuviinţă poliţistul. Dar îmi terminasem slujba şi voiam să merg acasă. O fi fost vreo presimţire.

— Se întîmplă asemenea cazuri, recunoscu domnul Dastych, dar o astfel de presimţire nu are nimic bizar în ea. E lucru ştiut doar că în fiecare om se ascund unele simţuri deosebite...

— Hergot! răcni dr. Mejzlík. Atunci ce-a fost? Rutină sau simţuri deosebite? Asta vreau să ştiu! Dar să continui: Cum merg eu aşa, văd că vine spre mine un om. O să spui: şi de ce, mă rog, n-ar putea să umble cineva la ora unu noaptea pe strada Dlázdená? Nu-i nimic suspect în asta. Nici eu nu m-am gîndit la nimic, dar m-am oprit sub un felinar să-mi aprind o ţigară. Ştii, aşa procedăm noi cînd vrem să ne uităm bine la cineva, noaptea. Ce crezi: a fost întîmplare, obişnuinţă, sau... sau o alarmă subconştientă?

— Nu ştiu, zise domnul Dastych.

— Nici eu, strigă înciudat dr. Mejzlík. Fir-ar al naibii! Îmi aprind aşadar ţigara sub felinarul

acela şi aştept ca omul să treacă pe lîngă mine. Nici nu m-am uitat la mutra lui, priveam doar în pămînt. După ce a trecut, am avut o senzaţie de nemulţumire. Ei, drăcie! mi-am zis. Ceva nu-i în regulă, dar ce anume? Nici nu băgasem de seamă cum arată individul. Şi cum stam eu aşa, în ploaie, sub felinar şi mă gîndeam, deodată îmi scapără prin minte: pantofii! Omul acela avea ceva neobişnuit la pantofi. Şi deodată mă aud rostind cu glas tare: cenuşă!

— Ce fel de cenuşă? întrebă domnul Dastych.

— Cenuşă, na! În clipa aceea mi-am amintit că omul avea cenuşă pe pantofi, între talpă şi căpută.

— De ce n-ar fi putut avea cenuşă pe pantofi? întrebă domnul Dastych.

— În clipa aceea am văzut, da, am văzut cu ochii o spărtură în peretele casei de bani, din care căzuse pe duşumea cenuşă. Ştii, cenuşa care se pune de obicei între plăcile de oţel. Şi am văzut pantofii aceia călcînd prin cenuşă, strigă dr. Mejzlík.

— Atunci a fost intuiţie, decise domnul Dastych. O intuiţie genială, dar întîmplătoare.

— Mofturi, zise dr. Mejzlík. Domnule, dacă n-ar fi plouat, nici n-aş fi remarcat cenuşa. Cînd plouă, în mod normal, nu poţi avea pantofii murdari de cenuşă, înţelegi?

— Prin urmare, a fost o deducţie empirică, spuse convins domnul Dastych. Un raţionament strălucit, bazat pe experienţă. Ce-a fost mai departe?

— M-am luat după el: bineînţeles, s-a făcut nevăzut la „Trei fecioare". Am telefonat să mi se trimită doi agenţi secreţi şi am făcut o razie.

L-am prins pe domnul Rosenbaum cu cenuşa aia a lui, cu uneltele de spărgător şi cu cele douăsprezece mii din casa Asociaţiei evreieşti de binefacere. Simplu şi gata. Ştii, în ziare s-a scris că poliţia noastră a dat de rîndul ăsta dovadă de o promptitudine remarcabilă. Ce tîmpenie! Mă rog, spune şi dumneata, dacă n-aş fi trecut din întîmplare pe strada Dlázdená şi nu m-aş fi uitat din întîmplare la încălţămintea hoţului... Adică, făcu deprimat dr. Mejzlík, a fost sau n-a fost doar o întîmplare? Asta e întrebarea.

— Ce importanţă are? zise domnul Dastych. Tinere, a fost un succes pentru care trebuie să te feliciţi!

— Să mă felicit! izbucni dr. Mejzlík. Cum să mă felicit cînd nu ştiu pentru ce? Pentru splendida mea perspicacitate de detectiv? Pentru reflexele mele de poliţist? Sau pentru întîmplarea fericită care m-a favorizat? Sau poate, cumva, pentru intuiţie ori telepatie? Acesta a fost primul meu mare succes... Dar omul trebuie să aibă un punct de sprijin, ceva de care să se ţină, nu? Să zicem că mîine îmi încredinţează un omor. Ce-am să fac atunci, domnule Dastych? Să umblu haihui pe străzi şi să arunc priviri agere la încălţămintea oamenilor? Sau să mă las în seama mirosului, aşteptînd ca vreo presimţire oarecare sau o voce interioară să mă conducă direct la asasin? Vezi, aici e buba. Toţi de la poliţie îşi zic: „Ce nas are copoiul ăsta de Mejzlík! Ochelaristul ăsta tinerel va ajunge cineva, are talent de detectiv!" E o situaţie disperată, bombăni dr. Mejzlík. Omul trebuie să aibă o metodă. Pînă la primul meu caz am crezut în tot felul

de metode şablon. Ştii, metode de supraveghere, de însuşire a practicii, de investigare sistematică, şi alte asemenea prostii. Iar acum, cînd analizez cazul ăsta, văd că... Ascultă, izbucni el uşurat, eu cred că tot o întîmplare fericită a fost.

— Aşa s-ar părea, glăsui cu înţelepciune domnul Dastych. Dar a mai fost şi o doză de observaţie şi ceva logică.

— Şi rutină, adaugă descurajat tînărul agent.

— Şi intuiţie. Şi, de asemenea, puţină previziune. Şi instinct.

— Sfinte Cristoase! Vezi? se căină dr. Mejzlík. Domnule Dastych, spune-mi: pe unde am s-o iau dacă o fi să mă apuc acum de altceva?

— Domnul doctor Mejzlík la telefon, anunţă portarul. Sînteţi chemat de şeful poliţiei.

— Gata, mormăi distrus dr. Mejzlík. Cînd se întoarse palid şi nervos de la telefon, strigă iritat: „Plata, te rog! Ce era de aşteptat s-a întîmplat. S-a găsit cadavrul unui străin asasinat într-un hotel. Dracul să-l... "şi plecă. S-ar fi zis că acest tînăr energic are trac.

CRIZANTEMA ALBASTRĂ

— Am să vă povestesc cum a venit pe lume Clara, începu bătrînul Fulinus. Pe vremea aceea mă ocupam de amenajarea parcului contelui Lichtenberg, din Lubenec. Bătrînul conte era un mare cunoscător. Punea să i se trimită din Anglia, de la Veitsche, copaci cu rădăcină cu tot, iar din Olanda comandase să i se aducă şaptesprezece mii de bulbi de lalele. Asta v-am spus-o numai aşa, c-a venit vorba. Într-o duminecă, deci, treceam pe strada din Lubenec, cînd mă întîlnesc cu Clara. Era o fată idioată, din partea locului, surdomută şi nebună, care, oriunde se afla, chicotea fericită — nu ştiţi, domnilor, de ce or fi toţi idioţii ăştia aşa de fericiţi? Tocmai încercam s-o evit, ca să nu sară să mă sărute, cînd zăresc deodată, în mîinile ei, un buchet. Se aflau în el, e drept, şi mărar, şi tot felul de buruieni de cîmp, dar printre ele, domnilor, am văzut ceva — să mă lovească damblaua, nu alta! Nebuna avea în buchetul ei o floare de crizantemă bătută, de culoare albastră! Albastră, domnule! Albastră ca *Phlox Laphami*, cu uşoare reflexe de ardezie, cu margini roz de

atlaz, în mijloc ca o *Campanula turbinata*, cu corola bogată, plină, dar toate astea erau nimic față de culoarea aceea, care și atunci ca și azi e absolut neîntîlnită la crizantema indiană perenă. Cu cinci ani în urmă fusesem la bătrînul Veitsche. Sir James mi se lăudase că, vezi Doamne, în anul precedent îi înflorise o crizantemă, importată direct din China, de culoare lila deschis, dar că iarna, din păcate, i se uscase. Iar aici sorcova asta cîrîitoare ține în labele ei murdare o crizantemă atît de albastră, cum nici în vis nu puteți vedea. Bun!

Așadar, Clara mugea bucuroasă și împingea spre mine buchetul. I-am dat o coroană și i-am arătat crizantema: Claro, de unde ai luat asta? Clara cotcodăci entuziasmată și scoase un nechezat. Mai mult n-am obținut de la ea. Strig la ea, arăt cu mîinile, degeaba. Voia cu tot dinadinsul să mă îmbrățișeze. Dau fuga la contele cel bătrîn cu prețioasa crizantemă albastră: Excelență, uite ce crește pe aici prin împrejurimi, hai să căutăm. Bătrînul puse să se înhame caii la trăsură și ceru să o luăm pe Clara cu noi. Dar Clara între timp se topise și nu putui să-i dau de urmă. Așteptam lîngă trăsură și înjuram de mai bine de o oră — vezi că domnul conte slujise în tinerețe la dragoni. Nu terminasem încă totul, cînd o văd pe Clara alergînd spre mine cu limba scoasă și îndesîndu-mi în brațe un buchet de crizanteme albastre proaspăt rupte. Contele îi dădu o hîrtie de o sută, dar Clara, dezamăgită, se puse pe bocit — sărmana de ea, nu văzuse în viața ei o hîrtie de-o sută de coroane. A trebuit să-i dau o coroană, ca s-o împac.

Începu să joace și să țipe, dar noi o suirăm pe capră, îi arătarăm crizantemele albastre și: Claro, condu-ne!

Clara, cocoțată pe capră, scotea chiote de bucurie. Vă puteți imagina ce supărat putea să fie înălțimea-sa vizitiul că e nevoit să stea alături de ea. În afară de asta, caii se speriau într-una de chiotele și grohăielile ei; ce să spun, era o călătorie a dracului de plăcută! După vreo jumătate de oră am spus: „Excelență, am făcut cel puțin paisprezece kilometri“.

— Nu-i nimic, mormăi contele, putem face și o sută.

— Bine, i-am zis eu, dar Clara s-a întors cu cel de-al doilea buchet după o oră. Locul respectiv nu poate fi deci mai departe de trei kilometri de Lubenec.

— Claro, strigă contele, arătînd spre crizantemele albastre, unde cresc astea? Unde le-ai găsit?

Clara croncăni ceva și arăta mereu înaintea noastră. Cred că-i plăcea să meargă cu trăsura. Ascultați, am crezut că are s-o omoare. Sfinte Dumnezeule, amarnic era la mînie! Caii erau acoperiți de spumă, Clara gîgîia, contele suduia, vizitiul mai-mai să plîngă de rușine, iar eu făceam planuri cum să dau de urma crizantemei albastre. „Excelență, zic eu, în felul ăsta nu se poate. Să mergem să căutăm floarea fără Clara. Să desenăm pe hartă un cerc cu perimetrul de trei kilometri, să-l împărțim în sectoare și să căutăm casă cu casă.“

— Bine, omule, dar pe o rază de trei kilometri în jurul Lubenecului nu se află nici un parc, zise contele.

— Asta-i foarte bine, zic eu. Într-un parc ați găsi pe dracu, doar dacă ați căuta *ageratum* sau *kana*. Uitați-vă, aici jos, pe tulpină, se află puțin pămînt; nu-i humus, e argilă clisoasă, îngrășată cu fecale umane. Trebuie să căutăm un loc unde se află mulți porumbei, frunzele sînt pline de găinaț de porumbel. Crește probabil lîngă un gard din pari negeluiți, fiindcă la subsuoara frunzei, aici, se află o fărîmiță de scoarță solzoasă de pin. Iată deci că ne putem călăuzi perfect.

— Cum? întrebă contele.

— Păi, zic eu, știm cum trebuie să căutăm; în jurul fiecărei căsuțe, pe o rază de trei kilometri. Să ne împărțim în patru grupe: dumneavoastră, eu, grădinarul dumneavoastră și ajutorul meu Vencl, și gata.

Bu-un! Dimineața următoare primul lucru pe care-l văd e un nou buchet de crizanteme albastre pe care mi-l aduce Clara. Pe urmă am cercetat conștiincios sectorul meu, am băut în fiecare cîrciumă cîte o bere caldă, am mîncat brînză fermentată și i-am întrebat pe oameni de crizantemele albastre. Nu mă întreba, domnule, ce diaree m-a apucat după brînza aia, era cald, așa cum se întîmplă uneori la sfîrșitul lui septembrie, iar eu trebuia să intru în fiecare casă, să înghit toate mojiciile, fiindcă oamenii își închipuiau că sînt nebun, ori vreun agent, ori cine știe ce funcționar de pe undeva. De un lucru însă eram sigur seara: în sectorul meu nu creștea nici o crizantemă albastră. Nici în celelalte trei n-au găsit nimic. Doar Clara a adus încă un buchet de crizanteme proaspăt rupte.

Știți, un conte, dacă stai să te gîndești, este un boier de seamă, așa că a chemat la el jandarmii, le-a pus fiecăruia în mînă cîte o crizantemă și le-a promis că le dă nu știu ce dacă îi găsesc floarea aceea. Jandarmii sînt oameni culți, citesc ziarele și în afară de asta cunosc fiecare pietricică și se bucură de mare autoritate. Imaginați-vă, domnul meu, că în ziua aceea șase jandarmi, paznicii comunali, primarii comunelor, tineretul școlar cu învățătorii și o ceată de țigani au scotocit, colțișor cu colțișor, bucățica aceea de pămînt pe o rază de trei kilometri, rupînd orice buruiană înflorea pe acolo și aducînd-o la castel. Se adunaseră la flori ca în joia verde! Dar de crizantema albastră nici urmă, se-nțelege. Am pus s-o păzească toată ziua pe Clara, noaptea însă a fugit și după miezul nopții mi-a adus un braț plin de crizanteme albastre. Am pus s-o închidă la arest, ca să nu le rupă pe toate. Ne aflam însă la capătul puterilor. Pe cinstea mea, parcă erau niște vrăji la mijloc.

Imaginați-vă, un teren cît podul palmei... Știți, omului îi este îngăduit să fie grosolan cînd se află la mare ananghie sau a dat peste el vreun necaz, cunosc și eu asta; dar cînd domnul conte, turbat de furie, mi-a spus că sînt la fel de idiot ca și Clara, i-am replicat că nu permit unui bătrîn cretin să mă jignească și am plecat direct la tren. De atunci n-am mai dat pe la Lubenec. Dar cînd m-am aflat în vagon și trenul s-a pus în mișcare, am început să plîng ca un copil mic că n-am să mai văd crizantema albastră și că o părăsesc pentru totdeauna. Și cum plîngeam eu așa, cu privirile îndreptate spre fereastră, văd

chiar de-a lungul liniei strălucind ceva albastru. Domnule Čapek, a fost ceva mai puternic decît mine, care m-a aruncat în sus de pe banchetă și m-a îndemnat să trag semnalul de alarmă. Nici nu știu cînd am făcut asta. Trenul s-a oprit brusc, scrîșnind din frîne, și eu am fost proiectat pe canapeaua din față. Cu ocazia asta mi-am rupt degetul, uite ăsta. Cînd l-am văzut pe conductorul care dăduse fuga să vadă ce s-a întîmplat, am bîiguit cum că am uitat, chipurile, ceva la Lubenec și am fost nevoit să plătesc o amendă piperată. Domnule, înjuram ca un birjar în timp ce mă-ndreptam șontîc-șontîc înapoi, de-a lungul terasamentului, spre albastrul acela pe care-l zărisem din tren. Prostule, îmi ziceam, o fi doar vreo albăstrea de toamnă sau cine știe ce altă buruiană și tu arunci pe fereastră atîta bănet! Am străbătut vreo cinci sute de metri. Mă gîndeam deja că albastrul acela nu putea fi așa de departe, că am trecut de el sau poate că mi s-o fi părut doar, cînd, pe o mică ridicătură lîngă terasament, văd o căsuță de cantonier, cu o grădiniță împrejmuită cu un gard de pari, deasupra căruia se ițea albastrul acela. Erau două tufe de crizanteme albastre.

Domnule, orice copil știe ce cultivă cantonierii în grădinițele alea ale lor. În afară de pepeni și varză, în general, floarea-soarelui, cîteva tufe de trandafiri și roșii, nalbă, *tropaeolum* și gherghine. Omul ăsta nu avea însă nici atît, ci doar cartofi, fasole, o tufă de liliac bordo și în colț cele două tufe de crizanteme albastre.

— Omule, îi strig eu peste gard, de unde ai luat tufele astea?

— Astea albastre? întrebă cantonierul. Sînt aici de pe cînd trăia răposatul Cermák, care a fost cantonier înaintea mea. Pe terasament însă n-ai voie să umbli, domnule. Uite ce scrie pe tăblița aia. Trecerea peste linii strict interzisă. Ce treabă ai aici?

— Nene, îi zic eu, și pe unde, mă rog frumos, se poate intra la dumneata?

— Pe poarta dinspre linie, îmi răspunde cantonierul. Dar aici n-are nimeni ce căuta. Ce dorești? Șterge-o de aici, neghiobule, dar să nu-ți calce piciorul pe linie!

— Păi, atunci pe unde s-o șterg? zic eu.

— Nu mă privește, strigă cantonierul, dar pe linie nu, și cu asta basta!

Mă așez atunci pe marginea terasamentului și-i spun: „Ascultă, unchiașule, vinde-mi mie florile alea albastre."

— Nu le vînd, bombăne cantonierul. Și întinde-o de-aici, valea! N-ai voie să șezi pe terasament.

— De ce nu? zic eu. Nu scrie pe nici o tăbliță că nu-i voie să șezi. Umblatul e interzis, dar eu acuma nu merg.

Cantonierul n-avu ce să mai zică și se mărgini să mă înjure peste gard. Era însă, probabil, un om singuratic. După un timp încetă să mai înjure și începu să vorbească singur. După vreo jumătate de oră ieși să cerceteze linia.

— Ei, mi se adresă el, oprindu-se lîngă mine, n-ai plecat încă de-aici?

— Nu pot, zic eu, pe linie e interzis să umbli și alt drum nu e.

Cantonierul reflectă puţin. „Uite ce e, îmi zise el apoi, după ce dau cotul ăla, pleci de aici pe linie. Eu n-am să te văd."

I-am mulţumit cu căldură şi, cînd a dat cotul, am sărit gardul în grădina lui şi cu propria lui sapă am scos din rădăcină cele două crizanteme. Le-am furat, domnule. Sînt om cinstit şi în viaţa mea am furat doar de şapte ori; şi de fiecare dată flori.

O oră după aceea mă aflam în tren şi duceam spre casă crizantemele albastre furate. Cînd am trecut pe lîngă căsuţa cantonierului, l-am văzut pe bătrîn, cu un fanion în mînă, strîmbîndu-se ca dracul. L-am salutat, dar cred că nu m-a recunoscut.

Vedeţi dar, domnule, pentru că se afla acolo tăbliţa aceea cu inscripţia „Trecerea oprită", nu ne-a trecut nici unuia dintre noi prin minte, nici jandarmilor, nici ţiganilor, nici copiilor, că am fi putut căuta şi acolo crizantema albastră. Atîta forţă are, domnule, o tăbliţă indicatoare. Poate că pe lîngă căsuţele cantonierilor creşte ciuboţica cucului albastră sau pomul cunoaşterii sau feriga de aur, dar n-o să le descopere nimeni niciodată, pentru că trecerea peste linii este strict interzisă, şi basta. Doar Clara nebuna a ajuns acolo, fiindcă era idioată şi nu ştia să citească.

De aceea i-am dat crizantemei albastre numele de Clara. De cincisprezece ani mă cunosc cu ea. Probabil însă că am răsfăţat-o cu pămînt bun şi umezeală — necioplitul ăla de cantonier n-o uda deloc, pămîntul era tare ca piatra. Pe scurt,

la începutul primăverii încolţeşte, vara se mănează şi în august se ofileşte. Gîndiţi-vă, sînt singurul om din lume care posedă crizantema albastră şi n-ajung s-o expun în public. Ce Bretagne şi Anastasia? Alea bat doar aşa, puţin, în violet, dar Clara, domnule, Clara, cînd o înflori odată, se va vorbi despre ea în lumea întreagă.

CĂRTURĂREASA

Orice cunoscător într-ale legilor va ghici că întîmplarea aceasta nu putea avea loc nici în Franța, nici în Germania, deoarece, în aceste țări, după cum se știe, judecătorii sînt nevoiți să judece și să pedepsească pe răufăcători după litera textului și nu după dreapta lor judecată și conștiință. Deoarece în această povestire apare un judecător care dă o sentință ținînd seama nu de paragrafe, ci de judecata lui sănătoasă, rezultă că întîmplarea nu putea avea loc decît în Anglia. Și în adevăr s-a petrecut la Londra, mai precis la Kesington, sau, stați puțin, la Brompton sau Bayswater, în fine, pe undeva, pe acolo. Judecătorul se numea *Master Justice* Kelley, iar femeia Myers. *Mistress* Edith Myers.

Aflați așadar că această, de altfel venerabilă, doamnă a atras atenția comisarului de poliție Mac Leary.

— Scumpa mea, îi spuse într-o seară Mac Leary soției sale, nu-mi iese din cap această Mrs. Myers. Aș vrea să știu din ce trăiește femeia asta. Închipuie-ți că acum, în februarie, trimite slujnica să-i cumpere sparanghel. Pe urmă am mai aflat că o vizitează zilnic cam douăzeci de

persoane, de la băcăniță pînă la contesă. Știu, dragă, ai să spui că e probabil cărturăreasă. Bun, dar treaba asta ar mai putea fi și un paravan pentru altceva, să spunem pentru proxenetism sau pentru spionaj. Tare aș vrea să știu ce se ascunde aici!

— Bine, Bob, zise excelenta soție a lui Mac Leary, lasă asta pe seama mea.

Așa s-a făcut că ziua următoare doamna Mac Leary, bineînțeles fără verighetă, în schimb îmbrăcată cochet și gătită ca o fată tînără căreia i-a sosit vremea să se mărite, sună, cu obrăjorii speriați, la ușa doamnei Myers din Bayswater sau Marylebon. Așteptă puțin pînă ce doamna Myers veni să-i deschidă.

— Ia loc, draga mea, o invită bătrîna doamnă Myers pe timida ei vizitatoare, după ce îi aruncă o privire cercetătoare. Cu ce-ți pot fi de folos?

— Eu, bîlbîi doamna Mac Leary, eu... aș vrea... mîine împlinesc douăzeci de ani... aș vrea grozav de mult să-mi cunosc viitorul.

— Domnișoară... hm, cum vă cheamă?... zise doamna Myers apucînd un pachet de cărți și începînd să le amestece cu gesturi energice.

— Jones, spuse dintr-o suflare doamna Mac Leary.

— Dragă domnișoară Jones, continuă doamna Myers, e o greșeală la mijloc. Eu nu practic ghicitul în cărți decît așa, cînd și cînd, la prieteni ca orice femeie bătrînă. Apucă, te rog, cărțile cu mîna stîngă și taie în cinci. Așa. Ghicesc uneori în cărți ca să mă distrez, dar altfel — ia să vedem, rosti ea, întorcînd prima grămăjoară.

Tobă ! Asta-i dar de bani. Şi un fante de roşu. Frumoasă carte !

— Ah ! făcu doamna Mac Leary. Şi mai departe?

— Fante de tobă, spuse doamna Myers întorcînd a doua grămăjoară. Decar de verde, îţi cade drum. Dar aici, strigă ea, văd birlicul de ghindă şi birlicul de ghindă e totdeauna scîrbă, dar vine după el dama de roşu.

— Şi ce înseamnă asta? întrebă doamna Mac Leary, rostogolindu-şi ochii în cap cît putea de bine.

— Iar tobă, reflectă deasupra celei de a treia grămăjoare doamna Myers. Îţi cade dar de bani mulţi, în curînd şi cu temei, la drum lung, dar nu ştiu încă dacă drumul îl faci dumneata ori cineva apropiat.

— Eu trebuie să mă duc să-mi vizitez mătuşa din Southampton, spuse doamna Mac Leary.

— O să fie un drum lung, zise doamna Myers întorcînd a patra grămăjoară. Cineva îţi stă împotrivă, un bărbat mai în vîrstă.

— Probabil tata, strigă doamna Mac Leary.

— Şi acum asta, glăsui cu un aer solemn doamna Myers, ridicînd cărţile din a cincea grămăjoară. Dragă domnişoară Jones, asta-i cea mai frumoasă carte pe care am văzut-o vreodată. Îţi cade cu temei la casă şi la aşternut. Nu va trece anul şi vei fi măritată. Te va lua de soţie un tînăr foarte, foarte bogat, un milionar sau poate un mare om de afaceri, pentru că, uite aici, e mereu la drum. Înainte de a vă căsători, veţi întîmpina însă greutăţi mari. Un bărbat mai în vîrstă o să vă pună piedici, dar dumneata să te ţii tare, că le dai la spate. După ce o să te măriţi

o să pleci departe, dincolo de ocean. Şi-acum dă-mi o guinee pentru misiunea creştină care se îngrijeşte de bieţii negri.

— Vă sînt foarte recunoscătoare, zise doamna Mac Leary scoţînd din poşetă o liră şi un şiling, atît de recunoscătoare ! Vă rog, doamnă Myers, cît ar costa fără piedicile acelea?

— Cărţile nu se pot plăti ca să spună altfel, rosti cu demnitate bătrîna doamnă. Unde lucrează tatăl dumitale?

— La poliţie, minţi, cu chip nevinovat, tînăra femeie. La poliţia secretă.

— Aha ! făcu bătrîna şi scoase din grămadă trei cărţi. Foarte urît, foarte rău ! Spune-i, draga mea, că îl ameninţă o mare primejdie. Ar trebui să vină la mine ca să afle mai multe. La mine vin o mulţime de funcţionari ai Scotland-Yardului ca să le dau în cărţi şi îmi spun tot ce au pe suflet. Aşa că trimite-l la mine. Spui că lucrează la secţia politică? Mr. Jones? Transmite-i că-l aştept. Cu bine, dragă domnişoară Jones. Următoarea !

*

— Nu-mi place treaba asta, spuse domnul Mac Leary, scărpinîndu-se gînditor la ceafă. Katie, femeia aia s-a interesat prea mult de răposatul tatăl tău. În afară de asta nu se numeşte Myers, ci Meierhofer şi este din Lübeck. A dracului nemţoaică, bombăni domnul Mac Leary, cum să-i venim de hac? Pun pariu că scoate de la oameni lucruri care n-ar trebui s-o intereseze. Ştii ce, eu am să raportez mai sus !

Domnul Mac Leary raportă în adevăr mai sus. E de mirare, dar sus nu luară istoria asta în glumă şi astfel venerabila doamnă Myers fu invitată să se prezinte în faţa judecătorului Kelly.

— Ia spune, doamnă Myers, ce-i cu ghicitul dumitale în cărţi? o întrebă judecătorul.

— Vai, domnule judecător, ce să fie? Omul trebuie să-şi cîştige într-un fel existenţa. La vîrsta mea doar n-am să mă duc să dansez într-un varieteu.

— Hm, făcu domnul Kelly. S-au primit însă reclamaţii că ghiceşti prost. Dragă doamnă Myers, asta-i ca şi cînd în loc de ciocolată ai vinde pastile de lut. În schimbul unei guinee omul are dreptul să ceară o prezicere ca lumea. Cum poţi ghici, dacă nu te pricepi?

— Unii nu se plîng, se apără bătrîna doamnă. Le prezic lucruri care le fac plăcere. Şi plăcerea aceea, domnule judecător, face cîţiva şilingi, acolo. Iar altă dată pur şi simplu o nimeresc. Uite ce mi-a spus o doamnă: doamnă Myers, nu mi-a ghicit nimeni niciodată aşa de bine ca dumneata şi nu mi-a dat sfaturi atît de bune. Locuieşte în St.John's Wood şi e în divorţ cu bărbatul ei.

— Stai puţin, îi tăie vorba judecătorul. Am aici o martoră împotriva dumitale. Doamnă Mac Leary, spuneţi-ne cum a fost.

— Doamna Myers mi-a prezis în cărţi, începu să vorbească grăbită doamna Mac Leary, că pînă într-un an mă voi mărita cu un tînăr foarte bogat şi că ne vom muta împreună peste ocean.

— De ce tocmai peste ocean? întrebă judecătorul.

— Pentru că în a doua grămadă de cărţi se afla un decar de verde, care, zicea doamna Myers, înseamnă drum.

— Prostii, mormăi pentru sine judecătorul. Decarul de ghindă înseamnă speranţă. Fantele de ghindă înseamnă drum; cînd se află alături de el un şeptar de spatie, înseamnă drum lung cu cîştig. N-ai să mă duci pe mine, doamnă Myers. Dumneata ai prezis martorei că pînă într-un an se va mărita cu un tînăr bogătaş. Doamna Mac Leary este însă măritată de trei ani cu remarcabilul comisar de poliţie Mac Leary. Cum explici acest nonsens, doamnă Myers?

— Ei, Doamne, păi se întîmplă, zise bătrîna liniştită. Persoana asta a venit la mine îmbrăcată fistichiu, dar cu mănuşa stîngă ruptă. Din asta am dedus că nu o dau banii afară din casă, dar că nu i-ar displace să facă o partidă. Mi-a spus că are douăzeci de ani, dar în realitate are douăzeci şi cinci.

— Douăzeci şi patru, izbucni doamna Mac Leary.

— N-are importanţă; prin urmare ar vrea să se mărite — se recomandase ca domnişoară. I-am prezis căsătorie cu un bărbat bogat, asta mi s-a părut cel mai potrivit.

— Dar cu chestia aia cu bărbatul mai în vîrstă şi cu drumul peste ocean ce-a fost? întrebă doamna Mac Leary.

— Ca să fie mai mult, spuse simplu doamna Myers. Pentru o guinee eşti dator să prezici o grămadă de lucruri.

— Ajunge, rosti judecătorul. Doamnă Myers, n-am ce-ţi face, să ghiceşti în felul acesta este o înşelătorie. La cărţile de ghicit trebuie să te pricepi. Desigur, există o mulţime de teorii, dar niciodată, auzi, niciodată decarul de ghindă n-a însemnat drum. Ai să plăteşti cincizeci de lire amendă, la fel ca cei care falsifică sau vînd mărfuri fără valoare. Planează asupra dumitale, doamnă Myers, bănuiala că ai practica, în afară de asta, spionajul. Cred însă că asta n-ai s-o recunoşti.

— Aşa cum există un Dumnezeu în cer, începu să strige doamna Myers, dar judecătorul Kelly îi curmă vorba: „Ei, hai, lasă, s-o lăsăm baltă. Deoarece eşti străină şi fără ocupaţie serioasă, forurile noastre politice se folosesc de dreptul lor şi te expulzează din ţară. Adio, doamnă Myers, mulţumesc, doamnă Leary. Îţi spun, să ghiceşti în felul ăsta în cărţi înseamnă cinism şi lipsă de conştiinţă profesională. Ţine minte asta, doamnă Myers!"

— Ce să fac, oftă bătrîna doamnă. Tocmai cînd începuse să renteze.

Cam la un an după întîmplarea asta, judecătorul Kelly îl întîlni pe comisarul Leary.

— Frumoasă vreme, spuse cu amabilitate judecătorul, apropo, ce mai face doamna Mac Leary?

Domnul Mac Leary îi aruncă o privire acră:

— De fapt, ştiţi... domnule Kelly, începu el încurcat, doamna Mac Leary... pe scurt, ne-am despărţit.

— Fugi de-aici! se minună judecătorul. O femeie aşa de frumoasă şi atît de tînără!

— Tocmai asta e, bombăni domnul Mac Leary. S-a amorezat lulea de ea, aşa, dintr-o dată, un tînăr filfizon... un milionar sau un om de afaceri din Melbourne... Am vrut s-o împiedic, dar... Domnul Mac Leary dădu cu lehamite din mînă. Acum o săptămînă au plecat împreună în Australia.

G H I C I T O R U L

— Ascultă la mine, domnule procuror, stăruia Janowitz, pe mine nu mă duce nimeni cu una, cu două, nu degeaba sînt eu ovrei. Dar ce face vrăjitorul ăsta, drept să-ți spun, nu-mi intră-n cap. Că doar nu e numai grafologie, e ceva nemaipomenit! Să vezi: scrie cineva cîteva rînduri pe un petic de hîrtie, tu îl bagi într-un plic și-l lași deschis; da el nici nu-și aruncă ochii pe hîrtie, bagă mîna în plic și pipăie scrisul. În timpul ăsta își schimonosește gura, de zici că-l țin mii de junghiuri. Pe urmă-i dă drumul și începe să-ți vorbească despre caracterul celui care a scris. Rămîi cu gura căscată cînd vezi cum le nimerește. Eu i-am băgat în plic o scrisoare de-a bătrînului Weinberg. A ghicit totul: și că are diabet, și că-i în pragul falimentului... Dumneata ce zici?

— Ce să zic? răspunse sec procurorul. L-o fi cunoscînd pe bătrîn.

— Păi, dacă-ți spun că nici n-a zărit scrisoarea, se înfierbîntă domnul Janowitz. Zice că fiecare scris emană un fluid, pe care poți să-l pipăi cum pipăi masa asta, că-i un fenomen pur fizic, cum sînt undele electromagnetice. Domnule procuror,

chestia asta nu e șarlatanie. Unde mai pui că prințul Karadag (așa-l cheamă) nu-ți ia un ban. Cică se trage dintr-o străveche familie aristocratică din Baku, așa mi-a spus un rus. Ce să mai vorbim? Vino să-l vezi! Îl găsești diseară la noi. Vino negreșit!

— Ia ascultă, domnule Janowitz, zise procurorul. Tot ce spui dumneata e foarte frumos, dar să știi că eu nu cred nici jumătate din ce îndrugă străinii ăștia, mai ales cînd nu le cunosc mijloacele de existență. Așa că despre fachiri de teapa ăstuia ce să mai vorbim... Dacă zici că mai e și prinț, atunci chiar că nu cred o iotă din palavrele lui. Unde spui că a învățat escrocheria aia a lui? În Persia, aha! Vezi-ți de treabă, domnule Janowitz; tot Orientul e o șarlatanie.

— Vai de mine, domnule procuror, ripostă Janowitz, tînărul meu lucrează cinstit. Nici vorbă de farmece și de mistere. Ascultă ce-ți spun eu: metoda lui e riguros științifică.

— Cu atît e mai mare escrocheria, îi repetă domnul procuror. Mă mir de dumneata, domnule Janowitz! Toată viața te-ai descurcat fără nici un fel de metode științifice. Ce te-a apucat tocmai acum? Dacă toată chestia asta ar avea ceva la bază, știința i-ar fi găsit de mult o explicație.

— Mda, încuviință Janowitz, ca și cum convingerile lui ar fi fost o clipă zdruncinate, dar am auzit cu urechile mele cum l-a dibuit pe bătrînul Weinberg. A fost pur și simplu genial. Nu mă refuza, domnule procuror. Vino și vezi! Dacă-i escrocherie, îi dai dumneata de urmă, că-n socoteli de astea nu te întrece nimeni. Încă nu s-a născut omul care să te ducă de nas.

— Adevărat, asta ar fi cam greu, spuse procurorul, încercînd să facă pe modestul. Las'că vin, domnule Janowitz, nu de alta, dar am chef să-l descos puțin pe vraciul ăsta al dumitale. E o rușine cît de creduli sînt oamenii noștri. Să nu te apuci să-i spui cine sînt. Am să-i pun în plic un manuscris teribil. N-ai nici o grijă, îi dovedesc eu că nu-i decît un șarlatan de duzină.

Trebuie să știți că la proxima ședință a Curții cu juri, domnul procuror (mai precis, domnul procuror-șef Klapka, doctor în drept) avea de susținut rechizitoriul în procesul numitului Hugo Müller, acuzat de omor premeditat. Hugo Müller, mare fabricant și milionar, era învinuit că-l asigurase pe fratele lui mai mic, Ota, pe o sumă mare de bani, după care îl înecase în heleșteul de la Doksan. Mai exista și bănuiala că-și sugrumase cu ani în urmă amanta, fapt care nu putuse fi însă dovedit. Pe scurt, era unul din acele procese răsunătoare, care-i aduseră lui Klapka faima celui mai de temut acuzator public. În asemenea împrejurări, își lucra dosarele cu toată stăruința și migala de care era în stare. Cazul era cam încurcat. Domnul procuror ar fi dat oricît pentru o probă directă, dar, așa cum stăteau lucrurile, era nevoit să recurgă mai mult la talentele sale oratorice ca să obțină ștreangul pentru domnul Müller, dat fiind că a trimite un acuzat la spînzurătoare e o chestiune de onoare pentru orice procuror.

În seara aceea, domnul Janowitz era cam emoționat. Făcu prezentările cu vocea înăbușită:

— Prințul Karadag, domnul Klapka. Aș zice să începem, nu?

Domnul procuror încercă să-l iscodească cu privirea pe tipul acela exotic. Era un tînăr costeliv, purta ochelari, avea o mutră de călugăr tibetan și niște degete subțiri de hoț de buzunare. „Un escroc", decise în sinea lui procurorul.

— Domnule Karadag, îl îmbie Janowitz cu volubilitate, poftește, te rog, aici, ia loc la masă! Uite, ți-am pregătit o sticlă de apă minerală! Poți să aprinzi lampa de birou, și stingem lustra, să nu te supere la ochi. Așa, liniște, vă rog, domnilor! Domnul pro... ăă... domnul Klapka a adus un manuscris. Poftim, domnule Karadag!

Procurorul tuși scurt și luă loc pe scaunul de unde putea să-l vadă mai bine pe ghicitor.

— Poftim manuscrisul! zise el și scoase din buzunarul de la piept un plic deschis. Poftim!

— *Merci*, zise ghicitorul cu glas tărăgănat, apoi apucă plicul și începu să-l sucească între degete, cu ochii închiși. Extraordinar! mormăi el și luă o înghițitură de apă.

Își vîrî degetele subțiri în plic și încremeni. Fața lui palidă păli și mai mult. În cameră se lăsă o tăcere atît de adîncă, încît se auzea gîfîitul lui Janowitz. (Domnul Janowitz era nițeluș astmatic.)

Buzele subțiri ale prințului Karadag fură străbătute de un tremur neobișnuit și gura lui se strîmbă, de parcă ar fi apucat cu mîna goală un drug de fier înroșit. Șuvoaie de sudoare i se revărsară pe frunte.

— Nu mai pot! țipă el.

Trase degetele din plic, le șterse cu batista, apoi le frecă de postavul feței de masă, ca și cum ar fi ascuțit un cuțit, după care sorbi, tremurînd, puțină apă din pahar și apucă iarăși, cu multă grijă, plicul între degete.

— Omul care a scris asta, începu el sec, omul care a scris aceste rînduri... are o putere imensă, dar o putere care... (se vedea că nu-i venea pe limbă cuvîntul potrivit) o putere perfidă. Te înfiori de atîta perfidie! țipă prințul și scăpă plicul pe masă. Nu mi-aș dori să-l am dușman pe omul acesta.

— De ce? Procurorul lăsă să-i scape involuntar această întrebare. A comis vreo crimă?

— Nu mă întrebați nimic! zise ghicitorul. Orice întrebare poate să mă deruteze. Tot ce pot să vă spun e că cel ce a scris asta e în stare de orice, e în stare de mîrșăvii fără seamăn. Voința lui de a parveni e nestăvilită... da, și voința de a se îmbogăți... Acest om nu s-ar da în lături nici dacă ar trebui să-și ucidă aproapele... Nu, nu e un criminal de rînd. Nici tigrul nu e un criminal, tigrul e un stăpîn... Omul acesta nu se înjosește cu coțcării mărunte, el are convingerea că e stăpîn peste viețile altora. Cînd urmărește un țel, ar fi în stare să suprime pe oricine i s-ar pune în cale.

— E mai presus de bine și de rău, mormăi procurorul în semn de încuviințare.

— Astea-s vorbe, zise prințul Karadag. Nimeni nu e mai presus de bine și de rău. Omul acesta are reguli de conduită foarte precise. Nu datorează nimic, nu fură, nu minte, dar, cînd ucide un om, are calmul jucătorului de șah care-și face mat adversarul. Crima e un joc pentru el, și-l joacă cu multă artă.

Ajuns aici, ghicitorul se încruntă.

— Văd o barcă cu motor alunecînd pe un lac întins. Ce-o fi însemnînd asta?

— Haide, spune! stărui procurorul cu sufletul la gură.

— Nu mai văd nimic, totul se cufundă în ceață. O pîclă stranie învăluie voința lui dîrză, neclintită, de a-și doborî prada. Dar pîcla asta nu-i patimă, e rațiune. Rațiunea îl călăuzește pas cu pas. Procedează întocmai cum ar proceda dacă ar avea de rezolvat o problemă de matematică. Nu, omul ăsta nu s-ar da în lături de la nimic. E atît de stăpîn pe sine, are atîta încredere în puterea lui... Îmi face impresia că privește totul de sus. E peste măsură de trufaș și de plin de sine. Simte o adevărată voluptate să știe că oamenii se tem de el.

Ghicitorul mai sorbi o gură de apă.

— Dar, la urma urmei, nu face decît să joace teatru. E un ambițios care pozează, care ar vrea să zguduie lumea prin faptele sale. Ajunge! Am obosit. Individul ăsta mi-e antipatic.

— Ascultă, Janowitz, zise procurorul cu însuflețire, ghicitorul dumitale e într-adevăr formidabil. Vorbele lui au zugrăvit un portret desăvîrșit. Un om puternic, lipsit de scrupule, care-i consideră pe ceilalți ca pe o pradă, un jucător neîntrecut cînd joacă, un om care-și pregătește crima lucid, calculat, care nu-și reproșează ni-

ciodată nimic... Un *gentleman* şi în acelaşi timp un măscărici. Domnule Janowitz, îţi mărturisesc că l-a ghicit sută în sută.

— Nu ţi-am spus eu? Domnul Janowitz se simţea foarte măgulit. Ia spune, nu-i aşa că i-ai dat o scrisoare de-a lui Schliefen de la Liberec?

— Da de unde! exclamă procurorul. A fost scrisoarea unui asasin.

— Vai de mine! se minună Janowitz. Şi eu care credeam că-i de la Schliefen, textilistul. Mare ticălos Schliefen ăsta!

— Nu, a fost o scrisoare a lui Müller, cel care şi-a omorît fratele. Îţi aminteşti că ghicitorul a pomenit şi de o luntre pe un lac? Ei bine, din luntrea aia şi-a îmbrîncit Müller fratele şi l-a aruncat în apă.

— Nu se poate! se înfioră domnul Janowitz. Vezi? Prinţul ăsta are un talent fantastic. Nu-i aşa, domnule procuror?

— Mai încape vorbă?! declară procurorul. E uimitor cum a intuit caracterul acestui Müller şi mobilul crimei, e pur şi simplu fenomenal, domnule Janowitz. Nici eu nu l-aş putea zugrăvi mai bine pe Müller. Şi culmea e că ghicitorul dumitale mi l-a dibuit din cîteva rînduri aşternute pe-o fiţuică. Domnule Janowitz, trebuie să fie un grăunte de adevăr în chestia asta. Probabil că scrisul oamenilor răspîndeşte un fel de fluid, sau ceva asemănător.

— Nu ţi-am spus? triumfă Janowitz. Fii, te rog, atît de bun şi arată-mi şi mie scrisoarea! În viaţa mea n-am văzut scrisul unui ucigaş.

— Cu plăcere! zise procurorul şi scoase plicul din buzunar. De altfel, e o scrisoare interesantă,

adăugă el şi trase hîrtia din plic. Deodată însă se făcu verde la faţă. Domnule Janowitz, zise el cu glas tremurător, scrisoarea e un act judiciar, adică n-am voie să ţi-o arăt. Te rog să nu te superi, dar nu se poate.

Procurorul o zbughi pe uşă în mare viteză şi făcu drumul pînă acasă în acelaşi ritm, astfel că nici nu-şi dădu seama că afară plouă. „Sînt un neghiob, îşi zicea el furios, un tîmpit! Cum a putut să mi se întîmple mie una ca asta? Idiot ce sînt! Cînd am cotrobăit printre acte eram grăbit şi, în loc să nimeresc scrisoarea lui Müller, am dat peste notiţele mele pentru rechizitoriu. Pe astea le-am vîrît în plic. Sînt un bou! Care va să zică, a fost scrisul meu. *Merci*... Escrocule! Lasă că-ţi vin eu ţie de hac!"

Încetul cu încetul însă domnul procuror se potoli. De fapt, ghicitorul nu-l încondeiase chiar atît de rău. Ba dimpotrivă: „Putere imensă, voinţă teribilă, mă rog. Că nu-s capabil de coţcării, că am o părere precisă, o părere proprie despre conduită. Destul de măgulitor pînă aici. Că n-am niciodată remuşcări? Păi, n-am motiv, slavă Domnului, nu-mi fac decît datoria. Şi chestia cu procedeul metodic are tîlcul ei. Numai cu teatrul a cam scrîntit-o. E o afirmaţie tîmpită, ce să mai vorbim!"

Deodată, procurorul se opri în loc. „Cum de nu mi-am dat seama? Tot ce-a spus vraciul ăsta se potriveşte oricui. Nişte banalităţi, şi nimic mai mult. La urma urmei, orice om joacă teatru într-o oarecare măsură şi are ambiţii. Aici e toată şmecheria: să zugrăveşti un portret în care oricine să-şi poată contempla chipul. Asta e!" de-

cise domnul procuror, desfăcu umbrela și porni spre casă cu pasul său obișnuit, măsurat și energic.

— Doamne, Isuse, se tîngui președintele tribunalului, scoțîndu-și roba, uite că s-a făcut ceasul șapte! Iar am întîrziat cu ședința. Ce să-i faci, dacă domnul procuror vorbește două ore în șir? Dar să știi că de data asta i-a mers. Nu e puțin lucru să obții ștreangul pentru acuzat în baza unor simple indicii. Asta-i succes nu glumă! E drept că nu poți să știi niciodată cum se sfîrșește un proces cu jurații ăștia. Dar de vorbit a vorbit frumos, continuă președintele, în timp ce se spăla pe mîini. Mai ales cînd i-a făcut portretul lui Müller, grozav portret! Îți amintești? Cînd a vorbit despre caracterul diabolic, neomenesc al ucigașului? Ți se făcea părul măciucă ascultîndu-l. „Nu e un criminal de rînd, nu se înjosește cu coțcării mărunte, nu fură, nu minte, dar, cînd ucide un om, are calmul jucătorului de șah care-și face mat adversarul. Nu omoară în vîltoarea patimii, ci se lasă călăuzit de un raționament lucid, de parc-ar rezolva o problemă de matematică.“ Parcă așa zicea, nu, colega? Bine a zis-o! „Cînd iese la vînătoare, vede în orice om o pradă.“ Numai chestia cu tigrul a fost cam trasă de păr, dar văd că juraților le-a plăcut.

— Sau, adăugă asesorul, cînd a spus: „Acest asasin nu-și face mustrări de cuget. E atît de stăpîn pe sine, atît de ferm în fața propriei sale conștiințe, încît nu se teme de ea.“

— Sau observația aceea psihologică atît de subtilă continuă președintele, că joacă teatru

și că pozează în dorința de a impresiona lumea prin faptele sale.

— E teribil Klapka al nostru! conchise domnul asesor cu respect. E un adversar primejdios.

— Hugo Müller declarat vinovat cu douăsprezece voturi! se miră domnul președinte. Cine s-ar fi așteptat la una ca asta? Și cînd te gîndești că numai Klapka le-a cîștigat. Pentru el procesele sînt ca niște partide de șah sau de vînătoare. Cu cîtă dîrzenie își susține rechizitoriul la fiecare proces! Cît despre mine, recunosc că n-aș vrea să-mi fie dușman, zău așa, domnule!

— Simte o adevărată voluptate să știe că oamenii se tem de el.

— E cam plin de sine, zise venerabilul președinte, căzînd pe gînduri. Are o voință teribilă... în goana lui după succes. E un om tare, domnule, dar... Domnul președinte nu găsi cuvîntul potrivit. Ei, să mergem la masă...

TAINA SCRISULUI

— Rubner, strigă redactorul-șef, du-te să-l vezi astă-seară pe grafologul Jensen· Va face o demonstrație reprezentanților presei. Se spune că-i ceva epocal acest Jensen! Pe urmă vei scrie un articolaș de cincisprezece rînduri.

— Bine, mîrîi Rubner cu mina de circumstanță a slujbașului obligat să facă ceva ce nu-i place.

— Fii atent însă, să nu fie vreun farseur! îl avertiză redactorul-șef. Controlează bine, pe cît posibil personal. De aceea te și trimit pe dumneata, om cu experiență.

★

.. prin urmare acestea sînt, domnilor, principiile de bază ale grafologiei științifice, mai bine spus psihometrice, își încheie grafologul Jensen în seara aceea expunerea teoretică în fața reprezentanților presei. După cum vedeți, întreg sistemul se bazează pe legi pur experimentale. Bineînțeles, aplicarea practică a acestor metode exacte este atît de complexă, încît nu pot s-o demonstrez amănunțit cu ocazia acestei singure conferințe. Mă voi limita să analizez practic două sau trei manuscrise, fără să vă explic

teoretic procesul muncii mele. N-avem din păcate, azi, destul timp pentru asta. Rog pe cîțiva domni din asistență să-mi dea o probă de scris.

Rubner, care abia aștepta clipa asta, îi întinse imediat marelui Jensen o foaie de hîrtie scrisă. Jensen își potrivi ochelarii săi miraculoși și privi scrisul.

— Aha, mînă de femeie, făcu el o grimasă. Scrisul bărbătesc este de obicei mai expresiv și mai interesant, dar în sfîrșit. Mormăind ceva, cercetă cu atenție foaia de hîrtie. Hm, hm, spunea din cînd în cînd, clătinînd din cap. În sală era o liniște profundă.

— Nu cumva este... de la o femeie care vă e apropiată? întrebă grafologul.

— Nu, nici pomeneală, protestă în grabă Rubner.

— Cu atît mai bine, zise marele Jensen. Ascultați, femeia aceasta minte! Asta-i prima impresie pe care o dă scrisul ei: minte, minte din obișnuință, minte la fel cum respiră. De altfel este o persoană cu un nivel foarte scăzut. Un om cultivat nu prea ar avea de vorbit cu ea. E grozav de senzuală; scrisul ei are niște forme ample, masive. Și foarte dezordonată; ce trebuie să fie la ea în casă! Acestea sînt trăsăturile primare despre care v-am vorbit la început. Primul lucru pe care-l observați la un om sînt deprinderile lui, mai bine zis trăsăturile de caracter care apar și se manifestă apoi în mod mecanic în exterior. Analiza psihologică propriu-zisă începe abia la însușirile pe care persoana în cauză și le neagă, sau și le comprimă, pentru că altfel s-ar da în vileag în fața celor din jur. Prin urmare, de

exemplu, zise ducîndu-şi un deget la vîrful nasului, această persoană n-ar recunoaşte în faţa nimănui ce gîndeşte. E superficială, dar superficială în două sensuri, se manifestă în mod superficial, o interesează multe lucruri lipsite de importanţă, dar în felul acesta ascunde de fapt ceea ce gîndeşte în realitate. Iar eul acesta ascuns este tot atît de îngrozitor de prozaic: i-aş spune viciu dominat de lene spirituală. Uitaţi-vă: de pildă, scrisul acesta este supărător de senzual — asta înseamnă că persoana e şi risipitoare şi în acelaşi timp vulgar de chibzuită. Persoana asta ţine prea mult la confortul ei pentru a căuta o aventură a simţurilor; bineînţeles, cînd i se oferă prilejul. Dar asta nu-i treaba noastră. Neobişnuit de comodă, dar în acelaşi timp prolixă. Cînd face ceva vorbeşte despre asta jumătate de zi, pînă te înnebuneşte. Se ocupă prea mult de persoana ei, e clar că nu iubeşte pe nimeni. Pentru confortul ei însă se agaţă de gîtul cuiva şi încearcă să-l convingă că-l iubeşte şi că are nu ştiu cîtă grijă de el. E una din acele femei, în faţa căreia orice bărbat e lipsit de personalitate; ajunge să şi-o piardă din plictiseală, măcinat de pălăvrăgeala aceea fără de sfîrşit, de toată acea umilitoare materialitate. Observaţi cum este scris începutul cuvintelor şi mai ales al propoziţiilor: moale, dar cu arabescuri. Persoana aceasta vrea să poruncească în adevăr. Dar nu pentru că ar fi energică, ci fiindcă îşi dă importanţă; eventual exercitînd o tiranie de cea mai josnică speţă, tirania lacrimilor. Ciudat: după fiecare avînt se observă o cădere evidentă, denotînd de-a dreptul deprimare. Persoana aceasta

se simte reţinută de ceva, se teme mereu, probabil să nu se dea de gol cu ceva care i-ar putea ameninţa confortul material. Trebuie să fie ceva grozav de penibil şi ascuns cu grijă, nu ştiu; probabil ceva din trecut. Abia după această reacţie îşi adună din nou forţele sau mai degrabă o ajută rutina vieţii, pentru a termina de scris în mod convenţional cuvîntul — bineînţeles cu codiţa aceea veninoasă şi prea lungă de la sfîrşit. E din nou faza cînd devine sigură pe ea. Aţi ascultat prin urmare analiza acelei prime impresii de minciună. În acelaşi timp vedeţi, domnilor, cum o analiză minuţioasă duce mai departe prima impresie, generală şi întrucîtva intuitivă. Acest acord final îl numesc verificarea metodică. Am spus nivel scăzut, dar nivelul acesta nu-i determinat de primitivism, ci de dezacord. Scrisul acesta se modifică, se face mai frumos decît este, dar asta numai în detalii fără importanţă. Persoana respectivă dă dovadă de o oarecare corectitudine, dar numai cînd este vorba de fleacuri: pune cu grijă punctul pe i, dar în chestiuni mai importante e neglijentă, nedisciplinată, imorală, pe scurt şleampătă. Cele mai şocante sînt accentele; scrisul este aplecat normal spre dreapta, dar accentele cad în direcţia inversă. Produce o impresie ciudată, ca o lovitură de pumnal în spate. E ceva ipocrit şi viclean în asta. M-aş exprima la figurat că persoana respectivă ar fi în stare să înjunghie un om pe la spate. N-o face însă din comoditate şi

din lipsă de fantezie. Cred că-i de ajuns. Are cineva un alt manuscris, mai interesant?

*

În seara aceea Rubner se întoarse acasă întunecat

— Bine că vii măcar acasă, îl întîmpină doamna Rubner. Ai mîncat undeva?

Rubner o privi încruntat.

— Iar începi? bombăni el cu voce amenințătoare.

Doamna Rubner înălță mirată din sprîncene.

— Și, mă rog, ce încep din nou? Te-am întrebat doar dacă vrei să mănînci?

— Păi, sigur, spuse dezgustat Rubner. Tu nu știi să vorbești despre altceva decît despre haleală. Astea-s preocupările tale mărunte. Sînt atît de umilitoare veșnica ta pălăvrăgeală, mediocritatea și toată plictiseala asta! Rubner oftă și dădu descurajat din mînă. Știu, așa ajunge un bărbat să-și piardă personalitatea.

Doamna Rubner lăsă lucrul să-i cadă în poală și-și cercetă atentă soțul.

— Frank, ți s-a întîmplat ceva? îl întrebă ea grijulie.

— Aha! zîmbi răutăcios Rubner. Acum ți-e teamă pentru mine, nu? Să nu crezi cumva că mă duci! Ajunge odată omul să descopere țesătura asta de minciuni. Să-și dea seama că cineva i s-a agățat de gît doar pentru comoditatea sa și ... din pură senzualitate. Ptiu! răcni Rubner. Te-apucă greața, nu alta!

Doamna Rubner clătină din cap și vru să spună ceva, dar se răzgîndi și, strîngîndu-și buzele, începu să coasă zorită. Se făcu tăcere.

— Cum arată casa! spuse printre dinți Rubner, aruncînd o privire mohorîtă în jurul său. Dezordine de femeie șleampătă — bineînțeles cînd e vorba de fleacuri ești ordonată și corectă, dar la lucruri mai mari... Ce-i cu zdrențele astea aici?

— Îți repar cămășile, răspunse cu vocea strangulată doamna Rubner.

— Îmi repari cămășile! o îngînă Rubner. Așadar, îmi repari cămășile! Sigur, și asta trebuie s-o știe toată lumea, nu? O jumate de zi trebuie să se vorbească numai despre asta: că cineva repară niște cămăși! Să cheltuiești atîta vorbă și să-ți dai atîta importanță! Și îți închipui că asta îți dă dreptul să poruncești aici? Gata, de azi s-a terminat!

— Frank, ți-am făcut eu ceva? întrebă înmărmurită doamna Rubner.

— Parcă eu știu? se răsti Rubner. Nu știu ce-ai făcut, nu știu la ce te gîndești, ce se ascunde în dosul frunții tale. Nu știu despre tine nimic, absolut nimic, pentru că ești teribil de atentă să nu-ți scape vreun cuvînt în fața mea. Nici trecutul nu ți-l cunosc!

— Dă-mi voie, interveni cu vioiciune doamna Rubner. Asta întrece orice măsură! Dacă mai spui ceva... Făcu un efort să se stăpînească. Ce te-a apucat, domnule? întrebă ea îngrozită.

— Aha! ripostă triumfător Rubner. Asta-i! De ce te-ai speriat așa? Ca nu cumva să fi ieșit la iveală ceva ce ar putea periclita drăguțul tău de trai bun? Cunoaștem noi asta; cu toată comoditatea, se mai găsește cîteodată prilejul pentru o aventură, acolo. Nu-i așa?

Doamna Rubner se prefăcuse parcă în stană de piatră.

— Omule, dacă ai ceva împotriva mea... atunci spune-mi-o de-a dreptul, te rog, rosti ea cu greu, printre lacrimi.

— N-am nimic, declară cu supremă ironie în glas Rubner. Ce să am? N-am nimic cu tine! Doar nu înseamnă nimic să ai o nevastă nedisciplinată, imorală, mincinoasă, dezordonată, vulgară, leneşă, risipitoare şi groaznic de senzuală.

Doamna Rubner izbucni în hohote de plîns şi se ridică, lăsînd să-i alunece lucrul pe podea.

— Încetează cu asta, strigă dispreţuitor soţul, asta-i cea mai josnică tiranie, tirania lacrimilor!

Doamna Rubner însă nu-l mai auzi, căci, înecîndu-se în plîns, fugi să se închidă în dormitorul ei.

Rubner scoase un hohot de rîs tragic şi, băgînd capul pe uşă, strigă: „Să înfigi pumnalul pe la spate, şi de asta ai fi în stare, dar eşti prea comodă pentru aşa ceva!“

*

Seara următoare Rubner intră în cîrciuma la care obişnuia să se oprească cîteodată.

— Citeam tocmai în ziarul nostru, îl întîmpină domnul Plecka, privindu-l pe deasupra ochelarilor, cît e de grozav grafologul acela, Jensen. Chiar aşa-i, domnule redactor?

— Şi încă cum, spuse domnul Rubner. Domnule Janchik, mie adu-mi, te rog, o friptură, dar să nu fie tare. E un fenomen Jensen ăsta. L-am

văzut aseară. Analizează ştiinţific orice scris.

— Atuncea-i scamatorie, opinie domnul Plecka. Eu cred în totul, numai în ştiinţă nu. Asta-i ca şi cu vitaminele; cît timp nu erau nici un fel de vitamine, ştiai cel puţin ce mănînci. Acum nu mai ştii, în friptura aia consumi acum factori vitali necunoscuţi. Ptiu! făcu dezgustat domnul Plecka.

— Asta-i altceva, zise Rubner. Ar trebui să vorbesc prea mult ca să-ţi explic ce-s alea psihometrie, automatism, indicii primare şi secundare şi alte chestii. Dar să ştii că omul ăla îţi citeşte din scrisul respectiv ca dintr-o carte. Aşa de bine ţi-l descrie pe cel care a scris că parcă-l vezi în faţa ta. Îţi spune ce fel de om e, ce trecut a avut, la ce se gîndeşte, ce ascunde, totul! Am fost de faţă, domnule!

— Ei, taci! mormăi sceptic domnul Plecka.

— Am să-ţi povestesc un caz, începu domnul Rubner. Cineva — n-am să-i spun numele, dar e un foarte bun cunoscut de-al meu — i-a dat lui Jensen o scrisoare scrisă de soţia lui. Jensen, doar ce-şi aruncă ochii pe ea, şi începe: „Femeia asta e o mare mincinoasă, e dezordonată, senzuală, leneşă, risipitoare, cicălitoare, poruncitoare, are un trecut dubios şi pe lîngă astea vrea să-şi omoare soţul!“ Omul acela s-a făcut alb ca varul, pentru că, imaginează-ţi, totul era purul adevăr. Trăise fericit douăzeci de ani cu ea şi nu observase absolut nimic! În douăzeci de ani de căsnicie nu observase la soţia lui nici a zecea parte din ceea ce a văzut Jensen la prima vedere! E o performanţă, nu? Asta trebuie să te convingă şi pe dumneata, domnule Plecka!

— Mi se pare ciudat, zise domnul Plecka, ca idiotul ăla să nu fi văzut nimic timp de douăzeci de ani.

— Păi, dacă femeia știa să se prefacă așa de bine, zise repede domnul Rubner, și de altfel, bărbatul fusese pe deplin fericit cu ea— un om atît de fericit nu are ochi pentru nimic. Și în afară de asta, el nu avusese metode științifice, exacte. Asta-i ca atunci cînd, privind cu ochiul liber, ai impresia că vezi culoarea albă, în vreme ce în realitate, din punct de vedere științific,albul cuprinde în el toate culorile. Experiența nu înseamnă nimic. Omul de azi ar trebui să se conducă numai după metode exacte. Să nu te mire că respectivul habar n-a avut ce podoabă ține în casă; pur și simplu, nu a folosit o metodă științifică.

— Și a divorțat de ea? se băgă în vorbă cîrciumarul Janchik.

— Nu știu, nu mă interesează prostiile astea, răspunse cu indiferență domnul Rubner. Pe mine mă interesează doar cum poți descifra dintr-un scris ceva ce altfel n-ai putea cunoaște niciodată. Gîndiți-vă: să cunoști de vreme îndelungată pe cineva ca pe un om bun și cumsecade și deodată tronc! Din scrisul lui să-ți dai seama că e un hoț sau un tîlhar. Nu trebuie niciodată să te iei după mutră, asta-i. Numai printr-o analiză din asta poți să vezi ce zace în om!

— Măi, măi, se minună stînjenit domnul Plecka, să-ți fie teamă să mai scrii cuiva.

— Tocmai, făcu domnul Rubner. Gîndește-te ce importanță va avea grafologia, să zicem, în criminalistică. Vor fi în stare să închidă un hoț

înainte de a fi furat ceva, scrisul lui va trăda că are ca trăsătură secundară înclinația spre furt și zdup! cu el la Pankrác! Știința asta are un viitor mare. E știință adevărată, nu te poți îndoi de ea, ascultă-mă pe mine. Domnul Rubner își privi ceasul. Ei, ora zece, trebuie să plec acasă.

— Da de ce așa devreme azi? mormăi domnul Plecka.

— Știi, să nu cîrtească nevastă-mea că o las mereu singură, răspunse înduioșat domnul Rubner.

O DOVADĂ INCONTESTABILĂ

— Vezi, Tonik, povestea judecătorul de instrucție Mates celui mai bun prieten al său, totul e o chestie de experiență! Eu n-am încredere în mărturisiri, alibiuri și povești d-astea. Nu cred pe nimeni: nici pe inculpat, nici pe martori. Omul minte, chiar și fără voie. Se întîmplă ca un martor să-ți jure că nu poartă pică inculpatului, fără să știe că în străfundul sufletului, în subconștient, știi, îl urăște din invidie sau gelozie refulată. Tot ce-ți spune inculpatul e născocit și potrivit dinainte. Depozițiile martorului sînt pornite din intenția de a ușura sau agrava situația inculpatului. Îți spun, băiete: omul e mincinos pînă în măduva oaselor!

În ce cred? În hazard, Tonik! În gesturi, fapte și vorbe întîmplătoare, involuntare, mai bine zis necontrolate, care îți scapă din cînd în cînd. Orice poate fi falsificat și aranjat, toate sînt prefăcătorii și intenții, numai gesturile involuntare nu. Le recunoști de la prima vedere. Uite care e metoda mea: stau și-i las să depene tot ce au născocit și și-au pregătit dinainte. Mă fac că le dau crezare, le vin chiar în ajutor, ca să le meargă gura mai lesne, și stau la pîndă să prind

un cuvînt negîndit, o vorbă involuntară. Dar pentru asta trebuie să fii psiholog, să fii iscusit. Unii judecători de instrucție, căutînd să încurce pe inculpat, intervin și-l fac să-și piardă capul, ca pînă la urmă să fie gata să recunoască că a omorît-o pe împărăteasa Elisabeta, să zicem. Eu însă am nevoie de siguranță absolută. De-aia aștept cu răbdare, pînă cînd din minciunile și scamatoriile care în limbaj juridic se cheamă depoziție scapără o scînteie de adevăr. Vezi, adevărul curat se desprinde din smîrcurile minciunii numai din întîmplare, numai atunci cînd omul se bîlbîie și greșește.

Ascultă, Tonik, față de tine n-am nici un secret, doar sîntem prieteni din copilărie. Ți-aduci aminte ce bătaie ai mîncat cînd am spart eu geamul? N-aș fi spus nimănui povestea mea, dar mi-e rușine, nu știu cum, așa că trebuie s-o împărtășesc cuiva. Încerc să mă stăpînesc, dar nu pot. Trebuie să mărturisesc. Să-ți spun cum mi-am aplicat metoda la viața mea... intimă. Într-un cuvînt, în căsnicia mea. La urmă n-ai decît să-mi spui că-s un dobitoc și un necioplit...

Tonik eu... ei bine, îmi bănuiam soția, pe Martička! Am fost gelos pînă la nebunie. Îmi intrase în cap că are ceva cu... știi... cu... Artur. Cred că nu l-ai văzut niciodată. Acum, tu mă cunoști! Știi că sînt înțelegător. Dacă aș fi știut sigur că-l iubește, i-aș fi zis: „Martička, hai să divorțăm!“ Partea proastă era însă că n-aveam nici o dovadă. Habar n-ai, Tonik, prin ce chinuri am trecut! Ah, Doamne, ce an îngrozitor! Știi de ce e în stare un soț gelos; își urmărește nevasta, o pîndește, stă de vorbă cu sluj-

nica, face scene. Și unde mai pui că, din întîmplare, sînt și judecător de instrucție. Nu, crede-mă, anul trecut viața mea a fost un continuu interogatoriu, uite-așa, zi de zi, din zori și pînă-n noapte.

Inculpata, vreau să spun Martička, s-a ținut grozav! Zadarnic o pîndeam cînd plîngea, cînd tăcea cu încăpățînare, cînd îmi spunea unde a fost și ce a făcut toată ziua, că n-am putut s-o prind cu nimic. Sigur, m-a mințit de multe ori. M-a mințit mai întotdeauna, dar ce să-i faci, ăsta e cusurul femeilor; în loc să-ți spună că a fost vreo două ceasuri la modistă, îi trece prin minte să-ți povestească că a fost la dentist și la cimitir, la mormîntul mămichii... Cu cît o chinuiam mai mult — și-ți spun, Tonda, un bărbat gelos e mai rău decît un cîine turbat — cu cît o sîcîiam mai mult, cu atît eram mai puțin sigur. Fiecare cuvînt, fiecare răspuns îl întorceam de zece ori pe față și pe dos, dar nu găseam nimic. Doar jumătăți de adevăruri, obișnuite în toate raporturile dintre oameni, în special în căsnicie. Ei, am trecut prin multe, dar cînd mă gîndesc la suferințele bietei Martička, îmi vine să mă pălmuiesc, zău așa, dragă Tonik!

Într-un cuvînt, în vara asta, Martička a plecat la Františkové Lázně. De-ale femeilor, știi... Arăta, de altfel, foarte rău. Bineînțeles, am plătit un individ josnic care n-a făcut decît să zacă prin cîrciumi, s-o urmărească... E de neînchipuit ce amară devine viața cînd un singur lucru nu e în regulă! O singură pată ajunge, ca să fii murdar tot! Martička îmi scria. Scrisori vagi... Ca și cum n-ar fi avut despre ce să-mi scrie. Se

înțelege că le-am citit și răscitit, căutînd să le aflu tîlcul printre rînduri. Într-o zi, am primit un plic cu adresa mea: František Mates, judecător de instrucție etc. Îl desfac, scot foaia și dau de cuvintele: „Dragă Artur".

Ce să-ți spun, mi s-au muiat picioarele! M-am gîndit: „Acum v-am venit de hac!" Ei, Martička, ce întîmplare stupidă, nu-i așa? Cum se întîmplă uneori cînd ai de expediat mai multe scrisori, le-a încurcat și le-a pus greșit în plic. Drept să-ți spun, mi-era și milă de ea cît de ușor se trădase!

Dacă vrei să mă crezi, în prima clipă am avut de gînd să-i trimit scrisoarea necitită înapoi. Așa aș fi procedat în alte împrejurări. Dar gelozia e o patimă murdară, josnică. Am citit scrisoarea, prietene, și am să ți-o arăt, pentru că o port tot timpul la mine. Uite ce scria:

Dragă Artur,

Nu te supăra pentru întîrzierea răspunsului. Dar eram îngrijorată că Franci — adică eu înțelegi? — *nu mi-a scris de atîta timp. Știu că are mult de lucru, dar cînd o femeie nu are nici o veste de la soțul ei, e ca un trup fără suflet. Dar asta n-o poți înțelege dumneata, Artur. Luna viitoare vine și Franci aici. Ce-ar fi să vii și dumneata? Îmi scrie că are acum un caz foarte interesant. Nu-mi spune ce anume, dar cred că e vorba de asasinarea lui Hugo Müller. Sînt foarte curioasă. Îmi pare rău că Franci s-a cam înstrăinat de dumneata, dar cred că asta e numai din cauză că are atît de mult de lucru. Dacă lucrurile ar fi fost ca mai înainte, ai fi putut să-l mai scoți seara din bîr-*

log, sau să-l iei cu dumneata într-o excursie cu automobilul.

Ai fost totdeauna atît de drăguț cu noi și cred că nici acum nu ne-ai uitat, cu toate că între noi nu mai e vechea prietenie. Dar Franci e atît de nervos și de ciudat! Nici nu mi-ai scris ce-ți mai face prietena. Și Franci mi se plînge de căldura de la Praga.

Ar trebui să vină aici să se mai odihnească, în loc să stea pînă seara la birou. Cînd pleci la mare? Sper că-ți iei și prietena cu dumneata. Nici nu știi cît de greu ne vine nouă, femeilor, cînd sîntem singure.

Cu salutări cordiale,
Marta Matesová.

Ei, Tonik, ce zici de asta? Știu că nu e o scrisoare prea spirituală. Ca stil și conținut e o operă slabă. Dar în ce lumină nouă apar acum Martička și relațiile ei cu bietul Artur! Să-mi fi jurat de mii de ori, n-aș fi crezut-o, dar am o probă atît de negîndită, atît de puțin influențată de voință... Mă crezi acum că adevărul, adevărul adevărat nu iese la iveală decît din imprudență? Cînd am citit scrisoarea asta, mi-a venit să plîng de bucurie și... de rușine pentru gelozia mea prostească.

Ce-am făcut atunci? Am legat frumușel cu o sfoară actele referitoare la asasinarea lui Hugo Müller, le-am băgat în sertar, și a doua zi m-am și înființat la Františkové Lázné. Cînd m-a văzut, Martička s-a roșit și s-a bîlbîit ca o fetiță. Parcă săvîrșise o faptă rea. Eu, nimic.

— Franci, zice peste o clipă Martička, ai primit scrisoarea mea?

— Ce scrisoare? mă mir eu. Îmi scrii așa de puțin!

Martička m-a privit mirată. Apoi a suspinat, ca un om care a scăpat de o grijă.

— Probabil am uitat să ți-o expediez, a spus ea și, scotocind în poșetă, a scos o foaie mototolită. Începea cu cuvintele: „Dragă Franci“. Eu rîdeam în sinea mea. Probabil că Artur îi trimisese înapoi ceea ce nu îi era destinat...

După asta n-am mai scos niciodată o vorbă în legătură cu bănuiala mea, și de atunci avem liniște în casă. Ia spune-mi, n-am fost un neghiob cu gelozia mea? Acum caut s-o fac pe Martička să uite cele întîmplate. Cîtă grijă are de mine, biata de ea! Mi-am dat seama de asta din scrisoarea ei. Ei, acum ți-am spus tot. Mi-e rușine mai mult de prostia mea decît de păcatele mele.

Iată un exemplu clasic care ne arată puterea de convingere a unei întîmplări involuntare.

Cam în același timp, domnul denumit aici Artur îi spunea doamnei Martička:

— Ei, păpușo, a avut efect?

— Ce, dragul meu?

— Scrisoarea pe care i-ai trimis-o atunci, ca din greșeală?

— A avut, spuse doamna Marta căzînd pe gînduri. Știi, dragă, mi-e și rușine că Franci se încrede acum orbește în mine. De atunci e atît de drăguț... Îmi poartă scrisoarea la inimă! șopti doamna Marta, cutremurîndu-se. Spune-mi, nu e îngrozitor că... că-l înșel așa, ce zici?

Dar domnul Artur nu era de aceeași părere. Cel puțin, așa susținea.

EXPERIMENTUL DOCTORULUI ROUSS

Erau prezenţi în mod special: ministrul de interne, ministrul justiţiei, şeful poliţiei, cîţiva deputaţi, mai mulţi funcţionari superiori, jurişti celebri, oameni de ştiinţă de renume şi, bineînţeles, reprezentanţi ai presei, care nu pot lipsi de nicăieri.

— Domnilor, începu ilustrul profesor al universităţii Harvard, C.G. Rouss, fostul nostru compatriot, azi cetăţean american, experimentul pe care vi-l voi prezenta se sprijină pe lucrări mai vechi ale iluştrilor mei colegi şi colaboratori într-ale ştiinţei, nu-i *indeed*, nimic nou în toată chestiunea ci este, eh, *really*... acelaşi lucru, spuse el repede, bucuros că şi-a amintit expresia potrivită. Doar *method*-ul de aplicare şi *utilizabilitatea* practică a cîtorva *experiences* teoretice au constituit *object*-ul contribuţiei mele. Îi rog în special pe domnii criminalişti să aprecieze chestiunea după *practice* a lor. *Well.*

Deci toată chestiunea este asta: eu am să vă spun un cuvînt şi domnniile-voastre trebuie să spună alt cuvînt, primul care vă vine pe limbă în momentul acela, chiar dacă este un nonsens, eh, prostie, vreau să spun fără sens. La sfîrşit, după cuvintele pe care mi le veţi da, am să vă spun la ce vă gîndiţi şi eh, şi ce ascundeţi în mintea voastră. Înţelegeţi? N-am să vă explic *theoretically*; sînt asociaţii, impresii refulate, puţină *suggestion* şi alte chestiuni din astea. Am să fiu foarte scurt: trebuie să... eh, *well*, să excludeţi voinţa şi reflecţia. Astfel se eliberează *connexions* subconştiente şi eu am să cunosc din asta ce, ce — celebrul profesor îşi căuta cuvintele... *Well, what's on the bottom of your mind.*

— Ce se află în adîncul sufletelor dumneavoastră, îi suflă cineva din auditoriu.

— Întocmai aşa, zise mulţumit C.G. Rouss. Dumneavoastră trebuie doar să spuneţi *automatically*, ce vă vine pe limbă în acel moment, fără nici un fel de control şi *reserve*. *Business*-ul meu va consta în aceea de a face *analysis* imaginilor dumneavoastră. *Thatt's all.* Am să vă demonstrez pe un *case* eh, caz criminalistic, şi pe urmă pe cineva din auditoriu, care se va mai oferi. *Well*, domnul director de la poliţie o să ne spună ce-i cu acest *case*. Poftiţi!

Şeful poliţiei se ridică în picioare şi zise:

— Domnilor, omul pe care-l veţi vedea acum se numeşte Suchánek, pălmaş şi lăcătuş calificat, domiciliat în Zábehlice. E arestat de o săptămînă, sub bănuiala de a-l fi asasinat pe şoferul de taxi Iosef Cepelka, dispărut de cincisprezece zile.

Temeiurile bănuielii sînt următoarele: maşina celui dispărut a fost găsită în hambarul arestatului, pe volan şi sub bancheta şoferului sînt urme de sînge uman. Acuzatul, se înţelege, neagă

cu încăpățînare totul. El afirmă că a cumpărat mașina de la Cepelka cu șase mii de coroane, fiindcă intenționează să se apuce de șoferie. Am constatat că cel dispărut se exprimase în adevăr în sensul că are de gînd să dea dracului totul, să-și vîndă rabla de mașină și să se angajeze undeva ca șofer. Alte urme însă n-am mai găsit despre el. Cum alte indicii nu mai există, arestatul va fi trimis mîine în prevenție la penitenciarul din Pankrác. Am cerut permisiunea ca celebrul nostru compatriot, profesorul C.G. Rouss, să-l folosească pentru experimentul său; dacă domnul profesor binevoiește...

— *Well*, spuse profesorul, care între timp luase sîrguincios notițe, lăsați-l să vină, vă rog.

La un semn al șefului poliției, un polițist îl aduse pe Cenek Suchánek. Era un om scund, posomorît, cu o mutră acră, care parcă îi invita pe toți să-l pupe undeva fiindcă el unul e ferm hotărît să nu se dea bătut.

— Hallo, dumneata, apropie-te, i se adresă cu asprime C.G. Rouss. N-am să te întreb nimic. Am să-ți spun doar niște cuvinte și dumneata va trebui să răspunzi imediat cu primul cuvînt care-ți vine în minte, mă înțelegi? Așadar, atenție: Pahar.

— C...t, răspunse îndărătnic Suchánek.

— Ascultă, Suchánek, interveni repede șeful poliției, dacă nu răspunzi cuviincios, te trimit imediat la interogatoriu. Au să te țină acolo toată noaptea. Fii atent! Încă o dată!

— Pahar, repetă profesorul Rouss.

— Bere, mormăi Suchánek.

— Ei, vezi, omule, așa-i foarte bine, zise celebrul profesor.

Suchánek holbă neîncrezător ochii. N-o fi cumva vreo viclenie în afacerea asta?

— Stradă, zise profesorul.

— Mașini, completă fără voie Suchánek.

— Trebuie să răspunzi mai repede. Casă!

— Cîmp.

— Strung!

— Alamă.

— Foarte bine. (S-ar fi zis că Suchánek nu mai are nimic împotriva acestui joc.) Mama!

— Mătușa.

— Cîine!

— Cușcă.

— Soldat!

— Tunar. Treaba mergea ca pe roate, din ce în ce mai rapid. Pe Suchánek jocul începuse parcă să-l distreze. Îi aducea aminte de o partidă de cărți. Doamne, dar de cîte nu-și aducea aminte, fără să vrea, în vremea asta!

— Drum, aruncă vorba, în același tempo rapid, C.G. Rouss.

— Șosea.

— Praga!

— Beroun.

— A ascunde!

— A îngropa.

— A lustrui!

— Pete.

— Cîrpă!

— Sac.

— Sapă!

— Grădină.

— Groapă!
— Gard.
— Cadavru!
Nimic.
— Cadavru, repetă cu insistență în glas profesorul. L-ai îngropat lîngă gard, nu?
— Eu n-am spus nimic, izbucni Suchánek.
— L-ai îngropat lîngă gard, în grădină, repetă categoric C.G. Rouss. L-ai ucis în drum spre Beroun. Ai șters sîngele din mașină cu un sac. Ce ai făcut cu sacul?
— Nu-i adevărat, strigă Suchánek. Am cumpărat mașina de la domnul Cepelka! N-am să îngădui nimănui să-mi smulgă...
— Ai răbdare, omule, îl întrerupse Rouss. Am să rog *policemenii* să se ducă acolo să controleze. Asta nu mai este *business*-ul meu. Omul ăsta poate să plece. Mă rog, domnilor, totul a durat șaptesprezece minute. A mers foarte repede. A fost un *case* slab. De cele mai multe ori durează o oră. Acum eu v-aș ruga ca cineva din dumneavoastră să binevoiască să vină să-i dau cuvinte. Va dura mult, pentru că eu nu știu ce are omul acela *secret* sau, cum se spune, ce ascunde omul?
— Secret, îi suflă cineva din auditoriu.
— A, perfect, se bucură reputatul nostru compatriot, cunosc, asta va fi *prima opera*. Ne va lua mult timp, pînă ce domnul respectiv ne va trăda caracterul, trecutul, și cele mai ascunse *ideas* ale sale.
— Gînduri, suflă gasul din public.
— *Well*. Vă rog, domnilor, cine se oferă pentru *analysis?*

Urmă o pauză. Cineva din cei prezenți rîse. Dar de mișcat, nu se mișcă nimeni.
— Vă rog, repetă C.G. Rouss. Nu doare.
— Du-te dumneata, colega, îi șopti ministrului justiției ministrul de interne.
— Prezintă-te în numele partidului dumitale, îl înghionti un deputat pe un altul.
— Poftește dumneata, domnule șef de secție, îl invită un funcționar superior pe colegul său din alt minister.
Pauza devenea penibilă. Nu se prezenta nimeni.
— Vă rog, domnilor, interveni pentru a treia oară savantul american. Doar nu vă temeți să nu vă trădați?
În clipa aceea, ministrul de interne se întoarse spre cei din spatele său și șuieră printre dinți: „Dar să se ducă odată cineva, domnilor!“
Din fundul sălii se ridică în picioare, tușind cu modestie, un bătrînel uscățiv și cam șters, cu mărul lui Adam mișcîndu-i-se în sus și în jos de emoție.
— Îmi... ehe, începu el timid, îmi permit eu, dacă nu vrea altcineva, să...
— Poftiți aici, îl întrerupse cu un aer superior americanul. Luați loc. Trebuie să spuneți primul cuvînt care vă vine în cap. Nu trebuie să vă gîndiți, ci să rostiți *mechanically* orice vă vine pe limbă. Înțelegeți?
— Da, răspunse amabil subiectul experimentului, puțin stingherit de prezența unui auditoriu atît de important. Tuși ca să-și dreagă vocea și clipi temător din ochi ca un licean.

— Copac, îi aruncă repede savantul.
— Puternic, șopti bătrînelul.
— Cum, mă rog? întrebă savantul, parcă nepricepînd.
— Uriaș al pădurilor, explică omul cu sfială.
— Aha! Așa! Stradă!
— Strada... strada în veșmînt de sărbătoare.
— Ce vreți să spuneți cu asta?
— Sărbătoare. Sau înmormîntare.
— *So*. Atunci trebuie să spuneți numai sărbătoare. Pe cît posibil, un singur cuvînt.
— Da, vă rog.
— Mai departe deci: Magazin!
— Prosper. Criza comerțului nostru. Afacere politică.
— Hm. Instituție.
— Care, vă rog?
— Indiferent. Răspundeți un cuvînt oarecare, dar repede!
— Dacă ați binevoi să spuneți instituțiile...
— *Well*. Instituțiile!
— Competente, rosti repede și bucuros bătrînelul.
— Ciocan!
— Clește. A smulge răspunsul cu cleștele. I-a spart capul cu ciocanul.
— *Curious*, mormăi savantul. Sînge!
— S-a făcut roșu ca sîngele de rușine. Vărsare de sînge nevinovat. Istorie scrisă cu sînge.
— Foc!
— Prin foc și sabie. Bravul pompier. Cuvîntare înflăcărată. *Mane tekel*.
— E un *case* ciudat, spuse surprins profesorul. Încă o dată. Spuneți doar prima noțiune, înțelegeți? Numai ceea ce vă vine *automatically* în minte, cînd auziți cuvîntul. *Go on*. Mînă!
— Frățească sau de ajutor. Ține steagul. Cu mîinile legate. Mîini murdare. A lovi peste mînă.
— Ochi!
— Ochii severi ai publicului. Sare în ochi. Desprindere de retină. Martor ocular. Nisip în ochi. Ochi nevinovați de copil. Cu ochii legați.
— Nu așa de mult! Bere!
— Băutură tare care pișcă la limbă. Flagelul alcoolului.
— Muzică!
— Muzica viitorului. Orchestră verificată. Popor de muzicanți. Acorduri armonioase. Concertul marilor puteri. Fluierul păcii. Imn național.
— Sticlă!
— Vitriol. Dragoste nefericită. A decedat la spital în dureri groaznice.
— Otravă!
— Otravă și venin. Otrăvirea fîntînilor.
C.G. Rouss se scărpină în cap.
— *Never heard that*. Încă o dată, vă rog. Aș vrea să vă atrag atenția, domnilor, că totdeauna se începe cu... eh, cu astfel de *plain*, lucruri obișnuite, pentru a se descoperi *interest*-ul principal și *profession* al omului respectiv. Așadar: Cont!
— Răfuiala istoriei. A se răfui cu dușmanul. În contul adversarilor noștri.
— Hm. Hîrtie!
— Pînă și hîrtia se roșește de rușine, declară

energic bătrînelul. Hîrtii de valoare. Hîrtia rabdă orice.

— *Bless you*, exclamă înfuriat învățatul. Piatră!

— A da primul cu piatra. Piatră funerară. Amintire veșnică, declară înfierbîntat omul supus experimentului. *Ave, anima pia*.

— Car!

— Car triumfal. Roțile destinului. Mașina salvării. Car bogat decorat cu o scenă alegorică.

— Aha, strigă C.G. Rouss. *That's it*! Orizont!

— Întunecat, rosti, cu vie mulțumire, bătrînelul. Nori negri la orizontul politic. Orizont îngust. A deschide orizonturi noi.

— Arme!

— Arme necinstite. Înarmat pînă-n dinți. Cu steagurile fluturînd. A-i cădea în spate. Săgeată otrăvită, turui entuziasmat bătrînelul. Nu vom da înapoi. Vacarmul luptei. Campania electorală.

— Element!

— Elemente furibunde. Împotrivire crîncenă. Elemente necinstite. Tinere elemente. Trăiască!

— Ajunge, îl opri C.G. Rouss. Lucrați în presă, nu?

— Da, vă rog, confirmă cu înflăcărare subiectul experimentului. De treizeci de ani. Sînt redactorul Vasátko.

— Mulțumesc, se înclină sec celebrul nostru compatriot american. *Finished, gentlemen. Analysis* acestor răspunsuri ne-ar demonstra că omul respectiv este un gazetar. Cred că ar fi inutil să continuăm experiența. *It would only waist our time*. Vă rog, experimentul nu a reușit. *So sorry, gentlemen*.

— Ia te uită, exclamă seara la redacție domnul Vasátko uitîndu-se prin materialele sosite la redacție. Poliția anunță că s-a găsit cadavrul acelui Josef Cepelka. Fusese îngropat sub gard în grădina lui Suchánek, iar sub el au găsit un sac plin de sînge. Ca să vezi, Rouss acela ce bine a putut să ghicească! Să nu-ți vină să crezi, colega, nu i-am spus nici un cuvînt despre ziar, dar el a ghicit singur că sînt gazetar. „Domnilor, a spus, aveți în fața dumneavoastră un vechi și remarcabil ziarist..." De altfel, am și scris în articolul privitor la experimentul lui: „Deducțiile celebrului nostru compatriot au fost primite cu aprecieri favorabile în cercurile noastre de specialiști". Stai, aici ar trebui s-o întorc altfel: „Interesantele deducții ale celebrului nostru compatriot au fost pe bună dreptate primite cu vii și favorabile aprecieri în cercurile noastre de specialiști." Așa-i mai bine.

SCRISOAREA PIERDUTĂ

— Boženko, îi spuse soției sale ministrul, servindu-se cu o impresionantă porție de salată, azi după masă am primit o scrisoare care o să te intereseze. Trebuie s-o prezint în Consiliul de miniștri. Dacă ar transpira ceva în afară, un anumit partid politic s-ar afla într-o frumoasă încurcătură. Na, uită-te și tu, zise ministrul, căutînd întîi în buzunarul stîng de la piept și apoi în cel din dreapta. Stai, unde naiba am pus-o, mormăi el pipăindu-și din nou buzunarul stîng. După care, puse furculița jos și începu să se caute cu amîndouă mîinile în toate celelalte buzunare. Un spectator atent ar fi observat că un ministru are un număr tot atît de impresionant de buzunare în toate părțile posibile și imposibile ale trupului, ca orice bărbat obișnuit, că în ele are chei, creioane, carnete, un ziar de seară, portofel, hîrtii oficiale, ceas, scobitori, briceag, pieptene, scrisori vechi, batistă, chibrituri, bilete vechi de cinema, stilou și multe alte obiecte de necesitate curentă; ar mai fi de observat că scotocind prin buzunare bombăne pentru sine: „unde dracu am pus-o", „ce, am înnebunit", „stai nițel" întocmai cum ar fi

făcut oricare altă ființă omenească care se caută prin buzunare. Soția ministrului însă nu acordă prea multă atenție acestui fapt, ci zise întocmai ca orice altă femeie: „Te rog, mai bine mănîncă. Se răcește mîncarea."

— Bun, zise ministrul, băgînd la loc în buzunarele respective conținutul lor, am lăsat-o, se vede treaba, pe masă, în birou. Acolo am citit-o. Închipuie-ți, izbucni el volubil, punîndu-și în farfurie o bucată de friptură, închipuie-ți că cineva îmi trimite originalul scrisorii lui... un moment, se întrerupse el agitat și se ridică de la masă. Mă duc să mă uit în birou. Am lăsat-o probabil pe masă. Și ieși.

Văzînd că nu s-a întors nici după zece minute, doamna Božena se duse după el în birou. Ministrul se așezase pe jos, în mijlocul încăperii, și cerceta foaie cu foaie actele și scrisorile luate de pe birou.

— Să pun mîncarea în cuptor? întrebă doamna Božena cu un ton puțin supărat.

— Imediat. Un moment, zise distrat ministrul. Probabil că am băgat-o aici, printre hîrtii. Ar fi tare prost dacă n-aș găsi-o... Dar nu se poate; trebuie să fie pe aici, pe undeva.

— Atunci, mănîncă întîi și pe urmă cauți, îl sfătui soția.

— Îndată, imediat, răspunse iritat ministrul. Numai s-o găsesc. Era un plic galben. Îmi vine să înnebunesc, bombăni el luînd la mînă alt teanc de hîrtii. Aici, la masa asta am citit-o și nu m-am mișcat din loc, pînă nu m-ai chemat la cină. Unde putea să dispară?

— Îți trimit mîncarea aici, se hotărî doamna ministru și-și lăsă soțul pe jos, în mijlocul hîrtiilor. În cameră se așternu tăcerea, în timp ce afară foșneau copacii și cădeau stelele. Era aproape miezul nopții cînd doamna Božena începu să caște și se îndreptă încetișor spre ușa biroului, să arunce o privire înăuntru.

Ministrul, fără haină, ciufulit și asudat, stătea în picioare în mijlocul camerei răscolite cu fundul în sus. Peste tot, pe jos, grămezi de hîrtii, mobila trasă la perete, covoarele îngrămădite într-un colț. Pe masa de lucru se afla neatinsă cina.

— Pentru Dumnezeu, omule, ce faci aici? strigă doamna Božena.

— Lasă-mă-n pace, se înfurie ministrul. Ce mă tot pisezi din cinci în cinci minute? Își dădu însă imediat seama că e nedrept cu ea și adăugă mai calm: Trebuie să caut sistematic, înțelegi? Bucată cu bucată. Undeva trebuie să fie, că n-a intrat doar nimeni aici în afară de mine. De n-ar fi atîtea blestemate de hîrțoage!

— Vrei să-ți ajut? se oferi plină de compasiune doamna Božena.

— Nu, n-ai face decît să mi le deranjezi, se apără cu gesturi agitate, în mijlocul harababurii aceleia, ministrul. Du-te de te culcă, vin și eu imediat.

La trei dimineața domnul ministru se duse la culcare, răsuflînd din greu. E cu neputință, își zicea el: la ora cinci mi-a adus poștașul plicul galben cu scrisoarea; am citit-o la masa de scris, unde am lucrat pînă la opt; la opt m-am dus la cină și cam peste cinci minute am dat fuga

în birou s-o caut. În astea cinci minute nu putea nimeni să intre în încăpere.

În clipa aceea, ministrul sări în picioare și dădu buzna în birou. Bineînțeles, ferestrele erau deschise. Locuiau însă la primul etaj și, unde mai pui, la stradă. „Nu cred să fi pătruns cineva aici pe fereastră, se gîndi domnul ministru. Dimineața însă, își propuse el, trebuie să mă conving și în această privință."

Și își întinse din nou trupul greoi în pat. „Stai, își aminti el, am citit odată într-o carte că o scrisoare ca asta poate să scape atenției dacă stă undeva la vedere! Ei, fir-ar să fie! Cum de nu mi-a trecut prin cap imediat?" Dădu din nou fuga în birou să vadă ce-i sare în ochi. Văzu însă doar grămezile de hîrtii, sertarele trase și dezordinea dezolantă, de neînchipuit, rezultat al căutărilor sale. Blestemînd și gîfîind, ministrul se răsucea de pe o parte pe alta, fără somn, în patul său.

Avu răbdare doar pînă la ora șase. La șase fix striga în telefon să-l scoale de urgență pe ministrul de interne, „pentru o chestiune extrem de importantă, pricepi odată, omule?" După ce obținu legătura, începu să vorbească cu înfrigurare în glas: „Alo, colega, te rog, trimite imediat la mine, dar imediat, trei sau patru oameni capabili... da, detectivi... bineînțeles, pe cei mai demni de încredere. Mi-a dispărut un act important... colega, e un caz de neînțeles... Da, da, îi aștept. Să nu ating nimic? Crezi că așa trebuie? Bine. Furt? Nu știu. Bineînțeles, strict confidențial, nu vorbi cu nimeni despre

treaba asta. Îți mulțumesc; și scuză-mă că... Respectele mele, colega!"

Aproape de ora opt se constată că oamenii cei mai capabili și mai demni de încredere sînt în număr de șapte; căci șapte erau bărbații cu gambetă care se înfățișară la locuința domnului ministru.

— Iată despre ce este vorba, domnilor, le dădu explicații ministrul, introducîndu-i pe cei șapte oameni de încredere în biroul său. Aici, în încăperea aceasta, am lăsat aseară o... hm, o scrisoare foarte importantă... într-un plic galben... cu adresa scrisă cu cerneală violetă.

Unul din cei șapte oameni cei mai capabili scoase un fluierat admirativ. „Da frumos a mai ferchezuit pe-aici porcul naibii!" declară el cu aer de cunoscător.

— Cum adică? întrebă jignit ministrul.

— Hoțul, cine altul?! răspunse detectivul privind cu un ochi critic balamucul din încăpere.

Domnul ministru se împurpură ușor la obraz.

— Adevărul e, interveni el repede, că eu am deranjat puțin lucrurile cînd am căutat; treaba stă așa, domnilor, eu... hm, nu pot exclude posibilitatea ca scrisoarea să fie pe undeva, pe aici... pusă bine sau căzută... Ca să mă exprim mai clar, nu poate fi în altă parte decît în această încăpere. Cred că... da, aș afirma chiar că încăperea aceasta ar trebui cercetată în mod sistematic. Asta însă, domnilor, este treaba dumneavoastră, pentru a întreprinde tot... tot ce este omenește posibil.

Omenește posibil sînt multe, așa că trei dintre cei mai capabili se încuiară în birou, pentru a-l cerceta sistematic; doi interogară slujnica, bucătăreasa, portarul și șoferul; ultimii doi plecară nu se știe unde în oraș, pentru a purcede, după cum înșiși spuneau, la cercetări.

În seara aceleiași zile, primii trei dintre cei mai capabili șapte oameni declarară că este absolut exclus ca scrisoarea pierdută să se afle în camera de lucru a domnului ministru; au scos doar și tablourile din ramă, au demontat mobila și au numerotat fiecare hîrtiuță. Ceilalți doi au constatat că în cabinetul de lucru al ministrului intrase doar slujnica, atunci cînd, la porunca doamnei Božena, îi adusese acolo cina. Îl găsise pe domnul ministru stînd pe jos, pe parchet, înecat în hîrtii. Deoarece însă nu este exclus ca tot cu acea ocazie slujnica să fi putut sustrage și scrisoarea, s-au întreprins cercetări în legătură cu iubitul ei — funcționar la rețeaua telefonică — pe care acum îl ținea sub discretă supraveghere un om de-al lor. Ultimii doi întreprindeau cercetări undeva, în necunoscut.

În noaptea aceea, ministrul nu putu închide ochii. Își repeta fără încetare: la ora cinci a sosit plicul galben cu scrisoarea, a citit-o la birou și n-a ieșit din cameră pînă la cină; scrisoarea trebuia să fi rămas acolo — și nu era. Misterul acesta, pe cît de straniu, pe atît de impenetrabil, îl deprima și-i dădea dureri de cap. Luă un somnifer și dormi buștean pînă la ziuă.

Dimineața constată că în jurul casei lui se plimba (fără să știe de ce) unul din cei șapte

oameni capabili. Ceilalţi şase întreprindeau, pesemne, cercetări în întreaga republică.

— Cazul a fost dat spre cercetare, îi telefonă ministrul de interne. Aştept din clipă în clipă un raport. După cele ce mi-ai spus, colega, referitor la conţinutul scrisorii, putem deduce cam pe cine ar fi interesat... Dacă am putea face o percheziţie într-un anume secretariat, sau într-o anume redacţie, am şti mai multe; dar ascultă-mă pe mine, afacerea se rezolvă!

Ministrul mulţumi cu voce slabă. Era prost dispus şi-i mai era somn. Seara bombăni, cu jumătate de gură cîteva cuvinte şi se urcă în pat.

Cam pe la ora unu din noapte — era o noapte luminoasă cu lună plină — doamna Božena auzi paşi în bibliotecă. Se înarmă cu tot curajul unei soţii exemplare şi intră pe vîrfuri în bibliotecă. Uşa era dată de perete, un geam al bibliotecii deschis şi în faţa ei domnul ministru, în cămaşă de noapte, mormăind încetişor şi căutînd preocupat ceva într-o carte.

— Pentru numele lui Dumnezeu, omule, ce faci aici? întrebă speriată doamna Božena.

— Vreau să văd ceva, răspunse evaziv ministrul.

— Pe întuneric? se miră doamna Božena.

— Eu văd, afirmă ministrul şi puse cartea la loc în bibliotecă. Noapte bună, spuse apoi cu jumătate de glas şi se îndreptă încet spre dormitor.

Doamna Božena clătină din cap. Sărmanul, îşi spuse, n-are somn din cauza nefericitei aceleia de scrisori.

Dimineaţa, domnul ministru îşi făcu apariţia trandafiriu şi aproape vesel.

— Spune-mi, te rog, ce-ai căutat azi-noapte în bibliotecă? îl întrebă soţia.

Ministrul puse linguriţa jos şi făcu ochii mari.

— Eu? Ce-ţi veni? Nici vorbă să fi fost în bibliotecă. Am dormit buştean.

— Dar bine, Vládo, am vorbit cu tine acolo! Frunzăreai o carte şi mi-ai spus că vrei să te uiţi la ceva.

— Prostii! făcu neîncrezător ministrul. Poate ai visat. Nu m-am trezit toată noaptea.

— Erai în picioare lîngă raftul din mijloc, îşi susţinu afirmaţia doamna, şi nu aprinseseşi lumina. Frunzăreai cartea pe întuneric şi ai mai şi spus: „Eu văd."

Ministrul se prinse cu mîinile de cap.

— Femeie! vorbi el răguşit, cu grumazul strîns ca într-o menghină. Ce, crezi că sînt lunatec? Fugi de-aici, se calmă el, trebuie că ai visat. N-am fost în viaţa mea somnambul!

— Era pe la ora unu, îşi susţinu părerea doamna Božena, adăugînd apoi puţin iritată: Poate vrei să spui că eu sînt nebună?

Ministrul învîrtea, îngîndurat, linguriţa în ceai.

— Arată-mi, te rog, unde stăteam, zise el deodată.

Doamna Božena îl conduse în bibliotecă.

— Stăteai aici, lîngă raftul ăsta, şi ai pus cartea aici, în locul ăsta.

Ministrul clătină dezorientat din cap. În raft se afla colecţia completă a venerabilei „Colecţii de legi şi decrete".

— Sînt nebun, mormăi el, scărpinîndu-se la ceafă, şi scoase aproape mecanic din raft un volum aşezat cu capul în jos. Volumul i se deschise în mîini: acolo se afla plicul galben cu adresa scrisă cu cerneală violetă.

*

— Vezi, Boženo, se minună domnul ministru, aş fi jurat că n-am făcut un pas afară din cabinetul de lucru. Abia acum îmi amintesc ca prin vis că, atunci cînd am citit scrisoarea, mi-am zis: să mă uit la legea din douăzeci şi trei. Am adus probabil cartea, am pus-o pe birou şi am vrut să notez ceva, dar cum volumul se tot închidea, am pus probabil la pagina aceea scrisoarea — pe urmă, pesemne, am închis cartea şi în mod mecanic am dus-o la locul ei. Să mă duc însă inconştient, în somn, la ea, asta, hm, ştii, să n-o mai spui la nimeni. Oamenii ar putea să creadă ... nu prea fac impresie bună cazurile astea psihologice misterioase.

După o clipă, domnul ministru telefonă jovial ministrului de interne:

— Alo, colega, afurisita aceea de scrisoare... Da de unde, nu i-au dat de nici o urmă; e la mine în mînă!... Cum s-a găsit? Nu-ţi spun, colega. Sînt metode pe care voi, cei de la interne, nu le-aţi aflat încă... Ştiu că oamenii voştri au făcut tot ce puteau face, nu sînt vinovaţi că nu pot mai mult... Nu, să nu mai vorbim despre asta. Mă rog, mă rog... Servus, colega!

S-A FURAT UN DOCUMENT!

La trei dimineaţa, la comandamentul garnizoanei zbîrnîi telefonul:

— Aici colonelul Hampl de la statul-major. Trimiteţi-mi imediat doi agenţi de la poliţia militară! Anunţaţi-l şi pe locotenent-colonelul Vrzal!... Da, de la contraspionaj!... Ce-ţi pasă dumitale de ce?... Să vină imediat la mine! Da, acum noaptea... Da, cu maşina... Repede, mă înţelegi?

Peste un ceas locotenent-colonelul Vrzal era la faţa locului unde, la mama dracului, într-un cartier de vile, îl întîmpină un domn între două vîrste, foarte îngrijorat. Era în civil, adică în cămaşă şi pantaloni.

— Domnule locotenent-colonel, mi s-a întîmplat o mare nenorocire! Ia loc, domnule dragă! Fir-ar a dracului să fie de treabă afurisită! Fir-ar a naibii de dobitocie! Ascultă, să vezi cum a fost! Alaltăieri dimineaţă mă cheamă şeful statului-major, îmi dă o hîrtie şi-mi spune: „Lucreaz-o acasă, măi Hampl, şi cu cît or şti mai puţini de ea, cu atît mai bine! La tine în birou nici pîs! Fuga marş acasă, stai acolo cu-

minte și lucrează! Ia numai seama bine ce faci!"
— Ce fel de document era? întrebă locotenent-colonelul Vrzal.
Colonelul Hampl șovăi o clipă.
— Ei, ce document! De la secția C!
— Aha! făcu locotenent-colonelul Vrzal, devenind deodată exagerat de grav.
— Cum îți spuneam, continuă colonelul enervat, alaltăieri am lucrat toată ziua. Dar ce dracu era să fac noaptea cu documentul? Să-l pun în sertar, nu mi se părea nimerit. Casă de bani n-am... Dacă ar fi aflat cineva că e la mine, s-ar fi zis cu el! În prima noapte l-am ascuns în pat, sub saltea, dar pînă dimineața l-am făcut mototol!
— Cred, spuse locotenent-colonelul Vrzal.
— Ce să-i faci! oftă colonelul. Nevastă-mea e și mai grasă decît mine. Ei, a doua seară nevasta mă sfătuie: „Știi ceva? zice. Să-l punem în cutia aia de tablă în care ținem macaroanele și să-l ascundem în cămară. Tot o închid eu peste noapte, zice, și iau cheia la mine." Că, vezi dumneata, avem o servitoare care e ca un sac fără fund! Mănîncă tot ce vede! „Acolo, mai zice nevasta, n-o să-l caute nimeni. Nu-i așa?" Și mie, drept să-ți spun, propunerea mi-a plăcut.
— Cămara dumitale are fereastră dublă, sau simplă? interveni locotenent-colonelul Vrzal.
— Dracu s-o ia, izbucni colonelul, la asta nu m-am gîndit! Simplă. Eu, care mă așteptam la altă grozăvie, am uitat să examinez fereastra. Fir-ar a dracului de treabă!
— Ei, și pe urmă? vru să știe locotenent-colonelul.

— Ce să-ți mai spun? La două spre dimineață nevastă-mea a auzit servitoarea țipînd. Cînd s-a dus să întrebe ce s-a întîmplat, a găsit-o țipînd ca din gură de șarpe: „Hoții! Hoții în cămară!" Nevastă-mea dădu fuga după cheie, eu mă repezii în cămară cu pistolul în mînă... Acolo, ce să vezi? Fir-ar a dracului de treabă! Fereastra scoasă, și cutia cu documentul nicăieri! De hoț, nici urmă. Asta-i tot, încheie colonelul.
Locotenent-colonelul bătea toba cu degetele pe masă.
— Domnule colonel, a știut cineva că documentul e la dumneata?
Disperat, nenorocit, colonelul lăsă mîinile în jos.
— Nu știu. Dar tîlharii ăia de spioni pe toate le află.
Își aminti, deodată, că și locotenent-colonelul Vrzal era spion și încercă s-o dreagă:
— Adică, sînt oameni deștepți... N-am spus la nimeni nimic, pe cuvîntul meu! adăugă el mai cu curaj. Cine putea să bănuiască că l-am ascuns în cutia de macaroane?
— Unde erai cînd l-ai pus în cutie? întrebă locotenent-colonelul.
— Aici, lîngă masă...
— Și cutia unde era?
— Stai! zise colonelul, încercînd să-și aducă aminte. Eu eram aici pe scaun și aveam cutia în față...
Locotenent-colonelul se sprijini cu coatele pe masă și privi visător afară, pe fereastră. Peste drum, prin pîcla dimineții, se contura umbra cenușie a unei case.

— Cine stă acolo? întrebă el tărăgănat.
Colonelul lovi cu pumnul în masă.
— Fir-ar al dracului să fie! Cum am uitat! Îmi pare că un ovrei, director de bancă sau așa ceva. Fir-ar al dracului! Asta e, Vrzal! Mi se pare că am dat de urma hoțului.
— Ia să văd și eu cămara aia! zise locotenent-colonelul, ca și cum n-ar fi auzit nimic din ce-i spusese Hampl.
— Hai, vino! Pe-aici, la stînga! spuse colonelul, deodată plin de însuflețire. Am ajuns. Cutia era acolo, pe raftul de sus.
Văzînd că servitoarea cască gura la ei, o repezi:
— Ce te tot învîrtești pe-aci, toanto? Ia du-te în pod, sau în beci, sau unde mai ai treabă!
Locotenent-colonelul, după ce-și trase cu grijă mănușile, se cățără pe pervazul ferestrei, care era destul de înaltă.
— Au scos-o cu o daltă de fier, spuse el, după ce examină lemnul pervazului. Desigur că și cerceveaua era din lemn moale. Putea s-o desfacă și un copil, domnule colonel.
— Fir-ar a dracului de socoteală! se miră colonelul. Ce oameni și ăștia care fac ferestre așa de păcătoase!
În fața casei așteptau doi soldați.
— Sînteți de la poliția militară? întrebă locotenent-colonelul Vrzal. Bine, să mă mai uit și pe dinafară... Domnule colonel, te sfătuiesc să nu-ți părăsești domiciliul pînă la noi ordine.
— Se-nțelege... Adică, de ce?
— Ca să fii acasă, dacă cumva... Soldații rămîn aici.

Colonelul oftă adînc, înghiți o dată în sec și șopti:
— Înțeleg... Nu dorești o cafea? O face nevastă-mea îndată.
— Nu e timp de băut cafea, spuse cu răceală locotenent-colonelul. Și încă ceva: să nu sufli cuiva o vorbă de furtul documentului! Așteaptă pînă... pînă o să te chem. Încă ceva: să-i spui servitoarei că nu ți s-au furat decît niște conserve.
— Dragă Vrzal, spuse colonelul deznădăjduit, o să găsești documentul, nu-i așa?
— O să încerc, spuse locotenent-colonelul și, pocnind din călcîie, plecă.
Toată dimineața aceea colonelul Hampl a stat ca o curcă plouată. Erau clipe în care vedea parcă aievea doi ofițeri venind să-l aresteze. Alteori căuta să și-l închipuie pe locotenent-colonelul Vrzal punînd în mișcare întreg serviciul de contraspionaj al armatei, această uriașă și misterioasă mașinărie. Încerca să-și imagineze starea de alarmă de la statul-major și suspina îndurerat.
— Karel, puișorule, spuse, pentru a douăzecea oară nevastă-sa, care, prevăzătoare ca toate femeile iubitoare, ascunsese de mult revolverul în geamantanul servitoarei, nu vrei să mănînci?
— Ia mai lasă-mă dracului în pace! izbucni colonelul. Cred că ovreiul de peste drum ne-a văzut cînd am ascuns cutia.
Doamna colonel oftă și se duse la bucătărie, singura încăpere unde putea plînge nestingherită.
Deodată, zbîrnîi soneria. Colonelul se ridică și-și îndreptă spatele pentru a întîmpina cu

demnitatea militară cuvenită pe ofiţerii veniţi să-l aresteze. (Oare pe cine au trimis? se întrebă el, zăpăcit.) Dar, în locul ofiţerilor aşteptaţi, intră un omuleţ roşcovan şi cu melon. Cînd deschise gura să vorbească, ieşiră la iveală nişte dinţi de veveriţă.

— Scuzaţi... sînt Pištora, de la comisariatul de poliţie.

— Ce doreşti? mîrîi printre dinţi colonelul, trecînd pe neobservate din poziţia de drepţi la poziţia pe loc repaus.

— Am auzit că vi s-a spart cămara... zîmbi domnul Pištora, confidenţial.

— Şi ce te priveşte asta pe dumneata? se răsti colonelul.

— Scuzaţi, vă rog... Servitoarea dumneavoastră a povestit de dimineaţă la brutărie că vi s-au furat nişte lucruri din cămară. Atunci i-am zis lui dom'comisar că mă abat şi pe la dumneavoastră.

— Nu făcea să te deranjezi... bombăni furios colonelul. Nu s-a furat decît... o cutie de macaroane! Nu vă mai bateţi capul pentru atîta lucru!

— Zău? Mă mir că n-au şterpelit şi altceva... zise domnul Pištora.

— Da, e de mirare... spuse colonelul, amărît. Dar asta nu e treaba dumitale.

— L-o fi deranjat cineva!

Şi, sub puterea unei inspiraţii subite, chipul domnului Pištora se lumină.

— Ei, şi acum bună ziua, domnule, vru să scape de el colonelul.

— Dacă nu vă supăraţi, zise domnul Pištora cu un zîmbet plin de neîncredere, n-ar strica să văd şi eu puţin cămara...

Colonelul, cît pe-aci să-şi piardă răbdarea, se văzu nevoit să se lase în voia soartei.

— Bine! spuse el plictisit şi-l duse pe mărunţelul cu dinţi de veveriţă în cămară.

Domnul Pištora cercetă în grabă locul.

— Păi, da! spuse el satisfăcut. Fereastra a fost deschisă cu o daltă. Asta, dacă nu e opera lui Pepek, e sigur a lui Andrlik!

— Poftim? întrebă colonelul, încruntat.

— E sau opera lui Pepek, sau a lui Andrlik. Numai că mi se pare că Pepek zace în puşcărie. Dacă era scoasă numai sticla însemna că puteau fi Dundr, Lojza, Novák, Hošička sau Kliment. Dar aici cred că a lucrat Andrlik.

— Să nu dai cumva greş, mîrîi colonelul, plictisit.

— N-aş crede! Să se fi ivit un nou specialist în cămări? se întrebă domnul Pištora, devenind serios. Aş! Nu cred. E drept că şi Mertl se ia de geamuri tot cu dalta, dar nu intră niciodată în cămări, niciodată, pe cuvîntul meu! Ăsta pătrunde în locuinţe prin closete şi nu ia decît rufărie, adăugă domnul Pištora, arătîndu-şi din nou dinţii de veveriţă. Apoi spuse: Plec. Mă duc să dau o raită pe la Andrlik, să văd ce mai învîrte dumnealui!

— Tramsmite-i complimente din partea mea! bombăni colonelul.

Rămas cu gîndurile sale chinuitoare, colonelul îşi zise: „Extraordinar ce primitiv lucrează poliţia! Să fi căutat şi ei amprente digitale sau

măcar urme, mai ziceam că lucrează metodic! Dar să procedeze așa, ca proștii! Auzi! Poliția și spionajul internațional! Ce n-aș da să știu ce mai face Vrzal!"

Nu se putu împotrivi ispitei și telefonă locotenent-colonelului Vrzal. După o jumătate de oră de încercări, obținu în sfîrșit legătura.

— Alo, rosti el, lingușitor, aici Hampl! Spune-mi, te rog, cum mai stau lucrurile?... Știu, știu că nu poți să-mi spui nimic, dar n-am vrut decît... Știu, dar fii, te rog, bun și spune-mi.... Doamne, Dumnezeule, încă nimic? Știu că e un caz greu, dar... Numai o clipă, Vrzal, te rog! Știi, mi-a venit o idee! Să ofer zece mii de coroane — din banii mei, bineînțeles — pentru cel ce o să dea de urma hoțului. Mai mult n-am, știi, dar pentru un serviciu ca ăsta... Știu că nu poți, dar pe cale particulară... Ei da, o să fie o chestiune pur personală, pe cale oficială nu merge. Sau să se împartă suma detectivilor civili, nu?... Bineînțeles, tu nu știi nimic despre asta. Să faci doar o aluzie oamenilor că Hampl a oferit zece mii de coroane... Bine, atunci să le spună sergentul... Te rog foarte mult... Scuză-mă, te rog, *merci*!

Hotărîrea plină de generozitate îi mai ușură inima colonelului Hampl. Avea acum impresia că face și el ceva pentru descoperirea blestematului acela de spion. Obosit de atîtea emoții, se trînti pe sofa. Visă cum, două — trei sute de oameni (toți roșcovani și toți cu dinți de veveriță, ca domnul Pištora) percheziționează pasagerii din trenuri, opresc automobilele care gonesc spre frontieră, așteaptă după colțuri de stradă și ies deodată în calea vreunui trecător: „în numele legii, urmează-mă și ține-ți gura!" Apoi i se păru că e la Academia Militară, unde dă examen de balistică. Se trezi scăldat în sudoare, cu respirația agitată. Sunase cineva.

Colonelul Hampl sări în sus, încercînd să-și adune gîndurile. În ușă apărură dinții de veveriță ai domnului Pištora.

— Am sosit! El a fost, cum v-am spus!

— Care el? se strădui colonelul să înțeleagă.

— Păi, Andrlik, și domnul Pištora uită, de mirare, să mai rînjească cu dinții lui de veveriță. Cine altul? V-am spus doar că Pepek e la răcoare, la Pankrác.

— Ce mă tot bați la cap cu Andrlik al dumitale? se răsti colonelul, scos din fire.

Domnul Pištora holbă de uimire ochii lui strălucitori.

— Păi, nu el v-a furat macaroanele din cămară? spuse agentul apăsat. L-am înhățat! L-au și dus la comisariat. Eu am venit numai să vă întreb ceva, că el, Andrlik, zice că în cutia aia n-au fost macaroane. A găsit doar un dosar și nu știu dacă o fi adevărat sau ba.

— Omule! strigă colonelul, pierzîndu-și răsuflarea. Unde e dosarul?

— Unde să fie? La mine! și domnul Pištora își arătă din nou dinții. Măi! Unde l-am pus? zise el, scotocind într-o servietă. Aha! Ăsta e?

Colonelul îi smulse din mînă prețiosul, mototolitul document nr. 139/VII sec. C, și ochii i se umplură de lacrimi.

— Dragul meu! Scumpul meu! Nici nu știu cum să te răsplătesc. Nevastă! Vino încoace!

Vino, dragă, să ţi-l prezint pe domnul comisar... domnul inspector ă-ă....

— Agentul Pištora, completă mărunţelul, bucuros să-şi arate încă o dată dantura.

— A găsit documentul furat! strigă colonelul. Du-te, nevastă, şi adu-ne coniac şi pahare! Domnule Pištora... nici nu ştiu cît de... adică să ştii... bea, domnule Pištora!

— Lăsaţi, nu e mare lucru! Tii! Bun coniac! Ah, da! Săru'mîna, doamnă! Cutia am uitat-o la comisariat.

— Dă-o dracului de cutie! exclamă colonelul fericit. Scumpe domnule Pištora, cum de ai găsit aşa de repede documentul? În sănătatea dumitale, domnule! Pištora.

— Să trăiţi, zise domnul Pištora respectuos. Lăsaţi, nu e cine ştie ce. De cîte ori se sparge cîte o cămară, ne ducem ori la Andrlik ori la Pepek. Dar acum Pepek s-a învîrtit de două luni la Pankrác. Cînd se goleşte cîte un pod, ştim că e opera lui Pisecky, a lui Tondra-şchiopul, a lui Kanera, a lui Zima sau a lui Houska.

— Ei, ei! Ascultă! Ce faceţi cînd daţi de un caz de spionaj? Noroc, domnule Pištora!

— Noroc! De spionaj nu ne ocupăm. Dar cînd e vorba de clanţe de alamă, ştim că a operat Čenek sau Pinkus, la sîrmă de aramă avem un singur specialist, un oarecare Toušek. De robinetele de bere se ocupă Hanoušek, Buchta sau Šlesinger. Avem evidenţa tuturor spărgătorilor de case de bani din republică. Sînt... hîc... sînt douăzeci şi şapte, dar şase se odihnesc la răcoare.

— Bine le faceţi! declară colonelul, făcînd pe omul setos de sînge. Bea, domnule Pištora!

— Mulţumesc respectuos, dar ştiţi... eu nu prea beau. În sănătatea dumneavoastră! Tîlharii ăştia... hîc... de hoţi îs proşti ca noaptea, domnule. Ştiu o singură meserie şi nu se lasă de ea pînă nu punem mîna pe ei! Să-l luăm pe Andrlik, de pildă! Cum m-a văzut, şi-a şi zis: „Aha, domnul Pištora! A venit pentru cămara aia." Şi i-a şi dat drumul: „Domnule Pištora, zice, nu face să-ţi pierzi vremea, că n-am găsit în cutie decît un dosar. Parcă sînt blestemat că nu pot să pun şi eu mîna pe ceva ca lumea!" „Boule, zic, pe chestia asta iei pe puţin un an."

— Un an de închisoare? zise colonelul Hampl compătimitor. Nu e cam mult?

— E vorba totuşi de o spargere... şi domnul Pištora rînji din nou. Mulţumesc respectuos, domnule colonel, nu mai beau. Plec, că mai am o vitrină. Cred că e treaba lui Klečka sau a lui Kudl. Dacă aveţi nevoie de mine, mă găsiţi la comisariat. Întrebaţi de domnul Pištora. Atît ajunge.

— O clipă numai! spuse colonelul. Pentru serviciul pe care mi l-ai făcut — hm — pentru serviciul.... Dosarul e... nu e nimic deosebit... dar n-aş fi vrut să-l pierd, ştii... Dacă ai vrea să primeşti... spuse colonelul repede, strecurînd în mîna domnului Pištora o hîrtie de cincizeci de coroane.

Surprins şi înduioşat, domnul Pištora deveni serios.

— Nu era nevoie, spuse el, vîrînd în grabă mîna cu bancnota în buzunar. N-a fost nimic deo-

sebit. Mulțumesc respectuos, domnule colonel! Dacă mai aveți nevoie de mine...

— I-am dat cincizeci de coroane, zise binevoitor domnul colonel Hampl neveste-si. Douăzeci de coroane i-ar fi ajuns zevzecului, dar... domnul colonel făcu cu mîna un gest mărinimos — slavă Domnului! Bine că s-a găsit documentul!

OMUL CARE NU PLĂCEA

— Domnule Kolda, îi spuse domnul Pacovský sergentului Kolda, am ceva pentru dumneata. În vremea imperiului austriac, domnul Pacovský fusese polițai în serviciul de pază al căilor ferate. După război, neputîndu-se în nici un chip acomoda cu noile condiții de viață, ieși la pensie. Călători un timp prin lume și după aceea închirie cîrciuma zisă „La Panorama". E ea puțin cam retrasă, e drept, dar astăzi oamenii au început să prefere tocmai asemenea locuri: excursii, priveliști grandioase, băi în lac și altele. Domnule Kolda, spuse deci domnul Pacovský, nu știu ce să cred. Am un client, locuiește la mine de paisprezece zile, un oarecare Roedl. De plătit, plătește bine, nimic de zis, de băut, nu bea, cărți nu joacă, dar... Știi ce, făcu el deodată, vino într-o zi să-l vezi.

— Dar ce-i cu el? întrebă domnul Kolda.

— Păi, tocmai asta-i, mormăi amărît Pacovský, că nu știu. N-are nimic deosebit, dar cum să-ți spun? Omul ăsta nu-mi place, și gata.

— Roedl, Roedl, se gîndi sergentul Kolda. Numele ăsta nu-mi spune nimic. Ce meserie are?

— Nu ştiu. Zice că-i funcţionar de bancă, dar n-am putut scoate de la el la ce bancă lucrează. Nu-mi place asta. E un om tare politicos, dar... Şi nu primeşte nici un fel de poştă. Am impresia că fuge de oameni. Şi asta mie nu-mi place.

— Cum aşa, fuge de oameni? întrebă sergentul Kolda.

— Ei, nu fuge chiar de-adevărat, spuse nesigur pe el Pacovský, dar... mă rog, spune-mi şi mie, cine merge în septembrie la ţară? Cînd se opreşte vreo maşină în faţa cîrciumii, chiar dacă e la masă, Roedl lasă mîncarea în farfurie şi se urcă în camera lui. Asta e. Îţi spun, omul ăsta mie nu-mi place deloc.

Domnul Kolda stătu o clipă pe gînduri.

— Ştii ce, domnule Pacovský? Spune-i de exemplu că toamna închizi. N-are decît să se ducă la Praga, sau în alt raion, şi gata. De ce să stea tocmai la noi? Să se ducă unde-o şti, conchise el cu înţelepciune.

A doua zi, care era o duminică, tînărul jandarm Hurych, zis Márinka sau Fecioara, se întorcea din rond. Ia să mă opresc puţin la cîrciumă, se gîndi el în drum şi, prin pădure, o apucă drept spre curtea „Panoramei". La intrarea din spate se opri puţin să pufăie din lulea. În clipa aceea auzi un zăngănit de geam spart la primul etaj, la o fereastră care da în curtea din dos, şi apoi o bufnitură pe pămînt. Fecioara alergă în curtea din spate şi prinse de umăr pe omul care, aşa, din senin, sărise pe fereastră.

— Ce te-a apucat, domnule? i se adresă el mustrător.

Omul pe care-l ţinea de umăr era palid şi inexpresiv.

— De ce n-aş sări? rosti el cu voce stinsă. Locuiesc aici.

Jandarmul Fecioara recapitulă pe scurt situaţia.

— O fi, dar mie chestia asta cu săritul pe geam nu-mi place, spuse el.

— N-am ştiut că este interzis, se scuză omul, la fel de inexpresiv. Întrebaţi-l pe domnul Pacovský dacă nu locuiesc aici. Mă numesc Roedl.

— O fi, zise jandarmul. Arătaţi-mi, vă rog, actele dumneavoastră.

— Actele? făcu dezorientat domnul Roedl. N-am la mine nici un act. Am să scriu să mi le trimită.

— O să scriem noi, nu vă deranjaţi, spuse amabil Fecioara. Poftiţi cu mine, domnule Roedl.

— Unde? se codi domnul Roedl, cenuşiu la faţă. Cu ce drept... cu ce drept vreţi să mă arestaţi?

— Pentru că nu-mi plăceţi, domnule Roedl, declară Fecioara. Lăsaţi vorba şi haideţi.

La postul de jandarmi, domnul sergent Kolda, în papuci, pufăia dintr-o pipă lungă şi citea ziarul. Văzîndu-l pe Fecioara cu domnul Roedl, strigă:

— Bine, mă Márinko, ce faci? Nu pot să am şi eu o clipă de linişte măcar duminica? Tocmai azi îmi aduci belele pe cap?

— Domnule sergent, raportă Fecioara, omul acesta nu-mi place. Cînd m-a văzut venind spre cîrciumă, a sărit pe fereastră în curtea din dos şi a vrut să fugă în pădure. N-are nici un fel de acte. Aşa că l-am arestat. E un oarecare Roedl.

— Aha! ciuli urechile domnul Kolda. Domnul Roedl. Așadar, dumneavoastră sînteți domnul Roedl.

— Nu mă puteți aresta, zise neliniștit domnul Roedl.

— Nu, nu putem, recunoscu domnul Kolda. Dar putem să vă reținem. Márinko, dă fuga la cîrciuma lui Pacovský, percheziționează camera domnului Roedl și adu-i lucrurile aici. Luați loc, domnule Roedl.

— Refuz... refuz să dau orice declarație, se bîlbîi tulburat domnul Roedl. Am să reclam... protestez.

— Isuse Cristoase! Domnule Roedl, dar dumneata nu-mi placi de loc! izbucni domnul Kolda. N-am timp de pierdut cu dumneata. Stai jos acolo și ține-ți gura. Zicînd acestea, luă ziarul și citi mai departe.

— Uite ce, domnule Roedl, spuse el după o clipă, ți se citește în priviri că ceva nu-i în regulă cu dumneata. În locul dumitale, aș recunoaște totul și aș avea liniște. Dar dacă nu vrei, te privește.

Domnul Roedl era palid, cu fața brobonată de sudoare.

Domnul Kolda îl privi, fornăind pe nas a lehamite, apoi se duse să întoarcă ciupercile puse la uscat pe sobă.

— Domnule Roedl, începu el iar, după un timp. Noi tot o să-ți stabilim identitatea, ai să fii judecat, dar nimeni n-o să-ți adreseze cuvîntul. Hai, omule, nu mai fi așa îndărătnic!

Domnul Roedl se încăpățîna să tacă, iar Kolda, scîrbit, își curăța pipa bombănind.

— Uite, o să dureze, să zicem, o lună, pînă să te identificăm. Dar luna asta n-or s-o scadă din condamnare. Și-i păcat să pierzi în felul ăsta o lună din timpul de detențiune.

— Dar dacă recunosc, începu șovăitor Roedl, atunci...

— Atunci intri în procedura de arest preventiv și asta se scade din condamnare, îi explică domnul Kolda. Fă ce vrei, mie tot nu-mi placi, așa că am să fiu bucuros să scap de dumneata trimițîndu-te la județ. Așa stau lucrurile, domnule Roedl.

Domnul Roedl oftă. În ochii apoși îi stăruia o expresie jalnică, de om hăituit.

— De ce, reuși el cu greu să spună, de ce toată lumea îmi spune că nu-i plac?

— Pentru că ți-e teamă, vorbi cumpănit domnul Kolda. Ascunzi ceva și asta pe oameni îi supără, domnule Roedl. De ce nu privești pe nimeni în ochi? Nu ai liniște. Asta e, domnule Roedl.

— Rosner, îl corectă stingherit omul cel palid.

Domnul Kolda căzu pe gînduri.

— Rosner, Rosner, ia stai puțin, care Rosner? Numele mi se pare cunoscut.

— Rosner Ferdinand, vorbi răgușit omul.

— Rosner Ferdinand, repetă domnul Kolda, da, asta îmi spune ceva. Rosner Ferdinand...

— Banca de depozit din Viena, îi veni în ajutor omul cel palid.

— Aha! strigă vesel domnul Kolda. Delapidare. Am găsit, gata! Sigur, Rosner! Păi bine, frate, noi avem de trei ani un mandat de arestare

pentru dumneata! Aşadar, eşti Rosner! repetă el entuziasmat. De ce n-ai spus de la început? Cît p-aci să-ţi arăt uşa şi, cînd colo, dumneata eşti Rosner! Márinko, se adresă el jovial jandarmului Hurych, care tocmai intra, el e Rosner, delapidatorul!

— De fapt, tresări, puţin îndurerat, Rosner.

— Lasă, Rosnere, îl consolă domnul Kolda, ai să te obişnuieşti. Fii mulţumit că s-a descoperit totul. Dar unde ai stat, frate, în toţi anii ăştia?

— M-am ascuns, vorbi cu amărăciune Rosner. În vagoane de dormit, în hoteluri de lux. Acolo nu te întreabă nimeni cine eşti şi de unde vii.

— Vai de capul dumitale, zise compătimitor domnul Kolda. Trebuie să fi plătit o regie grozavă!

— Cred şi eu, se uşură destăinuindu-se Rosner. Dar ce, puteam să mă duc într-un prăpădit de han, unde una-două fac curcanii razii? Am fost obligat să trăiesc mai bine decît îmi permiteau condiţiile. N-am stat niciodată mai mult de trei zile într-un loc, pînă acum, cînd m-aţi prins.

— Ei lasă, îl mîngîie domnul Kolda, oricum, trebuie să ţi se fi cam terminat şi paralele, nu-i aşa, Rosnere? Oricum se apropia sfîrşitul.

— Se apropia, încuviinţă Rosner. Vă spun drept, nici n-aş mai fi rezistat. Doamne, în toţi trei anii ăştia n-am vorbit o dată măcar cu cineva aşa, de la om la om, ca acum! Nici să mănînc nu puteam! Cum mă privea cineva, mă şi topeam... Oricine se uita mai aşa la mine îmi părea de la poliţie, se căină Rosner. Închipuiţi-vă, chiar şi domnul Pacovský.

— Nu te mai frămînta. Domnul Pacovský a şi lucrat chiar pe vremuri la poliţie.

— Ei, vedeţi! bombăni Rosner. Şi să mai fii sigur de ceva! De ce m-o fi iscodit aşa fiecare? Am oare mutră de hoţ?

Domnul Kolda îl cercetă cu atenţie.

— Acum nu, Rosnere. Acum pari un om absolut obişnuit. Înainte însă nu-mi plăceai deloc; nu ştiu, era ceva în dumneata care nu mergea... Ei, se decise el, Márinko o să te ducă la judecător. Nu-i încă şase, aşa că o să-ţi considere şi ziua de azi ca arest preventiv. De n-ar fi duminică, te-aş duce chiar eu, ca să vezi că — hm, că n-am nimic cu dumneata. Înainte aveai expresia aceea rătăcită, Rosnere, acum totul e-n regulă. Márinko, arestează-l.

*

— Ştii, Márinko, zise în aceeaşi seară domnul Kolda, mie mi-a plăcut chiar foarte mult Rosner ăsta. Un om tare simpatic, nu-i aşa? Cred că n-are să ia mai mult de un an.

— I-am rugat să-i dea două pături, zise înroşindu-se jandarmul Fecioara. Nu-i învăţat să doarmă pe scîndura goală...

— Bine ai făcut, îl aprobă domnul Kolda. Iar eu am să-i spun supraveghetorului să stea din cînd în cînd de vorbă cu el. Să vadă Rosner că s-a întors între oameni.

POETUL

Un fapt divers: la orele patru dimineața un automobil care venea în mare viteză a izbit o bătrînă amețită de băutură și, trecînd ca o vijelie, s-a făcut nevăzut. Comisarul de poliție Mejzlík, proaspăt intrat în slujbă, primi misiunea de a identifica mașina. Comisarii de poliție nou-numiți au obiceiul să ia în serios astfel de cazuri.

— Hm, spuse comisarul Mejzlík adresîndu-se gardianului cu numărul 141. Zici că ai văzut mașina trecînd în mare viteză, la trei sute de pași de dumneata, și un corp omenesc întins pe caldarîm. Ei bine, ce-ai făcut?

— M-am grăbit să dau ajutor femeii, răspunse gardianul.

— Întîi de toate trebuia să-ți notezi numărul automobilului, se supără comisarul Mejzlík, și abia pe urmă să vezi și de baba aia! Dar, adăugă el, scărpinîndu-se cu creionul în cap, poate nici eu n-aș fi făcut altfel. Și zici că n-ai reținut numărul? Poate ne spui alt amănunt privitor la mașină?

— Cred, spuse șovăind gardianul numărul 141, cred că era de culoare închisă. Albastru închis

sau roșu. Nu se vedea din pricina fumului de la eșapament...

— Doamne sfinte! se înfurie comisarul Mejzlík. Cum să găsesc automobilul? Doar n-o să merg din șofer în șofer, să-l întreb pe fiecare: „Nu vă supărați, nu cumva ați călcat o bătrînă?“ Ce-i de făcut în situația asta, ia spune-mi?

Gardianul ridică din umeri cu un respect plin de indiferență.

— Permiteți să raportez, am un martor! Dar nici el nu știe nimic. Dacă doriți... așteaptă alături.

— Poftește-l aici! ordonă comisarul Mejzlík, plictisit și preocupat de un singur gînd: cum să descopere un fir conducător printre rîndurile seci ale procesului-verbal.

— Numele și adresa dumneavoastră, spuse el mecanic cînd intră martorul, fără să ridice privirea de pe hîrtii.

— Králík Jan, student la Facultatea de mecanică, rosti răspicat noul sosit.

— Ai fost de față azi-dimineață la orele patru, cînd un automobil necunoscut a călcat-o pe numita Božena Macháčková?

— Da, și țin să declar că vinovat e șoferul. Vedeți, domnule comisar, strada era pustie... dacă ar fi mers mai încet la intersecție...

— La ce distanță te aflai dumneata de locul accidentului? îl întrerupse Mejzlík.

— La vreo zece pași. Veneam de la cafenea împreună cu un prieten al meu, și cînd am ajuns în strada Žitná...

— Cine-i prietenul dumitale? îl întrerupse din nou comisarul. La mine nu e notat.

— Poetul Jaroslav Nerad, răspunse martorul, mîndru. Dar de la el nu puteţi afla nimic.

— De ce? se încruntă comisarul Mejzlík, dornic să nu scape nici un amănunt.

— Fiindcă, vedeţi... prietenul meu e o fire poetică. După accident a izbucnit în plîns ca un copil şi a fugit acasă. Şi, cum vă spuneam, mergeam împreună pe strada Žitná, cînd, din spate, veni o maşină gonind ca o vijelie.

— Ce număr avea?

— Nu ştiu, n-am observat. Am văzut doar că mergea cu o viteză nemaipomenită şi mi-am zis că...

— Ce marcă era?

— Motor cu combustie internă, în patru timpi, răspunse viitorul specialist. La mărci de automobile nu mă pricep însă.

— Ce culoare? Cine era în maşină? Era decapotabilă sau limuzină?

— Nu ştiu, răspunse martorul dezorientat. Cred că era neagră. Dar ce să vă mai spun? N-am observat. După accident, i-am şi spus lui Nerad: „Ia te uită, ticăloşii! Omoară un om şi nici măcar nu se opresc!"

— Hm, făcu nemulţumit Mejzlík. Reacţia dumitale a fost foarte corectă din punct de vedere etic, dar aş fi preferat să reţii numărul automobilului. E de speriat, domnule, cît de puţin dezvoltat e simţul de observaţie la oameni. Dumneata ţi-ai dat seama că şoferul e vinovat, afirmi pe drept cuvînt că oamenii de genul lui sînt nişte ticăloşi, dar nu ţi-a trecut prin minte să te uiţi la număr. Raţionamente poate să facă

oricine, dar să privească lucrurile cu atenţie... Mulţumesc, domnule Králík, nu te mai reţin!

Peste un ceas gardianul numărul 141 suna la uşa poetului Jaroslav Nerad. Îi deschise proprietăreasa.

— Da, domnul Nerad e acasă. Doarme.

Zărindu-l pe gardian în uşă, poetul căscă nişte ochi speriaţi. Se chinuia să-şi amintească cînd şi unde făcuse una boacănă. Pînă la urmă însă tot înţelese că trebuie să meargă la poliţie.

— Trebuie neapărat? întrebă el neîncrezător. Nu-mi mai amintesc nimic. Ştii, azi-noapte am fost cam...

— Afumat, adăugă gardianul plin de înţelegere. Lăsaţi, nu-i nimic! Am mai cunoscut eu poeţi! Îmbrăcaţi-vă, vă rog! Vă aştept.

Pe drum, între gardian şi poet se încinse o discuţie despre localurile de noapte, despre viaţă în general, despre semnele cereşti şi despre multe altele. Numai de politică nu discutară, fiindcă le era străină. Şi uite aşa, vorbind prieteneşte de una, de alta, ajunseră la circumscripţie.

— Dumneavoastră sînteţi poetul Jaroslav Nerad? îl întîmpină comisarul Mejzlík. Domnule Nerad, aţi fost de faţă cînd o maşină, al cărei număr n-a fost încă identificat, a călcat-o pe numita Božena Macháčková.

— Da, răspunse poetul, răsuflînd uşurat.

— Aţi putea să-mi spuneţi cum arăta maşina? Decapotabilă sau limuzină, culoarea, cine a fost în ea, numărul...

După o clipă de gîndire încordată, poetul răspunse:

— Nu ştiu. N-am observat.

— Nu vă amintiţi nici un amănunt? insistă Mejzlík.

— Ce amănunt! Vă spun deschis, eu în general nu mă opresc niciodată la amănunte.

— Atunci spuneţi-mi, vă rog, la ce v-aţi oprit în cazul de faţă? întrebă Mejzlík, nu fără o uşoară ironie.

— La atmosferă în general... spuse poetul cam încurcat. Ştiţi, strada pustie... lungă... zorile care mijeau... femeia care zăcea nemişcată. Deodată, sări de pe scaun. Cînd am ajuns acasă, am şi scris despre asta o poezie, şi începu să se scotocească prin buzunare, de unde scoase un maldăr de plicuri, note de plată şi cocoloaşe de hîrtie.

— Nu, nu-i asta! spuse el. Nici asta! Staţi, poate asta. Uite, asta e!

Şi Nerad se cufundă în lectura cîtorva rînduri scrise pe dosul unui plic.

— Vreţi să mi-o arătaţi şi mie? îl rugă comisarul.

— E un fleac, zise poetul, cu prefăcută modestie. Dar dacă doriţi v-o citesc. Cu ochii luminaţi de entuziasm, începu să declame afectat:

O, cuburi negre-n şiruri liniare,
Zorile mîngîie lin strune de mandolină.
De ce te-mbujorezi, fecioară albă?
Cu mii de cai putere plecăm în spaţii planetare
Sau către Singapore.
Opriţi, opriţi, maşina zboară!
Ca un crin frînt, amorul nostru zace-n colb.

O, gît de lebădă! O, sîni!
O, tobă! Şi voi, beţe!

— Asta-i tot, încheie Jaroslav Nerad.

— Mă iertaţi, dar nu înţeleg nimic.

— Cum aşa? E doar vorba de accidentul acela. Nimic mai clar!

— Chiar aşa de clar nu e, remarcă ironic Mejzlík. Eu nu văd cum aş putea să deduc din poezia dumneavoastră că în 15 iunie anul curent, la orele patru dimineaţa, în strada Žitná, un automobil cu numărul cutare a călcat pe numita Božena Mačháčková, cerşetoare, în vîrstă de şaizeci de ani, în stare de ebrietate, că numita a fost dusă la spitalul orăşenesc şi că starea ei e gravă. Nimic din toate acestea nu se află în poezia dumneavoastră, după cît îmi dau seama. Mda...

— Dumneavoastră vorbiţi de realitatea brută, exterioară, zise poetul frecîndu-şi nasul. Dar poezia e realitate interioară. Poezia este un complex de imagini suprarealiste, pe care realitatea le trezeşte în subconştientul poetului. Ştiţi, asociaţii optice şi acustice pe care trebuie cititorul să le interpreteze, spuse Nerad mustrător. Numai aşa poate să le înţeleagă.

— Mă rog! îl opri comisarul Mejzlík. Vreţi să-mi daţi opera dumneavoastră pentru o clipă? Mulţumesc. Va să zică: *Cuburi negre-n şiruri lineare*. Explicaţi-mi, vă rog...

— Nimic mai simplu. E vorba de strada Žitná, răspunse poetul netulburat. Ştiţi, două şiruri de case.

— Ar putea tot aşa de bine fi şi Bulevardul Naţional, nu-i aşa? întrebă ironic comisarul Mejzlík.

— Nu, pentru că Bulevardul Naţional nu e drept, sună convingător răspunsul.

— Bine! Mai departe: *Zorile mîngîie lin strune de mandolină*. Hm! Să zicem! *De ce te-mbujorezi, fecioară albă?* Mă iertaţi, dar nu pricep ce caută fecioara asta aici.

— Zorile... veni imediat o laconică explicaţie.

— Aha, scuzaţi! *Cu mii de cai putere plecăm în spaţii planetare*. Ce vreţi să ziceţi aici?

— Aşa am perceput eu venirea automobilului.

— Cum aşa? Avea mii de cai putere?

— Nu ştiu. În orice caz gonea ca o vijelie... Ca şi cum ar fi vrut să ajungă la capătul lumii.

— Aha... *Sau către Singapore*. Pentru numele lui Dumnezeu, de ce tocmai la Singapore?

Poetul ridică din umeri.

— Nu mai ştiu nici eu. Poate pentru că acolo trăiesc malaiezi.

— Dar ce legătură e între maşina noastră şi malaiezi?

La asta poetul nu ştiu ce să răspundă.

— Poate că maşina era de culoare cafenie... În orice caz, era ceva cafeniu, spuse el într-un tîrziu. Altfel, cum m-aş fi gîndit la Singapore?

— Vedeţi? spuse comisarul Mejzlík. Pînă acum mi s-a spus că automobilul a fost ba roşu, ba albastru închis, ba negru. Ce culoare să aleg?

— Eu aş zice cafeniu, îl sfătui poetul. E o culoare plăcută.

— *Ca un crin frînt, amorul nostru zace-n colb.* Cum, pentru dumneavoastră o cerşetoare beată e un crin frînt?

— Nu m-am gîndit la cerşetoare. E vorba de femeie în general, înţelegeţi?

— Mda! Dar: *O, gît de lebădă! O, sîni! O, tobă! Şi voi, beţe!* Tot asociaţii libere?

— Ia să văd şi eu! spuse poetul, tresărind şi aplecîndu-se peste hîrtie. *O, gît de lebădă! O, sîni! O, tobă! Şi voi, beţe!* Ce-o fi însemnînd asta?

— Tocmai voiam să vă întreb şi eu, mormăi cu răutate Mejzlík.

— Numai o clipă, spuse poetul, căzînd pe gînduri. Ceva mi-o fi sugerat mie aceste imagini! Aha! Nu vi se pare şi dumneavoastră cîteodată că cifra doi seamănă cu un gît de lebădă? Priviţi, vă rog!

Şi poetul scrise un 2 pe hîrtie.

— Aha! Comisarul Mejzlík deveni mai atent. Dar sînii?

— Păi, asta e cifra 3. Două arcuri de cerc, nu? explică poetul, mirat de ignoranţa comisarului.

— Mai rămîne toba cu beţele! exclamă Mejzlík cu însufleţire.

— Tobă şi beţe... se gîndi poetul Nerad. Tobă şi beţe! Asta ar putea fi cifra cinci. Priviţi, spuse poetul, scriind un 5 pe hîrtie. Cerculeţul e ca o tobă, iar deasupra ei, sînt beţele.

— Un moment!

Comisarul Mejzlík scrise pe hîrtie numărul 235.

— Sînteţi sigur că maşina avea numărul 235?

— Nu-mi amintesc de nici un număr, declară răspicat Jaroslav Nerad. Dar ceva trebuie să fi

fost. Altfel, de unde aş fi scos eu toate imaginile astea?

Şi mirat, îşi aţinti privirea pe plicul pe care scrisese versurile.

— După mine, e partea cea mai izbutită din toată poezia...

Peste două zile comisarul Mejzlík se abătu pe la poet. De data asta nu dormea. Se afla o fată la el, şi nu găsi nici un scaun liber spre a-l oferi comisarului.

— Nu vă deranjaţi! Stau numai o clipă, că mă grăbesc, spuse acesta. Am venit numai să vă aduc la cunoştinţă că maşina avea într-adevăr numărul 235.

— Care maşină? se sperie poetul.

— *O, gît de lebădă! O, sîni! O, tobă! Şi voi, beţe!* înşiră pe nerăsuflate comisarul Mejzlík. Şi chestia cu Singapore este exactă.

— Ah, da! spuse poetul. Ei, vedeţi ce înseamnă realitatea interioară? Dacă doriţi, vă mai citesc cîteva din poeziile mele. Acum o să le înţelegeţi.

— Nu, mulţumesc. Altă dată, cu plăcere! se grăbi cu răspunsul Mejzlík. Cînd o să mai am un caz asemănător.

CAZURILE DOMNULUI JANÍK

Acest domn Janík nu-i nici dr. Janík de la minister, nici acel Janík care l-a împuşcat pe moşierul Jirsa, şi nici acel Janík, despre care se vorbeşte că ar fi făcut o serie de trei sute douăzeci şi şase de caramboluri, ci domnul Janík, şeful firmei Janík şi Holeček, magazin angro de hîrtie şi celuloză. Este un om mărunt şi la locul lui; îi făcuse pe vremuri curte domnişoarei Sever şi din disperare nu se mai căsătorise niciodată. Pe scurt, ca să înlăturăm orice confuzie, papetarul Janík.

Domnul Janík al nostru intrase în tărăşenia asta printr-o simplă întîmplare, în timp ce se afla la reşedinţa sa de vară din împrejurimile Sazavei. Se căuta pe atunci cadavrul Ruženei Regner, pe care logodnicul ei, Jindřich Baštea o asasinase, stropise cadavrul cu petrol, îi dăduse foc şi îl îngropase în pădure. Vinovăţia lui Bašta fusese dovedită, dar trupul Ruženei, sau măcar oasele ei, nu erau de găsit. De nouă zile cutreierau jandarmii pădurea, după cum îi îndruma Bašta: aici, ba nu, dincolo, şi scormoneau şi săpau, dar degeaba, nu găseau nimic. Era evident că Bašta, încolţit, încerca să-i rătăcească

spre a cîștiga timp. Era un tînăr dintr-o familie cumsecade și cu stare acest Jindřich Bašta, dar se pare că atunci cînd venise pe lume doctorul îi strînsese puțintel cam tare capul cu forcepsul, și de atunci lucrurile n-au mai fost în ordine. Ce mai, era un om apucat și bizar.

Prin urmare nouă zile îi plimbase pe jandarmi prin pădure, livid ca o stafie, cu ochii sclipind de frică. Ți-era și groază să-l privești. Jandarmii se strecurau cu el printre tufișurile de zmeură și printre arbuști, înnebuniți de furie, scrîșnind din dinți și-și ziceau: bestie, o să scoatem untul din tine și tot ai să ne conduci pînă la urmă unde trebuie! Bašta, epuizat, abia mai putîndu-se tîrî, se prăbușea din cînd în cînd la pămînt și horcăia:

— Aici, aici am îngropat-o!

— Ridică-te, Bašta, urla la el jandarmul. N-a fost aici! Mai departe!

Bašta se scula clătinîndu-se și, cu picioarele împleticite, mai mergea o bucățică de drum și iar se prăbușea epuizat. Convoiul era alcătuit așadar din: patru jandarmi, doi civili, cîțiva pădurari și oameni cu sape și lopeți; în mijlocul lor, abia mișcîndu-se, crispat, cu fața învinețită, umbla ucigașul, Jindřich Bašta.

Domnul Janík îi cunoștea pe jandarmi de la cîrciumă. Așa se face că i se îngăduia să însoțească prin pădure tragicul convoi, fără ca nimeni să se răstească la el, că n-are ce căuta acolo. În afară de asta, avea la el sardele, salam, coniac și alte asemenea bunuri pozitiv apreciate de boieri. Trecuseră nouă zile și lucrurile stăteau atît de rău încît domnul Janík își zise hotărît:

mîine nu mă mai prind! Jandarmii erau negri de furie, pădurarii declarau că s-au săturat și că mai au și alte treburi, oamenii cu lopețile bombăneau că pentru atîta oboseală douăzeci de coroane pe zi e prea puțin; prăbușit la pămînt, scuturat de convulsii, Jindřich Bašta nu mai avea putere nici să răspundă la strigătele și hărțuielile jandarmilor. În ceasul acela pustiu, de dezorientare, domnul Janík făcu ceva care nu era în program: îngenunche lîngă Bašta, îi vîrî în mînă o chiflă cu șuncă și îi vorbi plin de compasiune:

— Ei, hai, domnule Bašta, uită-te bine, domnule Bašta, mă auzi?

Bašta scoase un urlet și izbucni în plîns.

— Am să-l găsesc... am să-l găsesc, domnule, spuse el hohotind și încercînd să se ridice.

În clipa aceea unul din agenții secreți se apropie și-l ajută, aproape cu blîndețe, să se ridice.

— Sprijină-te de mine, domnule Bašta, îl îndemnă el, domnul Janík te va sprijini de partea cealaltă. Așa, domnule Bašta, acum ai să-i arăți domnului Janík unde este locul, nu-i așa?

O oră mai tîrziu, Jindřich Bašta, fumînd o țigară, stătea lîngă o groapă nu prea adîncă, din care se vedea ieșind un os femural.

— Acesta este trupul Ruženei Regner? întrebă cu glas gîtuit de emoție sergentul Trnka.

— Da, răspunse calm Jindřich Bašta și scutură scrumul în groapa descoperită. Mai doriți ceva?

— Să-ți spun una, domnule Janík? i se adresă în aceeași seară la cîrciumă sergentul Trnka. Dumneata ai daruri de psiholog, ce-i al dumitale e al dumitale. Beau pentru dumneata! Îndată

ce i-ai spus „domnule Bašta“, omul s-a-nmuiat. Era orgolios, ticălosul! Şi noi ne-am chinuit atîta cu el! Spune-mi, te rog, cum de ţi-ai dat seama că politeţea va acţiona în felul ăsta asupra lui?

— A fost doar o întîmplare, răspunse eroul zilei, roşind cu modestie. Ştiţi, eu mă adresez fiecăruia cu „domnule“. De fapt, mi-a fost milă de domnul Bašta şi am vrut să-i dau un sandvici.

— Instinct, zise sergentul Trnka. Eu numesc asta fler şi psihologie. Noroc, domnule Janík! Păcat că nu le valorifici! Ar trebui să vii să lucrezi la noi.

*

La cîtva timp după asta, domnul Janík călătorea cu un tren de noapte la Bratislava. Avea loc adunarea generală a acţionarilor unei fabrici de hîrtie din Slovacia şi, cum domnul Janík era în relaţii cu ea, ţinea să fie prezent.

— Să mă trezeşti înainte de Bratislava, ca să nu mă pomenesc la graniţă, îl rugă el pe conductor. După care se sui în cuşeta rezervată în vagonul de dormit şi, bucuros că e singur în compartiment, se întinse frumuşel ca un răposat şi, după ce se mai gîndi un timp la diverse afaceri, adormi. Nu ştia nici ce oră o fi fost cînd conductorul a deschis uşa compartimentului pentru un alt domn, care începu să se dezbrace şi se sui apoi pe cuşeta de sus. Ca prin vis, domnul Janík mai văzu legănîndu-se pe deasupra lui nişte pantaloni de pijama şi două picioare deosebit de păroase. Auzi geamătul omului care se întinde

în culcuş, ţăcănitul comutatorului şi întunericul huruitor învălui din nou compartimentul. Domnul Janík visă tot felul de lucruri, dar, mai ales, că îl urmăresc nişte picioare păroase şi mai apoi se trezi pentru că se făcuse dintr-o dată linişte şi auzi pe cineva de afară strigînd: „La revedere la Zilina!“ Sări din pat şi privi pe fereastră; văzu că se luminează de ziuă şi că trenul se află în gara Bratislava. Însoţitorul de tren uitase să-l trezească. De frică nici nu mai deschise gura să înjure, ci, într-o grabă nebună, îşi trase peste pijama pantalonii şi hainele, îşi vîrî în buzunare cele cîteva lucruri ale sale şi sări pe peron, în clipa în care impiegatul dădea semnalul de plecare al trenului.

— Uf, scuipă domnul Janík, ameninţînd cu pumnul acceleratul care se îndepărta şi se duse la toaletă să-şi aranjeze ţinuta. Făcîndu-şi în cele din urmă ordine în buzunare, încremeni de groază: în buzunarul de la piept avea în loc de un portofel, două.

În cel mai umflat, care nu era al lui, se aflau şaizeci de hîrtii nou-nouţe, de cîte cinci sute de coroane. Era probabil portofelul tovarăşului său de compartiment; dar cum ajunsese în buzunarul său, în ruptul capului nu-şi putea aminti domnul Janík, mahmur încă de somn. Se înţelege că primul lucru pe care l-a făcut a fost să caute pe cineva de la poliţie, ca să-i predea portofelul străin. Poliţia îl lăsă o bună bucată de vreme pe domnul Janík să moară de foame, pentru a telefona întîi la Galanta, ca să i se comunice călătorului de la cuşeta nr. 14 că portofelul lui cu bani se află la poliţia din Bratislava, după aceea

domnul Janík trebui să-și prezinte actele sale și apoi se duse să ia micul dejun. Acolo îl căută un om de la poliție și-l întrebă dacă nu cumva se înșală, deoarece domnul de la nr. 14 declară că nu-i lipsește nici un portofel. Domnul Janík trebui să meargă din nou la poliție și să povestească a doua oară cum a intrat în posesia acelui portofel. Între timp, doi agenți în civil duseră undeva cele șaizeci de bancnote, iar domnul Janík trebui să aștepte încă o jumătate de oră în compania a doi detectivi, care îl conduseră apoi la un șef mare de la poliție.

— Domnule, i se adresă șeful, tocmai telefonam la Parkaně-Nána să fie reținut călătorul de la cușeta nr. 14. Puteți să ni-l descrieți amănunțit?

Domnul Janík nu putu spune mai mult decît că omul acela avea niște picioare grozav de păroase. Domnul de la poliție nu fu prea mulțumit de descriere.

— Bancnotele acelea sînt false, spuse el deodată. Trebuie să rămîneți aici, pînă o să vă confruntăm cu tovarășul dumneavoastră de drum.

Domnul Janík îl blestemă în gînd pe conductorul care nu-l trezise la timp, făcîndu-l astfel ca, în grabă și zăpăceală, să se pomenească în buzunar cu afurisitul acela de portofel. Cam după o oră sosi din Parkaně-Nána o telegramă cum că ocupantul nr. 14 a coborît înainte, la Nové Zámky; încotro s-a dus mai departe nu se știe încă.

— Domnule Janík, îi spuse în cele din urmă șeful cel mare de la poliție, noi nu vă mai reținem deocamdată; problema o predăm inspectorului

Hruška de la Praga, care se ocupă de falsificările de bani. Cred că-i o treabă serioasă, ascultați-mă pe mine. Dumneavoastră întoarceți-vă cît mai curînd la Praga și ei au să vă caute acolo. Deocamdată vă mulțumesc că ați avut norocul să dați peste falsificatorul ăsta. Nu-i doar o simplă întîmplare.

Nici nu se înapoiase bine la Praga, că îl și chemară la șeful poliției. Îl primiră doi oameni: unul grozav de voluminos, căruia i se spunea domnule șef, și altul galben, ciolănos, numit inspector Hruška.

— Luați loc, domnule Janík, îl pofti domnul cel gras, rupînd sigiliul unui mic pachețel. Acesta este portofelul pe care... hm, pe care l-ați găsit în buzunar pe peronul gării din Bratislava?

— Da, vă rog, oftă domnul Janík.

Domnul cel corpolent numără bancnotele noi din portofel.

— Șaizeci de bucăți, zise. Toate au seria 27451. Numărul acesta ne fusese deja semnalizat de la Cheb.

Omul cel ciolănos luă în mînă o bancnotă, închise ochii și o frecă între degete, după care o mirosi.

— Astea sînt din Štýrský Hradec, zise. Cele de la Geneva nu sînt așa de lipicioase.

— Štýrský Hradec, repetă, căzînd pe gînduri, domnul voluminos. Acolo fabrică chestiile astea cu destinația Pesta, nu?

Celălalt încuviință printr-o mișcare a capului.

— Aș pleca eu la Viena, propuse el. Dar poliția vieneză tot n-o să ni-l predea.

— Hm, mormăi domnul cel corpolent. Încearcă atunci să-l obţii pe altă cale. Dacă nu merge, spune-le că le dăm în schimb pe Leberhardt. Drum bun, Hruška. Iar dumneavoastră, domnule, spuse întorcîndu-se spre Janík, nici nu ştiu cum să vă mulţumesc. Tot dumneavoastră aţi găsit-o pe logodnica lui Jindřich Bašta, nu?

Domnul Janík se îmbujoră.

— A fost o simplă întîmplare, grăi el repede. Eu... n-am avut nici o intenţie...

— Aveţi mînă bună, conchise cu aer de cunoscător domnul cel corpolent. E un dar ceresc, domnule Janík. Unul nu găseşte nimic toată viaţa şi altul se împiedică la tot pasul de cazuri extraordinare. Ar trebui să lucraţi cu noi, domnule Janík.

— Nu se poate, se apără domnul Janík. Am... cum să spun... meseria mea... un magazin prosper... firmă veche, moştenire de la bunicul...

— Cum doriţi, oftă cu regret şeful, dar e păcat de dumneavoastră. Un noroc ca ăsta n-are oricine. Ne mai întîlnim noi, domnule Janík.

*

Cam la o lună după aceea domnul Janík cina împreună cu un prieten de-al său, un comerciant din Lipska. Se înţelege că o cină de afaceri nu-i un fleac oarecare; mai ales coniacul era deosebit de bun, pe scurt, domnul Janík n-avea poftă să se ducă pe jos acasă. Îi făcu un semn chelnerului şi porunci:

— O maşină!

Cînd ieşi din hotel văzu o maşină aşteptînd, se sui în ea, trînti portiera şi, în dispoziţia în care se afla, uită cu desăvîrşire să-i dea şoferului adresa. Maşina porni şi domnul Janík, aşezat comod într-un colţ adormi.

Cît timp merseră nu ştia, dar se trezi cînd maşina se opri şi şoferul, deschizîndu-i uşa, îi spuse:

— Am sosit, domnule. Poftiţi sus.

Domnul Janík, uimit peste măsură, se întrebă unde ar putea fi, dar, pentru că după coniacul acela nu-i prea păsa de nimic, urcă nişte scări şi deschise o uşă în dosul căreia auzise nişte voci. Erau acolo vreo douăzeci de oameni, care întoarseră surprinşi capul spre uşă. Deodată se făcu o linişte ciudată. Unul din ei se ridică şi veni spre domnul Janík:

— Ce căutaţi aici? Cine sînteţi?

Domnul Janík se uită mirat în jur. Recunoscu cinci sau şase inşi, toţi oameni bogaţi, despre care auzise că sînt amestecaţi în nişte treburi politice. Pe domnul Janík politica nu-l interesa.

— Salutare, li se adresă el amical. Uite-l pe domnul Koubek şi pe domnul Heller! Noroc, Ferry! Băieţi, aş bea ceva.

— Ce caută omul ăsta aici? se înfurie unul din cei de acolo. E dintr-ai noştri?

Doi domni îl îmbrînciră pe domnul Janík pe coridor.

— De unde ai răsărit aici? se răsti unul din ei. Cine te-a invitat?

Auzind vocea aceea atît de puţin amabilă, domnul Janík se mai dezmetici oleacă.

— Unde sînt? întrebă el supărat. La dracu, unde m-aţi adus?

Unul din domni coborî scara şi-l luă în primire pe şofer:

— Idiotule! urlă el. De unde l-ai luat pe omul ăsta?

— Păi, din faţa hotelului, se apără şoferul. Mi-au spus după-amiază ca la ora zece seara să aştept la hotel un domn şi să-l aduc aici. La ora zece domnul acesta s-a suit în maşina mea fără să-mi spună nimic, aşa că l-am adus direct aici.

— Isuse Cristoase! strigă domnul. Ai luat pe altcineva! Ne-ai făcut-o, băieţaş!

Domnul Janík se aşezase resemnat pe scări.

— Aha, spuse el mulţumit. E o adunare conspirativă, nu? Urmează acum să mă strîngeţi de gît şi să mă îngropaţi. Vă rog, un pahar cu apă!

— V-aţi înşelat, domnule, începu unul din cei doi. Acolo, înăuntru, nu se află nici domnul Koubek, nici domnul Heller, înţelegeţi? E o confuzie. O să vă trimitem înapoi la Praga. Vă rugăm să ne scuzaţi, a fost o neînţelegere la mijloc.

— Nu-i nimic, spuse cu mărinimie domnul Janík. Ştiu că pe drum şoferul are să mă împuşte şi o să mă îngroape în pădure. De acum mi-e totuna. Eu sînt vinovat că am uitat să-i dau adresa; din cauza asta s-a întîmplat totul.

— Sînteţi beat, nu-i aşa? întrebă uşurat necunoscutul.

— Puţin, încuviinţă domnul Janík. Ştiţi, am luat cina împreună cu comerciantul Meyer, din

Drezda. Janík, magazin angro de hîrtie şi celuloză, se recomandă continuînd să stea jos, pe scări. Firmă veche, de la bunicul.

— Duceţi-vă la culcare, îl sfătui necunoscutul. Cînd o să vă treziţi nici n-o să vă mai amintiţi că — hm, că v-am deranjat atîta.

— Just, opină demn domnul Janík. Duceţi-vă la culcare, domnule. Unde mi-e patul?

— Acasă la dumneavoastră, îi spuse domnul cel străin. Şoferul o să vă ducă pînă acolo. Permiteţi-mi să vă ajut să vă sculaţi.

— Nu-i nevoie, se împotrivi Janík. Nu sînt atît de beat ca dumneata. Du-te la culcare. Şofer, în Bubeneč!

Maşina o porni înapoi şi domnul Janík, trăgînd viclean cu coada ochiului, observă cu atenţie pe unde merg.

*

Dimineaţa îi telefonă şefului poliţiei şi-i povesti aventura sa nocturnă.

— Domnule Janík, se auzi, după o scurtă pauză, glasul şefului. Chestiunea ne interesează foarte mult. Vă rog să veniţi imediat pînă la noi.

Cînd ajunse acolo, văzu că era aşteptat de patru persoane, în frunte cu şeful cel mare şi corpolent. Domnul Janík trebui să mai povestească o dată ce s-a întîmplat şi pe cine a văzut.

— Maşina avea numărul N XX 705, adăugă domnul cel corpolent. O maşină par iculară. Din cele şase persoane pe care domnul Janík le-a recu-

noscut, trei sînt noi pentru mine. Domnilor, acum vă las. Vă rog să veniți cu mine, domnule Janík.

Domnul Janík stătea ca opărit în marele cabinet de lucru al corpolentului șef de poliție care se plimba meditînd, de colo pînă colo, prin încăpere.

— Domnule Janík, în primul rînd o rugăminte: nimănui nici un cuvînt. Rațiune de stat, înțelegeți? rosti el apoi.

Domnul Janík încuviință în tăcere. „Pentru Dumnezeu, își zise el, în ce m-am băgat iar!“

— Domnule Janík, zise deodată șeful. Nu vreau să vă flatez, dar avem nevoie de dumneavoastră. Aveți noroc. Se vorbește de metode, dar detectivul fără un dram de noroc nu face nici cît o ceapă degerată. Avem nevoie de oameni cu noroc. Minte avem noi, destulă; dar am vrea să cumpărăm întîmplarea fericită. Știți ceva. Veniți la noi!

— Și ce se întîmplă cu magazinul meu? șopti distrus domnul Janík.

— Îl conduce asociatul dumneavoastră. Păcat de darul pe care-l aveți să-l înmormîntați acolo. Prin urmare?

— Să... să mă mai gîndesc, se bîlbîi nefericit domnul Janík. Am să vin peste o săptămînă, dacă ziceți că așa trebuie... și că am capacitatea asta... nu știu încă, am să vin să vă dau răspunsul.

— Bine, spuse bărbatul cel corpolent și-i strînse cu putere mîna. Și să nu vă îndoiți de ceea ce sînteți în stare. La revedere.

*

Nu trecuse săptămîna cînd domnul Janík rugă să fie anunțat la șef.

— Am venit, spuse el jovial, cu fața strălucind de bucurie.

— Decis? întrebă bărbatul cel corpolent.

— Din fericire, răsuflă ușurat domnul Janík. Am venit să vă spun că nu merge, că nu sînt potrivit pentru munca asta.

— Ei, asta-i! Și de ce nu, vă rog?

— Imaginați-vă, spuse victorios domnul Janík. De cinci ani mă fură procuristul meu și eu n-am văzut nimica! Idiotul de mine! Spuneți și dumneavoastră, ce fel de detectiv aș fi? Halal detectiv! Să stai cinci ani alături de un hoț și să nu știi nimic! Așadar, vedeți că nu-s bun de nimic. Și mi-era o frică! Doamne Dumnezeule, ce bucuros sînt că n-a ieșit nimic din povestea asta! Așa, și acum am scăpat, nu? Mulțumesc mult!

PIEIREA UNEI FAMILII ISTORICE

Într-o bună zi, un omuleț mărunt, cu o față zbîrcită pe care străluceau niște ochelari cu ramă de aur, se înfățișă în biroul domnului Mejzlík, doctor în drept și comisar de poliție.

— Mă numesc Divíšek. Lucrez la arhive, bombăni el. Am aflat că sînteți un criminalist eminent și am venit să vă cer un sfat. Mi s-a spus că sînteți... cum să zic... mai ales cînd e vorba de cazuri mai încurcate... Cazul meu e o mare enigmă, declară el, prinzînd mai mult curaj.

— Poftiți, spuneți-mi despre ce e vorba! îl întîmpină Mejzlík, întinzînd mîna după creion și carnet.

— Ar trebui să se cerceteze cine l-a ucis pe dumnealui Petr Berkovec, în ce împrejurări a murit fratele lui Jindřich și ce s-a întîmplat cu Kateřina, nevasta lui Petr.

— Berkovec Petr... căută să-și aducă aminte comisarul Mejzlík. După cîte știu, pînă acum nu ne-a fost reclamat decesul cuiva cu numele ăsta. Ați venit dumneavoastră să-l anunțați?

— Da de unde! zise cel de la arhive. Am venit doar să vă cer un sfat. Sînt convins că s-au petrecut niște lucruri înfiorătoare.

— Dar cînd s-au petrecut aceste lucruri? spuse Mejzlík, încercînd să-l ajute. Și, mai întîi de toate, vă rog să-mi spuneți data.

— Păi... în o mie patru sute șaizeci și cinci... sub binecuvîntata domnie a lui Jiří din Poděbrady[1]. Lucrul acesta ar trebui să vă fie cunoscut, domnule, zise Divíšek, aruncînd peste ochelari o privire dojenitoare comisarului.

— Aha! spuse Mejzlík, zvîrlind carnetul și creionul pe masă, și începu să-și trateze vizitatorul cu o amabilitate bătătoare la ochi. Domnul meu, pentru cazuri de acest gen, ar fi mai nimerit să-l consultați pe doctorul Knobloch. Pentru a fi lămurit trebuie să vă spun că doctorul Knobloch este psihiatrul poliției. N-ați fi de părere să-l chem aici?

Domnul de la arhive se întristă.

— Îmi pare rău. Mi s-a vorbit atît de frumos de iscusința dumneavoastră! Știți, eu scriu un tratat despre domnia lui Jiří din Poděbrady. Și cînd am ajuns aici, m-am poticnit, da, m-am poticnit de un fapt pe care nu știu de unde să-l apuc.

„E inofensiv“, hotărî Mejzlík în sinea lui.

— Domnul meu, zise el precipitat, mi-e teamă că n-o să vă pot fi de mare folos. Vă mărturisesc cu toată sinceritatea, nu sînt tare în chestiuni de istorie.

— Păcat! se încruntă domnul Divíšek. Ar trebui să cunoașteți istoria, domnule. Întrucît

[1] *Jiří din Poděbrady* (1420—1471)—domnitor (din 1452) și mai tîrziu rege al Cehiei (1458—1471).

dumneavoastră nu dispuneți de izvoare de primă mînă, am să vă comunic eu toate faptele pe care le-am putut afla. Din păcate, sînt puțin numeroase. În primul rînd, avem scrisoarea dumnealui Ladislav Peháč din Olešná către dumnealui Jan Boršovský din Čerčany. Nădăjduiesc că această scrisoare nu vă e cunoscută.

— Îmi pare rău, dar nu știu nimic despre ea, mărturisi Mejzlík cu sentimentul de vinovăție al unui școlar prins cu lecția neînvățată.

— Cum se poate, domnule? izbucni Divíšek scandalizat. Această scrisoare a fost publicată încă de acum șaptesprezece ani într-o culegere de documente datorită istoricului Šebek. Măcar atîta lucru ar fi trebuit să știți! Numai că, adăugă el, potrivindu-și ochelarii, nici Šebek, nici Pekář, nici Novotný, nici alți istorici nu i-au dat atenția cuvenită. Și tocmai această scrisoare — ar trebui totuși s-o citiți — m-a dus pe urmele cazului de care vă spuneam.

— Aha, făcu comisarul Mejzlík, să auzim!

— Întîi de toate, scrisoarea. Îmi pare rău că n-am textul la mine. Dar nu cuprinde decît o singură mențiune referitoare la cazul nostru. Va să zică, în scrisoarea către dumnealui Boršovský, dumnealui Ladislav Peháč spune că unchiul lui, adică unchiul dumnealui Ješek Skalický din Skalice, nu este așteptat în anul domnului 1465 la Curtea din Praga, fiindcă măria-sa regele a dat poruncă scrisă de mîna lui ca dumnealui Ješek, „aflînd noi de acele ticăloșii care săvîrșitu-s-au la Wotice Welenova — scrie textual autorul scrisorii — să nu se mai înfățișeze la cetatea noastră de scaun, ci, petrecînd

în rugăciuni și căindu-se pentru nesocotința domniei-sale, să aștepte judecata Celui-de sus“. Cred că ați înțeles ce vrea să spună. Noi am zice azi că măria-sa regele i-a dat dumnealui Ješek domiciliu forțat la moșia sa. Nu băgați de seamă că aici e ceva bătător la ochi, domnule?

— Deocamdată nu, replică Mejzlík, desenînd pe hîrtie o spirală de toată frumusețea.

— Bravo! exclamă Divíšek triumfător. Vedeți dumneavoastră, nici Šebek n-a băgat de seamă asta. Dar e foarte bătător la ochi faptul că măria-sa regele nu-l cheamă pe dumnealui Ješek — oricare ar fi fapta de care s-ar fi făcut vinovat — la judecată pămîntească, ci lasă în grija cerului să facă dreptate. Ceea ce înseamnă că măria-sa dă să se înțeleagă foarte limpede (arhivarul rosti ultimele cuvinte cu vădită venerație) că, dată fiind natura faptelor, însuși domnitorul socotește că ele nu pot fi judecate de pămînteni. Dacă l-ați cunoaște pe măria-sa, domnule, v-ați da seama că e un caz cu totul ieșit din comun, căci marele Jiří ținea cu strășnicie la împlinirea dreptății după lege.

— Poate că i-a fost teamă de dumnealui Ješek. Pe vremea aceea....

Domnul Divíšek sări în sus ca înțepat.

— Cum puteți spune una ca asta? Regele Jiří să se teamă de cineva! Auzi vorbă! Să se teamă regele de un cavaler oarecare!

— Sau o fi fost protejatul lui, zise Mejzlík, cum se întîmplă și în zilele noastre...

— Ce protejat?! strigă Divíšek și se făcu stacojiu la față. Pe vremea regelui Vladislav mai treacă-meargă, dar sub domnia lui Jiří degeaba

umblai cu stăruințe. Te alunga ca pe-un cîine. Domnul de la arhive se liniști și urmă: Nu poate fi vorba de nici o protecție. Faptele pomenite în scrisoare trebuie să fi fost cu totul neobișnuite. Nu degeaba măria-sa regele a lăsat judecata lor în seama cerului.

— Dar despre ce fapte e vorba? întrebă Mejzlík cu un oftat.

Divíšek rămase mirat.

— Păi, tocmai asta trebuie să aflați dumneavoastră, că de-aia sînteți criminalist. Pentru asta am venit aici.

— Doamne, Dumnezeule! exclamă Mejzlík, încercînd să se apere, dar omul de la arhive nu-l lăsă să isprăvească:

— Mai întîi de toate, trebuie să cunoașteți faptele. Cînd mi-am dat seama că aluziile din scrisoare sînt cam nebuloase, am plecat pe urmele lor, la Wotice Welenova. Din păcate, aci nu s-a păstrat nici o însemnare, nimic scris. În schimb, în curtea bisericii am dat de piatra de pe mormîntul dumnealui Petr Berkovec. Piatra, domnule, poartă data 1465! Și vedeți dumneavoastră, dumnealui Petr Berkovec era ginerele lui Ješek Skalický. Adică a ținut-o pe Kateřina, fata lui Skalický. Poftim, iată fotografia pietrei! Nu observați nimic deosebit?

— Nu, mărturisi comisarul Mejzlík, cercetînd pe o parte și pe cealaltă fotografia reprezentînd o piatră funerară pe care era cioplit chipul unui cavaler cu brațele încrucișate, înconjurat de o inscripție cu caractere gotice. Stați! Aici, în colț, văd o amprentă digitală.

— O fi a mea, dar ia uitați-vă la inscripția asta!

— *Anno Domini* MCCCCLXV, descifră anevoie Mejzlík. O fi anul în care a murit acest domn, nu-i așa?

— Bineînțeles, dar nu observați nimic? Unele litere sînt mai mari, ia priviți! Divíšek scrise repede cu creionul: ANNO D*O*MINI M*C*C*C*CLXV.

Sculptorul a cioplit înadins literele O, C și C mai mari. E o criptogramă, cum s-ar spune. Scrieți și dumneavoastră literele OCC. Nu observați nimic?

— OCC, OCC, bombăni Mejzlík, asta ar putea să însemne... aha, e o prescurtare pentru *occisus*, nu-i așa? Adică omorît!

— Da, proclamă solemn domnul de la arhive. În felul acesta, sculptorul dă de veste urmașilor că dumnealui Petr Berkovec de Wotice Welenova, de viță nobilă, a fost ucis cu premeditare. Aici trebuie să fie cheia misterului.

— L-o fi omorît socru-su, Ješek Skalický, rosti Mejzlík într-un moment de subită inspirație istorică.

— Prostii! zise Divíšek, plin de dispreț. Dacă dumnealui Ješek l-ar fi omorît pe Berkovec, măria-sa l-ar fi dat pe mîna judecătorilor. Dar asta încă nu-i totul, domnule. Chiar lîngă această piatră mai e una, sub care se odihnește Henticus Berkovec de Wotice Welenova, fratele dumnealui Petr. Pe această piatră e însemnat tot anul 1465, dar fără criptogramă. Domnul Jindřich e înfățișat cu sabia în mînă. Probabil că sculptorul a vrut să lase să se înțeleagă că a

murit în luptă dreaptă. Şi acum poftiţi de-mi spuneţi ce legătură este între moartea unuia şi a celuilalt.

— Jindřich al dumneavoastră o fi murit din întîmplare în acelaşi an.

— Cum din întîmplare? se răsti domnul de la arhive. Domnul meu, noi, istoricii, socotim că nimic nu e întîmplător. Unde am ajunge dacă am crede în întîmplare? Nu se poate! Aici e o legătură de la cauză la efect. Dar nici asta nu e tot. În anul următor, adică în 1466, dumnealui Ješek Skalický, a adormit întru Domnul. Moşiile sale, Skalice şi Hradek, le-a moştenit dumnealui Jan Boršovský din Čerčaný de care am mai vorbit. Ştiţi ce înseamnă asta? Asta înseamnă că şi Kateřina, fata lui Skalický, pe care — şi lucrul ăsta îl ştie orice copil — dumnealui Petr Berkovec a luat-o de nevastă în 1464, nu mai era nici ea printre cei vii. Iar mormîntul dumneaei nu se află nicăieri. Daţi-mi voie! Dumneavoastră consideraţi întîmplător faptul că, îndată după moartea bărbatului său, dumneaei Kateřinei i se pierde orice urmă? Poftim? Şi asta-i întîmplare, după dumneavoastră? Şi de ce, mă rog, n-are mormînt? Tot din întîmplare? Nu cumva e cazul să căutăm tocmai aici secretul faptelor lui Ješek, pentru care măria-sa regele a invocat judecata cerului?

Această întorsătură a lucrurilor stîrni întrucîtva interesul lui Mejzlík.

— Se prea poate, încuviinţă el.

— Nu „se prea poate", aşa este! declară domnul Divíšek, pe un ton care excludea orice îndoială. Dar acum se pune întrebarea: cine pe cine a ucis şi care e legătura dintre toate aceste episoade? Moartea dumnealui Ješek nu ne interesează, dat fiind că a supravieţuit „ticăloşiilor". Altfel, regele Jiří nu i-ar fi dat poruncă să se căiască. Nouă ne rămîne să stabilim cine l-a ucis pe dumnealui Petr, în ce împrejurare şi-a pierdut viaţa dumnealui Jindřich, ce s-a întîmplat cu dumneaei Kateřina şi ce legătură e între toţi aceştia şi Ješek Skalický?

— Un moment, zise Mejzlík, să punem pe hîrtie toate personajele! Va să zică:

1) Petr Berkovec — ucis
2) Jindřich Berkovec — mort în luptă.
3) Kateřina — dispărută fără urmă.
4) Ješek Skalický — lăsat pe seama dreptăţii Celui-de-sus. Aşa este?

— Aşa este! admise Divíšek clipind din ochi. S-ar cădea însă să spuneţi: dumnealui Petr Berkovec, dumnealui Ješek ş.a.m.d. Hai să vedem ce urmează!

Comisarul Mejzlík îşi urmă raţionamentul:

— Excludeţi posiblitatea ca Ješek să-şi fi ucis ginerele, adică pe Petr Berkovec, fiindcă în acest caz ar fi fost trimis în faţa Curţii cu juri.

— În faţa Tribunalului regal, îl îndreptă domnul Divíšek. Aşa e corect.

— Un moment! Va să zică, nu ne rămîne decît Jindřich, fratele lui Petr. Poate că Jindřich l-a ucis pe frate-său.

— Cu neputinţă! mormăi cel de la arhive. Dacă şi-ar fi omorît fratele, n-ar fi avut piatră în curtea bisericii, cel puţin nu chiar alături de mormîntul lui.

— Aha! Va să zică, Jindřich și-a tocmit om să-l omoare pe frate-su, iar el a murit într-o luptă, nu-i așa?

— Dacă ar fi așa, de ce l-ar fi mazilit regele pe dumnealui Ješek pentru nesocotință? Și ce s-a întîmplat atunci cu Kateřina? întrebă arhivarul, sucindu-se nervos pe scaun.

— Ai dreptate. Îndrăcită chestie! Hai să presupunem că Petr o prinde pe Kateřina în flagrant delict cu Jindřich și o trimite pe lumea cealaltă! Tatăl ei află și, înfuriat, își omoară ginerele...

— Nu merge! obiectă Divíšek. Dacă Petr ar fi ucis-o pe Kateřina pentru adulter, tatăl ei ar fi fost nevoit să-i încuviințeze fapta. Pevremea aceea lucrurile astea nu se iertau.

— Atunci s-o luăm altfel. Să zicem că i-a făcut seama într-o doară, s-o fi certat cu ea.

Arhivarul clătină din cap.

— Atunci Kateřina ar fi avut o piatră pe mormînt. Nu merge așa. De un an de zile îmi bat capul cu chestia asta și nu pot s-o scot la capăt, domnule.

— Hm! făcu Mejzlík, privind îngîndurat peticul de hîrtie cu lista personajelor. A dracului chestie! O mai fi și a cincea persoană la mijloc.

— La ce bun, cînd nu putem să ne descurcăm nici cu patru? zise dezamăgit Divíšek.

— Atunci nu ne rămîne decît să presupunem că pe Berkovec l-a omorît ori socrul, ori frate-său. Drace! strigă el deodată. Ascultați-mă, Kateřina asta l-a ucis!

— Doamne! țipă arhivarul copleșit. Nici nu m-aș fi gîndit la una ca asta. Isuse, ea să fie ucigașa? Și pe urmă ce s-a întîmplat cu ea?

De atîta efort intelectual, urechile lui Mejzlík se făcuseră roșii ca racul.

— Numai o clipă, vă rog! Mejzlík se sculă în picioare și începu să se plimbe de colo pînă colo. Aha, aha, acum încep să descurc ițele! Drace, un caz extraordinar! Da, uite că acum se potrivește totul. Domnul Ješek are rolul principal. Cercul se închide. De aceea Jiří... acum pricep. Strașnic cap regele ăsta, Jiří!

— Așa-i! aprobă domnul Divíšek, copleșit de admirație. Era un domnitor înțelept.

— Ascultați-mă, începu Mejzlík, așezîndu-se drept pe călimara de pe biroul lui, se poate ca lucrurile să se fi întîmplat cam așa. Să mă bată Dumnezeu dacă n-a fost așa! În primul rînd, ipoteza pe care o adoptăm trebuie să țină seamă de toate faptele de care dispunem. Nici o împrejurare, oricît de neînsemnată, nu trebuie s-o contrazică. În al doilea rînd, toate faptele trebuie să aibă o înșiruire logică. Cu cît această înșiruire e mai simplă, mai închegată și mai strînsă, cu atît mai mare e certitudinea că lucrurile s-au întîmplat așa cum presupunem noi. Asta numim noi reconstituirea faptelor, mda. Ipoteza care ne îngăduie să rînduim toate faptele în modul cel mai logic și mai clar are o valabilitate absolută, mă înțelegeți? zise Mejzlík, ațintindu-și privirea încruntată asupra arhivarului. Asta e legea metodei noastre.

— Da, zise docil Divíšek.

— Prin urmare, succesiunea faptelor pe care trebuie să le avem în vedere este probabil următoarea:

1. Petr Berkovec se însoară cu Kateřina.

2. Este ucis.

3 Kateřina dispare fără piatră funerară pe mormînt.

4. Jindřich piere undeva într-o luptă.

5. Regele îl mustră pe Ješek Skalický pentru nesocotința lui.

6. Dar nu-l dă în judecată; deci, într-un fel sau altul, Ješek Skalický a avut dreptatea de partea sa.

Să fie oare acestea toate faptele? Desigur că da. Să vedem mai departe! Din confruntarea lor rezultă că Petr n-a fost ucis nici de Jindřich, nici de Ješek. Atunci cine a putut să-l omoare? Evident că numai Kateřina. Presupunerea e confirmată și de faptul că n-are nici o piatră funerară. Probabil că a fost îngropată undeva ca o cățea. Dar de ce n-a fost dată în judecată? Evident, pentru că un răzbunător înfierbîntat a ucis-o pe loc. A fost oare Jindřich răzbunătorul? Evident, nu. Dacă Jindřich ar fi omorît-o pe Kateřina, ca s-o pedepsească, e probabil că bătrînul Ješek l-ar fi aprobat. Și apoi, de ce l-a mustrat regele pentru nesocotință? Rezultă de aici că însuși tatăl, înfuriat, a omorît-o pe Kateřina. Mai rămîne să lămurim cine l-a omorît pe Jindřich în luptă. Cine, domnule?

— Habar n-am! oftă arhivarul zdrobit.

— Păi, cine altul decît Ješek, se răsti Mejzlík. Că altul nu mai rămîne. Așa se închide cercul întregii povești, mă înțelegeți? Și acum hai să vedem: Kateřina, soața lui Petr Berkovek... cum se spune... cuprinsă de o patimă neîngăduită pentru Jindřich, fratele mai tînăr al bărbatului ei...

— Aveți dovezi? întrebă domnul Divíšek, roș de curiozitate.

— Reiese din logica acțiunii, răspunse Mejzlík netulburat. În chestii de astea, ori sînt banii la mijloc, ori muierea, las' că știm noi! În ce măsură a răspuns Jindřich la această pasiune nu putem ști. Acum trebuie să căutăm motivul pentru care Kateřina și-a ucis soțul. Dar te asigur că ea e ucigașa! proclamă Mejzlík cu glas răsunător.

— Asta am bănuit și eu! oftă arhivarul posomorît.

— Și acum apare în scenă tatăl ei, Ješek Skalický, răzbunătorul familiei. Își ucide fata, fiindcă nu vrea s-o lase pe mîna călăului. Apoi îl provoacă la duel pe Jindřich, fiindcă și nenorocitul ăsta e într-un fel părtaș la crimă și vinovat de moartea singurei lui fete. În acest duel Jindřich piere cu sabia în mînă. E drept că aci ar mai fi o alternativă: Jindřich o apără cu trupul lui pe Kateřina de mînia tatălui, însă piere în luptă. Dar varianta dintîi e mai bună. Astea sînt faptele. Cît despre regele Jiří, dîndu-și seama cît de puțin e chemată dreptatea omenească să judece o faptă atît de sălbatică, dar atît de dreaptă în același timp, îl lasă pe acest părinte cumplit, pe acest răzbunător nesocotit în seama judecății cerului. O curte cu juri bine alcătuită ar proceda la fel. Nu se împlinește anul, și bătrînul Ješek, părăsit de toată lumea,

moare de inimă rea. A avut probabil un atac de cord.

— Amin! zise domnul Divíšek de la arhive, împreunîndu-și mîinile. Așa a fost! Din cîte îl cunosc eu pe regele Jiří, nici nu putea să procedeze altfel. Cît despre Ješek ăsta, să știți că are un suflet mare. Nu sînteți de aceeași părere? Și ce bine se potrivesc lucrurile! se miră domnul de la arhive. Domnule, ați adus un serviciu prețios științei noastre istorice. Ați pus pe oamenii de odinioară într-o lumină atît de dramatică... și, în general... Copleșit de gratitudine, domnul Divíšek făcu un gest cu mîna: Cînd o să apară istoria domniei regelui Jiří din Poděbrady la care lucrez, o să-mi îngădui să vă dedic un exemplar. Să vedeți ce interpretare științifică o să dau eu cazului!

Într-adevăr, după cîtva timp, Mejzlík primi un tom voluminos intitulat *Istoria domniei regelui Jiří din Poděbradý*, cu o dedicație călduroasă din partea domnului Divíšek de la arhive. Mejzlík citi volumul din scoarță-n scoarță, fiindcă, trebuie să mărturisim sincer, era foarte mîndru de a fi contribuit și el cu ceva la realizarea unei opere științifice. Citi, dar nu găsi ce căuta. Abia la pagina 471, la notele bibliografice, dădu peste următoarele rînduri:

ŠEBEK *Jaroslav*, *Culegere de documente din sec. XIV și XV*, *pag. 213*, *o scrisoare a dumnealui Ladislav Pcháč din Clešná către dumnealui Jan Boršovský din Čerčany. O atenție deosebită merită o interesantă mențiune, nevalorificată încă din punct de vedere științific, privitoare la Ješek Skalický din Skalice.*

RECORDUL

— Un caz de lovire gravă, dom'le judecător, raportă jandarmul Hejda judecătorului de ocol Tuček. Uf, ce căldură!

— Fă-te comod, nu te jena! îl îndemnă domol domnul judecător.

Domnul Hejda rezemă pușca într-un colț, zvîrli chipiul pe dușumea, își desfăcu centura și-și descheie vestonul.

— Uf, ce drăcovenie! În viața mea n-am pomenit un caz ca ăsta, dom'le judecător. Ia uitați-vă!

Zicînd aceste cuvinte, ridică un obiect greu, înfășurat într-o batistă albastră, pe care-l lăsase adineauri lîngă ușă. Hejda desfăcu nodurile batistei și scoase la iveală un pietroi cît un cap de om.

— Uitați-vă bine la el! stărui jandarmul.

— M-am uitat. E cremene, nu? constată domnul judecător, zgîriind bolovanul cu creionul.

— Este. Și încă una zdravănă, întări domnul Hejda. Va să zică, raportez, dom'le judecător: Lysický Václav, lucrător la fabrica de cărămidă, nouăsprezece ani, domiciliat la numita fabrică — ați notat? — a aruncat cu bolovanul anexat în

Pudil František, proprietar, Ulița de Jos nr. 14. Greutatea bolovanului: cinci kilograme, nouă sute patruzeci și nouă grame. Ați notat? A lovit umărul stîng al sus-numitului, fracturîndu-i omoplatul, humerusul și clavicula, i-a pricinuit o rană sîngerîndă la deltoid și i-a rupt tendoanele și ligamentele respective. Ați notat?

— De notat am notat eu, dar nu văd nimic deosebit în chestia asta.

— O să rămîneți cu gura căscată, domnule judecător, zise domnul Hejda apăsat. Stați să vă spun totul de-a fir-a-păr! Acum trei zile mă pomenesc că trimite după mine Pudil, ăla de-l știți și dumneavoastră, domnule judecător, cică să vin imediat.

— A, da, îl știu. A trecut o dată pe la noi, pentru cămătărie, dacă nu mă-nșel, și altă dată... hm...

— Pentru jocuri de noroc. De el e vorba, domnule judecător. Are o livadă cu cireși pe malul gîrlei. Sázava face un cot în dreptul livezii lui și se lărgește. Va să zică, într-o dimineață, Pudil ăsta îmi trimite vorbă cum că a pățit nu știu ce. Îl găsesc în pat gemînd și înjurînd. Cică se dusese cu o seară înainte în livadă, să se mai uite la cireșii lui, și acolo, ce să vezi? un drac de copil cățărat în copac își umplea buzunarele. Știți cum e Pudil ăsta: cam iute din fire. L-a înhățat pe bietul băiat de un picior, l-a tras jos din pom, și-a scos cureaua și dă-i, și dă-i! Numai decît a auzit pe cineva strigînd la el, de pe malul celălalt: „Pudil, lasă băiatu-n pace"!

Trebuie să vă mai spun că Pudil ăsta e cam chior. Se vede că de la băutură i s-a tras. Totuși,

a zărit ca prin ceață, pe malul celălalt, pe cineva care se uita țintă la el. Atunci, numai așa, pentru verificare, ca să afle cine e, Pudil a răspuns: „Vezi-ți de treburile tale, pîrlitule!"

Și a dat să lovească-n puști mai cu sete.

— Pudil, a urlat omul de pe malul celălalt, dă drumul băiatului, n-auzi?

Pudil s-a gîndit că adversarul e prea departe ca să-i poată face ceva. „Du-te la dracu derbedeule!" a urlat el.

Dar n-a apucat să isprăvească vorba, cînd s-a pomenit trîntit la pămînt și cu o durere îngrozitoare în umărul stîng. Omul de pe malul celălalt a mai strigat:

— Las' că mă pomenești tu pe mine, stîrpitură de ciocoi, fir-ar pielea ta a dracului să fie!

Nici n-a mai fost în stare să se scoale în picioare Pudil ăsta. Au trebuit să-l care cu targa. Au găsit lîngă el, uite, bolovanul ăsta. Au chemat un doctor cu noaptea-n cap, și doctorul a zis să-l ducă la spital că-i făcuse oasele zob, și brațul stîng n-are să-l mai poată mișca. Dar Pudil n-a vrut să meargă la spital, fiindcă secerișul e în toi. Dimineața a trimis după mine și mi-a zis să-l arestez pe ticălosul, pe criminalul ăla care i-a făcut bucata. Atîta mi-a spus. Dar cînd mi-au arătat bolovanul, am rămas cu gura căscată. Are pirită în ea cremenea asta, de aia-i mai grea decît pare. Ia luați-o puțin în mînă! Eu i-am dat din ochi șase kilograme și cînd am pus-o pe cîntar avea numai o sută cincizeci și unu de grame mai puțin. Ca să zvîrli un pietroi din ăsta trebuie să ai putere, nu glumă! M-am dus să văd livada și gîrla. În locul unde s-a prăbușit

Pudil, iarba era tăvălită. De aici pînă la malul apei sînt doi metri. Dar gîrla, dom'le? Vezi de la prima aruncătură de ochi că are vreo paisprezece metri lățime, fiindcă-i cot. Domnule judecător, am tras cîteva chiote și am început să sar într-un picior, apoi am dat poruncă să-mi aducă optsprezece metri de sfoară. În locul unde s-a prăbușit Pudil, am înfipt un țăruș, am legat sfoara de el, mi-am lepădat hainele și am trecut gîrla înot cu celălalt capăt în gură. Și ce să vezi? Sfoara n-ajungea decît pînă la mal. Pe urmă venea povîrnișul digului, și abia sus, pe creasta lui, era o cărăruie. Am măsurat distanța de trei ori: de la țăruș pînă la cărăruie sînt, nici mai mult nici mai puțin, nouăsprezece metri și douăzeci și șapte de centimetri.

— Este imposibil, domnule Hejda, nouăsprezece metri e o distanță serioasă, spuse judecătorul. Nu cumva omul era în apă, în mijlocul rîului?

— M-am gîndit și eu la asta, dom'le judecător, dar din cauza cotului apa are o adîncime de doi meri pe toată distanța dintre maluri. Oamenii au întărit porțiunea aceea de mal cu bolovani, să nu roadă apa din el. Am găsit golul din care a fost smulsă piatra; omul a scos pietroiul din dig, dar de aruncat n-a putut să-l arunce decît de pe cărare, că din apă nu putea, iar de pe dig ar fi alunecat. Ei, ca să n-o mai lungim, a aruncat 19,27 metri. Vă dați seama ce înseamnă asta?

— O fi tras cu praștia, își dădu cu părerea judecătorul, șovăind.

Domnul Hejda aruncă judecătorului o privire plină de reproș.

— Se vede că n-ați ținut niciodată o praștie în mînă, domnule judecător. Aș vrea să văd și eu cine poate să arunce cu praștia cogeamite bolovan de șase chile. Pentru asta e nevoie de un catapult. Două zile, de dimineață pînă seara, am tot aruncat bolovanul. Am încercat să leg un laț ca să-l rotesc și să-i fac vînt mai cu putere, știți, ca la aruncarea ciocanului. Dar ce să vă spun, piatra alunecă din orice fel de laț. Dom'le, omul nostru n-a putut să procedeze decît ca la aruncarea de greutăți. Și știți ce înseamnă asta? zise el în extaz. Asta înseamnă record mondial în toată legea!

— Nu mai spune! făcu domnul judecător, copleșit de uimire.

— Record mondial! repetă jandarmul Hejda solemn. E drept că la concurs greutatea e ceva mai mare, are șapte chile. Anul ăsta recordul mondial la aruncarea greutății e de 16 metri fără vreo sutime. Timp de nouăsprezece ani recordul s-a menținut la 15 metri și jumătate. De-abia anul ăsta un american, naiba știe cum îl cheamă, Kuck sau Hirschfeld, a aruncat aproape 16 metri. Asta ar însemna, cu greutatea de 6 kilograme, vreo 18 sau 19 metri. Și noi avem aici cu 27 centimetri mai mult! Dom'le judecător, tipul ăsta ar putea să arunce cu ușurință greutatea de concurs la 16 metri și un sfert. Și asta fără antrenament. Doamne sfinte, 16 metri și 25 de centimetri! Dom'le judecător, eu mă ocup de mult cu aruncarea greutății. Cînd am fost în Siberia, băieții mă tot îndemnau: „Măi, Hejda,

ia să mai vedem odată cum arunci tu grenada!“ La Vladivostok m-am luat la întrecere cu niște americani. Am izbutit să arunc greutatea de concurs la 14 metri, și numai popa de pe vaporul lor a aruncat cu 4 centimetri mai departe. Doamne, cînd mi-aduc aminte de cîte ori am aruncat noi greutatea acolo, în Siberia! Dar bolovanul ăsta n-am putut să-l arunc mai departe de 15 metri și jumătate. Nu, în ruptul capului n-am putut să-l arunc mai departe. 19 metri! Dracu să mă ia, mi-am zis, dacă nu pun mîna pe el! Asta ne aduce recordul mondial. Închipuiți-vă ce ar însemna să le suflăm americanilor recordul!

— Dar cu Pudil ce s-a întîmplat? îl întrerupse judecătorul.

— Dă-l naibii pe Pudil! Dom'le judecător, am început cercetări pentru prinderea necunoscutului care a comis recordul mondial. Sînt în joc interesele țării, nu-i așa? Mai întîi de toate, i-am garantat că nu va fi urmărit pentru chestia cu Pudil.

— Cum adică? protestă judecătorul.

— Stați o clipă! I-am garantat că scapă de pedeapsă, numai dacă aruncă într-adevăr o piatră de 6 kilograme peste Sazáva. Am explicat primarilor din satele vecine că e o performanță grozavă și că toate ziarele din lume o să scrie despre ea. Le-am mai spus că tipul ar putea să cîștige sute de mii cu chestia asta. Ce să vă spun, dom'le judecător, toți flăcăii din partea locului au lăsat baltă secerișul și s-au năpustit acolo, să arunce piatra peste apă. Digul nici nu mai există. Au sfărîmat pietrele de kilometraj de pe șosele și au dărîmat zidurile, ca să aibă cu ce arunca.

Și ștrengarii aruncă de dimineață pînă seara cu pietre în tot satul. Au omorît o grămadă de găini. Eu stau pe dig și mă uit la flăcăi. Se înțelege că nici unul n-a ajuns mai departe de mijlocul rîului. Dom'le, cred că fundul albiei s-a umplut pe jumătate de bolovani. Aseară, numai ce-mi aduc un flăcău: cică el e acela de l-a izbit pe Pudil cu bolovanul. Mare șmecher, să-l vedeți, așteaptă afară...

— Ascultă, măi Lysický, îi zic eu, va să zică, tu ești ăla care a aruncat cu bolovanul după Pudil?

— Da, zice, pentru că m-a înjurat. N-am putut să rabd, și altă piatră n-am avut la îndemînă.

— Uite, îți dau o piatră la fel! zic. Arunc-o pînă-n malul lui Pudil! Dar, bagă de seamă, dacă nu ajungi cu ea pînă dincolo, să știi că ai dat de dracu, nenorocitule!

A ridicat băiatul bolovanul — avea niște labe ca niște lopeți, s-a așezat cum i-a venit mai bine și a început să-și facă vînt. M-am uitat la el: tehnică ioc, stil ioc, nu lucra nici cu trunchiul, nici cu picioarele și, pleosc, a aruncat piatra în apă, cam la vreo 14 metri. E și-asta ceva, știți, dar.... Eu dau să-i arăt:

— Mă, neghiobule, depărtează picioarele, uite-așa, trage umărul drept înapoi și, cînd arunci, împinge și umărul înainte o dată cu brațul!

— Bine! a zis el, s-a răsucit tot, ca sfîntul Jan Nepomucký și, pleosc, piatra a căzut la 10 metri depărtare.

Asta m-a scos din fire.

— Haimana ce ești, am țipat, și te mai lauzi că l-ai lovit pe Pudil! Minți!

— Dom'le plotoner, zice, Dumnezeu mi-e martor că l-am lovit. Puneţi-l numai pe Pudil în acelaşi loc, că-l nimeresc cum l-am nimerit şi atunci, javra dracului!

Ei, dom'le, am tras o fugă pînă la Pudil şi am început să mă milogesc de el:

— Te rog, domnule Pudil, vezi matale, e vorba de un record mondial. Vino, te rog, pînă la gîrlă şi trage-i o înjurătură de pe mal, că, uite, trebuie să mai arunce o dată în dumneata lucrătorul de la fabrica de cărămidă.

Să nu-ţi vină să crezi, dom'le judecător: Pudil nu, că nu se duce nici în ruptul capului. Aşa-i omul nostru, fără pic de ideal în el. M-am întors iarăşi la Vašek, lucrătorul de la fabrica de cărămidă.

— Escrocule, m-am oţărît eu la el, minţi! Nu tu l-ai lovit pe Pudil. Pudil zice că altul a dat în el, nu tu.

— Minte! zice Lysický. Eu l-am pocnit.

— Dovedeşte-mi, aruncă piatra pe malul celălalt şi te cred!

— Dom'le plotoner, zice, să arunc aşa, fără nici un rost, nu mă pricep. Dar pe Pudil ăsta îl nimeresc oricînd, că-mi stă în gît.

Îl iau cu binişorul.

— Măi, Vašek, zic, dacă arunci piatra dincolo, îţi dau drumul. Dacă nu, te trimit la răcoare pentru lovire gravă, fiindcă l-ai schilodit pe Pudil. Pentru aşa ceva, iei şase luni ca popa, nenorocitule!

— Ce să fac! Am să mă rog de dom' judecător să mă lase să fac puşcăria iarna, zise Vašek ăsta.

N-am avut încotro şi l-am arestat în numele legii. Acum stă pe coridor şi aşteaptă. Dom'le judecător, ar fi grozav dacă el a zvîrlit pietroiul ăla, sau face numai pe nebunul. Eu cred că o să se sperie şi o să tăgăduiască. Dar atunci să-i ardem derbedeului o lună în plus pentru escrocherie sau pentru că a indus în eroare autorităţile. În sport nu-i voie să minţi, pentru asta se dau sancţiuni grele, dom'le. Vi-l aduc îndată.

— Va să zică, dumneata eşti Václav Lysický, începu judecătorul de district, cercetînd cu o privire aspră pe delincvent, un flăcău cu păr bălai. Recunoşti că ai aruncat cu această piatră în František Pudil, cu intenţia de a-l vătăma, şi că i-ai provocat răni grave?

— Dom'le judecător, să vedeţi cum a fost, începu acuzatul. Pudil burduşea un copil. Eu am strigat la el peste rîu, să lase băiatul în pace. Atunci el a început să mă înjure.

— Ai aruncat cu piatra, sau ba? îl întrerupse judecătorul.

— Mă rog, am aruncat-o, zise acuzatul căindu-se parcă, dar el m-a înjurat, şi dacă am avut piatra la îndemînă....

— Naiba să te ia! izbucni judecătorul. De ce minţi, măi omule? Ce, vrei să mă prosteşti pe mine, judecător? Ştii că pentru asta se dau pedepse grele?

— Am aruncat-o, mă rog frumos, se bîlbîi tînărul lucrător de la fabrica de cărămidă, dar el, Pudil, mi-a zis să-l pup în...

Judecătorul aruncă o privire întrebătoare jandarmului Hejda, dar acesta ridică din umeri, neştiind ce să mai zică.

— Dezbracă-te! zbieră judecătorul la vinovat, a cărui inimă se făcuse cît un purice. Repede! Şi izmenele! N-ai terminat?

Găliganul îşi lepădă hainele într-o clipită. Se aştepta să fie pus la cazne şi tremura ca varga. Ştia bine că nu există interogatoriu fără tortură.

— Ia uită-te la deltoidul ăsta! zise judecătorul Tuček. Dar de biceps, ce zici?

— Bicepsul merge, îşi dădu Hejda cu părerea, afişînd un aer de expert. Dar muşchii abdominali nu sînt destul de formaţi. Don' judecător, la aruncarea greutăţii e nevoie de muşchi abdominali, ştiţi, pentru răsucirea corpului. Să vedeţi ce muşchi am eu la burtă!

— Uită-te mai bine la burta lui! Ce spui de muşchii ăştia? Doamne, şi ce torace! zise judecătorul, înfigîndu-şi degetul în puful auriu care acoperea pieptul lui Vašek. Numai picioarele sînt cam slabe. În general, ţăranii au picioarele prost dezvoltate.

— Fiindcă nu se antrenează, hotărî sentenţios domnul Hejda. Astea-s beţe, nu picioare! Un aruncător de greutăţi trebuie să aibă picioare, nu glumă!

— Întoarce-te! se răsti judecătorul la tînărul lucrător. De spate ce zici?

— Umerii se prezintă bine, aprecie domnul Hejda. Dar mai jos nu face doi bani. Tipul n-are vînă, don' judecător, eu nu cred c-a aruncat-o el.

— Îmbracă-te! ţipă judecătorul la flăcău. Ascultă-mă, omul lui Dumnezeu, ai aruncat piatra, sau nu?

— Am aruncat-o, bîigui Václav Lysický, cu o îndărătnicie de berbec.

— Boule! se răsti judecătorul. Asta înseamnă vătămare corporală gravă. Te înaintez tribunalului judeţean şi iei cîteva luni de puşcărie, ai înţeles? Aşa că fă bine şi nu te mai lăuda atîta. Mărturiseşte că ai născocit toată povestea cu pietroiul. În cazul ăsta, îţi aplic trei zile pentru că ai indus în eroare autorităţile, şi pe urmă-ţi dau drumul. Hai, spune, ai aruncat sau nu cu piatra în Pudil?

— Aruncat, zise Václav Lysický, îndîrjit. De ce m-a înjurat de pe malul ălălalt?...

— Ia-l de-aici! urlă judecătorul. Mincinosul dracului!

Peste cîteva minute, jandarmul Hejda vîrî încă o dată capul pe uşă.

— Dom'le judecător, spuse el setos de răzbunare, adăugaţi la dosar: pricinuire de pagube materiale unor terţe persoane. V-am spus că a scos piatra din dig şi, uite, acum tot digu-i distrus.

CAZUL SELVIN

Maestrul Leonard Unden, bătrînul și marele poet, laureat al Premiului Nobel etc. își depăna amintirile.

— Hm! Succesul meu cel mai mare? Adică succesul care mi-a adus cea mai mare bucurie?... Tineri prieteni, la vîrsta mea nu mai pui preț pe lauri, aplauze, femei și alte fleacuri; mai ales că ai trecut de mult prin astea. Cît ești tînăr, te bucuri de toate și ai fi prost de nu te-ai bucura. Dar cînd ești tînăr n-ai cu ce să-ți procuri bucuriile vieții. De fapt, viața ar trebui să decurgă invers: întîi ar trebui să fii bătrîn și să faci o muncă folositoare și meritorie, pentru că atunci nu ești bun de altceva, și abia la sfîrșit ar trebui să ajungi la tinerețe, ca să te poți bucura de roadele îndelungatei tale vieți. Vedeți, ca orice bătrîn, m-am luat cu vorba... Ce am vrut să spun? A, da! Voiam să vă vorbesc despre cel mai mare succes al meu. Ascultați! Succesul ăsta nu mi l-a adus nici una din cărțile sau piesele mele, deși într-un timp cărțile mele erau citite cu interes. Marele meu succes a fost cazul Selvin!

Sigur că nu vi-l mai amintiți, pentru că au trecut douăzeci și șase, ba nu, douăzeci și nouă de ani de atunci! Va să zică, acum douăzeci și nouă de ani, m-am pomenit într-o bună zi cu o femeie căruntă și blajină, îmbrăcată în negru, și înainte de a o putea întreba, cu amabilitatea mea foarte prețuită pe atunci, ce dorește, hop! a îngenuncheat în fața mea și a izbucnit în plîns. Nu știu cum, dar mi-e greu să văd o femeie plîngînd...

— Domnule, spuse ea, după ce am mai liniștit-o puțin, sînteți un mare poet. În numele dragostei de oameni, vă conjur să-mi salvați fiul! Cred că ați aflat din ziar de cazul Frank Selvin...

Probabil că în clipa aceea aveam mutra unui sugaci cu barbă. De citit, citisem ziarele, dar nu aflasem nimic despre cazul lui Frank Selvin. După cît am putut înțelege din ce mi-a spus nefericita mamă printre hohote și lacrimi, lucrurile stăteau așa: unicul ei fiu, Frank Selvin, de douăzeci și doi de ani, fusese condamnat la muncă silnică pe viață, pentru că ar fi omorît-o pe mătușa sa, Sofia, cu intenția de a o jefui, iar faptul că nu-și recunoscuse vina a fost considerat de Curtea cu juri ca o circumstanță agravantă.

— E nevinovat, domnule, vă jur! gemea doamna Selvin. În seara aceea mi-a spus: „Mamă, mă doare capul, mă duc să mă plimb puțin afară din oraș!" Din cauza asta nu și-a putut dovedi alibiul. Cine ia seama noaptea la un băiat, chiar dacă s-ar întîlni cu el? Frank al meu e cam flușturatic. Dar și dumneavoastră ați fost tînăr și trebuie să-l înțelegeți. Gîndiți-vă că

n-are decît douăzeci și doi de ani! Cum poate cineva să distrugă viața unui om tînăr?

Și așa mai departe. Credeți-mă, dragii mei, numai dacă ați fi văzut-o pe mama aceea căruntă și cu inima frîntă, v-ați putea da seama ce am simțit eu atunci! Nu există suferință mai cruntă decît compătimirea neputincioasă. Ce să vă mai spun, pînă la urmă, i-am jurat că voi face tot ce-mi va sta în putință, adăugînd că nu voi înceta lupta pînă nu voi clarifica lucrurile. Și i-am mai jurat că sînt convins de nevinovăția fiului ei. În clipa aceea a dat să-mi sărute mîna. Cînd biata bătrînă m-a binecuvîntat, era să îngenunchez în fața ei. Neghiob mai e omul cînd cineva îi mulțumește ca unui Dumnezeu!

Bine. Din clipa aceea am făcut din cazul Frank Selvin propria mea cauză. Mai întîi, am studiat actele procesului. Vă spun, în viața mea n-am văzut un proces mai dat peste cap. Era un adevărat scandal judiciar! De fapt cazul era foarte simplu. Într-o noapte, slujinica mătușii Sofia, o oarecare Anna Solarova, femeie redusă mintal, în vîrstă de cincizeci de ani, ar fi auzit pe cineva umblînd în odaie la domnișoara, adică la mătușa Sofia. S-a dus să vadă ce e, de ce nu doarme stăpîna, dar, cînd a intrat în dormitor, a zărit un bărbat care sărea pe fereastra larg deschisă. Femeia a început să țipe, de s-au strîns vecinii. Au aprins o lampă și au găsit-o pe domnișoara Sofia pe dușumea sugrumată cu prosopul. Lada în care își păstra banii era deschisă, iar rufele aruncate în jur. Banii erau însă acolo. Probabil că slujnica intrase tocmai în clipa în care ucigașul se pregătea să-i ia. Acestea erau deci faptele.

A doua zi, Frank Selvin a fost arestat, slujnica a declarat că l-a recunoscut cînd a sărit pe fereastră, s-a constatat că la ora cînd s-a comis crima el nu era acasă, s-a întors peste vreo jumătate de ceas și s-a culcat imediat. S-a aflat apoi că, prostul de el, mai avea și niște datorii. Pe urmă, s-a mai găsit o babă bîrfitoare, care a declarat cu gravitate că, într-una din zilele dinaintea omorului, mătușa Sofia i-ar fi încredințat în taină că Frank, nepotul ei, ar fi venit să-i ceară niște bani cu împrumut și că la refuzul ei — era îngrozitor de zgîrcită! — Frank ar fi spus: „Bagă de seamă, tanti, că o să ți se întîmple ceva, de-o să rămînă lumea cu gura căscată!" Asta era tot ce se știa în legătură cu Frank.

Și acum, să vedeți procesul! N-a durat decît o jumătate de zi. Frank a susținut cu tărie că e nevinovat, că a fost la plimbare, și apoi s-a dus acasă și s-a culcat. Nici un martor n-a fost supus unui interogatoriu ca lumea. Avocatul lui Frank — bineînțeles, din oficiu, pentru că doamna Selvin n-avea bani pentru un avocat bun — era un dobitoc bătrîn și ramolit, care s-a mulțumit să atragă atenția asupra tînărului și imprudentului său client, și să-i roage cu lacrimi în ochi pe jurați să dea dovadă de indulgență. Nici procurorul nu prea și-a dat osteneala. A țipat la jurați, amintindu-le că în ultimele două procese au mai dat sentințe de achitare: „Unde ar ajunge societatea, dacă orice criminal și-ar găsi salvarea în indulgența juraților?!" Se pare că jurații s-au intimidat și, vrînd să arate că nu pot să

încalce legile, oricît de mare ar fi bunăvoința și blîndețea lor, au hotărît, cu unsprezece voturi contra unu, că Frank Selvin e vinovat de crimă. Așa se prezenta cazul.

Eram deznădăjduit. Fierbea sîngele în mine, deși nu sînt jurist, sau tocmai pentru că nu sînt jurist. Gîndiți-vă și dumneavoastră! Martora principală e redusă mintal și are aproape cincizeci de ani, adică trece prin menopauză, ceea ce reduce simțitor valoarea depozițiilor ei. Pe cel care sărea pe geam l-a văzut pe întuneric. După cum am constatat mai tîrziu, lucrurile s-au petrecut într-o noapte caldă, dar foarte întunecoasă, așa că femeia nu putea să-l recunoască pe făptaș. Pe întuneric nu poți să-ți dai seama nici măcar de înălțimea cuiva, știu din proprie experiență. La toate se mai adăuga și faptul că femeia îi purta tînărului domn, adică lui Frank Selvin, o ură isterică, pentru că-și bătea joc de ea. Îi zicea „madam coate-albe“, poreclă pe care Anna Solarova o considera o jignire gravă.

În al doilea rînd, mătușa Sofia o ura pe doamna Selvin, sora ei. Nu vorbeau una cu alta. Bătrîna domnișoară evita să rostească pînă și numele mamei lui Frank. Mătușa Sofia spusese că Frank o amenințase? Putea să fie doar una din clevetirile ei veninoase de fată bătrînă, care caută să-și umilească sora. Cît îl privește pe Frank, era un băiat mediocru, un conțopist oarecare, la un birou oarecare, avea o iubită căreia îi scria răvașe sentimentale, versuri proaste, și făcuse datorii, cum s-ar zice, fără să știe ce face. Maică-sa era o persoană săracă, dar distinsă,

roasă de cancer, mizerie și suferință. Așa se prezentau lucrurile la o examinare mai atentă.

Voi nu mai țineți minte cum eram în tinerețe. Cînd eram în vervă, nu mai știam de mine. Am scris în ziare o serie de articole sub titlul *Cazul Frank Selvin*, în care am demonstrat punct cu punct inconsistența depozițiilor martorilor, mai ales a martorei principale, am analizat contradicțiile mărturiilor, cît și caracterul pătimaș al unor declarații. Am dovedit apoi că martora principală nu putea să-l recunoască pe făptuitor, am demonstrat incapacitatea președintelui tribunalului și demagogia grosolană a rechizitoriului. Dar nu m-am mulțumit cu atît. Antrenat de cauză, m-am apucat să atac justiția, codul penal, curtea cu juri și întreaga orînduire a societății egoiste și indolente. Nu mă întrebați ce a ieșit din asta! Pe vremea aceea îmi cîștigasem un oarecare renume și aveam tineretul alături de mine. Într-o seară a avut loc și o demonstrație în fața tribunalului. Atunci a venit la mine avocatul tînărului Selvin și, frîngîndu-și mîinile, mi-a spus: „Ce-ai făcut, domnule? Am înaintat cererea de recurs și pedeapsa lui Selvin ar fi fost desigur redusă la cîțiva ani închisoare, dar cum instanța superioară nu poate face concesii străzii, îl va respinge.“ I-am răspuns stimabilului jurist că mie nu-mi pasă de cazul Selvin, ci de adevăr și justiție.

Avocatul a avut dreptate. Recursul a fost respins, dar și președintele tribunalului a fost pensionat. Oameni buni, abia atunci m-am apucat de treabă! Azi aș spune că duceam o luptă sfîntă pentru dreptate. Vedeți, multe s-au mai

îmbunătăţit de atunci. Trebuie să-mi recunoaşteţi şi mie, om bătrîn, o fărîmă de merit în asta. De cazul Selvin au început să se ocupe marile ziare din străinătate. Vorbeam prin cîrciumi în faţa muncitorilor şi la congrese în faţa unor delegaţi veniţi din toate colţurile lumii. La vremea ei lozinca *Dreptate în cazul Selvin* avea aceeaşi circulaţie cum au acum lozincile *Dezarmare* sau *Votes for women*[1]. Cît mă priveşte, duceam lupta contra statului, dar aveam tineretul alături de mine. Cînd a murit mama lui Selvin, şaptesprezece mii de oameni au urmat sicriul bietei femei scunde şi uscăţive. La mormîntul ei am vorbit ca niciodată. Nu ştiu cum să vă spun, prieteni, dar măreţ şi ciudat lucru e inspiraţia!

Şapte ani am dus lupta asta. Ea m-a făcut om. Nu cărţile, ci cazul Selvin mi-a adus faima mondială. Ştiu că mi se spune *Vocea conştiinţei* şi *Cavalerul adevărului*. Cred că aşa mi se va spune şi în epitaful meu, şi că vreo paisprezece ani după moartea mea o să se scrie în manualele de şcoală cum a luptat pentru adevăr poetul Leonard Unden. Apoi se va uita şi asta, ca atîtea altele.

În al şaptelea an a murit martora principală, Anna Solarova, dar, înainte de a-şi da sufletul, s-a spovedit şi a mărturisit cu lacrimi în ochi că o apasă conştiinţa, că a jurat strîmb atunci, la tribunal, că nu ştie sigur dacă într-adevăr criminalul pe care l-a văzut în noaptea aceea

[1] Drept de vot pentru femei (engl.).

sărind pe fereastră a fost Frank Selvin. Popa, om de treabă, a venit la mine. Între timp, aflasem mai bine rostul lumii şi n-am dat informaţia la ziar, ci l-am trimis pe stimabilul popă la tribunal. Într-o săptămînă a fost aranjată rejudecarea procesului lui Frank Selvin şi peste o lună Selvin s-a prezentat din nou în faţa curţii cu juri. Zadarnic s-a mai ostenit cel mai bun avocat să facă praf rechizitorul, pentru că pînă şi procurorul a cerut juraţilor achitarea lui Frank Selvin. Iar juraţii au hotărît în unanimitate că e nevinovat.

Atunci am sărbătorit cel mai mare triumf al vieţii mele. Nici un succes nu mi-a dat o satisfacţie atît de curată, dar în acelaşi timp şi o senzaţie de gol atît de dureroasă. Simţeam lipsa cazului Selvin!

A doua zi după proces mă pomenesc că vine slujnica şi-mi spune că cineva vrea să-mi vorbească.

— Sînt Frank Selvin, zise omul, rămînînd în uşă.

Nu ştiu cum să vă spun, dar parcă s-a prăbuşit ceva în mine, cînd am văzut că Selvin al meu nu se deosebeşte prin nimic de un agent de loterie: puhav, cu un început de chelie, puţin transpirat, banal. Mai duhnea şi a bere...

— Slăvite maestre, se bîlbîi Frank Selvin (închipuiţi-vă, mi-a spus „slăvite maestre“, cînd eu l-aş fi dat pe uşă afară), am venit să vă mulţumesc ca celui mai mare binefăcător al meu! (Învăţase formula pe de rost.) Vă rămîn recunoscător pentru toată viaţa. Cuvintele de recunoştinţă reprezintă prea puţin...

— Mă rog, zisei eu repede, mi-am făcut numai datoria. O dată ce eram sigur că ai fost nevinovat...

Frank Selvin dădu din cap.

— Maestre, spuse el trist, n-aș vrea să-mi mint binefăcătorul. Pe babă tot eu am omorît-o!

— Fir-ar să fie! izbucni. De ce n-ai spus asta la tribunal?

Frank Selvin m-a privit uimit.

— Maestre, ca inculpat aveam dreptul să neg, nu?

Mărturisesc că mă zăpăcisem de tot.

— Ce mai vrei? mă răstii la el.

— Am venit la dumneavoastră, maestre, ca să vă mulțumesc pentru noblețea de care ați dat dovadă, spuse domnul Selvin cu un glas trist, pe care probabil că-l voia emoționat. Ați avut grijă și de mama mea. Dumnezeu să vă aibă în pază, nobile poet!

— Pleacă! am izbucnit, ieșindu-mi din fire.

A zbughit-o pe scări în jos, ca scăpat din pușcă.

Peste trei săptămîni m-a oprit pe stradă. Era cam afumat. N-am putut să scap de el. Cîtva timp n-am priceput ce vrea, pînă cînd mi-a spus, ținîndu-mă de cheutoarea hainei, că i-aș fi stricat rosturile. Că dacă n-aș fi scris despre cazul lui, Curtea de apel ar fi luat în considerare cererea de recurs a avocatului, și el n-ar fi trebuit să stea șapte ani degeaba în pușcărie. Să am în vedere măcar situația grea în care se află și pe care eu am pricinuit-o, intervenind în proces. Într-un cuvînt, m-am văzut nevoit să-i vîr o sută de coroane în buzunar.

— Dumnezeu să te aibă în pază, binefăcătorul meu! a spus, în sfîrșit, domnul Selvin, cu lacrimi în ochi.

A doua oară a fost mai amenințător. M-a acuzat că mi-am creat renumele folosindu-mă de cazul lui, că mi-am cîștigat gloria apărîndu-l. Și m-a întrebat cum vine asta: el să nu fie părtaș la cîștig? N-am reușit să-l conving că nu sînt dator să-l întrețin. Într-un cuvînt, i-am plătit din nou.

De atunci se prezenta mai des la mine. Stătea pe sofa și se plîngea că-l mustră conștiința la gîndul că i-a sucit gîtul bătrînei.

— O să mă predau, maestre, și pentru dumneavoastră o să fie o rușine de care o să afle lumea întreagă. Nu știu cum aș putea să-mi redobîndesc liniștea.

Mustrările de conștiință trebuie să fie ceva îngrozitor, judecînd după banii pe care i-am plătit ticălosului aceluia, ca să mă lase în pace. Pînă la urmă, i-am cumpărat un bilet pentru America. Nu știu dacă acolo și-a redobîndit liniștea...

Așa stau lucrurile cu cel mai mare succes al vieții mele. Cînd veți scrie necrologul lui Leonard Unden, tinerii mei prieteni, să amintiți că și prin cazul lui Selvin și-a gravat numele cu litere de aur în piatra veșniciei. Veșnica lui pomenire!

URMELE

În noaptea aceea, în drum spre casă, domnul Rybka era deosebit de bine dispus. Întîi pentru că terminase cîştigător partida de şah. „Ce mat frumos cu calul!“ se gîndea el voios. Apoi fiindcă ninsese şi zăpada moale îi scîrţîia uşor sub picioare, în liniştea cristalină şi pură. „Doamne cît e de frumos!“ se gîndea domnul Rybka. Acoperită de zăpadă, Praga părea un orăşel de provincie de modă veche. Te aşteptai parcă să se ivească de după colţ paznicul de noapte sau diligenţa... Aşa e la Praga cînd ninge arhaic şi rural.

Scîrţ, scîrţ... Domnul Rybka păşea pe unde nu mai călcase nimeni, numai de dragul scîrţîitului molcom al zăpezii. Şi cum stătea într-o stradă liniştită, la marginea oraşului, într-o casă cu grădină, cu cît se apropia de domiciliu, cu atît vedea în jur mai puţine urme de paşi. Iată, aici, la portiţă, se termina un şir de urme de bocanci şi de pantofi. Probabil o pereche de căsătoriţi... „Or fi tineri?“ se întrebă domnul Rybka cu duioşie, ca şi cum ar fi vrut să-i binecuvînteze. Iată, pe aici a trecut o pisică, lăsînd după ea urme ca nişte flori. „Noapte bună,

pisicuţo! O să-ţi îngheţe lăbuţele.“ În faţa lui nu mai vedea decît un singur şir de urme adînci: pas bărbătesc. Un lanţ drept şi sclipitor de paşi risipiţi de trecătorul singuratic. „Care dintre vecini să se fi întors atît de tîrziu?“ se întrebă domnul Rybka cu o curiozitate prietenească. Pe aici umblă atît de puţină lume! Uite, şi acum: nici un făgaş nu brăzdează faţa netedă a zăpezii. Sîntem la marginea vieţii. Cînd o să ajungă şi el acasă, ulicioara lui îşi va trage plapuma albă pînă sub nas, ca o jucărie. Păcat că a doua zi dimineaţă baba cu ziarele îşi va lăsa dîrele cruciş, ca urmele de iepuri.

Deodată, domnul Rybka se opri. Tocmai cînd voi să traverseze strada ninsă, observă că urmele din faţă părăsesc trotuarul şi se îndreaptă spre casa lui. „Cine să fi venit la mine?“ îşi spuse el înciudat, urmărind cu privirea urmele sclipitoare. Dar urmele, cinci, terminate cu o amprentă bine conturată a piciorului stîng, se opreau la mijlocul străzii. Mai departe, nimic. Doar întinderea albă şi neatinsă a zăpezii.

„Doar n-am înnebunit! îşi spuse domnul Rybka. Poate că omul s-a întors pe trotuar.“ Dar, cît vedeai cu ochii, trotuarul era acoperit de un strat neted de zăpadă pufoasă. Nici o urmă. „Ei drăcie! se miră domnul Rybka. Poate se continuă pe celălalt trotuar!“ Ocoli urmele, dar nici dincolo nu le găsi urmarea. Iar strada strălucea atît de frumoasă sub veşmîntul neclintit şi moale al zăpezii, încît domnul Rybka îşi ţinu răsuflarea, de teamă să nu tulbure această puritate desăvîrşită. „De cînd a nins, n-a mai trecut nimeni. Ciudat! mîrîi domnul

Rybka. Probabil că omul s-a întors pe trotuar mergînd de-a-ndăratelea și călcînd în propriile lui urme. Dar atunci, cum? Să fi mers așa pînă la colțul străzii? Pentru că de acolo n-am văzut în fața mea decît un singur rînd de urme care se îndreptau încoace. De ce a făcut așa? se minună domnul Rybka. Și cum putea, mergînd de-a-ndăratelea, să nimerească exact în urmele lui?"

Clătinînd din cap, descuie poarta și intră în casă. Deși își dădea seama că n-avea nici un motiv să se teamă, se uită prin odăi, să vadă dacă nu sînt urme de zăpadă. Dar, se înțelege, nu erau. Cine putea să vină la el? „Mi s-a părut, poate!" mormăi neliniștit domnul Rybka, deschizînd geamul și uitîndu-se afară. În lumina felinarului se puteau deosebi clar cinci urme adînci și bine conturate, care mergeau pînă la mijlocul străzii. Încolo, nimic. „Dracu să le ia! se gîndi domnul Rybka, frecîndu-se la ochi. Am citit odată o istorioară despre o urmă în zăpadă. Dar aici e vorba de niște urme care se curmă deodată. Și apoi el... cetățeanul... unde o fi?"

Clătinînd iarăși din cap, începu să se dezbrace. Deodată însă se răzgîndi, se duse la telefon și, cu vocea tremurîndă, chemă comisariatul de poliție.

— Alo, domnul comisar Bartošek? S-a petrecut un lucru ciudat aici, foarte ciudat! N-ați putea să-mi trimiteți pe cineva sau, mai bine, să veniți chiar dumneavoastră?... Bine, vă aștept în colț... Nu știu despre ce e vorba... Nu, cred că nu e nici un pericol. Principalul e să nu șteargă nimeni urmele... Ei, nu știu ale cui sînt... Bine, vă aștept.

Domnul Rybka se îmbrăcă și ieși din nou. Înconjură urmele cu multă băgare de seamă și avu grijă să nu le șteargă nici pe cele de pe trotuar. Tremurînd de frig și de emoție, îl aștepta în colțul străzii pe comisarul Bartošek.

— E atîta liniște aici! mormăi comisarul Bartošek melancolic. Tocmai acum mi-au adus la comisariat o scandalagioaică și un bețiv. Vai de capul lor! Ei, ce s-a întîmplat?

— Priviți urmele astea, domnule comisar! spuse domnul Rybka cu glasul tremurînd. N-avem de mers decît cîțiva pași.

Domnul comisar își aprinse lanterna.

— Ce matahală de om! Aproape un metru optzeci, judecînd după mărimea labei și lungimea pasului. Avea ghete solide! Probabil cusute de mînă. N-a fost beat și a mers destul de apăsat. Nu știu ce nu vă place la urmele astea.

— Asta! spuse scurt domnul Rybka, arătînd șirul neterminat de pași imprimați în mijlocul străzii.

— Aha! făcu comisarul Bartošek, îndreptîndu-se direct spre ultima urmă.

Se așeză pe vine și o lumină cu lanterna de buzunar.

— Nu-i nimic. E o urmă normală. Greutatea corpului e lăsată mai mult pe călcîi. Dacă omul ar fi făcut un pas sau un salt înainte, greutatea s-ar fi deplasat spre vîrful piciorului, înțelegeți? Și s-ar cunoaște.

— Asta înseamnă?... întrebă domnul Rybka nerăbdător.

— Asta înseamnă că n-a mers decît pînă aici, zise comisarul netulburat.

— Dar atunci unde e? întrebă domnul Rybka înfrigurat.

Comisarul ridică din umeri.

— Nu știu. Bănuiți poate pe cineva?

— Pe cine să bănuiesc? întrebă speriat domnul Rybka. Dar aș vrea să știu unde s-a dus. Vedeți? Aici a făcut ultimul pas. Unde e următorul, pentru numele Domnului? Că altă urmă nu mai e.

— Văd, zise comisarul sec. Dar ce vă privește pe dumneavoastră unde s-a dus? A dispărut vreunul dintre prietenii dumneavoastră? Nu? Atunci ce vă pasă?

— Dar treaba asta trebuie lămurită, îngăimă domnul Rybka. Nu cumva a mers de-a-ndăratelea, călcînd pe propriile sale urme?

— Nu se poate! răspunse comisarul. Cînd mergi de-a-ndăratelea, faci pași mai mici și umbli cu picioarele ușor desfăcute, pentru a-ți păstra echilibrul. Și apoi, nu le poți ridica, așa că faci dîre în zăpadă. În urmele astea s-a călcat o singură dată, domnule. Priviți și dumneavoastră cît de precis sînt conturate!

— Dacă nu s-a întors, atunci unde s-a dus? insistă domnul Rybka cu încăpățînare.

— Treaba lui! spuse domnul comisar. Uitați-vă ce este: dacă n-a făcut nimic rău, n-avem dreptul să ne amestecăm în treburile lui. Dacă am avea o reclamație, da, am putea începe cercetări preliminare.

— Dar cum poate un om să dispară din mijlocul străzii? se îngrozi domnul Rybka.

— Trebuie să mai așteptați, domnule! îl sfătui comisarul, fără să-și piardă răbdarea. Dacă a dispărut cineva, peste cîteva zile o să ne anunțe familia sau cunoscuții. Și atunci o să-l căutăm. Pînă nu ne anunță cineva dispariția lui, n-avem ce face.

În sufletul domnului Rybka se adunau norii întunecați ai mîniei.

— Scuzați, spuse el cu asprime, dar cred că poliția ar trebui să se intereseze cînd un cetățean cumsecade dispare așa, tam-nisam, din mijlocul străzii.

— Las' că nu i s-a întîmplat nimic! spuse domnul Bartošek, vrînd să-și liniștească interlocutorul. Urme de luptă nu sînt. Dacă l-ar fi atacat sau l-ar fi răpit cineva, ar fi rămas o mulțime de urme. Îmi pare rău, domnule, dar aici n-am cum să intervin.

Domnul Rybka dădu din mînă neliniștit:

— Dar, domnule comisar, explicați-mi cel puțin... E o enigmă așa de...

— Da, se declară de acord domnul Bartošek și căzu pe gînduri. Nici nu bănuiți cîte enigme sînt pe lumea asta. Fiecare casă, fiecare familie este o enigmă. Cînd am venit încoace, am auzit o femeie tînără plîngînd, uite, în casa ceea, dar enigmele, domnule, nu sînt treaba noastră. Noi sîntem plătiți pentru altceva: pentru menținerea ordinei. Ce credeți dumneavoastră, că noi urmărim hoții numai așa, din curiozitate? Nu! Îi urmărim ca să-i arestăm. Ordinea este un lucru necesar.

— Păi, vedeți? interveni domnul Rybka. Socotiți oare că totul e în ordine cînd cineva, după

ce a mers pînă în mijlocul străzii, se ridică, să zicem, vertical în aer?

— Depinde de interpretare, fu de părere comisarul. Există un ordin al poliției după care, dacă e pericol de cădere de la o înălțime mai mare omul trebuie să-și pună centura de siguranță. La prima nerespectare se dă un avertisment, iar la a doua, amendă în bani. Dacă cetățeanul nostru s-a ridicat în aer așa, cu de la sine putere, gardianul ar fi trebuit să-l avertizeze să-și pună centura de siguranță. Dar cred că nu l-a văzut nici un gardian, spuse el, scuzîndu-se parcă. Altfel, i-ar fi rămas și lui urmele. Și-apoi, poate că domnul ăsta a plecat pe altă cale, nu?

— Dar cum? întrebă curios domnul Rybka. Domnul Bartošek clătină din cap.

— Greu de spus! Poate s-a înălțat la cer, zise el șovăind. Înălțarea la cer poate fi considerată răpire, dacă se face uz de forță. Dar cred că de obicei acest lucru se întîmplă cu asentimentul celui în cauză. Și-apoi, s-ar putea ca omul ăsta să știe să zboare. N-ați avut niciodată senzația că zburați? Dai așa, puțin, din picioare, și gata, te ridici ! Unii zboară ca un balon, dar eu, cînd zbor în vis, trebuie din cînd în cînd să-mi fac vînt cu picioarele. Cred că din pricina hainelor ăstora grele și a sabiei. Da... s-ar putea ca omul să fi adormit și să se fi apucat să zboare în vis. Asta nu e interzis, domnule! Numai că, dacă ar fi fost într-o stradă frecventată, sergentul ar fi trebuit să-l avertizeze... Sau, stați, poate că s-a înălțat prin forța lui spirituală. Spiritiștii cred în chestia asta. Mi-a spus unul, Bandys, că

a văzut cu ochii lui un mediu plutind în aer. Cine știe care e adevărul?

— Dar bine, domnule comisar, îl dojeni domnul Rybka, nu cumva credeți în basmele astea? Ar fi o încălcare a legilor naturii.

Domnul Bartošek dădu din umeri, căzînd pe gînduri.

— Știu și eu, domnule? Lumea încalcă tot felul de legi și ordine. Dacă ați fi la poliție, ați afla o grămadă de lucruri de felul ăsta — și comisarul făcu cu mîna un gest de dispreț. Nu m-aș mira dacă cetățenii ar încălca și legile naturii, pentru că, aflați de la mine, oamenii sînt niște haimanale grozave, domnule! Ei, și acum noapte bună ! Gerul ăsta pișcă, nu glumă !

— N-ați vrea să luați un pahar de ceai la mine... sau un rachiu? se oferi domnul Rybka.

— Cum să nu! făcu melancolic comisarul. Știți, în uniformă nu poți intra în nici un local. Poate că de asta sînt atît de puțini polițiști bețivi. Enigmă! Continuă puțin mai tîrziu, șezînd în fotoliu și privind, dus pe gînduri, cum i se topește zăpada de pe vîrful cizmelor. Dintr-o sută de oameni, nouăzeci și nouă ar fi trecut pe lîngă urmele astea fără să se oprească. Pe de altă parte, dumneavoastră treceți cu vederea nouăzeci și nouă la sută de lucruri ale naibii de enigmatice. Nu știm nici cît negru sub unghie despre cîte se întîmplă pe lumea asta. Dar există și lucruri care nu sînt tainice. Să luăm, de pildă, ordinea sau justiția. Nici poliția nu e enigmatică. Orice trecător de pe stradă e enigmatic, pentru că nu putem să-l descoasem, domnule. Dar cum fură ceva, gata, nu mai are

nimic tainic! Îl înşfăcăm, şi gata! Îl punem la popreală şi oricînd putem şti cel puţin ce face. Îl vedem prin ferestruica aia de la uşă... Să zicem că ziariştii scriu: „Descoperirea unui cadavru misterios.“ Ce mai e misterios la un cadavru din ăsta? Cum punem mîna pe el, îl măsurăm, îl fotografiem şi-l disecăm. Îi cunoaştem măruntaiele, ştim ce a mîncat înainte de a muri, cunoaştem cauza decesului şi multe altele. Apoi mai ştim că a fost omorît probabil pentru bani. Toate astea sînt lămurite ca-n palmă... Poate să fie tare ceaiul, domnule! Toate fărădelegile sînt simple. Le vezi uşor mobilul şi toate celelalte. Dar gîndurile pisicii dumneavoastră, intenţiile servitoarei, cauza pentru care soţia priveşte atît de visătoare pe geam, toate astea sînt enigme. Toate lucrurile sînt enigmatice. Toate, în afară de cazurile penale. Un caz penal este o părticică bine determinată a realităţii, o părticică asupra căreia am îndreptat lumina. Ştiţi, dacă mi-aş arunca puţin privirea prin casa dumneavoastră, aş afla o grămadă de lucruri enigmatice. Dar eu nu mă uit decît la vîrful cizmei, căci n-am nimic oficial cu dumneavoastră. N-avem nici o reclamaţie împotriva dumneavoastră, adăugă el, sorbind din ceaiul fierbinte.

Peste o clipă îşi reluă firul gîndurilor:

— E destul de ciudată părerea că poliţia şi mai ales agenţii secreţi se ocupă de enigme. Nouă puţin ne pasă de enigme! Pe noi ne interesează numai încălcarea regulilor. Da, domnule, pe noi crima ne interesează nu pentru că e enigmatică, ci pentru că e interzisă. Nu urmărim pe cutare răufăcător din curiozitate intelectuală, ci ca să-l arestăm în numele legii. Credeţi-mă! Măturătorii nu plimbă mătura pe caldarîm pentru a citi în praf urmele lăsate de oameni, ci pentru a curăţa toate porcăriile lăsate de viaţă. Nu, ordinea nu este enigmatică! A face ordine este o muncă murdară, domnule, şi cine vrea să facă curăţenie trebuie să-şi vîre degetele în toate porcăriile! Mă rog, cineva trebuie să facă şi treaba asta, aşa cum trebuie să existe cineva care să taie viţeii, spuse el cu melancolie. Dar dacă omori viţelul numai din curiozitate, înseamnă că eşti sadic. Viţeii trebuie să-i taie cineva de meserie. Cînd cineva e obligat să facă ceva, ştie că are dreptul. Vedeţi, dreptatea trebuie să fie infailibilă, ca şi tabla înmulţirii. Nu ştiu dacă aţi putea dovedi că toate furturile sînt rele. Dar eu vă dovedesc că orice furt e interzis, pentru că, în orice caz, îl arestez pe făptaş. Dacă v-aţi apuca să risipiţi perle pe stradă, sergentul v-ar încheia proces-verbal, fiindcă aţi murdărit oraşul. Dar dacă aţi face minuni, nu v-ar opri nimeni, pentru că n-am putea să le încadrăm în nici un articol de regulament sau lege, ca cele privitoare la morala publică sau întrunirile nepermise. Trebuie să existe ceva potrivnic legii, ca să putem interveni.

— Dar bine, domnule, obiectă Rybka, agitîndu-se pe scaun, vă mulţumiţi cu atît? Aici e vorba de... de un lucru atît de neobişnuit... atît de enigmatic... iar dumneavoastră...

— Puţin îmi pasă! Dacă doriţi, pun pe cineva să şteargă urmele. Ca să nu vă mai tulbure liniştea somnului. Altceva n-am ce să vă

fac. N-auz'ţi nimic? Nici un zgomot de paşi? E patrula noastră. Înseamnă că e ora două şi şapte minute. Noapte bună, domnule!

Domnul Rybka îl însoţi pe comisar pînă la poartă. În mijlocul străzii şirul acela neîncheiat şi absurd de urme exista ca şi înainte. Pe celălalt trotuar se apropia un gardian.

— Mimra! strigă comisarul. Ceva nou?

Gardianul Mimra salută.

— Mai nimic, domnule comisar, raportă el. La numărul şaptesprezece mieuna o pisică în curte. Am sunat să-i dea drumul să intre. La numărul nouă poarta era deschisă. În colţ au săpat o groapă fără să pună felinar roşu. La prăvălia lui Maršík s-a desfăcut un cui la firmă. Mîine dimineaţă va trebui s-o dea jos, să nu-i cadă cuiva în cap.

— Asta-i tot?

— Tot, răspunse gardianul Mimra. Dimineaţa trotuarele vor trebui presărate cu cenuşă, să nu-şi rupă cineva picioarele. Ar fi bine să se sune la toate casele, pe la şase.

— Bine, zise comisarul Bartošek. Noapte bună!

Domnul Rybka se mai uită o dată la paşii care duceau spre necunoscut. În locul ultimei urme, erau acum două adîncituri lăsate de cizmele cazone ale gardianului Mimra. De acolo mergeau mai departe, lăbărţate, într-un şir regulat şi precis.

— Slavă Domnului! oftă domnul Rybka şi se duse la culcare.

BONUL

În seara aceea toridă de august era îmbulzeală mare pe Střelecký Ostrov. Minka şi Pepa n-aveau încotro, trebuiau să se aşeze la o masă cu altcineva. Se îndreptară spre un domn cu mustaţă stufoasă şi pleoştită.

— Permiteţi? întrebă Pepa, şi domnul încuviinţă cu o mişcare a capului, abia perceptibilă.

„Nesuferitul! se gîndi Minka. Tocmai la masa lui trebuia să nimerim!" Primul gest a fost să se aşeze cu un aer de ducesă pe scaunul şters înainte de Pepa cu batista, iar al doilea, să-şi scoată repede pudriera şi să-şi pudreze nasul, pentru ca — Doamne fereşte! — să nu lucească cumva din pricina căldurii. Cînd a scos pudriera, i-a căzut din poşetă un petic motolit de hîrtie. Domnul cu mustaţă s-a aplecat şi l-a ridicat, spunînd plictisit:

— Păstrează-l, domnişoară!

Minka se făcu stacojie. Întîi, pentru că un străin îndrăznise să-i vorbească, şi în al doilea rînd, fiindcă-i era ciudă că se roşise.

— *Merci*, spuse ea, întorcîndu-se repede spre Pepa. E bonul de la magazinul de unde am cumpărat ciorapii.

— Tocmai, rosti melancolic necunoscutul. Nici nu știi, domnișoară, la ce poate fi bun un bon de la prăvălie!

Pepa socoti de datoria lui să intervină într-un fel.

— La ce bun să păstrezi orice fițuică? zise el, fără să se uite la străin. Îți umflă buzunarele...

— Ei și? Uneori un petic de hîrtie prețuiește mai mult decît nu știu ce.

Minka se încruntă. „Nesuferitul! O să ne strice seara! Doamne, de ce nu ne-am așezat în altă parte?" Pepa hotărî să curme discuția.

— Decît ce? spuse el sec, încruntîndu-se.

„Ce bine îi stă cînd e supărat!" se bucură Minka.

— Pentru identificare... mormăi nesuferitul. Apoi adăugă: Îmi dați voie... Souček, de la poliție. Chiar acum am avut un caz... spuse el, făcînd un gest nepăstor cu mîna. De multe ori nici nu știi ce ai în buzunar...

Curios, Pepa nu se putu opri să-l întrebe:

— Ce caz?

Minka prinse din zbor privirea unui june de la o masă alăturată. „Lasă, Pepa, ți-arăt eu ție să-mi stai de vorbă cu oameni necunoscuți!"

— Femeia găsită lîngă Roztyl... spuse omul cu mustață, cu un ton din care se vedea că nu voia să mai dea nici o altă explicație.

Dar acum era și Minka curioasă. Probabil pentru că era vorba de o femeie...

— Ce femeie? voi ea să afle.

— Aia de au găsit-o moartă... mormăi evaziv domnul Souček de la poliție, scotocindu-se cu disperare în buzunar după țigări.

Cînd le găsi, se întîmplă ceva surprinzător: Pepa vîrî în grabă mîna în buzunar, scoase bricheta și oferi foc necunoscutului.

— Mulțumesc, spuse domnul Souček, plăcut impresionat de gestul lui Pepa. Cum, n-ați aflat că niște țărani au găsit cadavrul unei femei pe cîmp, la jumătatea drumului dintre Roztyl și Krč? îi lămuri el, dorind să-și arate recunoștința și în același timp să le facă o favoare.

— N-am aflat nimic, spuse Minka, căscînd ochii mari. Ți-aduci aminte, Pepa, că am fost și noi la Krč? Ce s-a întîmplat cu femeia?

— Sugrumată! repetă laconic domnul Souček. Frînghia îi rămăsese la gît. N-o să povestesc în fața domnișoarei în ce hal era. A fost găsită pe cîmp, după ce zăcuse acolo vreo două luni.

De scîrbă, domnul Souček suflă fumul cu violență.

— Nici nu știți în ce hal arată un om în asemenea împrejurări! Nici mama care l-a făcut nu l-ar mai recunoaște! Și ce de muște, domnule, ce de muște! adăugă Souček, clătinînd melancolic din cap. Cînd ți se descopune pielea, domnișoară, s-a dus și frumusețea! Cum dracu să mai identifici un cadavru? Dacă are nas și ochi, îl mai poți recunoaște, dar dacă a stat la soare mai mult de o lună...

— Nu s-a găsit nimic, vreo monogramă, ceva? întrebă Pepa, voind să arate că se pricepe și el.

— Ce monogramă! mormăi domnul Souček. Fetele nemăritate nu-și fac monograme. Zic că tot o să se căsătorească în curînd. Nu, domnule, femeia n-avea nici o monogramă. Nici vorbă de așa ceva!

— Cîți ani avea? întrebă compătimitor Minka.

— Vreo douăzeci și cinci. Așa zicea doctorul, după ce s-a uitat la dinți. După îmbrăcăminte părea să fi fost slujnică sau muncitoare. Dar mai degrabă slujnică, fiindcă avea cămașă de șifon. Apoi, dacă ar fi fost muncitoare, ar fi căutat-o cineva, că muncitoarele lucrează mult timp la aceeași fabrică, iar gazda și-o schimbă foarte rar. Pe cînd o servitoare, dacă-și schimbă stăpînul, nu mai știe nimeni unde a plecat și nici nu se sinchisește nimeni de ea. Au și ele apucăturile lor. Și cum vă spuneam, deoarece nu s-a interesat nimeni timp de două luni de soarta ei, însemna că era servitoare. Și dacă n-ar fi fost bonul...

— Ce bon? întrebă Pepa, care visase întotdeauna să fie un erou, un detectiv, un vînător în pădurile virgine ale Canadei, căpitan de corabie, sau așa ceva.

Făcu deci o mutră preocupată și energică, așa cum se cuvine unui erou.

— Stați să vedeți! spuse domnul Souček, privind gînditor în jos. La femeia asta, cum vă spuneam, nu s-a găsit absolut nimic. Asasinul i-a luat tot ce avea cît de cît mai de preț. Numai în mîna stîngă mai ținea cureaua de la poșeta aruncată ceva mai încolo, în secară. A vrut

probabil să i-o smulgă nemernicul ăla, dar cum fără curea poșeta nu-i putea folosi la nimic, a aruncat-o. Bineînțeles, înainte de asta a golit-o. Cînd am deschis-o, am găsit în ea, rătăcit, un bilet de tramvai de pe linia 7 și un bon de cincizeci și cinci de coroane de la un magazin de porțelanuri. Încolo nimic.

— Dar funia de la gît? spuse Pepa.

Domnul Souček făcu un gest cu capul.

— Nu era decît o frînghie de rufe, ca toate frînghiile de rufe, și nu ne putea folosi la nimic. În afară de biletul de tramvai și de bon, nici un indiciu. Ca de obicei, am dat un anunț la ziar că s-a găsit un cadavru de femeie în vîrstă de vreo douăzeci și cinci de ani; fustă gri și bluză în dungi; cine știe ceva despre o servitoare care a dispărut cu două luni în urmă să anunțe poliția. Am primit vreo sută de declarații. Dracu știe de ce, în luna mai slujnicele își schimbă stăpînii, așa că declarațiile nu ne spuneau nimic. Of, mult îți mai dau de furcă identificările astea! spuse domnul Souček melancolic. Dacă vreo fetișcană din astea se mută dintr-un capăt al orașului în altul, poți s-o cauți o zi întreagă că tot n-ai s-o găsești. Și dacă o găsești, afli că e bine sănătoasă; ba își mai și bate joc de tine! Tii, ce bucată frumoasă! remarcă el cu plăcere, bătînd măsura melodiei wagneriene, marele succes al orchestrei din Střelecký Ostrov. Ce tristă e! Îmi plac mult melodiile triste. De asta mă duc eu să prind hoții de buzunare la marile înmormîntări.

— Dar asasinul n-a lăsat urme? vru să știe Pepa.

— Îl vedeți pe tipul de colo? Ăsta golește cutia milelor din biserici. Tare aș vrea să știu ce caută aici! Nu, asasinul n-a lăsat urme, dar să știți de la mine: cînd găsești o fată omorîtă, poți să-ți pui capul că i-a făcut de petrecanie iubitul. Așa se întîmplă mai totdeauna, spuse domnul Souček îngîndurat. Ei, dar n-aveți grijă, domnișoară, că dacă știm cine e victima, îl aflăm ușor pe făptaș. Deci, prima grijă e identificarea. Aici e toată greutatea!

— Dar pentru asta poliția are metodele ei... spuse Pepa șovăielnic.

— Are! consimți grav domnul Souček. Aceeași metodă pe care ai folosi-o și dumneata, dacă ai căuta un ac într-un car cu fîn! În munca noastră trebuie să ai răbdare, dom'le! Drept să-ți spun, îmi plac și mie romanele polițiste. Scrie acolo de microscoape și de fleacuri de-astea. Dar ce să vezi cu microscopul la o biată fată moartă? Doar să admiri viața de familie a unui vierme sătul, care-și duce micuții la plimbare! Iertați-mă, domnișoară, dar de cîte ori aud de metodă îmi vine să sar în sus! Asta e valabil numai în romane, cînd știi dinainte cum se va sfîrși povestea. În realitate, e mai degrabă ca și cum ți-ar da cineva un roman și ți-ar spune: „Domnule Souček, citește și notează pagina în care găsești cuvîntul «deși»!“ Cam așa e munca noastră, să știți! Nu te ajută nici raționamentul, nici metoda! Citești, citești ca un idiot, ca la urmă să-ți dai seama că în toată cartea nu e nici un „deși“. Cu alte cuvinte, bați toate străzile orașului și urmărești peregrinările a o sută de slujnice, ca la sfîrșit să-ți dai seama că nici una din ele n-a fost asasinată. Despre asta ar trebui să se scrie, spuse el nemulțumit, nu despre furtul colierului de mărgăritate al reginei din Saba! Munca noastră e, cel puțin, serioasă, dom'le!

— Ei, și cum ați procedat? întrebă Pepa, fiind încredințat că el ar fi procedat altfel.

— Cum am procedat? repetă domnul Souček, căzînd pe gînduri. Trebuia și noi să începem cu ceva, nu-i așa? Aveam, va să zică, biletul de pe linia tramvaiului 7. Am presupus deci că fata, dacă a fost servitoare, a lucrat la un stăpîn care locuia cam pe linia asta. Dar nu era neapărat necesar, pentru că fata ar fi putut călători cu linia 7 numai din întîmplare. Oricum, trebuia să adoptăm o ipoteză, ca să putem începe raționamentul. Nenorocirea e că linia 7 străbate Praga de la un capăt la altul, așa că biletul nu ne spunea nimic. N-aveam ce face cu el. Ei, dar mai era bonul. După el puteam să ne dăm seama că fata cumpărase cu puțin timp înainte de a muri, într-un magazin de porțelanuri, un obiect de cincizeci și cinci de coroane. Ne-am dus așadar la magazin.

— Și vînzătorul și-a adus aminte de ea? interveni Minka.

— Cum dracu era să-și aducă aminte, domnișoară?! mîrîi domnul Souček. Nu și-a adus aminte de nimic. Dar domnul doctor Mejzlík, dom' comisar al nostru, a întrebat ce se poate cumpăra cu cincizeci și cinci de coroane. Fel de fel de lucruri, i-au răspuns. Depinde cîte bucăți iei. Dar cincizeci și cinci de coroane în cap e prețul unui ceainic englezesc de o persoană. „Dă-mi și mie unul! a spus dom'comisar al nostru. Dar unul

cu defect,ca să nu mă coste chiar atît." După aia, dom'comisar m-a chemat la el și mi-a spus: „Uite ce e, Souček! Am o treabă pentru dumneata. Să zicem că fata a fost servitoare, și servitoarele mai în fiece zi sparg cîte ceva. Și cînd asta se întîmplă pentru a treia oară, doamna îi zice: «Unde ți-e capul, tîmpito? Să te duci să-mi cumperi altul!» Va să zică, o fată din astea cumpără numai obiectul pe care l-a spart. Şi la cincizeci și cinci de coroane nu poți găsi decît ceainicul englezesc." „Scump al dracului!" zic eu. Iar el: „Tocmai asta e! Așa se explică și de ce a păstrat bonul. Cincizeci şi cinci de coroane reprezintă o avere pentru o slujnică. S-o fi gîndit, poate, că odată și odată cucoana o să i le dea înapoi. Ei, și pe urmă ceainicul era de o persoană. Înseamnă că fata fusese în slujbă la cineva necăsătorit sau la o cucoană care ţinea în gazdă o persoană singură, căreia îi servea ceaiul de dimineaţă. Persoana asta singură nu putea fi decît o domnişoară, pentru că un burlac n-ar cheltui atîția bani pentru un ceainic, nu-i așa? Bărbații nici nu-şi dau seama din ce beau ceaiul. Cred că domnișoara era și bătrînă, pentru că numai fetelor bătrîne le place să aibă lucruri frumoase și scumpe."

— Așa e! exclamă Minka. Pepa, știi, am și eu o vază drăguță acasă.

— Vedeți? Dar sînt sigur că bonul nu-l mai aveți. Îmi zice dom' comisar: „Ei, Souček, să ne mai gîndim puțin! Nu știm dacă raționamentul nostru e bun dar trebuie să începem cu ceva. Vezi, cel căruia îi dă mîna să arunce cincizeci și cinci de coroane pe un ceainic nu stă la

Žižkov. (Domnul Mejzlík se gîndea la linia lui 7.) În centru cine dracu dă camere cu chirie?! Iar în Mala Strana stau numai băutori de cafea, nu de ceai. Eu mă gîndesc mai curînd la cartierul dintre Hradčany și Dejvice, că și pe-acolo trece tramvaiul 7. După mine, o domnișoară care-și bea ceaiul dintr-un ceainic englezesc nu poate să stea decît într-o căsuţă cu un petic de grădină în faţă. Asta e cultură englezească modernă, măi Souček! (Are cîteodată comisarul Mejzlík al nostru niște idei!) Ştii ce, mă Souček, zice, bagă ceinicul în buzunar, du-te în cartier și întreabă pe unde stau în gazdă domnișoare de condiție bună! Iar dacă găsești pe una care are un ceainic ca ăsta, întreab-o, dacă prin mai n-a plecat servitoarea gazdei. Nădejdea e slabă, dar trebuie să încercăm. Și acum, du-te! Cazul e al dumitale." Ascultați-mă pe mine! Nu-mi plac raționamentele. Un detectiv nu e nici astronom, nici ghicitor în palmă. Detectivul nu trebuie să-și pună probleme. Uneori, cînd ai noroc, poți să dai de urma bună. Dar norocul nu e muncă cinstită. Biletul de tramvai și ceainicul, da, sînt lucruri pe care le poți pipăi. Restul e chestie de imaginație, spuse domnul Souček, cam stingherit de cuvîntul radical pe care-l folosise. Va să zică, m-am apucat de treabă tot după metodele mele. Am colindat toate casele, întrebînd cine are un ceainic la fel cu cel pe care-l aveam la mine. Închipuiți-vă că în a treizeci și șaptea casă slujnica îmi spune: „Noi! Un ceainic ca ăsta are domnișoara care stă în gazdă la cucoana mea!" Am rugat-o să mă anunțe cucoanei. Doamna era o

văduvă de general și avea două camere pe care le închiria la domnișoare. Una din cele două chiriașe, domnișoara Jakoubkova, profesoară de engleză, avea tocmai un ceainic ca al meu. „Doamnă, zic eu, nu cumva v-a părăsit servitoarea în luna mai?“ „Ba da, zice. O chema Mařka, dar numele de familie nu mi-l mai amintesc.“ „Și nu cumva a spart Mařka ceainicul domnișoarei înainte de a pleca?“ „Ba da! Și am pus-o să cumpere altul. Dar, pentru Dumnezeu, de unde știți?“ „Ei, doamnă, noi le știm pe toate!“ Mai departe a mers ușor. Întîi am găsit o prietenă a Mařkăi — toate servitoarele au cîte o prietenă căreia îi spun tot ce au pe suflet — și de la prietena asta am aflat că pe fată o chema Marie Pařižková și că era din Dřevice. Dar eu voiam să aflu cu orice preț cine îi făcea curte. Ar fi vorbit cu unul Franta. Ce era cu Franta, prietena nu mai știa. Își aducea doar aminte că odată fusese împreună cu cei doi îndrăgostiți la o petrecere și că acolo un tip l-a strigat pe Franta: „Salutare, Ferda!“ M-am dus atunci la domnul Fryba, unul de la noi care se pricepe la nume false. Cum a auzit despre ce e vorba, a zis: „Franta zis Ferda? O fi Kroutil din Kořiše. Numele lui adevărat e Pastyřik. Să-l căutăm, dom'le comisar! Dar mă însoțiți și dumneavoastră.“ Ei, și m-am dus și eu, deși nu era treaba mea. L-am înhățat la ibovnica lui. Nu voia să meargă, a încercat chiar să tragă cu revolverul. L-am dat pe mîna comisarului Matička. Dracu știe cum îi descîntă ăsta, dar în șaisprezece ore a scos din Franta, zis Pastyřik, tot: că a strîns-o de gît pe Mařka și i-a umflat cele cîteva sute de coroane, pe care le primise cînd fusese dată afară. Îi promisese fetei că o ia în căsătorie. Așa fac toți! adăugă domnul Souček trist.

Minka se înfioră.

— Ce îngrozitor, Pepa!

— Acum nu mai e, spuse grav domnul Souček de la poliție. Dar a fost atunci, cînd am stat lîngă cadavru, acolo pe cîmp, și n-aveam decît bonul și biletul de tramvai. Niște hîrtioare fără importanță... Și totuși ele au răzbunat-o pe biata Mařka. Vă spun, n-ar trebui să aruncați nici un lucru, oricît de mărunt căci, poate folosi și ca urmă sau dovadă la proces. Niciodată nu poți să știi ce lucru prețios ai în buzunar!

Minka privi, fix, cu ochii plini de lacrimi. Apoi se întoarse drăgăstos către Pepa și lăsă să cadă din palma umedă bonul mototolit, pe care-l frămîntase tot timpul, nervoasă. Pepa n-a observat nimic, fiindcă se uita la stele.

Dar domnul Souček a văzut și a zîmbit trist și înțelegător...

SFÎRŞITUL LUI OPLATKA

Cam pe la trei dimineața, paznicul civil Krejčik văzu că oblonul brutăriei din strada Neklan Nr. 17 este pe jumătate ridicat. Sună prin urmare la portar și, deși nu era de serviciu, privi pe sub oblon să vadă dacă nu-i cineva în prăvălie. În clipa aceea țîșni în fugă din magazin un om care, de la o jumătate de pas, trase în Krejčik, îl împușcă în burtă și se făcu nevăzut.

Gardianul Bartoš care tocmai patrula, conform regulamentului, pe strada Jeronym, auzi împușcătura și porni în fugă în direcția aceea. La colțul străzii Neklan mai-mai să se ciocnească cu un om care alerga; înainte de a apuca să zică „Stai!", răsună o împușcătură și gardianul Bartoš se prăbuși la pămînt, lovit în burtă.

La fluierele polițiștilor, se trezi toată strada. Soseau în pas alergător patrule din tot raionul, de la comisariat veneau în fugă, încheindu-și pe drum vestoanele, trei polițiști, iar după cîteva minute sosea pîrîind și motocicleta direcției, din care cobori un ofițer de poliție.

În clipa aceea gardianul Bartoš era mort, iar Krejčik trăgea să moară, ținîndu-se cu mîinile de burtă.

Pînă dimineața se efectuară cam douăzeci de arestări. Se aresta la întîmplare, deoarece nimeni nu-l văzuse pe ucigaș. Pe de o parte însă gardienii voiau să răzbune moartea a doi dintre oamenii lor, iar pe de altă parte așa se proceda întotdeauna: unul din cei arestați trebuia să ciripească. La direcție interogatoriile se țineau lanț, toată ziua și toată noaptea; palizi și istoviți, clienții obișnuiți ai poliției se zvîrcoleau pe roata de tortură a interogatoriilor ce nu se mai terminau, dar se cutremurau și mai cumplit la gîndul că pe urmă aveau să-i ia în primire gardienii, deoarece în toți oamenii poliției clocotea o sumbră și sălbatică mînie. Ucigașul gardianului Bartoš curmase vechile relații de familie dintre gardian și hoțul profesionist. Dacă ar fi tras doar la întîmplare, hai, mai treacă-meargă, dar să ochești în burtă, asta nici cu un animal n-o faci.

În a doua noapte, spre dimineață, toți gardienii, pînă la cea mai îndepărtată mahala, aflară că asasinul este Oplatka. Ciripise unul din cei arestați. Da, Valta a declarat că Oplatka a dat gata doi gardieni în strada Neklan și că o să le mai facă de petrecanie și la alții, că lui oricum nu-i mai pasă, fiindcă-i bolnav de oftică. Bun, care va să zică Oplatka.

Încă în aceeași noapte a fost arestat Valta, pe urmă ibovnica lui Oplatka și trei băieți din gașca lui. Nimeni însă n-a știut, ori n-a voit să spună, unde se ascunde Oplatka. Cîți gardieni și agenți secreți au fost trimiși să-l caute, asta-i altă treabă. În afară de asta, fiecare sergent de stradă, după ce-și termina slujba, doar ce

dădea pe gît o ceașcă de cafea, mormăia ceva către nevastă-sa și pleca să-l caute pe Oplatka pe cont propriu. Îl cunoșteau doar cu toții pe Oplatka, tinerelul acela pirpiriu, cu gîtul subțire.

Aproape de ora unsprezece noaptea, gardianul Vrzal, care ieșise din slujbă la ora nouă, se îmbrăcă civil și-i spuse neveste-si că se duce să arunce o privire pe-afară. Lîngă grădina Rajska întîlni un om mărunțel, care se ținea în umbră. Deși neînarmat și în afara serviciului, Vrzal se îndreptă spre el, să-l vadă mai de-aproape. Cînd ajunse la trei pași, omulețul băgă mîna în buzunar, îl împușcă pe Vrzal în burtă și o luă la fugă. Vrzal, ținîndu-se cu mîinile de burtă, fugi după el, dar, după o sută de pași, se prăbuși. Se auziră din nou fluierele polițiștilor și cîțiva oameni alergau acum după umbra care fugea. Dincolo de grădinile Riger răsunară cîteva împușcături. Un sfert de oră mai tîrziu, cîteva mașini cu ciorchini de gardieni pe scări goneau în sus, spre Žižkov, iar patrule de cîte 4-5 oameni scotoceau blocurile noi din cartier. Aproape de ora unu răsună o împușcătură dincolo de eleșteul Olšany; un om care fugea trăsese într-un tînăr ce se întorcea de la iubita lui din Vackov, dar nu-l nimerise. La ora două lanțul polițiștilor și detectivilor formase în jurul Cuptoarelor evreiești un cerc închis care se strîngea pas cu pas. Începuse să burnițeze. Spre dimineață sosi știrea că cineva trăsese dincolo de Malešice, într-un vameș, care-și avea postul acolo; vameșul se luase, e drept, după el, dar pe urmă își spuse, înțelept, că nu e treaba lui. Era clar că Oplatka reușise să se strecoare și o luase spre cîmp.

Șaizeci de oameni cu căști și gambete se întorceau uzi pînă la piele, sufocați de o mînie neputincioasă, aproape gata să plîngă, de la Cuptoarele evreești. Și cum să nu fii furios? Trei oameni de-ai poliției omorîse ticălosul: pe Bartoš, pe Krejčik și pe Vrzal, iar acum fuge drept în brațele jandarmilor. Noi avem drepturi asupra lui, se gîndeau polițiștii în uniformă și în civil, și acum să-l lăsăm pe nemernicul de Oplatka, pe scîrnăvia aia pe mîna jandarmilor! Dacă a împușcat oamenii noștri, e treaba noastră, nu? Atunci să nu se vîre jandarmii în ea. Ar face mai bine doar să-i bareze drumul, ca să-l oblige să se întoarcă la Praga.

Toată ziua căzu o burniță rece. Pe înserat, jandarmul Mrázek se întorcea din Cerčany, unde își cumpărase o baterie pentru radio, la Pyšle. Nu avea la el nici o armă și mergea fluierînd. Și cum mergea, văzu înaintea sa un om mărunțel; n-ar fi fost nimic ciudat în asta, dar omulețul se opri, de parcă ar fi ezitat. Cine o fi? se întrebă jandarmul Mrázek, cînd văzu o flăcăruie și căzu la pămînt, ținîndu-se de șold.

În aceeași seară, se înțelege, fu pus în stare de alarmă corpul de jandarmi din tot raionul.

— Ascultă, băiete, îi spuse muribundului căpitanul de jandarmi Honzátko. Fii liniștit; pe cuvînt de onoare că o să punem mîna pe ticălos. E Oplatka și eu bag mîna în foc că încearcă să se strecoare ca să ajungă la Soběslav, unde s-a născut. Dracu știe de ce-or fi trăgînd ăștia acasă cînd simt că-s în primejdie! Dă-mi mîna, Václav

îți promit că-l vom lichida, că-l vom lichida cu orice preț.

Václav Mrázek încercă să zîmbească. Se gîndea la cei trei copii ai săi, dar pe urmă își imagină cum se adună din toate părțile jandarmii... poate și Toman din Červený Kostelec ... Závada din Votice va veni precis... Rousek din Sázava de asemenea, camarazi... camarazi... Ce frumos, se gîndi Václav Mrázek, să vezi atîția jandarmi laolaltă! Mrázek zîmbi pentru ultima oară; ce urmă după aceea fură niște chinuri peste puterile omenești.

În aceeași seară se întîmplă ca sergentului Závada din Votice să-i treacă prin minte să cerceteze trenul de noapte care vine de la Benešov. Poți să știi dacă n-o fi Oplatka în el! Te pomenești că o fi îndrăznit chiar să se urce în tren?

În vagoane ardea un bec slab, de noapte, oamenii moțăiau pe banchete, ghemuiți ca niște fiare ostenite. Sergentul Závada trecea din vagon în vagon și se gîndea: Cum dracu să recunoști un om pe care nu l-ai văzut niciodată? În clipa aceea, la un pas depărtare de el, un tînăr cu pălăria trasă pe ochi sări în picioare, se auzi o împușcătură și, înainte ca sergentul să poată ieși în culoarul îngust, să-și ia pușca de pe umăr, omulețul, agitîndu-și revolverul, sări din vagon.

Sergentul Závada mai avu timp să strige: „După el!", după care se prăbuși cu fața în jos pe culoar.

Între timp, tînărul sărise din vagon și o luase la fugă înspre niște vagoane de marfă. Dintr-acolo venea, cu felinarul în mînă, acarul Hrůša, care-și zicea în sinea sa: după ce trece 26 mă duc

la lămpărie să mă culc. Deodată văzu îndreptîndu-se în fugă înspre el un om. Fără un cuvînt, moș Hrůša i se puse în cale, dintr-un fel de instinct bărbătesc. Mai văzu o flacără și atît; trenul 26 nu mai plecă, iar moș Hrůša fu culcat în lămpărie, dar pe năsălie, iar camarazii lui de la căile ferate treceau prin fața lui cu capul descoperit, închinîndu-se.

Cîțiva oameni țîșniră, scoțînd strigăte de mînie, după umbra care alerga, dar era prea tîrziu; coborîse pesemne terasamentul și fugise pe cîmp. De aici, din gara asta slab luminată, de la mîna de oameni speriați, adunați acolo, porni în zbor rotit spre împrejurimile ghemuite în amorțeala toamnei o panică ciudată. Oamenii se închiseră în colibele lor, nemaiîndrăznind aproape să iasă nici pînă în curte. Se povestea că un individ necunoscut, cu înfățișare sălbatecă, fusese văzut de unul și de altul în diverse locuri. Unii spuneau că e un om lung și slab, alții că-i mărunt, îmbrăcat în haină de piele. Poștașul văzuse pe cineva ascunzîndu-se pe după copaci, lui Lebeda, vizitiul, cineva îi făcuse semn pe drum să oprească, dar el pocnise din bici și caii o luaseră la galop. Fapt e că un om, gîfîind istovit, oprise pe drum un copil care mergea la școală și-i smulsese din mînă pachetul cu mîncare.

—Dă-l încoace, zise el cu voce răgușită și o rupse la fugă cu pachețelul în mînă. După această întîmplare satele traseră zăvoarele la uși și abia mai respirau de frică. Doar arareori mai îndrăzneau să-și lipească nasul de geam și să arunce cîte o privire iscoditoare în ținutul cenușiu și pustiu.

În vremea aceasta se desfășura însă și o a doua mișcare concentrică. Pe toate drumurile soseau cîte unul sau cîte doi jandarmi. Dumnezeu știe de unde s-or fi adunat atîția.

— La dracu! Ce-i cu voi aici? răcni căpitanul Honzátko la jandarmul din Čáslav. Cine v-a trimis? Credeți că am nevoie de toți jandarmii din Cehia ca să prind un hoț? Hai?

Jandarmul din Čáslav își scoase casca din cap și se scărpină la ceafă.

— Să trăiți, domnule căpitan, zise el, privindu-l rugător. Závada a fost camaradul meu... nu pot să-i fac măgăria asta, să lipsesc de la arestarea ucigașului lui.

— Uite-ai dracului, așa spun toți! tună căpitanul. Mi-au venit fără ordin vreo cincizeci de jandarmi — ce să fac cu voi? Căpitanul Honzátko își mușcă furios mustățile. Bine, păziți drumul, de aici, de la răspîntia asta pînă la pădure. Spuneți-i lui Voldřich, jandarmul din Benešov, că ați venit să-l schimbați.

— Nici așa nu se poate, domnule căpitan, vorbi cu înțelepciune jandarmul din Čáslav. E clar că Voldřich n-o să se învoiască cu schimbul ăsta. Mai bine să supraveghez pădurea de la margine pînă la al doilea drum — acolo cine-i?

— Semerád din Veselka, bombăni căpitanul și adăogă: Ascultă, mă, tu ăsta din Čáslav, și ține minte ce-ți spun: pe răspunderea mea, tragi primul dacă vezi pe cineva. Fără nici o somație, înțelegi? Nu mai permit să mi se împuște oamenii. Și acum, stînga-mprejur!

Apoi sosi șeful gării.

— Domnule căpitan, zise, au mai venit treizeci.

— Treizeci de ce? se răsti căpitanul.

— Păi, feroviari, răspunse șeful gării. Știți, din cauza lui Hrůša. A fost omul nostru și au venit să-și ofere serviciile.

— Trimite-i înapoi! urlă căpitanul. N-am nevoie aici de civili!

Șeful stației se muta încurcat de pe un picior pe altul.

— Să vedeți, domnule căpitan, zise el împăciuitor, au venit tocmai de la Praga și de la Mezimosti. E bine că sînt solidari. Nici nu s-ar lăsa îndepărtați de vreme ce Oplatka le-a omorît un om. Au și ei un oarecare drept la... Zău, domnule căpitan, faceți-le bucuria asta și luați-i cu dumneavoastră!

Căpitanul Honzátko mîrîi iritat să-l lase în pace. În cursul zilei cercul începu treptat să se strîngă. După amiază se primi un telefon de la cea mai apropiată garnizoană, dacă nu cumva au nevoie de întăriri militare.

— Nu! se răsti ireverențios căpitanul. E treaba *noastră*, înțelegeți?

Între timp sosiseră agenții secreți din Praga și se certaseră furcă cu sergentul de jandarmi care, de la gară încă, îi trimitea îndărăt.

— Ce face? întrebă mîniat inspectorul Holub. Pe noi vreți să ne trimiteți înapoi? Nouă ne-a ucis trei oameni, iar vouă numai doi, prăpădiților! Avem drepturi mai mari asupra lui decît voi!

Abia se aplană conflictul ăsta, că izbucni un altul, de cealaltă parte a cercului, între jandarmi și pădurari.

— Plecați de aici! strigau mînioși jandarmii. Doar nu-i vînătoare de iepuri!

— Vezi să nu! răspunseră pădurarii. Pădurile sînt ale *noastre* și e dreptul *nostru* să umblăm prin ele, e bine?

— Înțelegeți, oameni buni, încercă să aplaneze conflictul Rousek din Sázava, e o treabă care *ne* privește și nu trebuie nimeni să se amestece în ea.

— Sanchi! fu răspunsul pădurarilor. Copilul de la care individul ăla a luat pîinea e fetița pădurarului din Hůrka. Așa că nici noi nu putem sta deoparte, ce mai încoace-ncolo!

Seara cercul era închis. Cînd se întunecă, fiecare auzea respirația șuierătoare a vecinului din dreapta și din stînga și plescăitul pașilor în pămîntul clisos. „Stai!" zbura din om în om porunca șoptită. „Nu mișca!" Era o liniște grea, plină de groază. În răstimpuri, întunericul din mijlocul cercului era zgîriat de foșnetul frunzelor uscate sau al unei scurte rafale de ploaie. Din cînd în cînd se auzea fleșcăitul noroiului sub pașii vreunuia ce-și muta greutatea corpului de pe un picior pe altul sau un țăcănit metalic, poate cureaua sau poate pușca. Aproape de miezul nopții cineva sparse bezna cu un „Stai!" răcnit, urmat de o împușcătură. În clipa aceea se iscă o învălmășeală ciudată, se traseră la întîmplare vreo treizeci de focuri de armă, ceea ce-i făcu pe toți să se îndrepte în fugă spre locul cu pricina. Dar alții strigară atunci: „Stați pe

loc! Înapoi!" Cu chiu cu vai, larma se potoli și cercul se închise din nou. Abia atunci însă își dădură toți, din plin, seama că în întunericul din fața lor se ascunde un om hăituit și pierdut, adulmecînd un moment în care să spargă încercuirea printr-un atac nebunesc. Ceva ca un tremur nestăpînit îi molipsise pe toți. Cîteodată se auzea un foșnet greoi, ca un pas furișat. Doamne, de-am putea! De s-ar face odată lumină!

Începură să se arate, lăptoase, zorile. Deslușeai acum contururile omului de lîngă tine și te mirai că fuseseși atît de aproape de el. În mijlocul cercului format de lanțul omenesc se zărea silueta unui pîlc de arbuști sau a unei pădurici (se aflau într-o rezervație de iepuri), dar nici un zgomot nu venea dintr-acolo. Era o liniște desăvîrșită. Căpitanul Honzátko se trase înfrigurat de vîrful mustății; drace, să mai așteptăm sau...

— Eu mă duc, se auzi vocea puternică a inspectorului Holub.

Căpitanul pufni pe nas.

— Du-te dumneata, se adresă el celui mai apropiat jandarm.

Cinci oameni năvăliră în desiș, se auzi un trosnet de ramuri rupte și deodată se făcu iar liniște.

— Rămîneți pe loc, strigă căpitanul Honzátko oamenilor săi și se apropie încet de tufiș.

După aceea se ivi din desiș spatele lat al unui jandarm care tîra după el ceva, un trup chircit, ale cărui picioare le ținea un pădurar cu mustăți de focă. În urma lor păși căpitanul Honzátko, posomorît și livid.

— Puneţi-l aici, ordonă el cu voce răguşită, îşi frecă fruntea, privi parcă mirat la lanţul acela însufleţit de oameni, se încruntă şi mai tare şi strigă: Ce căscaţi gura? Stînga-mprejur! Rupeţi rîndurile!

Încurcaţi parcă, şirul de oameni se perindă unul cîte unul prin faţa trupului plăpînd, chircit la pămînt. Acesta era deci Oplatka: mîna asta slabă ieşind din mînecă, faţa asta mică, verzuie, udată de ploaie şi gîtul ăsta subţire. Pentru Dumnezeu, dar era doar o fărîmă de om nemernicul ăsta de Oplatka! Uite, are o rană în spate, şi alta, mică, îndărătul urechii clăpăuge şi aici alta... Patru, cinci, şapte gloanţe a încasat! Căpitanul Honzátko, care îngenunchease lîngă cadavru, se sculă, scuipă deprimat şi ridică apoi, nesigur pe el şi aproape timid, ochii. Un şir lung, masiv, de jandarmi, cu puştile la umăr, cu baionete strălucitoare. Doamne, ce puternici sînt, ca nişte tancuri! Stau aliniaţi ca la paradă, nu mişcă unul. În partea cealaltă, pîlcul de agenţi secreţi, bărbaţi voinici, îmbrăcaţi în negru, cu buzunarele umflate de revolvere, apoi feroviarii, în albastru, nu prea înalţi, dar vînjoşi, pe urmă pădurarii în verde, înalţi şi mustăcioşi, cu obrajii roşii ca ardeiul iute.

„Parcă am fi la înmormîntarea unei personalităţi, îi trecu prin minte căpitanului. Un adevărat careu, doar salva mai lipseşte". Căpitanul Honzátko îşi muşcă buzele, chinuit de o durere arzătoare, lipsită de sens. Acolo, trupşorul acela mic, îngheţat şi zgribulit ca o cioară împuşcată şi dincoace atîţia vînători...

— Ce dracu? se răsti căpitanul, strîngînd din dinţi. N-aveţi un sac, ceva? Acoperiţi cadavrul!

Cei aproape două sute de oameni se împrăştiară care încotro. Nu-şi vorbeau, înjurau doar drumurile rele. La întrebările pline de emoţie răspundeau îngheţaţi: da, s-a zis cu el, lăsaţi-ne în pace! Jandarmul lăsat să păzească trupul acoperit se răstea mînios la toţi gură-cască din sate:

— Ce căutaţi aici? Ştergeţi-o! Nu-i pentru voi!

La hotarul raionului, jandarmul Rousek din Sázava scuipă şi zise:

— Ptiu! Mi-e silă de mine. Doamne-Dumnezeule! De-aş fi putut sta singur faţă în faţă cu Oplatka, aşa, de la bărbat la bărbat!

TRIBUNALUL SUPREM

Celebrul Kugler, autor al mai multor asasinate, urmărit de cîteva mandate de arestare și de o întreagă armată de jandarmi și detectivi, declarase că nu vor pune mîna pe el și nici că au pus-o, cel puțin viu. Ultima, în total a noua victimă ucisă, fusese jandarmul, dar și el încasase șapte gloanțe, dintre care trei fuseseră mortale. În felul ăsta scăpase, va să zică, de judecata lumească.

Moartea venise însă atît de repede că nici n-avusese timp să simtă vreo durere deosebită. Părăsind trupul, sufletul lui ar fi trebuit să înlemnească de uimire în fața ciudățeniilor celeilalte lumi, a lumii în afara spațiului, cenușie, pustie și fără de sfîrșit, dar nu înlemnise. Un om care a fost în temniță și în America consideră lumea cealaltă pur și simplu ca pe un mediu nou, în care, cu puțin curaj, nu se poate să nu se descurce ca oriunde în altă parte.

În cele din urmă, Kugler trebui să compară în fața inevitabilului Tribunal Suprem. Întrucît în cer e totdeauna stare excepțională, procesul avu loc în fața unui complet de magistrați și nu la curtea cu juri, cum se aștepta el, judecînd

după cele pe care le făptuise. Sala de judecată era amenajată simplu, întocmai ca pe pămînt, numai că din motive pe care le veți cunoaște în curînd lipsea crucea pe care jură martorii.

Judecătorii erau trei, toți bătrîni, cu grad de consilieri de curte, cu fețe severe și încruntate. Formalitățile fură cam plicticoase: Kugler Ferdinand, fără ocupație, născut la data de cutare, ziua cutare, mort la... Atunci se dovedi că Kugler nu-și cunoaște data morții; își dădu seama că neglijența asta îl face să scadă în ochii judecătorilor și se închise în el.

— Prin ce te recunoști vinovat? întrebă președintele.

— Prin nimic, răspunse îndărătnic Kugler.

— Aduceți martorul, oftă președintele.

În fața lui Kugler se așeză un bătrîn impozant, neobișnuit de mare, îmbrăcat într-o mantie albastră, presărată cu stele aurii. La intrarea lui, judecătorii se ridicară în picioare și, fără să vrea, ca vrăjit, se ridică în picioare și Kugler. Abia după ce luă loc bătrînul, se așezară și judecătorii.

— Doamne atotștiutorule, Tribunalul Suprem te-a invitat să depui mărturie în afacerea Kugler Ferdinand, începu președintele. Fiind întruchiparea supremă a adevărului, nu trebuie să juri. Îți cerem numai ca, în interesul dezbaterilor, să te limitezi la fapte și să nu te pierzi în digresiuni și în amănunte fără legătură directă cu procesul. Și tu, Kugler, să nu-l întrerupi pe martor! Știe totul, așa că ar fi inutil să negi. Rog pe domnul martor să înceapă.

Zicînd aceasta, președintele își sprijini comod coatele pe masă și-și scoase ochelarii, pregătindu-se în mod evident pentru o lungă depoziție a martorului. Consilierul mai în vîrstă se pregăti de somn. Îngerul grefier deschise cartea vieții.

Martorul Dumnezeu tuși ușor și începu:

— Da, Kugler Ferdinand, Ferdinand Kugler, fiul unui funcționar dintr-o fabrică, a fost încă de mic un copil rău. Ei, băiete, cîte supărări ai stîrnit! Îți iubeai foarte mult mama, dar îți era rușine s-o arăți; de aceea erai recalcitrant și neascultător. Îți amintești cum ți-ai mușcat tatăl de deget, cînd a vrut să te bată, fiindcă furaseși trandafiri din grădina notarului?

— Erau pentru Irma, fata perceptorului, își aminti Kugler.

— Știu, zise Dumnezeu. Avea pe atunci șapte ani. Nu-i așa că nu știi ce s-a întîmplat cu ea pe urmă?

— Nu știu.

— S-a măritat. L-a luat pe Oskar, fiul fabricantului, a molipsit-o de o boală lumească și a murit la un avort. Dar de Ruda Záruba îți amintești?

— Ce s-a întîmplat cu el?

— A intrat în marină și a pierit la Bombay. Voi doi erați cei mai răi băieți din tot orașul. Kugler Ferdinand fura încă de pe cînd avea zece ani și mințea într-una. Se înhăitase cu niște stricați, ca bețivanul și cerșetorul de Dlabol, cu care își împărțea mîncarea.

Președintele făcu un semn cu mîna, cum că asta nu interesează. Kugler însă întrebă rușinat:

— Și... cu fata lui ce s-a făcut?

— Marka? zise Dumnezeu. A ajuns o destrăbălată. La paisprezece ani s-a măritat, la douăzeci a murit. În clipa morții și-a amintit de tine. La paisprezece ani te-ai îmbătat și ai fugit de acasă. Tatăl tău a murit de amărăciune și maică-ta a orbit de plîns. Ți-ai necinstit casa, iar surioara ta, frumoasa Marta, n-a găsit un logodnic care să primească să vină după ea în casa unui hoț. Trăiește și azi singură și săracă, chinuindu-se cu cîștigurile mărunte cu care oamenii milostivi mai mult o rănesc.

— În clipa asta ce face?

— Se află în prăvălia lui Vlcek și cumpără ață cu care va coase pînă se va întuneca. Îți amintești de prăvălia lui Vlcek? Ți-ai cumpărat odată de acolo o bilă de sticlă în culorile curcubeului, aveai șase ani pe atunci, chiar în ziua aceea ai pierdut bila și n-ai mai găsit-o. Îți amintești ce-ai mai plîns atunci de furie și necaz?

— Și unde s-a rostogolit bila? întrebă curios Kugler.

— În groapa de sub jgheab. E și astăzi acolo, și au trecut treizeci de ani de atunci. În clipa asta pe pămînt plouă și bila de sticlă saltă pe șuvoiul clipocitor de apă rece!

Kugler plecă înfrînt capul. Președintele își puse ochelarii și zise îngăduitor:

— Domnule martor, să trecem la subiect. A ucis sau nu acuzatul?

Martorul Dumnezeu scutură de cîteva ori din cap.

— Nouă oameni a omorît. Pe primul la o ceartă. Pentru asta a fost condamnat. În închisoare s-a stricat și mai mult. A doua victimă a fost amanta lui necredincioasă. L-au condamnat la moarte, dar a fugit. A treia a fost un bătrîn pe care l-a jefuit. A patra un paznic de noapte.

— A murit și ăla? strigă Kugler.

— După trei zile, răspunse Dumnezeu. În chinuri groaznice, lăsînd în urma lui șase copii. A cincea și a șasea au fost doi soți bătrîni. I-a omorît cu securea și a găsit la ei doar șaisprezece coroane, în timp ce bieții oameni aveau ascunși peste douăzeci de mii.

Kugler sări în sus.

— Nu se poate!

— Ba da, în saltea, zise Domnul. Într-un săculeț de pînză ținut sub saltea, acolo își ascundeau banii storși prin camătă și lăcomie. Pe a șaptea victimă a omorît-o în America, era un emigrant, compatriot, lipsit de apărare ca un copil.

— Așadar, în saltea erau, șopti Kugler înmărmurit.

— Da, continuă martorul. A opta era un trecător care i-a tăiat calea pe cînd era fugărit. Suferea pe atunci de periostită și era înnebunit de durere. Omule, ai trecut prin multe încercări. Ultima victimă a fost jandarmul pe care l-a împușcat înainte de a muri.

— De ce a omorît? întrebă președintele.

— Ca și alți oameni, din ciudă, din lăcomie de bani, premeditat sau întîmplător, uneori cu voluptate, alteori de nevoie. Era generos și își ajuta uneori semenii. Era bun cu femeile, iubea

animalele și își ținea cuvîntul dat. Să arăt și faptele lui bune?

— Mulțumesc, nu-i nevoie, zise președintele. Acuzat, ce poți să spui în apărarea ta?

— Nimic, răspunse indiferent Kugler. Acum chiar că nu-i mai păsa de nimic.

— Curtea se retrage pentru deliberare, anunță președintele și cei trei consilieri se îndepărtară. Dumnezeu și Kugler rămaseră singuri în sala de ședințe.

— Cine sînt ăștia? întrebă Kugler arătînd cu capul spre cei ce ieșeau pe ușă.

— Oameni ca tine, zise Dumnezeu. Au fost judecători pe pămînt și judecă și aici.

Kugler își mușcă degetele.

— Credeam... adică nu că m-aș fi gîndit eu la asta, dar... mă așteptam să judecați dumneavoastră, ca... nu-i așa... ca...

— Ei da, ca Dumnezeu, îi sfîrși ideea marele bătrîn. Tocmai asta este. Pentru că știu totul, nu pot judeca. Nu se cade. Așa-i că nu știi cine te-a denunțat de astă-dată?

— Nu știu, zise surprins Kugler.

— Lucka, chelnărița. Din gelozie.

— Scuzați-mă, își făcu curaj Kugler. Ați uitat să-l puneți la socoteală pe lepădătura aia de Teddy pe care l-am împușcat la Chicago.

— Da de unde! zise Dumnezeu. Ăla s-a făcut bine și trăiește și azi. Știu că-i un denunțător. Altfel însă e un om cumsecade și iubește foarte mult copiii! Să nu crezi că există vreun om care să nu aibă și ceva bun în el.

— La urma urmelor, de ce nu judeci singur, Doamne? întrebă îngîndurat Kugler.

— Pentru că ştiu totul. Dacă judecătorii ar şti totul, dar absolut totul, n-ar mai fi nici ei în stare să judece. Ar înţelege totul şi i-ar durea inima. Cum aş putea să te judec eu? Judecătorul cunoaşte numai fărădelegile tale, dar eu ştiu totul despre tine. Totul, Kuglere. De aceea nu te pot judeca.

— Da... oamenii aceia de ce judecă şi în cer?

— Pentru că omul aparţine omului. Eu sînt, după cum ai văzut, doar martor. Pedeapsa însă o hotărăsc oamenii — şi în cer. Crede-mă, Kuglere, aşa se cade; oamenii nu merită altă justiţie decît cea umană.

În acel moment completul de judecată se întoarse în sală şi preşedintele Tribunalului Suprem rosti cu voce puternică sentinţa:

— Pentru nouă omoruri premeditate, pentru jaf şi contravenţii repetate, pentru port ilegal de armă şi pentru furt de trandafiri, Kugler Ferdinand se condamnă la închisoare pe viaţă în iad. Pedeapsa intră în vigoare imediat. Cazul următor, vă rog. Acuzatul Machát Frantisek este prezent?

O CRIMĂ LA ŢARĂ

— Acuzat, ridică-te! spuse preşedintele tribunalului. Eşti învinuit de a fi omorît pe socrul dumitale, František Lebeda. În timpul instrucţiei ai recunoscut că l-ai lovit de trei ori cu toporul în cap, cu intenţia de a-l ucide. Ia spune-mi, îţi recunoşti vina?

— Nu, rosti el apăsat.

— L-ai ucis?

— Da.

— Va să zică, eşti vinovat?

— Nu.

Preşedintele tribunalului avea o răbdare de înger.

— Uite ce e, Vondráček, am aflat că ai mai vrut o dată să-l otrăveşti, punîndu-i şoricioaică în cafea. E adevărat?

— Da.

— Rezultă, aşadar, că urmărea mai demult să-l omori. Aşa e?

Ţăranul îşi trase nasul şi ridică din umeri, încurcat.

— Păi, pentru nişte trifoi... se bîlbîi el. A vîndut trifoiul. Eu îi spusesem: „Tată, lasă trifoiul, c-o să cumpăr iepuri de casă..."

— Stai! îl întrerupse președintele. Trifoiul era al lui, sau al dumitale?

— Păi, al lui a fost, îngăimă acuzatul. Dar ce nevoie avea el de trifoi? Eu i-am spus: „Tată, lasă-mi măcar pămîntul ăla cu lucernă!", dar el mi-a spus: „Dacă mor, o să-l moștenească Mařka —nevastă-mea, adică — și apoi faci cu el ce vrei, coate-goale!"

— Din cauza asta ai vrut să-l otrăvești?

— Păi, da.

— Așadar, pentru că te-a ocărît?

— Nu. Pentru pămînt. A zis că-l vinde.

— Acuzat! se răsti președintele. Pămîntul era al lui, nu? Putea să-l vîndă oricînd și oricui.

Acuzatul se uită nedumerit la președinte.

— Am alături de pămîntul ăla un petic de cartofi... L-am cumpărat să-l pun laolaltă cu bucata lui, dar el mi-a spus: „Ce-mi pasă mie de peticul tău! O să-mi vînd lotul lui Joudal."

— Înseamnă că erați certați, îl ajută președintele.

— Păi, da, pentru capră... spuse Vondráček, cu privirea întunecată.

— Ce capră?

— Mi-a muls capra. I-am spus: „Tată, lasă capra în pace, sau dacă nu, dă-mi pășunea de lîngă pîrîu!" Dar el a dat-o în arendă.

— Și ce-a făcut cu banii? îl întrebă unul dintre jurați.

— Ce să facă? spuse acuzatul mîhnit. I-a ascuns în ladă. Spunea: „După ce mor, o să-i moșteniți voi". Dar nu voia să moară, cu toate că era trecut de șaptezeci de ani.

— Va să zică, dumneata zici că socrul era de vină pentru neînțelegerile dintre voi?

— Păi... da, șovăi Vondráček. N-a vrut să ne dea nimic. Zicea: „Cît trăiesc, eu sînt stăpîn, și gata!" Dar eu i-am zis: „Tată, cumperi o vacă și-ți lucrez eu pămîntul, să nu-l mai vinzi". Dar el mi-a zis că dacă o fi să moară el, o să pot să-mi iau și două vaci dacă poftesc, că el își vinde pămîntul tot lui Joudal.

— Ascultă,Vondráček, spuse președintele supărat, nu l-ai omorît pentru banii din ladă?

— Banii ăia erau pentru vacă, spuse Vondráček. Ne-am gîndit că, dacă moare, să luăm vaca. Că țăranul nu poate să trăiască fără vacă. Știți și dumneavoastră... Altfel, de unde ar lua bălegar...

— Acuzat, interveni procurorul, noi nu ne ocupăm aici de vacă, ci de viața unui om. De ce ți-ai omorît socrul?

— Pentru pămînt...

— Asta nu e un răspuns.

— Voia să vîndă pămîntul.

— Dacă murea, îți rămîneau banii...

— Da, dar nu voia să moară, îngînă Vondráček deznădăjduit. Doamne, Dumnezeule, dacă ar fi murit de moarte bună... nu i-am făcut niciodată nici un rău! Tot satul poate să vă spună că l-am cinstit ca pe un tată bun. Nu-i așa? făcu el, întorcîndu-se spre public.

Prin sala ocupată pe jumătate de consătenii lui trecu un murmur aprobativ.

— Da. Și din pricina asta ai vrut să-l otrăvești, nu? interveni aspru președintele.

— Să-l otrăvesc, da, mormăi acuzatul. Cine l-a pus să vîndă trifoiul? Oricine vă poate spune, domnule președinte, că trifoiul trebuie să rămînă la gospodăria omului. Altfel nu mai e gospodărie, nu-i așa?

Publicul murmură iar în semn de aprobare.

— Întoarce-te spre mine, acuzat! strigă președintele. Altfel îi evacuez pe consătenii dumitale. Ia spune-mi, cum s-a petrecut omorul?

— Păi, începu Vendráček încurcat, era duminică și l-am văzut că iar stă de vorbă cu Joudal. „Tată, zic, nu se poate să vinzi pămîntul." Dar el: „Nu te întreb pe tine, coate-goale!" Atunci mi-am spus că a sosit vremea. M-am dus să sparg niște lemne.

— Cu toporul ăsta?

— Da.

— Spune mai departe!

— Seara îi zic femeii: „Ia copiii și du-te la mătușă-ta!" Ea, cum a auzit vorbele astea, s-a pus pe bocit. „Nu mai boci, îi zic, vreau să mai vorbesc o dată cu el." A venit și el în șopron. A spus că e toporul lui, să i-l dau, dar i-am răspuns că și el mi-a muls capra. A încercat să-mi smulgă toporul. Atunci am dat în el.

— De ce?

— Pentru pămîntul ăla...

— Și de ce l-ai lovit de trei ori?

Vondráček ridică din umeri.

— Cum să vă spun, domnule președinte... Așa e țăranul, învățat să facă totul temeinic...

— Pe urmă?

— Pe urmă, m-am dus să mă culc.

— Ai dormit?

— Nu, am stat și am făcut socoteala cît o să coste vaca și m-am gîndit să schimb pășunea pe peticul ăla de lîngă drum, ca să fie pămîntul laolaltă.

— Nu ți-a părut rău de ce ai făcut?

— Nu. Nu-mi da pace gîndul că pămînturile nu sînt laolaltă, că trebuie să fac un grajd pentru vacă și că o să mă coste cîteva sute... Socrumeu n-avea căruță... I-am spus odată: „Tată, Dumnezeu să-ți ierte păcatele, dar asta nu e gospodărie. Pămînturile astea parcă s-ar ruga să fie împreună. Nu ți-e milă de ele?"

— Dar de bătrîn nu ți-a fost milă? tună președintele.

— Păi, dacă a vrut să vîndă lui Joudal pămîntul, se bîlbîi acuzatul.

— Asta înseamnă că l-ai ucis din interes.

— Nu-i adevărat, se apără Vondráček cu disperare. Am făcut-o... pentru pămînt... Dacă am fi avut loturile laolaltă...

— Te simți vinovat?

— Nu.

— E un lucru de nimic să iei viața unui om bătrîn?

— V-am mai spus doar că am făcut-o pentru pămînt, izbucni Vondráček aproape plîngînd. Doamne, Hristoase, și un prost și-ar da seama că nu e omor! Domnule judecător, treaba s-a întîmplat între ai noștri, între neamuri. Unui străin nu i-aș fi făcut asta. Că eu în viața mea n-am furat un capăt de ață. Puteți să întrebați pe oricine. Și uite că acum m-au luat ca pe-un hoț, ca pe-un hoț! spuse Vondrácek, sugrumat de plîns și copleșit de durere.

— Nu ca pe un hoț, ci ca pe un paricid, rosti președintele trist. Știi, Vondráček, că pentru asta poți fi pedepsit cu moartea?

Vondráček își trase prelung nasul.

— Pentru pămînt? întrebă el nedumerit.

Dezbaterea a continuat cu martori, pledoarii...

După ce jurații s-au retras pentru a se pronunța asupra vinei acuzatului Vondráček, președintele privi îngîndurat pe fereastra cabinetului său.

— Ce mai ședință! mormăi un grefier. Nici procurorul nu prea s-a băgat, nici avocatul n-a pledat prea mult... A fost un caz simplu, ce să mai vorbim!

Președintele tribunalului se întunecă la față.

— Un caz simplu... spuse el, făcînd un gest cu mîna. Da. Omul se simte mai nevinovat ca noi. Mă simt parcă pus în situația de a judeca un măcelar pentru că a tăiat o vacă, sau o cîrtiță pentru că a făcut un mușuroi. Uneori mi s-a părut că nu e treaba noastră să ne băgăm... Înțelegi? Că nu este un lucru care are de-a face cu justiția sau cu legea, oftă el, scoțîndu-și roba. Să mă odihnesc o clipă! Cred că jurații o să-l achite. E absurd, dar cred că o să-l achite... Pentru că să-ți spun ceva: și tata a fost țăran, și cînd omul ăsta a spus că cele două loturi de pămînt trebuie să fie laolaltă, le-am văzut parcă în fața mea și am simțit că, dacă-l judecăm, va trebui să-l judecăm după o lege divină... Cele două fîșii de pămînt... Știi ce aș face? M-aș ridica, m-aș descoperi și aș spune: „Acuzat Vondráček, în numele lui Dumnezeu, întrucît sîngele vărsat strigă la cer, vei însămînța cele două fîșii de pămînt cu mătrăgună și mărăcini, iar pe tine te osîndesc să stai și să privești pînă la moarte acest ogor al urii!“ Sînt curios să știu ce-ar zice de asta procurorul. Da, da! Cred că uneori ar trebui să judece Dumnezeu. Ce pedepse mărețe ar da! Noi, oamenii, sîntem prea mici să judecăm în numele lui. Dar ce se aude? Au terminat jurații?

Președintele tribunalului își puse roba, pufnind dezgustat.

— Să mergem! Poftește pe jurați să intre!

DISPARIȚIA ACTORULUI BENDA

Actorul Benda, sau mai bine zis maestrul Jan Benda cum i se spunea de cînd urcase vertiginos pînă la culmile gloriei, a dispărut în ziua de 2 septembrie. De fapt, în ziua aceea nu s-a întîmplat nimic deosebit. La ora nouă, cînd a intrat servitoarea în camera lui Benda să facă ordine, a găsit patul desfăcut și harababura de totdeauna. Maestrul nu era acasă. Dar, învățată cu apucăturile lui, femeia a dereticat în grabă și și-a văzut mai departe de treburi. Bine, pînă aici totul e perfect. Numai că de atunci actorului Benda i s-a pierdut urma.

Actorii sînt ca țiganii: beau ba într-o cîrciumă, ba în alta și, cînd îi cauți, schimbă teatrele. Iată de ce madam Mareš (adică servitoarea) nu s-a prea sinchisit de lipsa lui Benda. Dar la 10 septembrie au început repetițiile cu *Regele Lear*, și Benda făcea parte din distribuție. Văzînd că nici la a treia repetiție nu vine, regizorul, cuprins de îngrijorare, îi telefonă doctorului Goldberg, prietenul lui Benda, întrebîndu-l ce s-a întîmplat cu maestrul.

Doctorul Goldberg era chirurg și cîștiga o mulțime de bani cu operațiile de apendicită.

Încolo însă era rotofei, purta ochelari cu ramă groasă de aur și avea un suflet minunat. Era îndrăgostit de artă, își acoperise toți pereții casei cu tablouri și-l adora pe actorul Benda. Acesta manifesta față de doctor un dispreț amabil și-i îngăduia uneori să-i plătească consumația care, între noi fie zis, nu era un fleac. Expresia tragică a feței lui Benda și mutra jovială a doctorului Goldberg (care nu bea decît limonadă) făceau un efect grozav la chefurile și orgiile care contribuiseră și ele, fără îndoială, la faima marelui slujitor al teatrului.

Așadar, regizorul a telefonat doctorului Goldberg și l-a întrebat unde e Benda. Doctorul i-a răspuns că habar n-are, dar că o să se intereseze.

N-a suflat însă o vorbă că și el îl caută de o săptămînă, colindînd fără răgaz și din ce în ce mai îngrijorat localurile de noapte și hotelurile din oraș. Presimțea că lui Benda i s-a întîmplat ceva. După cît își dădea seama, el fusese ultimul care-l văzuse. Într-o noapte, pe la sfîrșitul lui august, au petrecut împreună în mai multe localuri. Dar de atunci Benda n-a mai venit la nici o întîlnire. La început doctorul Goldberg crezuse că s-a îmbolnăvit, și într-o seară s-a dus să-l vadă. Asta a fost la 1 septembrie. A sunat, dar nu i-a răspuns nimeni, deși din casă răzbăteau tot felul de zgomote. Abia într-un tîrziu s-au auzit pași și s-a deschis ușa. În cadrul ei a apărut vestitul actor, slab, murdar, ca un sălbatic, cu un halat ponosit pe el, cu părul soios și încîlcit, cu barba nerasă de vreo săptămînă. Doctorul s-a înfiorat.

— A? dumneata erai? a bombănit Benda. Ce dorești?

— Pentru Dumnezeu, ce ai pățit, omule? a exclamat doctorul speriat.

— Nimic! s-a răstit Benda. Nu ies, pricepi? Lasă-mă acum.

Și i-a trîntit ușa în nas. De atunci doctorul nu l-a mai văzut. Nici el, nici altcineva.

Ochii doctorului Goldberg, ascunși după sticla groasă a ochelarilor, clipiră des. Simțea că ceva nu e în regulă. Aflase de la portarul casei în care stătea Benda că într-o noapte — probabil în noaptea de 1 spre 2 septembrie — pe la orele trei, în fața casei se oprise un automobil. Din automobil nu coborîse nimeni, dar șoferul claxonase strident, dînd parcă un semnal. Apoi se auziseră pași, și cineva ieșise, trîntind ușa după el. Pe urmă automobilul plecase. Portarul nu se dusese să vadă ce se întîmplă, pentru că la trei dimineața, nu-i așa, cine-i nebun să se dea jos din pat de florile mărului? Omul își amintea doar că cei din automobil claxonaseră de mai multe ori, ca și cum s-ar fi grăbit și n-ar fi avut nici o clipă de pierdut.

Madam Mareš declară că maestrul n-a ieșit din casă de o săptămînă (numai noaptea de n-o fi ieșit), că în tot acest timp nu s-a bărbierit și poate că nici nu s-a spălat. Mîncarea i-a adus-o cineva acasă. A stat toată vremea pe divan și a băut coniac. Cam asta ar fi tot.

Cînd văzu că și alții se interesează de soarta lui Benda, doctorul Goldberg se duse din nou la madam Mareš.

— Ascultă, madam Mareš dragă, nu știi cumva cum era îmbrăcat Benda cînd a plecat?

— Ce să fie îmbrăcat, că nu era îmbrăcat deloc! bombăni servitoarea. Și tocmai aici e buba! Hainele îi sînt în dulap, că i le cunosc pe toate. Nu lipsește nimic. Nici măcar pantalonii nu lipsesc.

— Vai de mine! Să fi plecat numai în cămașă? întrebă doctorul Goldberg, făcînd ochii mari.

— Ce cămașă! sări madam Mareš. N-a luat pe el nici o cămașă. Și nici de încălțat nu s-a încălțat. A plecat desculț. Cînd vă spuneam eu că aici e buba! Cămășile i le-am notat înainte să le duc la spălat. Acum cîteva zile le-am adus, le-am numărat iar și le-am rînduit la locul lor. Optsprezece cămăși. Nu lipsește nimic, nici măcar o batistă. Și-a luat doar geamantănașul pe care-l folosește de obicei. Dacă a plecat, a plecat, bietul de el, așa cum l-a făcut maică-sa!

— Spune-mi, te rog, dragă madam Mareš, în 2 septembrie, cînd ai intrat dimineața în odaie, n-ai băgat de seamă nimic deosebit? Vreun scaun răsturnat... ușa forțată...

— Ce să bag de seamă, că era harababura pe care o găsesc de obicei? Că așa era domnul Benda, săracu, lăsa toate tabără! Încolo, lucrurile erau la locul lor. Nu pot pricepe însă unde Dumnezeu s-o fi dus așa, gol pușcă?

Doctorul Goldberg nu putea pricepe nici el. Mînat de gînduri negre, se duse la poliție.

— Bine, zise comisarul de poliție, după ce-l ascultă. O să cercetăm. Dar după cele spuse de dumneavoastră că a stat o săptămînă în casă nespălat și nebărbierit, că a zăcut pe divan și a

băut coniac și că pe urmă a dispărut în costumul lui Adam... hm... asta cam seamănă a...

— Nebunie, completă doctorul Goldberg.

— Da, confirmă comisarul. S-a sinucis în stare de inconștiență. Nu m-aș mira să fi făcut așa ceva.

— Dar atunci, i s-ar fi găsit cadavrul, intră la îndoială doctorul. Și apoi, așa, în pielea goală, nu putea ajunge departe. Și de ce și-o fi luat geamantanul? Dar mașina care l-a așteptat în stradă?! Nu, domnule, asta seamănă mai curînd a fugă.

Comisarului îi veni în minte încă o întrebare.

— Datorii n-avea?

— Nu, răspunse grăbit doctorul. De cînd se știe, Jan Benda a fost dator cui vrei și cui nu vrei, dar nu s-a sinchisit niciodată de asta.

— Sau, să zicem, vreo încurcătură personală, vreun amor nefericit, vreun sifilis sau cine știe ce alt necaz...

— După cîte știu eu, nimic! spuse doctorul Goldberg. Șovăi însă, pentru că își aduse aminte de vreo două-trei lucruri care nu stăteau tocmai așa. Dar tăcu. La urma urmelor, erau niște fleacuri, care nu aveau nici o legătură cu dispariția misterioasă a actorului Benda. Totuși, cînd ieși de la poliție — unde, bineînțeles, urmau să înceapă cercetările — doctorul își recapitulă în gînd tot ce știa despre Benda în această privință. Nu știa decît că:

1. Benda avea, undeva în străinătate, o soție legitimă, de care însă nu se sinchisea nici cît negru sub unghie.

2. Că avea și o fată, undeva, prin cartierul Holešovice.

3. Că întreținea legături amoroase cu doamna Greta Korbel, nevasta marelui industriaș.

Doamna Greta ținea morțiș să se facă artistă de cinema și-l bătuse pe domnul Korbel la cap pînă acceptase să finanțeze niște filme, în care nevastă-sa urma să joace rolul principal. Toată lumea știa că Benda e amantul doamnei Greta, că doamna Greta vine la el ziua în amiaza-mare, fără discreția obișnuită în asemenea împrejurări. Benda însă nu vorbea niciodată de asta. Răspundea tuturor aluziilor cu o demnitate și cu un cinism care-l sîcîiau pe Goldberg. „La naiba, se gîndi deznădăjduit. În treburile de inimă ale lui Benda nici dracu nu se poate descurca! Să mă trăsnească Dumnezeu dacă nu e ceva necurat la mijloc! Ei, dar asta e treaba poliției."

Doctorul Goldberg nu știa ce are de gînd să facă poliția. Aștepta vești, și neliniștea lui creștea. Trecuse o lună, și despre Jan Benda începuse să se vorbească ca despre un om care a fost și nu mai este.

Într-o seară, doctorul se întîlni cu bătrînul actor Lebduška; din vorbă în vorbă, ajunseră și la Benda.

— Ăsta actor, domnule! își aducea aminte Lebduška. Îl știu de pe cînd avea douăzeci și cinci de ani. Grozav îl mai interpreta pe Oswald! Știți, pînă și medicii veneau la teatru, să-l vadă cum face pe paraliticul. Mai tîrziu l-a interpretat pe Lear. Cum o fi jucat, nu știu nici azi, fiindcă nu-mi puteam lua ochii de la mîinile lui. Avea niște mîini, domnule, ca de moșneag de optzeci de ani: descărnate, uscate, zbîrcite!

Nici azi nu pricep cum de a izbutit să și le facă. Știu și eu ce înseamnă machiaj, domnule dragă, dar pe Benda nu-l întrecea nimeni.

O undă de plăcere amestecată cu o amară tristețe invadă sufletul doctorului Goldberg cînd auzi necrologului lui Jan Benda din gura bătrînului actor.

— A fost un interpret conștiincios, suspină Lebduška. Să fi văzut dumneata ce-l mai pisa pe croitorul teatrului: „Eu nu joc pe rege în mantie de stambă!" Nu suferea costumele de cîrpă din garderoba teatrului. Cînd a fost să-l joace pe Othello, a umblat prin toate dughenele de vechituri pînă a găsit un inel de epocă. Zicea că joacă mai bine cînd e îmbrăcat cu ceva autentic. La el nu mai era interpretare, ci reîncarnare, domnule! spuse Lebduška și se opri o clipă neștiind dacă folosise cuvîntul cel mai nimerit. În pauze nu-l puteai face să scoată o vorbă. Se vîra în cabina lui ca într-un bîrlog, zicea că nu vrea să piardă starea sufletească a personajului pe care-l juca... De asta a băut pînă s-a țicnit! spuse Lebduška, îngîndurat. Apoi adăugă, oprindu-se: Eu rămîn aici, la cinematograf.

— Merg și eu cu dumneata, îi propuse doctorul Goldberg, care nu știa cum să-și mai omoare timpul.

Rula un film cu marinari, dar doctorul Goldberg nu era atent la acțiune. Abia își putea stăpîni lacrimile, ascultîndu-l pe Lebduška care-i vorbea mai departe despre Jan Benda.

— Nu era actor, domnule, povestea bătrînul, ci diavol! Lui nu-i ajungea o singură viață, asta e! A trăit ca un porc, dar pe scenă a fost ori rege, ori derbedeu. Domnule, cînd făcea un gest cu mîna, ți se părea că lumea întreagă îngenunchează la picioarele lui! Și cînd te gîndești că taică-său nu era decît un biet tocilar ambulant... Uită-te la naufragiatul de pe ecran! E singur, dobitocul, pe o insulă pustie, dar are unghiile tăiate! Și-apoi, observi? Barba e falsă. Benda, în locul lui, ar fi lăsat să-i crească barbă și să i se adune negru sub unghie... Dar ce ai, domnule doctor, nu te simți bine?

— Iartă-mă, bolborosi doctorul Goldberg, sculîndu-se de pe scaun, dar mi-a venit o idee. Mulțumesc!

Și dădu buzna spre ieșire.

„Va să zică, Benda ar fi lăsat să-i crească barbă, își repeta el în gînd. Cum de nu mi-a trecut prin minte de la început? Benda și-a lăsat barba să-i crească."

— La comisariatul de poliție! porunci el sărind în primul taxi.

Ajuns în camera comisarului de serviciu, a început să țipe, să strige și să se roage ca — pentru Dumnezeu! — să se constate imediat, dar imediat, dacă în 2 septembrie sau în una din zilele următoare nu s-a găsit undeva cadavrul unui vagabond necunoscut. Da, indiferent unde! Împotriva așteptărilor lui, comisarul de serviciu a ieșit imediat din încăpere, să cerceteze personal sau să ceară informații, desigur mai degrabă pentru a-și alunga plictiseala decît din zel sau interes. Rămas singur, pe bietul doctor îl trecură toate nădușelile. Își imagina lucruri îngrozitoare.

— Da, domnule, spuse comisarul cînd se întoarse, în dimineața zilei de 2 septembrie un pădurar a găsit în pădurea din Křivoklat cadavrul unui vagabond neidentificat, de vreo patruzeci de ani. În ziua de 3 septembrie, lîngă Litomeřice, a fost scos din Elba cadavrul unui necunoscut, în vîrstă de vreo treizeci de ani. Stătuse în apă vreo două săptămîni. La 10 septembrie a fost găsit lîngă Německý Brod un bătrîn de vreo șaizeci de ani, spînzurat.

— N-aveți nici un amănunt în legătură cu vagabondul? întrebă doctorul Goldberg, gîfîind.

— Omor, făcu sergentul, căruia starea de agitație a doctorului îi atrase luarea-aminte. După raportul postului de jandarmi, craniul i-a fost fracturat cu un obiect greu. Constatarea medicului legist: alcoolism. Cauza decesului: leziune cerebrală. Iată și fotografia, zise sergentul, adăugînd cu ton de cunoscător: Bine l-au mai burdușit!

Fotografia înfățișa un om pînă la brîu. Era învelit în niște zdrențe murdare, sub care se vedea o cămașă de bumbac. În locul frunții și al ochilor era un cheag uriaș de sînge amestecat cu păr, bucăți de piele și oase. Numai bărbia acoperită cu păr negru și gura întredeschisă mai păstrau ceva omenesc. Doctorul Goldberg tremura ca varga. „Benda să fie? În halul ăsta?“

— Alte semne? întrebă doctorul zdrobit.

Comisarul deschise un registru.

— Hm! Să vedem! Înălțimea, un metru șaptezeci și opt, părul cărunt, dinții foarte stricați.

Doctorul Goldberg răsuflă ușurat.

— Atunci nu e el. Că Benda avea dinți de leu! Nu e el. Scuzați-mă că v-am deranjat! zise el fericit. Nu poate să fie el.

„Exclus! își spuse doctorul mulțumit, ajungînd acasă. Poate trăiește! Doamne, Dumnezeule, poate că stă acum la un pahar la «Olimpia» sau «La rața neagră»...“

În noaptea aceea doctorul Goldberg colindă din nou toate localurile din Praga, își bău iarăși obișnuitul pahar de limonadă prin cîrciumile în care Benda prezidase pînă nu demult atîtea chefuri și-și miji ochii cercetînd toate ungherele. De Benda nici urmă! În zori, doctorul Goldberg, alb ca varul, își spuse cu glas tare că e un idiot și alergă la garaj.

Încă în primele ceasuri ale dimineții ajunse la o subprefectură și nu se lăsă pînă nu-l trezi pe subprefect din somn. Spre norocul lui, constată că pe domnul acesta îl tăiase odată cu mîna lui, îl cususe la loc și-i dăduse drept amintire apendicele conservat într-o sticluță cu spirt. Datorită acestei cunoștințe, am putea spune deloc superficiale, căpătă în mai puțin de două ceasuri autorizația de exhumare. Acum se uita la medicul districtului, care, abia stăpînindu-și mînia, îi supraveghea pe amărîții care dezgropau cadavrul unui vagabond necunoscut.

— Cînd îți spun, colega, mîrîi medicul districtului, că de ăsta s-a mai interesat și poliția din Praga! Este exclus, crede-mă, ca păduchiosul ăsta să fi fost Benda!

— Avea și păduchi? întrebă doctorul Goldberg, curios.

— Știu eu? sări indignat medicul. Acum nu-l veți mai putea recunoaște. Zace de o lună în pămînt.

Cînd dădură de coșciug, groparii lăsară lopețile jos și numai cu o sticlă de rachiu izbuti doctorul Goldberg să-i înduplece să ducă la morgă leșul îngrozitor, cusut într-un sac.

— Acum uită-te! se răsti medicul districtului la doctorul Goldberg, oprindu-se în ușă și aprinzîndu-și o țigară tare.

Peste o clipă, galben ca ceara, doctorul Goldberg ieși, împleticindu-se.

— Vino să vezi și dumneata! zise el răgușit și, întorcîndu-se la cadavru, arătă cu mîna spre locul în care fusese capul.

Apoi dădu la o parte cu o pensetă ceea ce înainte fusese buza. Apărură niște dinți din cale-afară de stricați. Sau, mai bine zis, bucățele de dinți, care luceau sub murdărie.

— Uită-te cu atenție! oftă Goldberg și, vîrînd penseta între dinți, scoase puțină negreală, de sub care apărură doi dinți albi, sănătoși.

Simțind că-l părăsesc puterile, fugi apoi din încăpere, ținîndu-se cu mîinile de cap.

Mai tîrziu, se apropie de medicul districtului, palid și nespus de trist.

— Ăștia erau dinții dumneavoastră stricați! șopti el. N-a fost decît smoala cu care actorii își acoperă dinții cînd joacă roluri de bătrîni sau de vagabonzi. Iar păduchiosul ăsta a fost actor, colega, adăugă el, făcînd un gest deznădăjduit cu mîna. Un mare actor!

În aceeași zi, doctorul Goldberg se prezentă la industriașul Korbel, un bărbat înalt și voinic,

cu o barbă cît un galoș și un trup cît o coloană de templu grecesc.

— Domnule, i se adresă doctorul Goldberg, săgetîndu-l cu privirea prin lentilele bombate ale ochelarilor, am venit la dumneata în chestiunea actorului Benda.

— A fost găsit? întrebă fabricantul.

— În parte, da. Și cred că o să vă intereseze... fie numai de dragul filmului pe care ați vrut să-l faceți cu el... adică, să-l finanțați...

— Ce film? întrebă netulburat industriașul. Nu știu nimic.

Goldberg continuă cu încăpățînare:

— E vorba de filmul în care Benda trebuia să joace pe vagabondul, iar doamna Greta principalul rol feminin. De fapt, singurul scop al filmului era să dea prilej soției dumitale să apară pe ecran! rosti doctorul cu un aer nevinovat.

— Asta nu e treaba dumitale! mîrîi Korbel. Ți-a spus Benda ceva? Planul era încă vag... Ți-a vorbit ceva Benda?

— Da de unde! Cum era să-mi vorbească, cînd dumneata i-ai dat ordin să nu sufle o vorbă! Aveați secrete dumneavoastră... Numai că, în ultima săptămînă a vieții lui, Benda și-a lăsat barbă și chică, ca să semene a vagabond. Benda ăsta lua amănuntele prea în serios, nu-i așa?

— Habar n-am! îl întrerupse industriașul. Mai ai ceva de spus?

— Va să zică, filmul urma să fie început în ziua de 2 septembrie, nu? Și prima scenă trebuia să se desfășoare în pădurea din Křivoklat, în zorii zilei. Vagabondul se trezește din somn la marginea pădurii învăluite în pîcla dimineții...

își scutură țoalele de frunză și cetină... Parcă-l văd pe Benda jucînd rolul! știu că și-a pus cele mai prăpădite zdrențe și ghetele cele mai scîlciate... Avea în pod o ladă plină de vechituri. Iată de ce, după... hai să zicem, dispariția lui... nu i-a lipsit nici un pantalon și nici o cămașă din garderobă. Pentru Dumnezeu, cum de nu și-a dat seama nimeni de asta?! Era de așteptat, domnule, că o să se costumeze ca un vagabond adevărat. Că n-o să uite nici peticul de pe mînecă, nici curmeiul care ține loc de curea. Că asta era slăbiciunea lui: costumul!

— Ei și? spuse bărbatul înalt, ferindu-și ochii de bătaia luminii. Nu pricep pentru ce-mi povestești toate astea.

— Pentru că în ziua de 2 septembrie, la orele trei dimineața, continuă doctorul Goldberg neînduplecat, ați venit să-l luați... cu un automobil, probabil împrumutat și, desigur, nu decapotabil. Cred că la volan era fratele dumitale, pentru că are două calități: e sportiv și știe să-și țină gura. După cum erați dinainte înțeleși cu Benda, n-ați urcat pînă la el, ci ați claxonat de jos, din stradă. Benda, sau mai bine zis un vagabond soios și zdrențuit, a coborît într-o clipă. „Mai repede! i-ai spus dumneata. Operatorul a și plecat." Și ați pornit cu toții spre pădurea de lîngă Křivoklat.

— Numărul mașinii probabil nu-l cunoști... spuse bărbatul din umbră, cu ironie.

— Dacă l-aș cunoaște, în clipa de față ai fi arestat, rosti doctorul Goldberg apăsat. În zorii zilei ați ajuns în rariștea aceea de stejari bătrîni. Ce cadru minunat, domnule! Cred că fratele dumitale a rămas pe șosea, lîngă mașină. Și-a făcut de lucru la motor... Dumneata ai intrat cu Benda în adîncul pădurii. După vreo patru sute de pași, i-ai spus: „Am ajuns". „Dar operatorul?" a întrebat Benda bănuitor. Atunci i-ai dat prima lovitură.

— Cu ce? se auzi vocea omului din umbră.

— Cu o rangă de fier. Cheia franceză era prea ușoară pentru țeasta lui Benda. Iar dumneata ai vrut să-i zdrobești capul pînă la desfigurare. După ce l-ai omorît, te-ai întors la mașină. „Gata?" te-a întrebat fratele dumitale. N-ai răspuns, pentru că nu-i puțin lucru să omori un om.

— Ai înnebunit! izbucni glasul din umbră.

— N-am înnebunit deloc. N-am vrut decît să-ți amintesc cum s-au petrecut lucrurile. Ai vrut să-l înlături pe Benda pentru a evita scandalul ce s-ar fi iscat din pricina doamnei Greta. Pentru că, nu-i așa, doamna Greta nu se prea ferea de ochii lumii?

— Jidan împuțit! urlă bărbatul din fotoliu. Cum îți permiți?

— Îmi permit pentru că nu mi-e frică de dumneata, spuse doctorul Goldberg, potrivindu-și ochelarii. (Voia să pară mai sever.) Mie n-ai ce să-mi faci, oricît de bogat ai fi. Cel mult, n-o să vii la mine să-ți tai apendicele. Dar nici nu te-aș sfătui s-o faci!

Bărbatul din umbră chicoti.

— Ascultă, omule, spuse el înveselit, dacă ai fi știut cu certitudine măcar a zecea parte din

cîte mi-ai îndrugat aici, n-ai fi venit la mine, ci te-ai fi dus glonț la poliție, nu-i așa?

— Riguros exact! spuse doctorul Goldberg, cu o înfățișare foarte gravă. Da, domnule, dacă aș putea să dovedesc măcar o zecime din toate acestea n-aș fi aici. Cred însă că nu le va putea dovedi nimeni niciodată. N-o să se poată dovedi nici măcar faptul că leșul vagabondului e al lui Benda. Tocmai de aceea am și venit.

— Să mă amenințí, nu? spuse bărbatul din fotoliu, întinzînd mîna spre butonul soneriei.

— Nu să te amenint, ci să te sperii, domnule. Dumneata nu ești prea sensibil. Ești prea bogat pentru a fi sensibil. Dar faptul că mai știe cineva că ești un asasin, că fratele dumitale e un asasin, că l-ați omorît împreună pe actorul Benda, pe fiul unui biet tocilar, pe un măscărici, dumneavoastră, fabricanți de mîna întîi, o să vă tulbure boiereasca liniște pînă la moarte. Cît mi-o fi dat să trăiesc, n-o să aveți tihnă. Ca să fiu sincer, trebuie să mărturisesc că aș vrea să te văd spînzurat, dar, pentru că nu e cu putință, am să te hărțuiesc cîte zile oi avea. Benda a fost un sălbatic. Nimeni nu știe mai bine ca mine cît era de rău, de înfumurat, de cinic, de nerușinat și de tot ce vrei. Dar a fost un artist, și toate milioanele dumitale nu fac cît acest măscărici bețiv. Cu toate milioanele dumitale, nu vei putea avea un joc al mîinii atît de măreț, nu vei putea reedita această prefăcută, dar cutremurătoare măreție a omului.

Doctorul Goldberg își împreună zdrobit mîinile.

— Cum ai putut face una ca asta? N-o să mai ai niciodată liniște! N-o să te las niciodată să uiți! O să-ți repet pînă la moarte: „Ți-aduci aminte de actorul Benda? Ce artist, domnule, ce artist!“

ATAC CRIMINAL

În seara aceea, domnul consilier Tomsa se desfăta tocmai ascultînd, cu căştile la urechi şi cu un zîmbet de fericire pe faţă, dansurile lui Dvořák transmise la radio. Asta da, muzică, îşi zicea mulţumit, cînd, deodată, afară se auziră două bubuituri şi fereastra de deasupra capului său se sparse cu zgomot; domnul Tomsa se afla într-o cameră de la parter.

După aceea făcu ce ar fi făcut oricare dintre noi, mai întîi aşteptă puţin să vadă ce se mai întîmplă, apoi îşi scoase căştile de la urechi şi cercetă încruntat ce se întîmplase şi abia după aceea se sperie; văzu că fereastra lîngă care tocmai se afla fusese străpunsă de două gloanţe trase de cineva din afară. Pe uşa din faţa ferestrei se vedea o aşchie ruptă, iar sub ea un glonte. Primul impuls fu să se repeadă în stradă şi, cu mîinile goale, să-l apuce pe ticălosul ăla de guler. Dar, cînd omul are ceva ani în spate şi se bucură de o oarecare demnitate, întîrzie de obicei să pună în aplicare primul impuls şi se decide pentru al doilea. De aceea domnul Tomsa se repezi la telefon şi chemă comisariatul de poliţie.

— Alo, trimiteţi numaidecît pe cineva la mine! Cineva a încercat să mă asasineze!

— Unde? întrebă o voce somnoroasă şi indiferentă.

— La mine acasă, se enervă domnul Tomsa, ca şi cum poliţia ar fi avut vreo vină. E scandalos! Să tragi aşa, din senin, într-un cetăţean care stă liniştit la el în fotoliu! Domnule, afacerea asta trebuie rezolvată în chipul cel mai energic! Asta ar mai lipsi, ca...

— Bine, îl întrerupse vocea somnoroasă. O să trimit eu pe cineva acolo.

Domnul consilier spumega de nerăbdare. Avea impresia că trece o veşnicie şi cel trimis nu mai soseşte. În realitate însă, după douăzeci de minute, îşi făcu apariţia un inspector de poliţie care începu, cu chibzuială şi interes, să cerceteze geamul spart de gloanţe.

— A tras cineva cu arma, domnule! zise el, la obiect.

— Asta o ştiu şi eu, că doar aici eram, lîngă fereastră! izbucni domnul Tomsa.

— Calibrul 7 milimetri, zise inspectorul, scoţînd cu vîrful briceagului glontele din tăblia uşii. Pare a fi de la un revolver militar de tip vechi. Omul trebuie că a stat pe gard, dacă stătea pe trotuar am fi găsit glontele mai sus. Asta înseamnă că în dumneavoastră a tras, domnule!

— Ciudat! Şi eu care credeam că a vrut să nimerească doar uşa aceea! replică amar domnul Tomsa.

— Cine e? întrebă inspectorul, nelăsîndu-se impresionat.

— Scuzați-mă, nu vă pot da adresa lui, răspunse domnul consilier; nu l-am văzut pe domnul în cauză și am uitat să-l poftesc înăuntru.

— Atunci e greu, spuse liniștit inspectorul. Și pe cine bănuiți?

Domnul Tomsa simți că-și pierde răbdarea.

— Ce bănuieli? întrebă el iritat. Da pricepe, omule, că nu l-am văzut pe bandit! Și chiar dacă aș fi fost amabil să-l aștept și să-i trimit pe geam o bezea, tot nu l-aș fi recunoscut în întunericul de afară. Domnule, dacă aș fi știut cine a fost, nu te-aș mai fi deranjat, nu crezi?

— Da, poate, răspunse împăciuitor inspectorul. Dar poate că vă amintiți de cineva care ar fi avut de cîștigat de pe urma morții dumneavoastră sau de cineva care urmărea o răzbunare... vedeți, n-a fost o tentativă de spargere. Un hoț nu trage decît dacă e nevoit. Poate că există însă vreun om care vă urăște. Asta trebuie să ne-o spuneți dumneavoastră și noi o să cercetăm.

Domnul Tomsa rămase descumpănit. Nu privise pînă acum lucrurile din acest unghi.

— Habar n-am, răspunse el pe gînduri, cuprinzîndu-și într-o singură privire viața liniștită de funcționar și de burlac...

— Cine ar putea să mă urască atît? se întrebă mirat. Pe cinstea mea, nu știu să am un asemenea dușman! Este absolut exclus, constată el, clătinînd din cap. N-am nimic cu nimeni, trăiesc singur, nu mă duc nicăieri, nu mă bag în treburile altora... Cine și pentru ce s-ar răzbuna pe mine?

Inspectorul ridică din umeri.

— Nu știu, domnule, dar poate că vă mai gîndiți pînă mîine. Nu vă temeți să rămîneți aici?

— Nu, răspunse, cufundat în gînduri, domnul Tomsa. Ciudat, își spuse, cu o strîngere de inimă, cînd rămase singur. De ce, da, de ce ar fi tras cineva în mine? Sînt doar un solitar. Îmi termin slujba și vin direct acasă, n-am cu nimeni nimic. De ce să vrea atunci cineva să mă împuște? se întreba el cu amărăciune crescîndă în fața acestei ingratitudini. Aproape că începuse să i se facă milă de sine însuși. Tragi ca boul la jug, își zise, aduci de lucru și acasă, nu cheltuiești pe nimic, nu te bucuri de nimic, trăiești ca un melc în cochilia lui și deodată, hop, vine unul să te curețe. Doamne, ce răutate absurdă zace în oameni! își zise deprimat domnul consilier. Ce-am făcut și cui? De ce m-ar urî cineva atît de groaznic, atît de nebunește?

Poate că e vreo confuzie, încercă el să se liniștească, stînd pe marginea patului, cu o gheată descălțată în mînă. Asta trebuie să fie, o confuzie de persoană! Omul acela m-a luat drept altcineva, căruia îi poartă sîmbetele. Asta trebuie să fie adevărul, își zise el ușurat, căci altfel, de ce m-ar urî cineva așa de tare?

Gheata îi căzu din mînă. Ah da, își aminti el deodată, puțin încurcat, am făcut o prostie, n-am vrut, dar mi-a scăpat din gură, vorbeam cu prietenul Roubal și mi-au scăpat cîteva vorbe nechibzuite în legătură cu soția lui. Știe o lume întreagă că femeia asta îl înșală pe toate drumurile și o știe și el, dar nu vrea să arate. Și eu, neghiobul, mă apuc așa, prostește, să

îndrug... Domnul consilier își aminti cum înghițise Roubal în sec și-și înfipse unghiile în palmă. Dumnezeule, își spuse îngrozit, ce tare l-am rănit! O iubește ca un nebun pe femeia aceea. Am vrut eu pe urmă să o dreg, dar cum își mușca buzele! Ăsta are, precis, de ce să mă urască, se gîndi, întristat, domnul consilier. Știu că nu el a tras, este exclus... dar nu m-aș mira...

Domnul Tomsa privi descumpănit în pămînt. Sau croitorul acela, își aduse el aminte, fără nici o plăcere. Cincisprezece ani am lucrat la el, pînă mi s-a spus că e bolnav rău de tuberculoză. Se-nțelege că oricine se teme să poarte niște haine peste care a tușit un ofticos, așa că am încetat să mai îmi cos la el... A venit la mine să mă roage, mi-a spus că nu are nimic de lucru, că nevastă-sa e bolnavă și că ar trebui să-și trimită copiii undeva. M-a rugat să-l onorez din nou cu încrederea mea. Dumnezeule, ce palid era și ce sudoare nesănătoasă îi brobonise fruntea.

— Domnule Kolinský, i-am zis, nu se poate, am nevoie de un croitor mai bun, nu mai sînt mulțumit de dumneata.

— Am să mă străduiesc, domnule, s-a bîlbîit omul, transpirînd de frică și de jenă, gata aproape să izbucnească în plîns.

Iar eu, își aminti domnul consilier, l-am trimis acasă cu un „o să mai vedem“, pe care oamenii ăștia sărmani îl cunosc prea bine. Omul ăsta ar putea să mă urască, se îngrozi consilierul, e cumplit să te duci la cineva să-l implori într-o chestiune de-a dreptul vitală și să fii refuzat cu atîta indiferență. Ce puteam însă face?

Știu că n-ar fi fost în stare de o asemenea faptă, dar...

Domnul consilier simțea necontenit o greutate pe suflet. Tot atît de penibil a fost cînd l-am certat pe aprod, își aminti el. Nu găseam un act și l-am chemat pe bătrîn și am țipat la el ca la un puști, de față cu oamenii!

— Ce înseamnă dezordinea asta, i-am zis, idiotule! Parcă-i o cocină de porci! Ar trebui să te dau afară!

Pe urmă am găsit actul în propriul meu sertar. Bătrînul aprod n-a zis nimic, tremura doar și clipea speriat din ochi. Un val de căldură chinuitoare îl cuprinse pe consilier... Doar n-ai să te apuci să ceri scuze subalternilor, își spuse nemulțumit, nici dacă i-ai nedreptățit. Dar cum trebuie să-și mai urască subalternii ăștia stăpînii! Stai puțin, am să-i dăruiesc niște haine vechi, dar, în fond, și asta e ceva umilitor.

Nu mai putu rămîne culcat. Pînă și pledul îl sufoca. Se ridică în capul oaselor pe pat și, cuprinzîndu-și cu brațele genunchii, privi în întuneric. Sau întîmplarea aceea cu tînărul Morávek de la noi din servici, își aminti el stingherit. E un om cultivat, scrie poezii. Mi-a făcut prost o lucrare; i-am spus:

— Refă-o, colega, și am vrut să arunc dosarul pe masă.

Hîrtiile au căzut însă la picioarele lui și el s-a aplecat să le ridice, îmbujorat la față, cu urechile roșii. Îmi vine să-mi dau cîteva palme, bombăni domnul consilier. Mi-e chiar foarte simpatic băiatul, și să-l jignesc în felul ăsta chiar fără să vreau...

În fața ochilor îi apăru o altă figură: obrajii palizi și rotofei ai colegului Wankl. Sărmanul Wankl! își puse el. Țintea să fie șef de serviciu în locul meu, salariul anual e cu cîteva sute de coroane mai mare și el are șase copii. Am auzit că ar fi vrut să o dea pe fata mai mare să ia lecții de canto, dar n-are cu ce.

Și i-am luat-o eu înainte, fiindcă e greoi la minte și tipicar, deși trage ca un salahor. Are o nevastă rea, groaznic de slabă și de rea din cauza veșnicelor economii pe care trebuie să le facă. La prînz mănîncă o chiflă uscată.

Domnul consilier se gîndi cu părere de rău: Bietul Wankl, cum i-o fi să vadă că eu, burlac, cîștig mai mult decît el? Dar ce, e vina mea? Mă simt totdeauna prost cînd mă privește cu ochi grei, plini de reproș...

Domnul consilier își frecă fruntea transpirată. Da, își zise, odată m-a înșelat un chelner cu cîteva coroane. Am chemat pe stăpînul localului și acela l-a concediat pe loc. Hoțule, i-a zis, am să am eu grijă să nu te angajeze nimeni în Praga! Omul n-a zis nimic și a plecat... îi ieșeau oasele omoplaților prin haină.

Domnul consilier nu mai avu răbdare să stea în pat. Se așeză lîngă radio și își potrivi casca pe urechi. Radioul era însă mut, noaptea era mută, orele nopții erau mute. Domnul consilier își sprijini capul în palmă și se gîndi la oamenii pe care i-a întîlnit în viață, la toți oamenii aceia bizari și mărunți, cu care nu s-a înțeles în nici un fel și la care nu se mai gîndise pînă acum.

Dimineața se duse la comisariat. Era puțin palid și încurcat. „Ei, v-ați amintit de vreo persoană care vă urăște?" îl întrebă inspectorul de poliție.

Domnul consilier scutură din cap.

— Nu știu, răspunse nesigur. Cei care ar fi putut să mă urască sînt așa de mulți că... Și dădu dezorientat din mînă. Omul nici nu știe la cîți inși a făcut vreun rău. N-am să mai stau lîngă fereastră. Am venit să vă rog să clasați afacerea.

ELIBERAREA CONDIȚIONATĂ

— Ei, ai priceput, Záruba? întrebă directorul închisorii cu un aer aproape solemn, cînd termină de citit adresa primită de la Ministerul Justiției. Asta înseamnă că ești iertat condiționat de restul de pedeapsă. Erai condamnat la închisoare pe viață, ai stat închis doisprezece ani și jumătate și în toți anii ăștia te-ai purtat... pe scurt, exemplar. Ți-am dat cele mai bune referințe și... într-un cuvînt, poți pleca, acasă, înțelegi? Dar ține minte, Záruba, dacă faci vreo prostie, eliberarea asta condiționată se anulează și va trebui să execuți mai departe pedeapsa de închisoare pe viață pentru că ți-ai ucis soția, pe Maria, și atunci nici Dumnezeu din cer n-are să-ți mai ajute. Așa că fii atent, Záruba; data viitoare înseamnă pînă la sfîrșitul vieții. Directorul își suflă emoționat nasul. Am fost bucuroși să te avem printre noi, Záruba, dar n-aș vrea să te văd aici și a doua oară. Așadar, cu bine și treci pe la administrator să-ți dea banii care ți se cuvin. Poți pleca.

Záruba, un lungan de aproape doi metri, se muta de pe un picior pe celălalt și se tot căznea să spună ceva. Era atît de fericit încît simțea un junghi în inimă și-i venea să plîngă.

— Ei hai, lasă, mormăi directorul. Doar n-ai să începi să plîngi aici. Ți-am pregătit niște haine, iar constructorul Malek mi-a promis că o să te angajeze. Cum? Ai vrea să faci întîi un drum pînă acasă? Aha, la mormîntul soției. Ei, asta-i foarte frumos din partea ta. Drum bun, Záruba, zise grăbit directorul, întinzîndu-i mîna. Și fii atent cum te porți, ține minte că ești eliberat condiționat!

— Ce om cumsecade, grăi directorul imediat ce se închise ușa în urma lui Záruba. Ascultă-mă pe mine, Formánek, criminalii ăștia sînt oameni tare cumsecade, cei mai răi sînt delapidatorii, ăia nu-s mulțumiți de nimic la închisoare. Păcat de Záruba ăsta!

Cînd poarta de fier a închisorii Pankrác se închise în urma lui, Záruba avea încă o teamă imprecisă, o impresie cu care se împăcă supus, că primul gardian îl va opri și-l va conduce îndărăt. Mergea încet, ca să nu pară că fuge. Ajuns în stradă, simți că i se învîrte capul. Ce de-a oameni! Uite, acolo, niște copii se joacă, doi șoferi se ceartă, Doamne, ce forfotă, cum n-am mai văzut! Încotro s-o iau? E totuna; peste tot mașini, și atîtea femei! Nu mă urmărește nimeni? Nu, dar ce de mașini! Záruba o luă în jos, spre oraș, ca să se îndepărteze cît mai mult de închisoare. Ajunse pînă la el un miros de afumătură, nu, acum nu mai e, a trecut; un alt miros, mai insistent încă, îl asaltă — un miros de casă în construcție. Záruba, care era zidar, se opri și adulmecă mirosul de

tencuială și de lemn. Privi un timp la un om care mesteca varul. Ar fi vrut să intre în vorbă cu el, dar ceva îl oprea parcă, nu-i ieșea nici un sunet din gîtlej. Te dezveți să vorbești cînd stai în celulă. Záruba cobora cu pași mari spre centrul Pragăi. Dumnezeule! Cîte clădiri! Uite, aici se lucrează numai în beton. Nu era așa acum doisprezece ani, pe vremea mea nu era așa, se gîndea Záruba. Or să le cadă în cap, precis, cu stîlpii ăștia subțiri!

— Fii atent, omule, ce, ești chior?

Fusese cît p-aci să-l calce o mașină, pe urmă era să intre sub roțile unui tramvai; să fie al dracului, dar după doisprezece ani te dezveți de stradă. Ar fi vrut să întrebe pe cineva ce este clădirea aceea mare; ar fi vrut să întrebe pe unde s-o ia ca să ajungă la Gara de Nord-Vest; profită de ocazie că trece pe lîngă el, cu zgomot mare, un camion încărcat cu fierărie și încercă, așa, ca un exercițiu, pentru sine însuși, să întrebe cu voce tare:

— Vă rog, cum pot să ajung la Gara de Nord-Vest?

Nu, nu merge, parcă i-a secat glasul, sau cine știe ce s-a întîmplat; acolo sus, te prinde rugina și amuțești; în primii trei ani te mai interesezi de una, de alta, dar pe urmă te lași păgubaș.

— Vă rog, pe unde... Din gîtlej îi ieși un fel de hîrîială, care numai a glas omenesc nu semăna.

Záruba înghite străzile cu pașii lui mari. Are impresia că visează sau că e beat; totul e altfel decît acum doisprezece ani, mai mare, mai zgomotos, mai încurcat. Numai cîți oameni sînt! Îl năpădește tristețea, are impresia că se află undeva, în străinătate, și că nu se poate înțelege cu oamenii ăștia. De-ar ajunge la gară, să poată pleca acasă, acasă... Frate-său are o colibă și copii...

— Vă rog, cum pot... încercă iar să întrebe, dar își mușcă doar buzele, fără să scoată un sunet. Nu-i nimic, acasă are să-mi treacă, am să mă deprind iar să vorbesc. Numai de-aș ajunge odată la gară!

Deodată auzi în urma sa un strigăt și cineva îl trase pe trotuar.

— Ce faci, mă, n-ai trotuar? strigă la el un șofer.

Záruba ar fi vrut să răspundă, dar nu putu. Scoase niște sunete răgușite și fugi mai departe. Trotuar, se gîndi el, pentru mine e prea strîmt trotuarul. Oameni buni, mă grăbesc! Vreau să mă văd odată acasă. Vă rog, cum să ajung la gară? Probabil pe strada asta aglomerată, pe care merge șirul ăsta de tramvaie, se decise el. De unde-or fi ieșit oamenii ăștia? Că sînt mulțimi întregi și toți merg într-o singură direcție, pesemne spre gară și de aceea aleargă așa, ca să nu scape trenul. Lunganul de Záruba grăbi pasul, ca să nu rămînă la urmă. Ia te uită, nici oamenilor ăștia nu le ajunge trotuarul, au năvălit în mijlocul străzii, o mulțime deasă și zgomotoasă, la care se adaugă mereu alții și toți aleargă și nu știu ce strigă. În clipa aceea, din largul mulțimii, se ridică un vuiet prelung.

Îmbătat de zgomot, Záruba simți că i se învîrte capul. Hergot! Ce frumos e să vezi atîția oameni! Cei din primele rînduri începură să

cînte un marș. Záruba își potrivi și el pasul, călcînd fericit. Iată, acum cîntă toți în jurul lui. Záruba simți că i se urcă ceva în gît, ceva care parcă încearcă să-și facă loc, să iasă: e cîntecul; un-doi, un-doi. Záruba cîntă fără cuvinte melodia, mormăie, îngînă cu voce adîncă de bas. Ce cîntec e ăsta? Nu știu, nu-mi pasă, mă duc acasă, mă duc acasă! Lunganul Záruba pășește acum în primul rînd și cîntă un cîntec fără cuvinte, dar atît de frumos! Un-doi, un-doi; cu mîna ridicată Záruba rage ca un elefant. I se pare că tot trupul lui cîntă, burta îi tresare ca o tobă, pieptul răsună adînc, în gîtlej are o senzație atît de plăcută, de parcă ar bea sau ar plînge. Mii de oameni scandează: Huuo! Jos guvernul! Záruba nu poate pricepe ce se strigă și trîmbițează și el victorios: „U-u! U-u!" Agitîndu-și mîna lungă Záruba pășește în fruntea tuturor, zbierînd și nechezînd, cîntînd și vuind, bătîndu-se cu pumnul în piept și scoțînd un strigăt care plutește pe deasupra capetelor ca un steag care fîlfîie în vînt. „Uaa, uaa", strigă Záruba din toate puterile, din toată inima, închizînd ochii ca un cocoș care cîntă: „Uaa, Aaa! Uaa!" Torentul de oameni pare că se oprește, împiedicat de ceva, dă învolburat înapoi, gîfîie, se frămîntă și se zburlește. Cu ochii închiși, Záruba se lasă în voia glasului adînc, eliberator, care urcă din străfundurile ființei lui. Deodată niște mîini îl apucă cu brutalitate de umeri și o voce gîfîită îi strigă în ureche:

— În numele legii, ești arestat!

Záruba deschise ochii mari. De o mînă i se agățase un polițist și îl trăgea din mănunchiul de oameni care se zvîrcoleau în jurul lui. Záruba icni de groază și vru să se smulgă din strînsoarea polițistului, dar acesta îi răsuci mîna. Záruba urlă de durere și cu mîna cealaltă strînsă ca un baros îl lovi pe polițist în cap. Roșu la față, acesta îi dădu drumul, dar Záruba primi în cap o lovitură de baston de cauciuc, urmată de a doua, a treia, a patra! Două mîini uriașe se învîrteau ca o moară de vînt, nimerind în capete străine. Atunci doi oameni cu cască în cap se agățară de ele ca niște buldogi. Înecîndu-se de groază, Záruba încercă să-i scuture de pe el, lovind cu picioarele și zvîrcolindu-se ca un nebun, dar fu împins și tîrît de cei doi polițiști care, răsucindu-i mîinile la spate, îl duseră pe strada acum pustie, un-doi, un-doi. Záruba mergea domolit acum, ca un mielușel; vă rog, cum aș putea să ajung la Gara de Nord-Vest? Că eu trebuie să mă duc acasă.

Cei doi polițiști îi făcură vînt în comisariat.

— Cum te numești? îl întrebă un glas rău și rece.

Záruba ar fi vrut să răspundă, dar nu putu decît să miște buzele.

— Hai, spune cum te numești? zbieră glasul cel rău.

— Záruba Antonin, șopti lunganul cu glas șuierător.

— Unde locuiești?

Záruba ridică descumpănit din umeri.
— La Pankrác, răspunse. Regim celular.

*

N-ar fi trebuit, dar s-a întîmplat; trei juriști se sfătuiau acuma cum să-l scoată pe Záruba din încurcătura asta: judecătorul, procurorul și avocatul din oficiu.

— Să nege, opină procurorul.

— Nu merge! bombăni judecătorul. La interogatoriu a recunoscut că s-a bătut cu polițiștii. Dobitocul, ce să-i faci dacă a recunoscut!

— Dar dacă polițiștii aceia ar declara că nu sînt siguri că-l recunosc pe Záruba, că s-ar putea să fi fost un altul? propuse avocatul.

— Asta ar mai lipsi, să-i învățăm pe polițiști să mintă, protestă procurorul, cînd ei sînt siguri că Záruba a fost! Eu aș propune să arătăm că nu-i în deplinătatea facultăților mintale. Cereți un examen medical, colega. Eu am să fiu de acord.

— Foarte bine, eu am să cer, spuse avocatul, dar dacă doctorii nu-l declară nebun?

— Am să vorbesc eu cu ei, consimți judecătorul. Sigur, nu se face, dar — la dracu, n-aș vrea ca Záruba ăsta să rămînă în temniță pînă la sfîrșitul vieții, pentru o prostie. Îmi vine să-mi prezint demisia. Ce mai încoace-încolo, i-aș da șase luni fără să clipesc, dar să execute tot restul pedepsei la închisoare pe viață, ei, asta, domnilor, nu-mi place nici de frică.

— Dacă n-o să-l putem scoate iresponsabil de faptele sale, atunci treaba o să arate destul de urît. O să trebuiască să-l acuz de atac corporal; ce pot face altceva? Dacă idiotul ăsta s-ar fi oprit măcar, undeva la o cîrciumă! Tot mai scoteam vreo iresponsabilitate, ceva.

— Vă rog, domnilor, li se adresă stăruitor judecătorul, faceți ceva, ca să-l pot elibera. Sînt om bătrîn și n-aș vrea să-mi încarc sufletul cu — știți dumneavoastră cu ce.

— Greu, oftă procurorul. Ei, o să vedem. Cu psihiatrii aceia măcar putem să o mai întindem. Mîine e procesul, nu?

*

Procesul n-a mai avut loc. În noaptea aceea, Antonin Záruba se spînzură, pesemne de frica pedepsei. Pentru că era prea lung, atîrna în-un fel ciudat, de parcă ar fi stat jos.

— Afurisită treabă! mormăi procurorul. Hergot, idioată afacere! Bine măcar că nu sîntem noi vinovați de tot ce s-a întîmplat.

FURTUL DE LA POȘTĂ

— Hm, Justiția! Tare aș vrea să știu de ce în toate gravurile apare ca o femeie legată la ochi, cu o balanță în mînă, de parcă ar vinde piper, zise sergentul de jandarmi Brejcha. Eu aș zice că Justiția arată ca un jandarm. Nici nu-ți vine să crezi cîte cazuri le judecăm noi, jandarmii, fără ajutorul nici unui judecător, fără balanță și alte asemenea marafeturi. În cazuri de mai mică importanță, le dăm peste gură, în cazuri mai serioase scoatem cureaua.

În asta constă în nouăzeci la sută din cazuri toată împărțirea dreptății. Și am să-ți mai spun, domnule, că eu însumi am dovedit pe doi oameni de asasinat, i-am condamnat, le-am dat pedeapsa cuvenită, și am și pus-o în aplicare, fără să spun o vorbă nimănui. Stați, să vedeți cum a fost.

Îți amintești, nu-i așa, de domnișoara aceea care a lucrat în urmă cu doi ani în comună la poștă? Da, da, Helenka se numea. Era o fată cumsecade, simpatică și frumoasă ca o cadră. Cum să nu-ți amintești de ea? Așadar, Helenka asta, în vara trecută, s-a înecat. S-a aruncat în lac și a mers cam vreo cincizeci de metri, pînă a

ajuns la apă adîncă. Abia după două zile i-a ieșit cadavrul la suprafață. Și știi de ce a făcut-o? În ziua în care s-a înecat i-a venit pe neașteptate de la Praga o inspecție care a constatat că Helenka are în casă o lipsă de două sute de coroane. Da, domnule, două mizerabile de sute! Idiotul de inspector a spus că trebuie să facă raport mai sus și că problema va fi cercetată ca un caz de delapidare. În seara aceea, domnule, Helenka, de rușine, s-a înecat.

Cînd au tras-o la mal a trebuit să stau lîngă ea pînă a venit comisia. Sărmana, nu mai avea nimic frumos, dar eu o vedeam tot așa cum era cînd rîdea veselă din dosul ghișeului de la poștă. Toți umblau după ea, se-nțelege, toți o iubeau. Ei, drăcie, îmi zic, n-a furat fata asta cele două sute, în primul rînd pentru că nu pot crede și în al doilea pentru că nu avea nici un motiv să fure. Tatăl ei era morar, de pe aici, din părțile astea, ea venise să lucreze la poștă doar așa, din vanitate feminină, ca să spună că e în stare să se întrețină și singură. Îl cunoșteam bine pe tatăl ei; era un om cu carte, de confesiune evanghelică. Ascultă-mă pe mine, evanghelicii și adventiștii nu fură niciodată. Dacă lipsesc două sutare, atunci trebuie că le-a furat altcineva. Și i-am promis domnule, moartei, uite aici, pe malul ăsta, că am să descopăr adevărul.

Bun! Între timp, au trimis la poștă un tînăr din Praga, Filípek se numea, un băiat descurcăreț și zîmbitor. M-am dus așadar la poștă, la Filípek ăsta, să mai adulmec cîte ceva. Poșta,

ca toate poștele mici: lîngă ghișeu o masă și la masă un sertar în care se țin banii și timbrele. În spatele funcționarului se află un dulap cu tot felul de tarifuri și hîrtii și un cîntar pentru cîntărit coletele și alte chestii.

— Domnule Filípek, i-am spus, caută te rog în tarifele alea ale dumitale și spune-mi cît ar costa o telegramă la Buenos Aires, să zicem.

— Trei coroane cuvîntul, îmi răspunse Filípek imediat.

— Da o telegramă expres la Hongkong, cît ar costa? zic eu iar.

— Trebuie să mă uit, zice Filípek, se ridică și se întoarce spre dulap. În vreme ce frunzărea tariful, cu spatele la masă, m-am aplecat peste ghișeu pînă am ajuns cu mîna la sertarul cu bani și l-am deschis. Se deschidea ușor și fără zgomot.

— Mulțumesc, am găsit, zic eu.

În felul ăsta s-a putut întîmpla. Să zicem că Helenka tocmai căuta ceva în dulap; cineva putea în vremea asta să-i scoată din sertar cele două sutare.

— Uite ce e, domnule Filípek, dacă ai putea să-mi arăți cine a telegrafiat sau a trimis un colet de aici în ultimele zile...

Filípek s-a scărpinat în cap și mi-a spus:

— Domnule, sergent, nu se poate. Știți, se aplică și aici secretul corespondenței — afară doar dacă faceți cercetare oficială; în cazul ăsta însă ar trebui să raportez mai sus că am avut percheziție.

— Stai puțin, îi spun eu. N-aș vrea s-o fac deocamdată. Dar uite ce, domnule Filípek, dacă ai vrea... cînd n-ai avea altceva mai bun de făcut, sau știu eu... să te uiți în hîrtiile astea și să vezi cine a trimis de aici ceva, de-a fost nevoie ca Helenka să se întoarcă cu spatele spre măsuță.

— Domnule sergent, zice Filípek, asta nu-i o problemă, formularele de telegrame sînt aici, dar de la scrisorile recomandate și de la colete avem doar adresa destinatarului, nu și pe cea a expeditorului. Am să fac o listă cu toate numele pe care am să le găsesc aici; n-ar trebui, dar o fac pentru dumneavoastră. Nu cred însă că au să vă folosească la ceva.

Filípek a avut dreptate. Mi-a adus vreo treizeci de nume: știi, la o poștă de țară nu se expediază prea multe colete, doar ici și colo cîte un pachet pentru băiatul din armată — dar nici unul nu mi-a spus nimic. Pe unde umblam, doar la asta mă gîndeam; ajunsesem să mă tem că n-am să-mi pot ține făgăduiala față de moartă.

Cam peste o săptămînă, mă duc iar la poștă. Filípek rîde și zice: domnule sergent, din popicele alea nu iese nimic. Îmi fac bagajul. Mîine sosește o domnișoară nouă, de la poșta din Pardubice.

— Aha, spun, vreo pedeapsă disciplinară, de o mută pe o domnișoară de la oraș la o mizerabilă de poștă de țară.

— Ba nu, răspunse Filípek și mă privește într-un mod ciudat. Domnișoara e mutată aici la propria ei cerere, domnule sergent.

— Ciudat, zic; știi cum sînt femeile astea.

— Da, răspunde Filípek, privindu-mă mereu, dar mai ciudat este că denunțul acela anonim

ca să se efectueze la poşta de aici o revizie-fulger a pornit tot din Pardubice.

Am fluierat şi cred că l-am privit pe Filípek în acelaşi mod în care mă privise el pe mine. Şi deodată, poştaşul Uher, care îşi punea în ordine corespondenţa ce urma s-o distribuie, zise:

— La Pardubice — acolo trimite aproape zilnic cîte o scrisoare domnul administrator de la moşie. Unei oarecare domnişoare de la poştă. Trebuie să fie drăguţa lui, nu?

— Ascultă, tăicuţă, zice Filípek, nu ştii cumva cum se numeşte domnişoara aia?

— Păi, Julia Touf, Toufar, sau cam aşa ceva.

— Taufer, a spus Filípek. Prin urmare e cea care urmează să sosească aici.

— Domnul Houdek, adică administratorul, zise poştaşul, primeşte şi el aproape în fiecare zi cîte o scrisoare. Domnule administrator, îi zic eu, iar v-a sosit o scrisoare de la logodnica dumneavoastră. El, adică domnul Houdek, îmi iese întotdeauna o bună bucată de drum înainte. Azi are o lădiţă, sosită din Praga. A, e un colet returnat! „Adresantul necunoscut." Pesemne că domnul administrator a încurcat adresa. Ei, am să i-o duc azi îndărăt.

— Dă-mi să văd, zise Filípek. A trimis-o pe adresa unui oarecare Novák, Praga, strada Spálená. Două kilograme de unt. Ştampila poartă data de 14 iulie.

— Pe atunci mai era încă domnişoara Helenka aici, zise factorul poştal.

— Ia să văd şi eu, îi zisei lui Filípek şi apropiai nasul de lădiţă. Domnule Filípek, nu ţi se pare ciudat că untul ăsta e de zece zile pe drum

şi nu miroase? Tăicuţă, lasă coletul ăsta aici şi du-te să-ţi distribui corespondenţa.

Cum plecă poştaşul, Filípek îmi spuse:

— Domnule sergent, nu e voie, dar uite aici o daltă. Şi a plecat, ca să nu fie nevoit să vadă. Am desfăcut lădiţa: în ea se aflau două kilograme de pămînt— M-am dus atunci la Filipek şi i-am spus:

— Despre afacerea asta nimănui nici un cuvînt, pricepi? Mai departe mă descurc singur.

Bineînţeles că m-am dus la administratorul acela, Houdek, la moşie. Şedea pe nişte buşteni şi privea în pămînt.

— Domnule administrator, îi spun, e o încurcătură la poştă: nu-ţi aminteşti pe ce adresă ai trimis acum zece sau douăsprezece zile un colet?

Houdek păli puţin şi răspunse:

— N-are nici o importanţă; nici nu mai ştiu cui l-am trimis.

— Domnule administrator, zic eu, ce fel de unt era ăla?

Numitul Houdek sări în picioare, alb ca varul la faţă.

— Ce înseamnă asta? ţipă el. Cum îţi permiţi să mă sîcîi cu astfel de întrebări?

— Domnule administrator, zic, uite cum stau lucrurile: dumneata ai ucis-o pe Helenka de la poştă. Ai dus acolo lădiţa cu adresa fictivă, ca să ţi-o cîntărească. In timp ce ea cîntărea, te-ai aplecat peste ghişeu şi ai furat din sertar două sute de coroane. Din cauza lor Helenka s-a înecat. Asta e.

Houdek tremura ca o frunză.

— E-o minciună, strigă el, de ce să fi furat eu două sute de de coroane?

— Pentru că ai vrut să o aduci la poşta de aici pe domnişoara Taufer, logodnica dumitale. Domnişoara asta a trimis un denunţ anonim cum că Helenkăi îi lipsesc bani din casă. Voi doi aţi mînat-o pe Helenka în lac. Voi doi aţi omorît-o. Ai pe conştiinţă o crimă, domnule Houdek.

Houdek s-a prăvălit pe buştenii ăia şi şi-a acoperit faţa cu mîinile. De cînd sînt n-am văzut bărbat să plîngă aşa.

— Isuse Cristoase, se jeluia, de unde să ştiu că o să se omoare! Am crezut doar că are să fie dată afară de la poştă... putea doar să se ducă acasă! Domnule sergent, voiam doar atît, să o iau de nevastă pe Julca. Ca să fim împreună, unul din noi ar fi trebuit să renunţe însă la serviciu şi atunci n-am fi făcut faţă cu banii... De aceea doream atîta ca Julca să vină la poşta de aici! De cinci ani aşteptăm asta... domnule sergent, dacă aţi şti ce mult ne iubim!

— Ce să-ţi spun, domnule?

Omul ăla îngenunchease în faţa mea şi eu plîngeam ca o babă de mila tuturor, a Helenkăi şi a celorlalţi.

— Gata, m-am săturat, i-am zis în cele din urmă. Dă încoace cele două sute de coroane. Aşa. Şi acum ascultă. Dacă-ţi dă prin minte să te duci la domnişoara Taufer înainte ca eu să fac ce trebuie, să ştii că te denunţ pentru furt, pricepi? Iar dacă ai să te împuşti sau mai ştiu eu ce, am să spun ce motive te-au îndemnat. Şi cu asta, basta.

Noaptea aceea, domnule, mi-am petrecut-o privind la stele şi judecîndu-i pe cei doi. L-am întrebat pe Dumnezeu cum să-i pedepsesc şi am înţeles amărăciunea şi bucuria pe care le afli într-un act de dreptate. Dacă i-aş fi denunţat. Houdek ar fi primit cîteva săptămîni cu suspendarea pedepsei; şi chiar şi asta cu greu s-ar fi putut obţine. Houdek o omorîse pe fata aia, dar nu era un hoţ obişnuit. Orice pedeapsă îmi părea ori prea mare, ori prea mică, aşa că i-am judecat şi i-am condamnat eu însumi.

Dimineaţa m-am dus la poştă. La ghişeu stătea o fată palidă, înaltă, cu ochii arzători.

— Domnişoară Taufer, zic, am aici o scrisoare recomandată.

I-am întins scrisoarea cu adresa Direcţia poştelor şi a telegrafului din Praga. S-a uitat la mine şi a lipit pe plic un timbru.

— Un moment, domnişoară, i-am spus. În scrisoarea asta se află un denunţ privitor la cel ce a furat două sute de coroane de la predecesoarea dumitale. Cît costă taxa?

Domnule, în femeia asta se afla o forţă nebănuită, şi cu toate astea s-a făcut cenuşie la faţă şi a rămas ţeapănă ca o piatră.

— Trei coroane cincizeci, a răspuns.

Am numărat trei coroane cincizeci şi i-am spus:

— Poftim banii, domnişoară. Dacă însă aceste două sute, zic şi-i pun pe masă cele două bancnote furate, dacă aceste două sutare s-ar găsi undeva, pe aici, căzute ori puse într-un loc anumit, pricepi? ca să se vadă că răposata He-

lenka nu le-a furat, atunci, domnişoară — atunci aş lua scrisoarea înapoi. Ei, ce zici?

N-a zis nimic; privea doar, cu ochi ficşi şi febrili, undeva nu ştiu unde.

— În cinci minute vine poştaşul, domnişoară, zic. Ei, iau scrisoarea îndărăt ori nu?

A înclinat capul repede. Am luat scrisoarea şi am început să mă plimb prin faţa poştei. Niciodată n-am călcat cu mai multă încordare ca atunci. După douăzeci deminute, bătrînul poştaş Uher dă fuga strigînd:

— Domnule sergent,domnule sergent, s-au găsit, s-au găsit cele două sutare, care-i lipseau domnişoarei Helenka! Domnişoara cea nouă le-a găsit puse într-un catalog cu tarife! Ce întîmplare!

— Tăicuţă, i-am spus, dă fuga şi spune tuturor că s-au găsit cele două sutare. Să afle toată lumea că răposata Helenka n-a fost o hoaţă. Mulţumesc lui Dumnezeu!

Asta a fost primul lucru. Al doilea a fost că m-am dus la bătrînul moşier. Dumneata probabil nu-l cunoşti. E conte, puţin scrîntit la minte, dar un om foarte cumsecade.

— Domnule conte, îi zic eu, vă rog să nu mă întrebaţi nimic, dar e vorba de o problemă în rezolvarea căreia noi, bărbaţii, trebuie să fim solidari. Chemaţi-l pe administratorul Houdek şi spuneţi-i că azi chiar trebuie să plece la moşia dumneavoastră din Moravia. Şi mai spuneţi-i că, dacă nu pleacă, peste o oră nu va mai fi în serviciul dumneavoastră.

Bătrînul conte ridică sprîncenele şi mă privi o clipă; nu trebuia să mă forţez ca să par serios cum numai puţini oameni îşi puteau imagina.

— Bine, a spus contele, n-am să te întreb nimic.

Şi l-a chemat pe Houdek.

Houdek a intrat şi, cînd m-a văzut cu contele, s-a îngălbenit, dar a rămas drept ca o lumînare.

— Houdek, i-a zis contele, spune să se înhame caii şi du-te la gară. Astă-seară îţi începi serviciul la conacul meu de lîngă Hulín. Voi telegrafia ca să fii aşteptat. Ai înţeles?

— Da, a răspuns încet Houdek şi şi-a pironit privirile asupra mea. Ştii, avea nişte ochi, ca cei trecuţi prin chinurile iadului.

— Ai vreo obiecţie? l-a întrebat contele.

— Nu, a răspuns cu voce răguşită Houdek, fără să-şi dezlipească privirile de pe mine. Îmi făceau rău ochii aceia.

— Atunci poţi pleca, a încheiat contele şi aşa s-a sfîrşit totul.

După o clipă am văzut cum Houdek, în trăsură, este condus la gară. Părea un manechin.

Asta a fost tot. Dacă ai drum la poştă, uită-te bine la domnişoara aceea palidă de acolo. Este rea, cumplit de rea cu toţi şi au început să-i apară riduri, de răutate şi de bătrîneţe. Nu ştiu dacă se întîlneşte vreodată cu iubitul ei, administratorul; poate că se duce uneori la el, dar se întoarce de acolo încă mai rea şi mai febrilă. Iar eu o privesc şi-mi spun: dreptatea trebuie să învingă.

Sînt doar un jandarm, domnule, dar îți spun din propria mea experiență: dacă există un Dumnezeu atotputernic și atoateștiutor, nu știu; și chiar dacă ar fi, nu ne-ar folosi prea mult. Dar cineva trebuie să existe, care să întruchipeze justiția supremă. Și de asta este nevoie, domnule. Noi putem doar să pedepsim, dar trebuie să existe cineva care să dea iertarea. Și eu zic că adevărata, suprema justiție este ceva la fel de bizar ca dragostea.

POVESTIRI DIN CELĂLALT BUZUNAR

CACTUSUL FURAT

— Să vă spun ce mi s-a întîmplat în vara asta, începu domnul Kubát. Mă aflam la locuința mea de vară. Știți cum arată azi cabanele astea sezoniere: n-au apă, n-au pădure, n-au pește, n-au nimic, în schimb în regiunea cu pricina sînt puternic reprezentate partidul popular, societatea de înfrumusețare a naturii, cu un secretar activ, industria de prelucrare a perlelor și există o poștă, cu o funcționară bătrînă și năsoasă. Pe scurt, e la fel ca pretutindeni. Prin urmare, după ce timp de paisprezece zile am gustat din plin efectele binefăcătoare și igienice ale unei plictiseli netulburate de nimic, am început să miros că bîrfa locală, opinia publică în general, m-a luat în primire. Deoarece scrisorile îmi ajungeau extrem de bine lipite, de strălucea de gumarabică tot dosul plicului, mi-am zis: Aha, cineva îmi deschide corespondența. Lua-o-ar dracu pe babornița de la poștă! Știți doar că funcționarii ăștia de la poștă se pricep, după cum am auzit, să dezlipească orice plic. Ia, stai puțin, domnișoară, mi-am zis; și m-am așezat la masă și am început să scriu cu cea mai desăvîrșită caligrafie a mea: Sperietoare poștală, mahalagioai-

că năsoasă, marțafoaică, tîrfă curioasă, viperă, scorpie, muma pădurii și așa mai departe, cu respect, Jan Kubát. Ceha e o limbă bogată și precisă. Dintr-o suflare am presărat pe hîrtie treizeci și patru de expresii pe care orice om sincer și cinstit le poate adresa unei femei fără a deveni prea intim sau monoton.

Am lipit mulțumit plicul, am scris pe el adresa mea și m-am dus în cel mai apropiat oraș de unde l-am expediat. A doua zi dau fuga la poștă și mă aplec peste ghișeu, cu cel mai fermecător zîmbet pe față.

— Doamnă, dirigintă, zic eu, n-a sosit vreo scrisoare pentru mine?

— Am să te dau în judecată, nemernicule, îmi răspunde, spumegînd de mînie și aruncîndu-mi o căutătură cumplită, doamna dirigintă a poștei.

— Vai, doamnă, îi zic eu compătimitor, nu cumva ați citit ceva neplăcut? N-am mai așteptat răspunsul, am preferat să plec.

— Asta-i nimic, aprecie critic domnul Holan, grădinarul șef al parcului Holben. Cursa asta a fost prea simplă. Să vă spun eu cum l-am descoperit pe hoțul ăla de cactuși. Știți că bătrînul Holben este un pasionat colecționar de cactuși, iar colecția lui cuprinde, ca să nu mint, vreo trei sute de mii de exemplare, fără să pun la socoteală unicatele. Bătrînul are o manie: să-și expună colecția, s-o viziteze publicul. Holan, zice el, asta-i o pasiune nobilă, sîntem datori s-o întreținem în sufletele oamenilor. Eu unul cred că dacă un amărît de colecționar vede, să zicem, un *Gruson* auriu, care costă douăsprezece sutare, mai rău îi face că nu-l are și el. Dar dacă bătrînul așa vrea, asta e. Anul trecut însă am început să observăm că ne cam dispar cactușii, și nu niște cactuși așa, care să ia ochii la orice ageamiu, ci numai specialități: o dată un *Echinocactus Wislizenii*, a doua oară un *Graessner*, pe urmă un *Witia* importat direct din Costarica, apoi o *species nova* trimisă de Frič, după aceea un *Melocactus Leopoldii*, unicat pe care nu l-a mai văzut nimeni în Europa de mai bine de cincizeci de ani și, în sfîrșit, un *Pilocereus fimbriatus* din San Domingo, primul care a pătruns vreodată în Europa. Hoțul trebuia să fie un cunoscător! Nu vă puteți închipui ce înfuriat era bătrînul. Domnule Holben, i-am spus eu, să închidem serele, și gata, s-a zis cu hoții. Asta nu, a strigat bătrînul, o pasiune atît de nobilă, toți oamenii trebuie să se bucure de ea! Mai bine prinde-l pe ticălosul acela. Dă afară paznicii, angajează alții noi, alertează poliția și așa mai departe. E greu însă, cînd ai treizeci și șase de mii de ghivece, nu poți să postezi cîte un paznic la fiecare! Doi inspectori de poliție pensionari tot am angajat, dar tocmai atunci ne-a pierit un *Pilocereus fimbriatus;* n-a mai rămas din el decît o gropiță în nisip. Ei, atunci m-am înfuriat și eu și-am început să caut singur urma hoțului de cactuși.

Trebuie să știți că veritabilii colecționari de cactuși sînt ceva asemănător cu secta dervișilor. Eu cred că, în loc de mustăți, le cresc țepi și glochide, așa sînt de lacomi după ei. La noi există două asemenea secte: Asociația colecționarilor de cactuși și Uniunea colecționarilor de cactuși.

Care e deosebirea între ei nu știu — îmi închipui că unii cred în nemurirea sufletului cactușilor, iar ceilalţi le aduc jertfe sîngeroase. Fapt e că cele două secte se urăsc reciproc și se prigonesc cu foc și cu sabie, pe pămînt și în aer. M-am dus așadar la președinții celor două secte și, cu un aer degajat, i-am întrebat dacă n-au cumva idee cine — din cealaltă sectă — ar fi putut fura cactușii lui Holben. Cînd le-am spus ce rarități ni s-au furat, au declarat cu toată fermitatea că nici unul din membrii sectei inamice n-ar fi putut s-o facă, fiindcă toți sînt niște prăpădiți, niște ignoranți și niște cîrpaci care habar n-au ce înseamnă un *Wislizen* sau un *Graessner*, ca să nu mai vorbim de *Pilocereus fimbriatus*. Cît despre propriii lor membri au spus că garantează pentru onestitatea și noblețea lor sufletească, că nu sînt în stare să fure nimic, bineînțeles cu excepția unui cactus, acolo; dar că dacă vreunul dintre ei ar fi pus mîna pe un *Wislizen*, l-ar fi arătat cu siguranță celorlalți, ca să i se închine și să desfășoare cuvenitele orgii religioase, dar că ei, președinții, n-au cunoștință despre una ca asta. După care ambii și venerabilii președinți mi-au spus că în afara celor două secte recunoscute sau acceptate public mai există și colecționari sălbatici, și că aceștia sînt cei mai răi. Sînt aceia care, de exaltați ce sînt, nu s-au putut acomoda cu membrii sectelor moderate și care practică tot felul de erezii și violențe. Și că acești neîmblînziți colecționari de cactuși sînt în stare de orice.

Dacă am văzut că n-am avut nici un succes cu domnii aceia, m-am cocoțat într-un arțar

frumos din parcul nostru și am început să reflectez. Să știți de la mine că cel mai bine îți rînduiești gîndurile în coroana unui copac, acolo te simți parcă eliberat, simți cum, în vreme ce te legeni domol, privești la toate de sus. Cred că filozofii ar trebui să trăiască în copaci, ca grangurii. Și în arțarul acela am întocmit un plan. Mai întîi am dat o raită pe la niște cunoscuți de ai mei, grădinari, și le-am spus: Fraților, n-aveți niște cactuși care vi se usucă? Bătrînul Holben ar avea nevoie de ei pentru experiențele lui. Așa am făcut rost de cîteva sute de cactuși bolnavi și i-am introdus peste noapte în colecția lui Holben. Două zile a fost liniște, în cea de treia zi am publicat în toate ziarele următoarea știre:

Celebrele colecții lui Holben în pericol!

După cum am fost informați, o mare parte din serele unice în lume ale lui Holben a fost atinsă de o boală nouă, necunoscută pînă acum, adusă probabil din Bolivia.

Boala atinge în special cactușii, are întîi o evoluție latentă, iar după aceea se manifestă prin putrezirea rădăcinii și a tulpinei. Deoarece se pare că boala este foarte molipsitoare, întinzîndu-se repede prin microspori încă neidentificați, colecțiile Holben au fost închise.

După vreo alte zece zile — timp în care a trebuit să stăm ascunși, ca să nu ne înăbușă cu întrebările posesorii de cactuși — am trimis la ziare următoarea notă:

Vor putea oare fi salvate colecțiile Holben?

După cum sîntem informați, profesorul Mackenzie din Kew a identificat maladia care a atins

cunoscutele colecții Holben, ca pe o ciupercă tropicală deosebită (Malacorrhiza paraguayensis Wild) și a recomandat stropirea exemplarelor atinse cu tinctura Harward — Lotsen. Experimentele precedente cu această loțiune, care se folosește în prezent pe scară largă și în serele Holben, au dat rezultate satisfăcătoare. Tinctura Harward — Lotsen se poate procura și la noi în cutare și cutare loc.

După ce a apărut nota, un agent secret s-a postat la locul respectiv și eu m-am așezat comod lîngă telefon. Peste vreo două ore, agentul mi-a telefonat: Domnule Holan, l-am prins. Zece minute mai tîrziu țineam de guler și scuturam zdravăn un omuleț.

— Da bine, domnule, protesta omulețul, de ce mă scuturi așa? Am venit să cumpăr cunoscuta tinctură Harward — Lotsen.

— Știu, zic eu, numai că nu există nici o tinctură Harward — Lotsen și nici o maladie nouă. Dumneata, deci, ai furat cactușii din colecția Holben, pungaș ce ești!

— Slavă Domnului, răsuflă ușurat omulețul, nu există, așadar, nici o epidemie? Și eu nu dorm de zece nopți, de frică să nu se molipsească și cactușii mei!

Ținîndu-l de guler, l-am suit în mașină și m-am dus cu el și cu agentul secret la el acasă. N-am văzut de cînd sînt asemenea colecție; omulețul ăla stătea într-o cămăruță de mansardă în Vysočany, cam de trei pe patru; într-un colț, avea o pătură așternută de-a dreptul pe dușumea, o măsuță și un scaun, iar restul — cactuși; dar ce exemplare și în ce ordine le ținea, să nu-ți vină să-ți crezi ochilor!

— Ce bucăți v-a furat? întrebă agentul. M-am uitat la pungaș. Tremura tot și-și înghițea lacrimile.

— Uite ce e, i-am spus agentului, n-au valoare chiar așa de mare, cum am crezut. Spune-i directorului că omul ăsta a furat cactuși în valoare de cincizeci de coroane și că am să tratez eu direct cu el în chestiunea asta.

După plecarea agentului i-am spus: — Așa, acum, prietene, fii bun și scoate tot ce ai furat de la noi. Omulețul clipi din ochi, abia își ținea lacrimile, și șopti.

— Vă rog, domnule, nu s-ar putea mai bine să fac pușcărie?

— Nu, am strigat eu, mai întîi să dai înapoi tot ce ne-ai luat. El a început să aleagă ghiveci după ghiveci și să le pună deoparte. Erau cam optzeci în total — nici nu bănuiserăm că ne lipseau atîtea; probabil că le furase de-a lungul mai multor ani. Pentru siguranță am mai strigat odată: Ce? Asta-i tot?

Atunci l-au podidit lacrimile. A mai ales un *De Laitii* alb și un *corniger*, le-a dus lîngă celelalte și a îngăimat sughițînd de plîns.

— Pe sufletul meu, domnule, altele de la dumneavoastră n-am mai luat.

— O să mai vedem noi, am tunat eu, dar acum să-mi spui cum ai făcut de le-ai luat.

— Păi, uite cum, se bîlbîi el, în timp ce omușorul îi sălta de emoție. Îmi... mă îmbrăcam într-o rochie de damă...

— Ce fel de rochie? țip eu la el. Atunci s-a înroșit și, fîstîcit, a bolborosit:

— Într-o rochie de femeie, domnule.

— Bine, omule, da de ce tocmai de femeie?

— Pentru că, bîigui el, o femeie mai bătrîioară, între două vîrste, nu atrage atenția nimănui, și pe urmă — adăugă el aproape triumfător — bineînțeles că n-are să bănuiască nimeni o femeie de una ca asta. Domnule, femeile au tot felul de patimi, dar nicicînd n-or să se apuce de colecționat. Ați văzut vreodată o femeie care să aibă o colecție, de timbre, de gîndaci, de incunabule sau de orice altceva? Niciodată! Femeilor le lipsește seriozitatea și entuziasmul care se cer pentru o asemenea îndeletnicire. Femeile sînt atît de înfiorător de lucide, domnule! Știți, aceasta e cea mai mare deosebire dintre noi și ele: că doar noi colecționăm. Eu îmi închipui universul ca pe o colecție de stele; există probabil un Dumnezeu de sex masculin care colecționează planete: de aceea sînt așa de multe. Ehei, să am eu spațiul și mijloacele de care dispune el! Știți că născocesc pentru mine cactuși noi? Și noaptea îi visez; de pildă, un cactus cu peri aurii și flori albastre ca de gențiană — l-am numit *Cephalocereus nympha aurea Racek* — numele meu este Ráček; sau *Mamillaria colubrina Racek;* sau *Astrophytum caespitosum Racek;* vai, domnule, cîte posibilități miraculoase sînt! Dacă ați ști...

— Stai, l-am întrerupt eu. Și cum transportai cactușii?

— În sîn, răspunse rușinat. Era o voluptate să le simți înțepăturile.

— Vă spun, nu mă lăsa inima să-i iau cactușii. Știi ce, i-am zis, am să te duc la bătrînul Holben și el o să-ți rupă urechile... Să fi văzut ce-a fost pe ei după ce s-au adulmecat reciproc! Și-au petrecut noaptea în seră și nu s-au culcat pînă n-au trecut prin fața tuturor celor treizeci și șase de mii de ghivece. Holan, mi s-a adresat bătrînul, ăsta e primul om care știe să prețuiască un cactus. În mai puțin de o lună, bătrînul Holben îl conducea plîngînd și binecuvîntîndu-l pe Ráček care pleca în Mexic după cactuși; amîndoi credeau cu sfințenie că pe acolo pe undeva crește *Cephalocereus nympha aurea Racek*. Cam la un an după aceea am primit o veste ciudată; Ráček murise de o moarte frumoasă, de mucenic. Se apropiase de un cactus sfînt al indienilor de prin părțile acelea, pe nume *Cikuli*, care este, ca să știți și dumneavoastră, frate bun cu Dumnezeu-Tatăl și, fie că nu s-a închinat în fața lui, fie că o fi vrut să-l fure, cert este că drăguții de indieni l-au legat pe Ráček și l-au așezat pe *Echinocactus visnaga Hooker*, care e mare cît un elefant și e presărat cu țepi lungi ca niște baionete rusești, drept care compatriotul nostru, lăsîndu-se în voia destinului său, și-a dat sufletul. Așa s-a sfîrșit hoțul de cactuși.

POVESTEA UNUI FOST DEȚINUT

— Asta-i un fleac, zise domnul Jandera, scriitorul. Să urmărești un hoț, știm noi ce înseamnă, mai grozav e cînd îl caută hoțul pe păgubaș. Să vedeți ce mi s-a întîmplat mie odată. Am scris o povestire și am publicat-o. Cînd am citit-o tipărită, am avut o senzație neplăcută. Frate, mi-am zis, ceva asemănător am mai citit eu cîndva. Fir-ar să fie! Cui i-oi fi furat tema? Am umblat trei zile ca o oaie capie, dar nu mi-am amintit în nici un chip de la cine să fi împrumutat, după cum e obiceiul să se spună, tema respectivă. În cele din urmă am întîlnit un prieten și i-am spus: Uite, frate, am impresia că ultima mea povestire parcă am furat-o de la cineva.

— Mi-am dat seama din prima clipă, a răspuns prietenul, că l-ai plagiat pe Cehov. M-a cuprins un simțămînt de ușurare și cînd, mai apoi, am întîlnit un critic, i-am spus: Să nu-ți vină să crezi, domnule, dar poți uneori plagia fără să-ți dai seama, de exemplu eu, în ultima mea povestire, am comis un plagiat.

— Știu, spuse criticul, după Maupassant.

Am trecut pe la toți prietenii mei; ascultați-mă, dacă ai pășit odată pe calea alunecoasă a

fărădelegii, nu te mai poți opri, imaginați-vă că una și aceeași povestire o mai furasem încă de la Gottfried Keller, Dickens, d'Annunzio, din *O mie și una de nopți*, de la Charles Louis Philippe, Hamsun, Storm, Hardy, Andreev, Bandinelli, Rosegger, Reymont și încă mulți alții. Din asta poți să-ți dai seama cît de mult poate să decadă un om.

— Ei, asta nu-i nimic, tuși pentru a-și drege glasul domnul Bobek, un fost deținut. Îmi aduc aminte de un caz cînd aveau criminalul, dar nu puteau găsi victima. Să nu credeți cumva că e vorba de mine. Eu mă aflam doar de o jumătate de an în închisoarea unde fusese deținut asasinul acela. Era la Palermo, explică domnul Bobek, după care adăugă cu modestie: Eu eram închis din cauza unui geamantan care-mi încăpuse nu știu cum în mînă pe vaporul ce venea de la Neapole.

Cazul cu criminalul acela mi l-a povestit gardianul șef al așezămîntului respectiv; îl învățasem să joace francefons, mariaș în cruce și binecuvîntarea Domnului zisă și gotysek; că era un om tare credincios gardianul acela.

Într-o noapte, așadar, doi polițiști — în Italia umblă totdeauna cîte doi — văzuseră pe via Butera, care dă în golful ăla puturos, un om care fugea mîncînd pămîntul. L-au înhățat și, *porco dio*, omul ținea în mînă un jungher plin de sînge. L-au dus, se înțelege, la poliție și — spune, băiete, pe cine ai găurit. Tînărul a început să plîngă zicînd: Am omorît un om, mai multe n-am să vă spun; dacă aș vorbi mai mult, aș

nenoroci și alți oameni. Și nici că au mai putut scoate ceva de la el.

Se-nțelege că au pornit imediat să caute cadavrul, dar n-au găsit nici unul. Atunci au controlat toate decesele care fuseseră anunțate, dar, după cum s-a văzut, toți muriseră creștinește de malarie și alte asemenea boli. Atunci l-au luat iar în primire pe tînăr. A recunoscut că-l cheamă Marco Biagio din Castrogiovanni și că-i ucenic tîmplar. A mai recunoscut că a înfipt de vreo douăzeci de ori cuțitul într-un biet creștin și că l-a ucis, pe cine însă, a declarat el, n-are să spună ca să nu bage la apă și alți oameni. Și cu asta, gata. Altminteri chema asupră-i pedeapsa cerului și se izbea cu capul de pămînt. Asemenea remușcări, zicea gardianul acela, n-am văzut de cînd sînt.

Știți cum sînt cei de la poliție: înclinați să nu creadă nimic; așa că și-au zis — Marco ăla poate că în realitate nici n-a ucis pe nimeni și doar minte. Au trimis cuțitul la universitate și cei de acolo au spus că sîngele de pe lamă este sînge omenesc și că omul a fost probabil lovit în inimă. Mă rog, cum se poate determina asta, nu știu. Ei, și acum ce să facă: aveau asasinul, și n-aveau victima. Și doar nu se poate să trimiți un om în judecată pentru o crimă necunoscută. Trebuie să existe, știți, un *corpus delicti*. În vremea asta Marco se ruga la Dumnezeu, plîngea și cerea să-l trimită mai repede la judecată, ca să-și primească pedeapsa pentru cumplitul său păcat. *Porco*, îi spuneau ei, dacă vrei să te condamne justiția, atunci spune pe cine ai omorît. Nu putem să te spînzurăm fără dovezi. Dă-ne cel puțin numele

cîtorva martori, afurisitule. N-am nici un martor, striga Marco acela. Jur că am omorît un om! Ăsta e adevărul adevărat.

Gardianul mi-a spus că Marco era un om frumos și cumsecade. De cînd erau, nu avuseseră un criminal atît de cumsecade. Carte nu știa, dar nu lăsa Biblia din mînă, chiar dacă o ținea uneori pe dos, și plîngea deasupra ei. I-au trimis un preot de treabă ca să-i ridice moralul și totodată să-l spovedească ce și cum în legătură cu omorul acela. Cînd a ieșit de la Marco, își ștergea ochii. Zicea că dacă Marco nu va face vreo greșeală, atunci precis că mila cerească va pogorî asupra lui, că prea e un suflet însetat de dreptate. În afară de vorbe și lacrimi nici preotul n-a mai scos altceva de la el. Să mă spînzure, și basta, zicea Marco, ca să-mi ispășesc cumplita mea vină; trebuie să existe o dreptate. Așa a ținut-o mai bine de jumătate de an și nicăieri nu se descoperea nici un cadavru care să se potrivească.

Lucrurile stăteau foarte prost. Șeful poliției a zis: Mordiano, dacă Marco ăsta vrea cu orice preț să atîrne în ștreang atunci să-i punem în spinare crima comisă în Arenelle la trei zile după arestarea lui; știți, baba aceea, găsită omorîtă. Mai mare rușinea: aici avem un criminal fără victimă și fără cadavru, iar acolo o crimă curată de mai mare dragul, dar nici un făptaș. Să le împerechem. Dacă Marco vrea cu tot dinadinsul să fie condamnat, atunci trebuie să-i fie indiferent pentru ce. Dacă recunoaște că a ucis-o pe

babă, o să găsim noi o modalitate să ne revanșăm față de el. I-au făcut oferta lui Marco și i-au promis că în felul ăsta va fi foarte repede spînzurat și își va găsi liniștea. Marco s-a gîndit ce s-a gîndit și pe urmă a spus: Nu, destul mi-am pierdut sufletul cu păcatul omorului, n-am să mi-l mai încarc și cu păcate atît de grozave ca minciuna, înșelătoria și mărturia strîmbă. Așa om dintr-o bucată era, domnilor.

Dar mai departe nu se mai putea merge așa. Cei de la închisoare nu mai aveau alt gînd decît cum să scape de Marco ăla. Știi ce, i-au spus temnicerului, fă în așa fel ca să poată fugi. În judecată nu putem să-l trimitem, ne-am face de rîs, și nici să-l punem în libertate nu putem, din moment ce recunoaște crima aceea. Fă în așa fel ca acest *dio cane maledetto* să se facă nevăzut. Și ascultați, din ziua aceea au început să-l trimită regulat pe Marco, fără nici un însoțitor, să cumpere piper sau ață; ușa celulei lui era deschisă, ziua și noaptea, și Marco alerga de la o biserică la alta, pe la toți sfinții, dar seara se întorcea cu sufletul la gură, să nu i se închidă cumva poarta închisorii în nas. O dată au închis-o anume, înainte de ora opt. A făcut un asemenea tămbălău și atîta a bătut în poartă, încît au fost nevoiți să-i deschidă și să-i dea drumul în celula lui.

Într-o seară paznicul i-a spus: *Porca madonna*, azi dormi pentru ultima dată aici; dacă nu vrei să recunoști pe cine ai omorît, o să te dăm afară din închisoare, du-te la dracu, să te pedepsească

el, banditule! În noaptea aceea, Marco s-a spînzurat de gratiile celulei.

Preotul a zis că atunci cînd cineva se sinucide din cauza mustrărilor de conștiință, își poate mîntui sufletul, cu tot păcatul ăsta greu, deoarece a murit căindu-se. Probabil însă că preotul ăla n-a știut el foarte bine ce spune, fiindcă problema e și astăzi discutabilă. Fapt e că Marco ăla, adică fantoma lui, bîntuia în celula în care stătuse. Și uite în ce fel: cum închideau un om acolo, cum se trezea în el glasul conștiinței și începea să se căiască de faptele sale, făcea penitență și se transforma în alt om. Bineînțeles timpul era diferit, de la om la om. Pentru o abatere disciplinară ajungea o noapte, pentru o contravenție oarecare două sau trei zile, iar pentru o crimă putea să dureze și trei săptămîni, pînă să se îndrepte deținutul. Cel mai mult rezistau spărgătorii de case de bani, delapidatorii și în general aceia care cîștigau bani mulți. Ascultați-mă pe mine, banii mulți aspresc conștiința, îi astupă urechile. Cea mai eficace era ziua aniversării morții lui Marco. Știți, ăia din Palermo transformaseră celula lui într-un fel de școală de corecție: închideau acolo deținuții ca să se căiască de faptele lor și să se îndrepte. Mai erau însă din aceia cu protecție la poliție și infractori în serviciul poliției, ăștia, bineînțeles, nu erau închiși acolo, așa că mai rămăsese pe ici pe colo cîte unul neîndreptat. Eu cred că uneori se mai lăsau chiar și unși de către gangsterii cei mari, care nu voiau să fie băgați în celula aceea

miraculoasă de corecție. Nici în miracole nu mai există onestitate.

Astea mi le-a povestit paznicul din Palermo și tovarășii de închisoare mi le-au confirmat. Se afla tocmai atunci acolo un marinar englez, închis pentru scandal și bătaie; Briggs îl chema. Ei bine, din celula lui Marco a plecat direct în Formosa ca misionar și, după cum am aflat mai tîrziu, a avut parte de o moarte de mucenic. Era ciudat, dar un gardian nu ți-ar fi băgat în celula lui Marco nici degetul, măcar să-l tai, așa de tare se temeau ca nu cumva să-i apuce căința și să le pară rău de faptele lor.

După cum vă spuneam, pe gardianul ăsta șef îl învățasem cîteva jocuri de cărți cucernice. Ce se înfuria cînd pierdea! O dată i-a căzut o carte foarte proastă, s-a înfuriat și m-a închis în celula lui Marco. *Per Bacco*, a strigat el, am să te învăț eu minte! M-am culcat și am adormit. Dimineața, gardianul m-a trezit și mi-a zis:

— Ei, te-ai îndreptat?

— Nu știu nimic, *signore comandante*, i-am spus; am dormit buștean.

— Marș înapoi atunci, a strigat el.

— Ce să mai lungesc vorba: trei săptămîni am stat în celula aia, și nimic; nu m-a asaltat nici o căință. Atunci gardianul ăla a început să dea din cap și a zis: Voi, cehii, trebuie să fiți oameni fără frica lui Dumnezeu, sau niște eretici, de n-are celula nici un efect asupra voastră. Pe urmă mi-a tras o înjurătură groaznică.

Și, să vedeți, din ziua aceea, eficacitatea celulei lui Marco a încetat: puteau să bage ei acolo pe oricine, că nu se îndrepta nici atîtica, nici nu devenea mai bun, nici nu se căia, pur și simplu, nimic, pe scurt, n-a mai funcționat. Isuse Cristoase, să fi văzut ce tămbălău a ieșit! M-au dus la director, învinuindu-mă că nu știu ce le-am stricat. Am ridicat din umeri; ce vină aveam eu? Mi-au dat trei zile de carceră, pentru culpa că le-am distrus, pasămite, celula aia.

DISPARIȚIA DOMNULUI HIRSCHE

— Asta n-a fost un caz banal, dar are un mare neajuns: că nu s-a petrecut la Praga, vorbi domnul Taussig. Știți, chiar și în poveștile astea cu crime omul trebuie să aibă în vedere locul de baștină. Mă rog, la ce ne folosește nouă un caz din ăsta, petrecut la Palermo sau dracu mai știe unde? Nu tragem nici un folos din el. Dar dacă se întîmplă vreo crimă mai acătării sau ceva asemănător la Praga, apoi, asta parcă te măgulește, nu, domnilor? Fiindcă, îmi zic, în clipa asta se vorbește despre noi în toată lumea și știți, parcă ți se încălzește inima la gîndul ăsta. Și pe urmă, se-nțelege de la sine că într-un loc unde s-a petrecut o afacere criminală importantă, saltă comerțul, e o dovadă de prosperitate, nu-i așa, și naște încredere. Răufăcătorul însă trebuie neapărat prins.

Nu știu dacă vă mai amintiți de cazul ăla cu bătrînul Hirsche din strada Dlouha. Ținea o prăvălie de pielărie, dar din cînd în cînd mai vindea și cîte un covor persan și alte obiecte orientale. Știți, făcuse cîțiva ani afaceri la Țarigrad—de altfel acolo se procopsise și cu ceva

la ficat, de aia era slab ca o pisică jigărită și negru, de parcă l-ai fi scos din catran. Veneau la el negustori de covoare din Armenia și Smirna, pentru că știa să se înțeleagă cu ei pe graiul lor de pungași. Fiindcă armenii ăștia sînt pungași mari; chiar și un evreu trebuie să fie atent cu ei. Hirsche ăsta își avea magazinul de pielărie jos, de unde, pe o scăriță răsucită, te urcai la el în birou. În spatele biroului se afla locuința în care ședea doamna Hirsche. Zic ședea, fiindcă era atît de grasă că nu putea umbla.

Într-o zi, la amiază, ajutorul domnului Hirsche se urcă sus, în biroul acestuia, să-l întrebe dacă să-i trimită sau nu domnului Weil din Brno piele pe credit. Domnul Hirsche însă nu se afla în birou. I se păru ciudat, dar își zise că domnul Hirsche s-a dus, pesemne, alături, la soția lui. Puțin după aceea slujnica doamnei Hirsche coborî să-l poftească pe domnul Hirsche la masă. Cum să vină la masă, întrebă vînzătorul, că doar e sus, în casă?

— Cum să fie în casă, răspunse femeia, că doar doamna Hirsche șade toată ziua în camera din spatele biroului și nu l-a văzut de azi-dimineață?

— Dar nici noi nu l-am văzut, zise vînzătorul, nu-i așa, Václav? Știți, Václav era băiatul de serviciu. La zece i-am dus sus corespondența, spuse vînzătorul, și domnul Hirsche m-a și repezit că trebuia să-l urgentez pe Lemberger pentru pieile alea de vițel; de atunci n-a mai scos nasul afară din birou.

— Sfîntă Fecioară, zise slujnica, da nu-i sus în birou; nu s-o fi dus în oraș?

— Pe aici, prin prăvălie, n-a trecut, răspunse vînzătorul, altfel l-am fi văzut, nu-i așa, Václav? O fi trecut prin apartament.

— Imposibil, făcu slujnica, l-ar fi văzut doamna Hirsche!

— Ia stai nițel, zise vînzătorul, cînd l-am văzut eu era în halat și în papuci; du-te și te uită dacă și-a luat ghetele, galoșii și paltonul, că, știți, era în noiembrie și ploua tare. Dacă s-a îmbrăcat, zise vînzătorul, înseamnă că a plecat în oraș, dacă nu, e pe undeva prin casă.

Slujnica zbură pe scări în sus, dar după o clipă coborî pierdută.

— Pentru Dumnezeu, domnule Hugo, i se adresă ea vînzătorului, domnul Hirsche nu și-a luat nici ghetele, nici nimica, și doamna Hirsche spune că prin locuință nu putea ieși, că ar fi trebuit să treacă prin camera ei.

— Nici prin prăvălie n-a trecut, zise vînzătorul. Azi nici n-a coborît în magazin, m-a strigat pe mine să-i duc poșta sus. Václav, vino să-l căutăm!

Mai întîi au dat fuga în birou; nici o dezordine, doar cîteva covoare făcute sul într-un colț și pe masă o scrisoare neterminată către Lemberger ăla; deasupra mesei, își arunca lumina o lampă cu gaz. E cert că domnul Hirsche n-a plecat nicăieri, zise Hugo, dacă ar fi plecat ar fi stins lampa, nu-i așa? Trebuie să fie pe undeva prin casă. Au căutat toată casa, dar n-au dat de urma lui. În fotoliul ei, doamna Hirsche începu să plîngă sfîșietor. Îți făcea impresia, povestea mai tîrziu Hugo, că se cutremură o bucată mare de piftie. Doamnă Hirsche, spuse Hugo — e

ciudat să vezi ce repede își recapătă calmul un tînăr evreu, atunci cînd trebuie — doamnă Hirsche, nu mai plînge; domnul Hirsche n-a fugit nicăieri, că doar afacerile cu piei sînt înfloritoare și în afară de asta n-a încasat nici o creanță; stăpînul trebuie să fie pe undeva, pe aici. Dacă nu-l găsim pînă diseară, o să anunțăm poliția, mai înainte însă nu. Știi, doamnă Hirsche, o treabă din asta cu scandal nu aduce nici un folos afacerilor.

Pînă seara, deci, au tot așteptat și l-au căutat, dar nici urmă de domnul Hirsche. După ce, la ora cuvenită, a închis prăvălia, Hugo s-a dus direct la poliție să anunțe că domnul Hirsche a dispărut. Cei de la poliție au trimis detectivi care au scotocit peste tot, dar n-au găsit nici cea mai mică urmă; pînă și sînge au căutat pe podea, dar nicăieri nimic. Pînă una-alta au sigilat biroul. Pe urmă i-au interogat pe doamna Hirsche și tot personalul cu privire la evenimentele din cursul dimineții. Nimeni nu știa însă nimic deosebit, doar Hugo își aminti că după ora zece a venit la domnul Hirsche voiajorul comercial Lebeda, și a vorbit cu el cam zece minute. L-au căutat, se-nțelege, pe domnul Lebeda și l-au găsit în cafeneaua Bristol jucînd... Lebeda a ascuns repede banca, dar detectivul i-a spus: domnule Lebeda, azi nu-i pentru... ci din cauza domnului Hirsche. Domnul Hirsche a dispărut și dumneata ești ultimul om care l-a văzut. Da, dar nici Lebeda ăsta nu văzuse nimic. Fusese la domnul Hirsche pentru niște curele, dar nu observase nimic deosebit, doar că domnul

Hirsche i se păruse și mai slab ca altădată. Cam slăbești, domnule Hirsche, îi spusese el.

— Bine, domnule, îl întrerupsese comisarul, chiar dacă domnul Hirsche ar fi slăbit și mai tare, tot nu s-ar fi putut evapora în eter; măcar vreun oscior sau vreun dinte tot ar fi trebuit să rămînă din el, nu-i așa? Și nici în servietă nu l-ai fi putut duce, nu?

Stați, acum să luăm cazul ăsta din alt capăt. Știți depozitele alea de la gară unde își lasă călătorii tot felul de lucruri și valize. Cam la două zile după dispariția domnului Hirsche, garderobiera spuse unui om de serviciu că are acolo un cufăr care nu-i place deloc. Nu știu de ce, zise ea, dar cufărul ăsta îmi produce de-a dreptul groază. Omul de serviciu se apropie de cufăr, îl mirosi și apoi zise: Măicuță, știi ceva, anunță poliția gării. Ei, și ăia au venit cu un cîine polițist care, de cum a mirosit cufărul, a început să mîrîie și s-a zbîrlit tot. Chestiunea părea ciudată, așa că au deschis cufărul: în el fusese înghesuit cadavrul domnului Hirsche, în halat de casă și papuci. Suferise de ficat, și asta se cam simțea, săracul de el. În gît îi rămăsese înfiptă o sfoară groasă cu care fusese sugrumat. Cel mai bizar era cum de putuse ajunge, în halat și papuci, din biroul lui, într-un cufăr la gară.

Cazul fu încredințat comisarului Mejzlík. Acesta privi cadavrul și văzu imediat că prezintă pe față și pe mîini niște pete verzi, albastre și roșii. Era cu atît mai bătător la ochi, cu cît culoarea pielii domnului Hirsche era maronie. Ciudat caz de descompunere, își zise domnul Mejzlík și încercă să șteargă cu batista o pată; și pata se curăță. Ascultați, le zise el celorlalți pare a fi anilină. Trebuie să mă mai uit odată prin biroul lui.

Căută întîi niscaiva vopsele, dar nu găsi nimic asemănător în încăpere. Deodată îi căzură sub ochi covoarele alea persane făcute sul. Desfăcu unul din ele și frecă cu batista udată cu scuipat un colț colorat în albastru. Pe batistă apăru o pată albastră.

— Afurisită păcăleală covoarele astea, zise comisarul și cercetă mai departe. Pe masa domnului Hirsche găsi două sau trei mucuri de țigări turcești strivite în cupa călimării. Ține minte, se adresă el unui detectiv, că totdeauna la încheierea unei afaceri cu covoare persane se fumează țigară după țigară. Face și asta parte din ritualul oriental. Pe urmă îl chemă pe Hugo. Domnule Hugo, îi zise, după domnul Lebeda a mai fost cineva aici, nu?

— A fost, răspunse Hugo, dar răposatului, domnului Hirsche, nu-i plăcea să vorbim despre asta. Voi vedeți-vă de treaba voastră, de comerțul cu piei, ne spunea el, covoarele nu vă privesc; asta-i treaba mea.

— Se-nțelege, zisese domnul Mejzlík, pentru că sînt mărfuri de contrabandă. Uitați-vă, nici unul din ele nu prezintă ștampila vamală. Dacă domnul Hirsche n-ar fi răposat întru Domnul, ar fi avut mult de furcă în strada Hybernska și ar fi plătit o amendă, de l-ar fi usturat. Hai, repede, cine a mai fost aici?

— Păi, începu Hugo, cam pe la zece jumătate a venit într-o mașină deschisă un armean sau un evreu, unul gras și galben, care a întrebat pe

turcește, sau mai știu cum, de domnul Hirsche. I-am arătat scările care urcă sus, în birou. În urma lui venea un lungan, un slujitor, slab ca o scîndură și negru ca o cioară, care ducea pe umăr cinci covoare mari, făcute sul. Ne-am și mirat, eu și Václav, cum de le-o fi ducînd. Au urcat amîndoi în birou și au rămas acolo cam cincisprezece minute. Noi nu eram atenți la ei, dar auzeam totuși cum armeanul ăla vorbește cu domnul Hirsche. Pe urmă slujitorul ăla a coborît ducînd în spinare doar patru covoare făcute sul. Aha, mi-am zis, domnul Hirsche a mai cumpărat o bucată. Ei, și armeanul ăla s-a mai întors o dată din ușa biroului și i-a mai spus ceva domnului Hirsche, ce anume însă nu am înțeles. Pe urmă lunganul ăla a aruncat covoarele în mașină și au plecat. N-am pomenit nimic despre asta, fiindcă nu prezenta nimic deosebit, nu-i așa, zise Hugo. Vînzători din ăștia de covoare la noi au fost totdeauna, și toți sînt niște hoți.

— Află, domnule Hugo, îi răspunse comisarul Mejzlík, că totuși a fost ceva deosebit: lunganul ăla ducea într-unul din covoarele făcute sul cadavrul domnului Hirsche, pricepi? Nu se poate să nu fi observat că la coborîre omul ăla călca mai greu ca la urcare!

— Aveți dreptate, zise Hugo și se făcu galben la față. Mergea chiar încovoiat de tot! Dar nu se poate, domnule comisar; armeanul acela gras venea în urma lui și din ușa biroului încă mai vorbea cu domnul Hirsche!

— Da, dar vorbea în gol, spuse doctor Mejzlík. Chiar și mai înainte, în timp ce lunganul îl sugruma pe domnul Hirsche, stăpînul lui vorbea într-una, nu-i așa? Domnule Hugo, un evreu armean e mai isteț ca dumneata. În covorul acela făcut sul au dus cadavrul domnului Hirsche la hotelul armeanului. Pentru că ploua însă, porcăria aceea de covor, vopsit cu anilină, l-a pătat pe domnul Hirsche. E clar ca bună ziua, nu-i așa? La hotel au pus corpul domnului Hirsche într-un cufăr și cufărul l-au expediat la gară. Asta-i totul, domnule Hugo!

În timpul acesta detectivii i-au luat urma armeanului.

Pe cufăr se afla eticheta unui hotel din Berlin — amănunt din care s-a putut vedea că armeanul plătea niște bacșișuri regești. Știți, cu etichetele alea portarii de hoteluri dau de știre în toată lumea de ce bacșișuri este în stare clientul respectiv. Și fiindcă armeanul acela a plătit bine, portarul din Berlin și l-a amintit bine: se numea Mazanian și plecase, după toate probabilitățile, de la Praga spre Viena. L-au prins în București. Acolo s-a și spînzurat în celulă, în timpul anchetei. De ce l-a omorît pe domnul Hirsche nu știe nimeni, avuseseră probabil vreo ceartă de afaceri încă de pe cînd domnul Hirsche se afla la Țarigrad.

— Din întîmplare asta se poate vedea, își termină îngîndurat povestirea domnul Taussig, că lucrul principal în comerț este soliditatea. Dacă armeanul ar fi adus covoare ca lumea, nu din acelea vopsite cu anilinuri ieftine, nu s-ar fi descoperit atît de repede cine l-a ucis pe domnul Hirsche, nu-i așa? Dacă vinzi ciurucuri, odată și odată cumpărătorul se răzbună.

UN COVOR DE PREȚ

— Hm, începu doctorul Vitášek, mă pricep și eu nițel la covoare orientale. Dar, vorba dumitale, domnule Taussig, afacerile nu mai merg ca pe vremuri. În ziua de azi, pungașii ăia din Orient nu-și mai dau osteneala să vopsească lîna cu purpură, cu indigou, cu șafran, cu urină de cămilă, cu zeama gogoșilor de ristic și cu alți coloranți nobili, de origine organică. Nici lîna nu mai e cea de odinioară. Iar dacă e vorba de modele, îți vine să plîngi, nu altceva. Într-un cuvînt, meșteșugul confecționării covoarelor persane a dispărut. De aceea numai piesele vechi, cele dinainte de 1870, mai au valoare. Și numai cînd nimerești vreo familie cu trecut, care „din motive familiale“ — știi că așa se numesc datoriile la cei de neam mare — e nevoită să vîndă antichitățile moștenite de la bunic, numai atunci poți să ai noroc și să cumperi ceva ca lumea. Află de la mine că acum cîțiva ani, cînd am vizitat castelul Rožmberk, am văzut cu ochii mei o carpetă ardelenească veritabilă. Una din acele carpete de rugăciune pe care le făceau turcii în secolul al șaptesprezecelea, cînd Transilvania era a lor. La castelul Rožmberk turiștii în bocanci cu ținte calcă nepăsători pe ele. Nimeni nu mai are habar ce valoare au covorașele astea. Îți dau lacrimile cînd vezi în ce hal au ajuns! Unul din cele mai scumpe covoare din lume se află la noi, la Praga, și nimeni nu știe de existența lui.

Lucrurile stau cam așa. Cunosc pe toți negustorii de covoare din orașul nostru și, din cînd în cînd, obișnuiesc să dau cîte o raită pe la fiecare dintre ei, să văd ce mai au în depozit. Știi, se mai întîmplă ca agenții lor de prin Anatolia și Persia să dea totuși peste cîte o piesă veche, șterpelită din vreo moschee sau cine știe de pe unde, și s-o arunce în balot, la grămadă cu marfa de duzină. În starea în care se află, balotul se vinde pe urmă la kilogram. Pe mine mă tot muncește un gînd: „Dacă se nimerește în vreun balot din ăsta un ladik sau un bergamo?“ Uite, de asta mă tot duc pe la cîte un negustor de antichități, mă trîntesc pe mormanul de covoare și, pufăind din lulea, mă uit cum vinde cîte unui ageamiu o piesă de buhara, un saruka sau un tebriz. Odată mi s-a întîmplat să-i cer negustorului să-mi arate ce are acolo, dedesubt, ce-i covorul acela galben. Cînd m-am uitat la el, era un hamadan.

Și uite-așa, într-o bună zi, dau pe la madam Severynová, care ținea o dughengiță prăpădită într-un fund de curte din Staré Město. Uneori găsești la ea piese frumoase de karaman și kelim. E o cuconiță durdulie și săltăreață, și-i merge gura ca o moară stricată. Are o jigodie de cățea pudel, dolofană, de ți se întorc mațele pe dos cînd o vezi. Nu știu de ce-or fi cîinii ăștia grași

așa de arțăgoși și de ce-or fi lătrînd mereu ca turbații, pînă se îneacă. În orice caz, pe mine mă scot din sărite. A văzut vreodată careva dintre dumneavoastră un pudel tînăr? Eu nu. Cred că toți pudelii sînt bătrîni, după cum bătrînii sînt toți inspectorii, toți revizorii și toți perceptorii. Pesemne că așa e rasa asta. Dar pentru că nu vreau să pierd bunăvoința doamnei Severynová, mă așez totdeauna în colțul unde sforăie și mîrîie veșnic Amina, tolănită pe un covor mare, împăturit în patru, și o scarpin pe spinare ceea ce javrei îi face o plăcere nespusă.

— Doamnă Severynová, îi zic eu într-o bună zi, văd că nu-ți prea merg afacerile. Covorul ăsta e la dumneata de trei ani.

— Ehei! Ce trei ani? Mai demult. Să tot fie vreo zece de cînd zace acolo. Numai că nu-i al meu.

— Aha, zic, e al Aminei.

— Da de unde! zice madam Severynová rîzînd. E al unei cucoane. Susține că acasă la ea n-are unde să-l țină și mi l-a dat în păstrare. Mă cam încurcă, dar cel puțin are Amina pe ce să se culce. Nu-i așa, fetița mamei?

Am ridicat un colț al covorului, spre nemulțumirea Aminei, care a mîrîit, dezgolindu-și colții.

— Pare să fie un covor vechi, zic. Îmi dai voie să mă uit nițel?

— Vai de mine, cum să nu! zice madam Severynová și o ia pe Amina în brațe. Hai, Amina, domnul vrea numai să vadă puțin covorul și pe urmă îl așternem la loc, cum a fost! Pst, taci, Amino, nu mai lătra! Taci odată, proasto!

Între timp, desfăcusem covorul, și inima mea o luase razna, gonind ca o nebună. Era un kelim alb de Anatolia, din secolul al șaptesprezecelea, ros pe alocuri pînă la urzeală, dar, vă rog să mă credeți, era un așa-zis covor „păsăresc“, cu motiv de cintamani și păsări, un motiv religios interzis în lumea Islamului. O piesă extrem de rară, pe onoarea mea vă spun! Avea șase metri pe cinci, un alb imaculat, cu desene de culoarea peruzelei și altele roșii ca cireșele. M-am întors cu fața spre fereastră, să nu vadă madam Severynová cît sînt de tulburat, și-am spus:

— E o zdreanță, o vechitură, doamnă Severynová! Și la dumneata tot zace fără nici un rost. Știi ce? Spune-i doamnei ăleia că, dacă tot n-are unde să-l pună, i-l cumpăr eu.

— Cam greu! zice madam Severynová. Covorul ăsta nu e de vînzare, și stăpîna lui e veșnic plecată, ba la Merano, ba la Nisa. Nu știu nici cînd e acasă, nici cînd călătorește. Dar am să încerc s-o întreb.

— Fii atît de drăguță! am zis cu toată nepăsarea de care eram în stare, și mi-am văzut de treburi.

Pentru un colecționar e o chestiune de onoare să cumpere un lucru scump pe un preț de nimic. Cunosc un bibliofil, om de mare suprafață și putred de bogat, care cumpără cărți. E în stare să dea cîteva mii de coroane fără să clipească pe nu știu ce vechitură, dar cînd izbutește să pună mîna la vreun anticar pe ediția princeps a

versurilor lui Josef Krasoslav Chmelenský[1] și să dea două coroane pe ea, nu mai poate de bucurie. E și ăsta un sport, așa cum e vînătoarea de căprioare. Va să zică, mi-a intrat în cap să cumpăr covorul acela pe un preț de nimic, ca pe urmă să-l donez unui muzeu. Pentru că singurul loc potrivit pentru un obiect de artă ca ăsta e un muzeu. Bineînțeles, aș fi cerut neapărat să se agațe de el o tăbliță, pe care să fie scris: „Donația dr. Vitášek". Fiecare cu ambițiile lui, nu-i așa? Ce să vă spun, nu-mi mai găseam astîmpăr.

Nici nu știți cît m-am silit să mă stăpînesc și să nu alerg chiar a doua zi după piesa aceea cu cintamani și păsări. Gîndul la covor mă urmărea peste tot, nu puteam să scap de el. În fiecare zi îmi spuneam: „Mai ai răbdare pînă mîine". Nu vă mai spun ce eforturi am făcut ca să-mi înăbuș dorința. Uneori ne place să ne torturăm noi înșine. Peste vreo două săptămîni mi-a venit în gînd că ar putea da și altcineva peste covorul cu pricina și am zburat la doamna Severynová.

— Ce ai făcut? am strigat eu, de cum i-am pășit pragul.

— Ce să fi făcut? a întrebat mirată cucoana.

Cînd i-am văzut mutra, mi-am dat seama ce greșeală săvîrșisem.

[1] Poet, prozator și critic de teatru ceh (1800—1839).

— Uite, treceam pe aici prin apropiere și mi-am adus aminte de covorul acela alb. Ce-a zis proprietara, îl vinde?

Madam Severynová clătină din cap.

— Da de unde! Acum e la Biarritz. Cine știe cînd se întoarce?!

Mi-am aruncat privirea în colț, să văd dacă mai e acolo covorul. Cum să nu! Amina sta tolănită pe el, înecată în grăsime, mai năpîrlită ca niciodată, și aștepta s-o scarpin pe spate.

Cîteva zile mai tîrziu a trebuit să plec la Londra în interes de afaceri. Fiindcă tot eram acolo, i-am făcut o vizită și domnului Keith. Trebuie să știți că *sir* Douglas Keith e cea mai mare somitate din zilele noastre în materie de covoare orientale.

— Domnule, îi zic eu, vă rog să-mi spuneți: cam ce preț ar putea avea un covor alb de Anatolia, cu cintamani și păsări, de cinci metri pe șase?

Sir Douglas m-a privit lung peste rama ochelarilor, apoi a izbucnit, în culmea furiei:

— Nici un preț!

— Cum adică, nici un preț? zic eu dezamăgit. Cum să n-aibă nici un preț?

— Fiindcă nu există covor cum zici dumneata, de formatul ăsta! s-a răstit la mine *sir* Douglas. Cel mai mare covor cu cintamani și păsări de care am eu cunoștință abia dacă măsoară trei metri pe cinci. Atîta lucru ai putea să știi și dumneata!

De bucurie mi s-au îmbujorat obrajii.

— Dar să presupunem, *sir*, că ar exista o piesă de mărimea asta, zic eu. Ce preţ s-ar putea cere pe ea?

— Nici unul, ţi-am mai spus o dată! a răcnit Keith. O piesă ca asta ar fi unică. Cum vrei să pui preţ unui unicat? Cînd un lucru e unic, poate să valoreze la fel de bine o mie de lire, ca şi zece mii. De unde să ştiu eu? De altfel, un asemenea covor nu există, domnul meu. Am onoarea, *sir!*

Vă puteţi închipui în ce stare de spirit am plecat de la *sir* Keith. Doamne sfinte, trebuie cu orice chip să pun mîna pe covorul ăsta cu cintamani! Era o piesă de muzeu. Şi culmea că nu-mi puteam îngădui să stărui prea mult, ca să nu bată la ochi. Asta ţine de meseria de colecţionar. Madam Severynová n-avea nici un interes să vîndă zdreanţa aceea ponosită, pe care se tăvălea Amina. Iar cucoana aia blestemată, stăpîna kelimului, se plimba la nesfîrşit între Merano şi Ostenda, între Baden şi Vichy. Cine ştie ce lexicon medical citise, de-şi găsise atîtea beteşuguri!

Aşadar, treceam cam o dată la zece zile pe la madam Severynová să trag cu ochiul dacă covorul cu păsări se mai află în colţul lui, o scărpinam pe javra aia scîrboasă de Amina pînă chelălăia de voluptate, şi, ca să nu dau de bănuit, cumpăram de fiecare dată cîte un covor. Trebuie să ştiţi că la mine acasă se află grămezi de covoare de Şiraz, Şirvan, Mosul, Kabristan şi multe altele de soiul ăsta, printre care şi un derbent clasic, o piesă pe care n-o

găseşti cu una cu două, şi un chorasan albastru vechi. Dar numai un colecţionar poate să-şi dea seama prin cîte am trecut în ăşti doi ani. Chinurile iubirii sînt floare la ureche pe lîngă cele pe care le îndură colecţionarii. Ceea ce e totuşi curios e că n-am pomenit încă un colecţionar care să-şi ia viaţa. Dimpotrivă, de obicei ajung cu toţii pînă la adînci bătrîneţi. Se vede că patima asta fortifică sănătatea.

Într-o bună zi, madam Severynová mă anunţă că doamna Zanelli, stăpîna covorului, trecuse pe la ea. Că ea, adică madam Severynová, îi spusese că s-a găsit un amator pentru covorul ei cel alb şi că, oricum, marfa stă de pomană. Cealaltă i-a răspuns însă că-i o piesă de familie, că n-are nevoie să-l vîndă, şi să-l lase să stea mai departe acolo unde e.

Se înţelege că îndată am dat o goană pînă la madam Zanelli. Credeam că-i o mondenă cum nu se mai află. Cînd colo, ce să vezi? O hodoroagă de babă, cu nasul vînăt şi perucă în cap. Avea şi un tic foarte caraghios: gura îi tresărea mereu şi se întindea peste obrazul stîng pînă la ureche.

— Săru mîinile, doamnă! zic, fără să-mi pot lua ochii de la gura aceea care juca peste obraz. Aş fi amator să cumpăr covorul dumneavoastră alb. E drept că-i o piesă cam şubredă, dar mie mi-ar prinde bine. Tot n-am ce pune în... hol...

În aşteptarea răspunsului, am simţit că şi gura mea începe să zvîcnească şi o ia spre urechea stîngă. Să fi fost ticul ei molipsitor? Era încordarea mea de vină? Nu mai ştiu. În orice

caz, nu eram în stare să-mi stăpînesc mușchii buzelor.

— Cum îți permiți, domnule? se oțărî hoașca cu un glas pițigăiat. Pleacă imediat, imediat! icni ea. E o piesă de familie, am moștenit-o de la *Grosspapa*[1]! Ieși, că altfel trimit după *Polizei*[2]. Sînt *von* Zanelli și nu fac negustorie, domnule! Mary, omul ăsta să plece de aici!

Drept să vă spun, în timp ce coboram scara, aveam sentimentul că sînt un ștrengar pe care l-a tras cineva de urechi. Îmi venea să urlu de neputință și de părere de rău. Dar ce puteam să fac? După aceea, timp de un an în cap, am continuat s-o vizitez pe madam Severynová. Amina se îngrășase ca o scroafă, din păr nu-i mai rămăsese decît ici-colo cîte un smoc și începuse să grohăie. Un an mai tîrziu, doamna Zanelli a venit iarăși în țară. De data asta n-am mai îndrăznit să merg la ea și am făcut o boroboață de care o să-mi fie rușine cîte zile oi avea și oi mai fi colecționar. L-am trimis la ea pe prietenul meu, avocatul Bimbal — om foarte distins și posesor al unei mustăți care inspiră femeilor o încredere nețărmurită — rugîndu-l să ofere venerabilei matroane orice preț, un preț rezonabil bineînțeles, pentru covorul acela cu păsări. Îl așteptam jos în stradă, cu inima bătînd de emoție, ca un logodnic în așteptarea răspunsului la o cerere în căsătorie. Peste

[1] Tata-mare (germ.).
[2] Polițist (germ.).

trei ceasuri, Bimbal a ieșit din casă bălăbănindu-se, ud leoarcă de sudoare.

— Nenorocitule, m-a apostrofat el, îmi vine să te sugrum! Adică ce sînt eu, să stau de dragul tău trei ceasuri ca să ascult istoria familiei Zanelli? Și s-o știi de la mine — în glasul lui răzbătea satisfacția răzbunării — pe covor nu pui tu mîna niciodată. Șaptesprezece strămoși ai doamnei Zanelli s-ar răsuci în mormintele lor, dacă piesa asta de familie ar ajunge la muzeu. Doamne sfinte, cîte am îndurat din cauza ta!

Zicînd acestea, a plecat și m-a lăsat în plata Domnului.

Dumneata mă știi cum sînt: cînd îmi bag în cap un lucru, nu mă las cu una, cu două. Și cînd e vorba de covoare, sînt în stare să fac moarte de om. Colecționarea de antichități este, aș putea spune, o îndeletnicire eroică. Dar, ca să nu lungesc vorba, trebuie să-ți spun că m-am hotărît să fur, pur și simplu, covorul acela cu cintamani și păsări. Înainte de toate, am cercetat terenul. Dugheana doamnei Severynová e în curte. La ora nouă seara se încuie poarta. De șperaclu n-am vrut să mă folosesc, că nu mă pricep să umblu cu așa ceva. Poarta închide un gang, în care dă ușa de la beci, un adăpost tocmai potrivit pînă la încuierea porții. În curte era și o magazioară. Dacă izbuteai să te urci pe acoperișul magaziei, săreai în curtea casei de alături, unde era un restaurant. Seara nu e mare lucru să ieși neobservat dintr-un local. Totul părea cît se poate de simplu. Greutatea era să deschizi fereastra, ca să intri în

prăvălie. Pentru asta mi-am cumpărat un diamant de geamgiu și m-am apucat să învăț pe propriile mele ferestre cum se taie un geam.

Ascultă-mă pe mine: să nu crezi că e chiar așa de simplu să furi! E mai greu să furi decît să faci o operație de prostată sau să scoți cuiva un rinichi. Mai întîi de toate, e greu să treci nebăgat în seamă. În al doilea rînd, răbdarea ți-e pusă la mari încercări și te izbești de nenumărate neplăceri. În al treilea rînd, te macină nesiguranța: la fiecare pas poate să te pîndească cine știe ce surpriză. Crede-mă, e o meserie a dracului de grea și de prost plătită! Dacă aș prinde un hoț la mine în casă, l-aș lua ușurel de braț și i-aș spune cu blîndețe: „Dragul meu, de ce faci chestii de astea, cînd știi că te lovești de atîtea primejdii? N-ai putea să jefuiești oamenii într-alt fel, mai ușor?"

E drept că nu știu cum fac alții ca să fure, dar experiența mea nu-i prea încurajatoare. În seara cu pricina m-am strecurat în casă și m-am ascuns pe scara care duce în pivniță. Așa s-ar scrie într-un raport al poliției. De fapt, am așteptat jumătate de oră în ploaie, în fața porții, stîrnind probabil bănuiala multor trecători. În sfîrșit, împins de disperare, m-am hotărît, așa cum te hotărăști să-ți scoți o măsea. Am intrat în gang și, bineînțeles, m-am ciocnit de o slujnică, care se nimerise să iasă tocmai atunci, ca să aducă niște bere de la restaurantul de alături. Ca s-o potolesc, i-am spus *păpușico*, *pisicuțo* sau ceva în genul ăsta, ceea ce a avut darul s-o înspăimînte în așa hal, că a luat-o la sănătoasa. După aceea m-am ascuns pe scara pivniței. Caraghioșii de locatari țineau acolo niște gălețí pline cu cenușă și o grămadă de boarfe. M-am izbit de ele și totul s-a prăbușit cu un zgomot asurzitor. Peste puțin, s-a întors servitoarea cu berea și am auzit-o povestind speriată paznicului că un individ străin a intrat în casă. Dar vajnicul gardian al tihnei locatarilor a rămas netulburat, răspunzîndu-i că o fi fost vreun bețivan care, vrînd să ajungă în restaurantul de alături, a rătăcit drumul. Peste un sfert de ceas, căscînd cu zgomot, paznicul a încuiat poarta. S-a făcut liniște. Numai de undeva, de sus, auzeam sughițul zgomotos și solitar al servitoarei. E ciudat cît de tare sughiță slujnicele astea! Cred că sughiță de urît. Am început să tremur de frig. Din beci răbufnea o duhoare acră de mucegai. Am bîjbîit în jurul meu, dar tot ce atingeam era rece și lipicios. Cred că au rămas acolo nenumărate amprente ale degetelor doctorului Vitášek, renumit specialist în bolile căilor urinare. La un moment dat, mi s-a părut că e miezul nopții, dar nu era, de fapt, nici zece. Avusesem de gînd să mă apuc de treabă la miezul nopții, dar la unsprezece n-am mai putut răbda și am trecut la acțiune. Nu vă puteți închipui ce tărăboi face un om cînd orbecăie prin beznă! Spre norocul meu însă locatarii imobilului aveau un somn binecuvîntat. În cele din urmă, am ajuns la fereastra dughenei și am început să tai geamul. Zgomotul pe care-l făcea scîrțîitul diamantului era înspăimîntător. Dinăuntru îmi ajunse la ureche un mîrîit înăbușit. Doamne sfinte! Mi-am adus aminte că Amina era acolo.

— Amino, dihania dracului, astîmpără-te! Am venit să te mîngîi pe spate.

Pe întuneric e teribil de greu să potrivești diamantul în locul unde ai scrijelit mai înainte geamul. Am tras deci cu diamantul, la întîmplare, peste geam. În sfîrșit la o ușoară apăsare, sticla s-a făcut țăndări, cu un zăngănit înfiorător. „Așa, acum o să iasă toată lumea în curte!" mi-am zis eu și mi-am aruncat ochii în jur, întrebîndu-mă pe unde aș putea s-o șterg. Dar totul a rămas liniștit, ca mai înainte. Cu un calm de-a dreptul nefiresc, am spart și restul de geamuri și am deschis fereastra. Înăuntru Amina mîrîia din cînd în cînd cu jumătate glas, așa, de ochii lumii, să nu se creadă că nu-și face datoria. M-am urcat pe fereastră și m-am repezit la javra aceea scîrboasă.

— Unde ești, Amino? am șoptit cu tandrețe. Vino să te scarpin pe spate! Știi că noi sîntem prieteni? Nu-i așa că-ți place, urîciune ce ești?

De plăcere, Amina s-a făcut ghem, în măsura în care se poate face ghem un sac de grăsime. Am continuat pe tonul cel mai prietenos cu putință:

— Hai, acum lasă-mă să-mi văd de treabă! și am dat să trag de sub ea prețiosul covor cu păsări.

S-o fi gîndit ori nu Amina că bunul ei e în primejdie, nu știu. În orice caz, a început să latre îngrozitor. Mai precis, a început să urle.

— Vai de mine, Amino! am încercat eu s-o îmbunez. Taci odată, bestie! Stai puțin, îți pun un așternut mai bun! și am smuls din perete un chirman lucios și hîd, dar pe care madam Severynová îl socotea lucrul cel mai de preț din prăvălia ei. Ascultă, Amino, i-am șoptit eu, uite ai să vezi ce bine ai să dormi pe covorașul ăsta!

Amina mă urmărea cu interes. Dar în clipa în care am întins mîna să iau covorul, s-a pornit iar să latre. Scărpinînd javra de zor, am izbutit s-o aduc din nou într-o stare de lîncezeală languroasă. Cum întindeam însă mîna după piesa unică cu cintamani și păsări, începea să horcăie astmatic și să mîrîie.

— Dă-te dracului la o parte, bestie! am spus eu, simțind că mi se sfîrșesc puterile. N-am încotro: trebuie să te omor!

Vă rog să credeți, domnilor, că nici eu nu pricep cum s-a întîmplat: mă uitam la jigodia aceea parșivă, grasă și nesuferită cu cea mai sălbatică ură pe care am încercat-o vreodată, dar de omorît n-am putut s-o omor. Aveam la mine un cuțit bun, aveam curea la pantaloni, aș fi putut s-o înjunghii sau s-o sugrum, dar nu m-a lăsat inima. Stăteam lîngă ea pe covorul acela divin și o mîngîiam după ureche. „Lașule, îmi șopteam, două-trei mișcări și s-a isprăvit cu ea! Ai operat atîția oameni, i-ai văzut murind în chinuri și dureri. De ce să nu omori un cîine?" Am început să scrîșnesc din dinți, ca să prind curaj, dar n-am fost în stare. M-a podidit plînsul. Amina s-a pornit să scîncească duios și m-a lins pe obraz.

— Stîrpitură scîrboasă! Pocitanie blestemată! am ocărît-o eu.

Dar n-aveam încotro. Am mîngîiat-o de cîteva ori pe gîtul năpîrlit și am ieșit pe fereastră în curte. Băteam în retragere, eram înfrînt. Am vrut să mă urc pe magazioară, ca să sar de pe acoperișul ei în curtea vecină, și de acolo, prin restaurant, să ies în stradă, dar nu mai aveam pic de vlagă în mine. Și unde mai pui că acoperișul era mai înalt decît mi se păruse. Într-un cuvînt, n-am putut să mă cațăr pe el. M-am ascuns din nou după ușa pivniței și, mort de oboseală, am rămas acolo, pe scară, pînă dimineața. Aș fi putut dormi pe covoarele doamnei Severynová, nerodul de mine, dar nu mi-a trecut prin minte. Dimineața l-am auzit pe paznic descuind poarta. Am așteptat cîteva clipe, după care am dat buzna afară. Paznicul era în poartă, dar cînd a văzut un străin ieșind din gang s-a speriat așa de tare, încît n-a mai apucat să facă scandal.

Am lăsat să treacă vreo cîteva zile, apoi m-am dus în vizită la doamna Severynová. Pusese gratii la ferestre. Pe covorul cu desenul sfînt al cintamanilor era tolănită, ca de obicei, cățeaua aia scîrboasă. Cînd m-a zărit, a început să dea din coadă de bucurie, o coadă care aduce mai mult a caltaboș decît a coadă de cîine.

— Domnule, m-a întîmpinat madam Severynová, radiind de mulțumire, uită-te la Amina, scumpetea noastră, dragostea noastră, cățelușa noastră iubită! Zilele trecute un hoț a spart fereastra și a intrat în casă. Amina noastră l-a pus pe fugă. N-aș da-o pentru nimic în lume! se fuduli madam Severynová. Dar pe dumneata

te iubește. Știe ea cine-i om cinstit! Nu-i așa, Amino?

Asta-i tot. Covorul acela cu păsări, care n-are pereche, e tot acolo pînă în ziua de azi. Cred că e unul din cele mai scumpe covoare din lume. Și pînă în ziua de azi se tăvălește pe el Amina, o cățea scîrboasă și împuțită, care grohăie de plăcere. Într-o bună zi, o să se înece probabil în grăsime, și atunci mai fac o încercare. Pînă atunci însă trebuie să învăț cum se pilesc gratiile.

POVESTEA UNUI SPĂRGĂTOR DE CASE DE BANI ŞI A UNUI INCENDIATOR

— Ce mai una-alta, spunea domnul Jilek, ca să furi trebuie să te pricepi. Aşa zicea şi domnul Balabán, spărgătorul ăla de-a golit casa firmei *Scholle & Comp*... Balabán, un hoţ priceput şi prudent, era ceva mai bătrîior şi avea o experienţă ca puţini alţii. Unul tînăr merge mai mult la noroc. Cu puţin curaj poţi să faci multe, dar cînd e să le cîntăreşti pe toate, curajul se duce dracului şi trebuie să lucrezi cu cap. Aşa e şi în politică şi în toate celelalte.

Cum vă spuneam, Balabán zicea că orice meserie îşi are regulile ei. Cît despre casele alea de fier pentru care dau negustorii garanţie că nu se pot sparge, cine le-a pus gînd rău trebuie să lucreze de unul singur, fiindcă în asemenea treburi nu poţi avea încredere în nimeni. În al doilea rînd, nu trebuie să operezi prea mult timp în acelaşi loc, pentru că încep sticleţii să-ţi cunoască metoda de lucru. În al treilea rînd, trebuie să ţii pas cu vremea şi să înveţi tot ce-i nou în specialitate, dar, în acelaşi

timp, să respecţi şi tradiţiile şi să te ţii de obiceiuri, deoarece, cu cît folosesc mai mulţi aceeaşi metodă, cu atît îi vine mai greu poliţiei. Iată de ce Balabán nu dispreţuia şperaclul, deşi avea burghiu electric, ba ştia să umble şi cu termita sau cum dracu îi mai spune. Zicea că cine se dă la safeurile astea blindate, moderne e şi tîmpit, şi îngîmfat. El era mai bucuros să lucreze la firmele vechi şi serioase, care au case de bani de oţel, unde ţin bani gheaţă, nu cecuri cu care n-ai ce face. Pe toate le chibzuia şi le punea la punct Balabán ăsta! Mai ţinea o dugheană de fier vechi, făcea pe geambaşul de cai şi pe misitul de case... Ce mai vorbă, o ducea binişor. Într-o bună zi, ce-şi zice Balabán?“ Ia să mai golesc o casă, ca să fac un lucru bun, să aibă tînăra generaţie ce învăţa de la mine! Lucrul de căpetenie, zicea el, nu e să faci bani mulţi, ci să nu te laşi prins.“

Va să zică, Balabán s-a apucat de casa firmei *Scholle & Comp*. ştiţi, fabrica aia din Bubny. Ce să zic, a făcut într-adevăr treabă bună! Mi-a povestit şi mie unul, Pištora, agent de poliţie. A intrat pe fereastra din curte, aşa cum a intrat şi domnul doctor Vitášek[1], numai că a trebuit să scoată grila cu o rangă. „O plăcere să vezi, zicea Pištora, cît de curat şi frumos a lucrat omul! N-a făcut pic de gunoi. Dar casa de bani! Cu ce măiestrie a deschis-o! N-a rămas nici o zgîrietură, nici o scrijelitură! Nici vopseaua n-a sărit măcar! Se vedea că lucrase cu

[1] Vezi povestirea *Un covor de preţ*.

multă tragere de inimă", zicea Piştora. Acum casa de bani se află la muzeul poliţiei, atît de bine şi-a făcut Balabán treaba.

Pe urmă, a scos banii — vreo şaizeci de mii — a mîncat nişte pîine cu slănină adusă de acasă şi a plecat — tot pe fereastră. Avea el o vorbă: lucrul principal, de care trebuie să aibă grijă în primul rînd comandantul de oşti şi spărgătorul de case de bani, e retragerea!

Banii i-a dus la verişoară-sa, iar sculele le-a dosit la unul Lizner. Ajuns acasă, şi-a periat hainele, şi-a făcut ghetele, s-a spălat şi s-a vîrît sub plapumă, ca orice om de treabă.

Nu suna însă bine de opt că cineva bătu în uşă: „Deschide, domnule Balabán!" Balabán se miră cine ar putea să fie, dar se duse să deschidă, netulburat. În uşă se înghesuiră doi poliţişti. Agentul Piştora, cu ei. Nu ştiu dacă-l cunoaşteţi: unul scund, cu dinţi de veveriţă, care rîde tot timpul. Pe vremuri a fost cioclu, dar l-au dat afară pentru că făcea lumea să rîdă cînd umbla înaintea dricului rînjind ca un caraghios. Am băgat de seamă că mulţi oameni se strîmbă, pentru că nu ştiu ce să facă cu gura. După cum sînt alţii care nu ştiu ce să facă cu mîinile. Cred că unii zîmbesc ca proştii cînd stau de vorbă cu vreun personaj important, cum ar fi împăratul sau preşedintele, de pildă, mai degrabă pentru că sînt încurcaţi decît bucuroşi.

Dar să ne întoarcem la Balabán. Văzîndu-i pe cei doi gardieni şi pe Piştora, Balabán fu sincer indignat:

— Ce căutaţi la mine? Nu vreau să am de-a face cu voi!

Dar îşi dădu îndată seama că vorbeşte peltic.

— Stai, domnule Balabán, rîse Piştora, că n-am venit la dumneata decît ca să-ţi vedem dinţii.

Şi se duse drept la o ulcică smălţuită, în care Balabán îşi ţinea peste noapte proteza. (Îşi pierduse dinţii sărind o dată de la o fereastră.)

— Nu-i aşa, domnule Balabán, că dinţii ăştia falşi nu prea stau bine în gură? Cînd lucrai la casa de bani, te-au enervat, i-ai scos şi i-ai pus pe birou. Numai că pe birou era praf... Da, domnule Balabán, trebuia să te gîndeşti că acolo unde sînt contabili e şi praf berechet. Acum ce să facem dacă ţi-am găsit urmele dinţilor?! Spune şi dumneata! Nu te supăra, dar ar fi trebuit să ştergi praful înainte de a-i pune pe masă!

— Fir-ar a dracului de treabă! se miră Balabán. Vezi, Piştora, bine a zis cine a zis că o dată şi odată greşeşte şi regele şmecherilor, nu-i aşa?

— Numai că dumneata ai greşit de două ori, rînji domnul Piştora. Crede-mă, cum am aruncat o privire acolo, m-am gîndit la dumneata. Şi ştii de ce? Orice hoţ care se respectă are obiceiul... fie-mi cu iertare... să se uşureze la locul faptei, ca să nu fie prins. E şi asta aşa, o superstiţie. Numai dumneata faci pe deşteptul şi nu crezi în „superstiţiile" astea. Eşti convins că în toate poate ajuta raţiunea. Iată, de-aia ai ajuns aici! Da, domnule Balabán, dacă vrei să furi, trebuie să te pricepi.

— Unii oameni sînt grozav de iscusiţi, ce-i al lor e al lor! spuse îngîndurat domnul Malý.

Am citit undeva un caz interesant. Poate că unii dintre dumneavoastră nu-l cunoașteți, așa că am să vi-l povestesc. Undeva, în Stiria, trăia un șelar, pe nume Anton Huber, Vogt sau Meyer, în orice caz un nume nemțesc ca atîtea altele. Ei, și de ziua sa, șelarul stătea la masă cu ai lui, cînd deodată bate cineva în geam. Trebuie să vă spun că în Stiria lumea nu mănîncă pe săturate nici de sărbători. Nu știu, așa o fi sau nu, dar am auzit și eu de la unul că ăștia mănîncă pînă și castane! Ei, și cum spuneam, stătea șelarul cu ai săi la masă, cînd numai ce-i bate cineva în geam.

— Sări, vecine, că ți-a luat foc acoperișul!

Șelarul ieși în stradă și văzu că acoperișul casei lui e cuprins de flăcări. Cum se întîmplă în asemenea cazuri copiii țipară, nevasta se repezi plîngînd la ceasul din perete, să-l dea jos... Eu am fost martor în viața mea la multe incendii și de fiecare dată am observat că în astfel de împrejurări oamenii își pierd capul și se grăbesc să scape tot felul de lucruri inutile. De pildă ceasul, rîșnița de cafea sau colivia cu sticleți... Abia tîrziu, cînd se dezmeticesc, își dau seama că în casă au rămas bunica, hainele și tot ce aveau mai de preț.

S-au strîns vecinii și, bineînțeles, s-au apucat să stingă focul, stînjenindu-se unul pe altul din cauza grabei și îmbulzelii. Au venit și pompierii. Dar au venit tîrziu, fiindcă, știți, pompierul, înainte de a pleca la foc, trebuie să se îmbrace. Între timp, s-a aprins și casa de alături, așa că pînă în seară cincisprezece case au ars pînă la temelie...

Un foc adevărat puteți vedea numai la țară sau într-un orășel mic. Într-un oraș mare lucrurile se petrec cu totul altfel. Acolo te uiți mai mult la treaba pompierilor decît la incendiu. Tii și ce interesant e să ajuți la stingerea focului, sau măcar să dai sfaturi celor care fac treaba asta! Trosnetul și pîlpîitul flăcărilor au, cum să spun, un anumit farmec. Numai că puțini sînt gata să care apă din gîrlă...

Ciudată mai e și firea omului! De cîte ori e martorul unei nenorociri, o vrea măreață. Un foc sau o inundație mare te umplu parcă de fiori. Ți se pare că viața ți-a dăruit ceva nou. Sau poate că ți se trezesc în suflet simțăminte rămase de la strămoșii care aduceau jertfe idolilor.. Mai știi?

A doua zi era după foc. Mai rău nici nu se putea. Focul în sine e un spectacol măreț, dar ruinele sînt îngrozitoare. Ca și în dragoste. Te uiți neputincios la ce-a rămas după ea și îți dai seama că nenorocirea n-are leac...

Cercetările le-a făcut un sergent de jandarmi, băiat tînăr.

— Domnule sergent, îi spuse șelarul Anton, fac prinsoare că focul a fost pus de cineva! Cum de a izbucnit tocmai de ziua mea și tocmai în timp ce ședeam la masă? Un singur lucru nu știu: cine ar fi putut să-mi poarte gînd de răzbunare? Că rău n-am făcut nimănui, în politică nu mă bag... Atunci, cine dracu?

Era în miez de zi, și soarele dogorea puternic. Sergentul se plimba nervos printre dărîmături, gîndindu-se cum Dumnezeu să afle el de unde s-a stîrnit focul.

— Ascultă, domnule Anton, întrebă el deodată, ce străluceşte colo sus, pe bîrna aia?

— În locul acela, pe acoperiş, era o ferestruică, răspunse şelarul. O fi rămas vreun cui...

— Nu, nu e cui, îl contrazise jandarmul. Aş zice mai degrabă o oglindă.

— Ce să caute oglinda acolo în pod? Că nu ţineam în el decît nişte paie.

Dar jandarmul, jandarm. Sprijini o scară de colţul zidului şi se urcă pînă la bîrnă. Ajuns sus, spuse:

— Află de la mine, domnule Anton, că nu e nici cui, nici oglindă, ci un ciob rotund de sticlă. Ce caută aici?

— Dracu ştie! spuse şelarul. S-or fi jucat copiii...

Jandarmul vru să ia sticla, să se uite la ea, dar deodată scoase un ţipăt:

— Fir-ar a dracului, frige! Şi îşi frecă de zor vîrful nasului.

— Ei drăcie! mai sudui el o dată. Mi-am ars mîna. Domnule Anton, adu iute un petic de hîrtie!

Şelarul îi întinse o foaie ruptă din carnet. Sergentul o ţinu o clipă în dreptul sticlei.

— Uită-te şi dumneata, domnule Anton! Eu zic că lucrurile s-au limpezit.

Şi, coborînd scara, vîrî hîrtia sub nasul şelarului. În mijlocul ei se făcuse o gaură cu marginile încă fumegînde.

— Află, domnule Anton, continuă sergentul, că sticla asta nu e altceva decît o lentilă biconvexă sau, cu alte cuvinte, o lupă. Şi acum să lămurim cine a pus lupa asta tocmai aici pe bîrnă, în dreptul paielor. Şi să nu-mi zici mie pe nume, domnule Anton, dacă cel care a făcut isprava asta nu va pleca de aici cu cătuşele la mîini!

— Doamne Isuse, exclamă şelarul, de cînd mă ştiu n-am pomenit lupă în casa mea!! Dar... ia stai puţin, îşi aminti el deodată. Am avut un ucenic, unul Sepp. Veşnic îşi făcea de lucru cu scamatorii din astea. L-am gonit pentru că nu aveam nici un folos de pe urma lui. Era un tont căruia îi stătea gîndul numai la experienţe neghioabe. Să fi pus focul blestemăţia aia de băiat?! Nu, nu se poate, că l-am gonit încă de la începutul lui februarie. Dumnezeu ştie pe unde o fi acum, că de atunci nu mi-a mai pus piciorul în prag.

— Las'că aflu eu dacă lupa e a lui! spuse sergentul. Mă duc să dau telegramă la oraş, să mai trimită doi jandarmi. Iar dumneata să nu dea dracu să pui mîna pe lentilă. Înainte de toate, trebuie să dau de urma băiatului.

Ce să mai lungesc povestea? L-au găsit! Intrase ucenic la un coşărcar, în alt oraş. Cînd l-a văzut pe jandarm intrînd în atelier, a început să tremure ca varga.

— Sepp! a strigat jandarmul la el. Unde ai fost în ziua de 13 iunie?

— Aici, unde să fi fost? se bîlbîi băiatul. Sînt aici din 15 februarie. De atunci n-am plecat nicăieri. Am martori.

— Asta aşa e, spuse stăpînul. Crede-mă! N-a fost nicăieri! Şi eu pot să ştiu, că locuieşte la mine şi are grijă de copil.

— Va să zică așa! spuse jandarmul. Înseamnă că nu e el.

— Dar ce s-a întîmplat? fu curios să afle coșărcarul.

— Ce să se întîmple? Băiatul ăsta e bănuit că în 13 iunie a pus foc undeva, la dracu-n praznic, la un șelar. A ars o jumătate din sat...

— În 13 iunie, zici? se miră coșărcarul. Ce curios! În 13 iunie Sepp m-a întrebat așa, tamnisam: „În cîte sîntem azi, jupîne?" „În 13, Sfîntul Anton", zic. „Azi trebuie să se întîmple", zice...

Băiatul sări ca ars s-o ia la sănătoasa, dar jandarmul îl apucă de guler. Pe drum, în dubă, Sepp a mărturisit tot. Îl ura pe șelar pentru că nu-i dădea voie să facă experiențe și, de cîte ori îl prindea, îl snopea în bătaie. Hotărînd să se răzbune pe el, Sepp a calculat poziția soarelui la ora prînzului, în 13 iunie, ziua șelarului, și a prins de streașină o lentilă, pe care a aplecat-o în așa fel încît să aprindă paiele. Toate astea le-a pregătit în februarie. Apoi a plecat.

Știți ce s-a mai întîmplat după aceea? A venit din Viena un savant, un astronom, să vadă lupa, a dat din cap și s-a minunat cît de exact a fost fixată față de poziția zenitală a soarelui în ziua de 13 iunie.

— Ce intuiție uluitoare! Mai ales dacă ținem seama că băiatul ăsta de cincisprezece ani n-a avut nici un instrument pentru măsurarea unghiurilor.

După aia nu știu ce a mai fost cu Sepp, dar și azi sînt convins c-ar fi putut ieși din el un mare astronom sau fizician. Cine știe, poate c-ar fi

dat din dracul ăsta de băiat un alt Newton! Păcat! În lumea asta pier fără nici un rost atîtea spirite inventive și atîtea talente! Vedeți, oamenii au răbdare cînd e vorba să scormonească nisipul pentru a găsi diamante, și să coboare în fundul mării pentru perle, dar nimănui nu-i trăsnește prin cap să caute talentele din popor, ca să nu se irosească fără nici un folos. Păcat, zău așa!

CRIMA FURATĂ

— Asta îmi amintește de un caz la fel de bine gîndit și pregătit, zise domnul Houdek. Nu cred însă că are să vă placă, fiindcă n-are nici sfîrșit și nici soluție. Dacă o să vă plictisească, spuneți-mi și am să mă opresc.

Locuiesc, precum știți, în strada Krucemburska, în Vinohrady. E una din cele mai scurte străzi perpendiculare, în care nu se află nici cîrciumă, nici valț, nici prăvălie de cărbuni și unde lumea se culcă la ora zece, bineînțeles în afară de destrăbălații aceia care ascultă radio și prin urmare se urcă în pat abia la ora unsprezece. În ce privește locuitorii, sîntem în majoritate contribuabili pașnici sau funcționari pînă la a șaptea clasă de clasificare, cîțiva posesori de acvarii, un țiterist, doi filateliști, un vegetarian, un spiritist și un voiajor comercial care e teosof. Încolo doar proprietăresele la care locuiesc cei mai sus amintiți, în camere curate cu mobilier elegant, cu micul dejun servit la pat, după cum scrie în anunțurile din ziar. O dată pe săptămînă, totdeauna joia, teosoful acela se întoarce acasă abia la miezul nopții, deoarece are niște exerciții spirituale. Marțea se întorc acasă în jurul orei două-

sprezece din noapte doi din posesorii de acvarii care au ședință la Asociația Akvarium. Stînd sub felinar mai discută puțin, cu înflăcărare, despre peștele vivipar și peștele de aur. Cu trei ani în urmă trecuse pe strada aceea un om beat; se crede însă că era din Košiře și că încurcase numai drumul spre casă. În schimb, zilnic, la unsprezece și un sfert, se îndrepta spre casă un rus, pe nume Kovalenko sau Kopytenko, un om scund, cu fața acoperită de o barbă rară și care locuia la doamna Janska la nr. 7. Cu ce se ocupa rusul acela nu știa nimeni; stătea acasă pînă la ora cinci după-amiază, iar după aceea o pornea cu servieta în mînă spre cea mai apropiată stație de tramvai și cobora în oraș. La unsprezece și un sfert precis se dădea jos din tramvai la aceeași stație unde se urcase și făcea colțul spre strada Krucemburska. Cineva spunea odată că de la ora cinci după-amiază, rusul șade într-o cafenea și se ceartă cu alți ruși. Alții spuneau că nu se poate să fie rus, fiindcă rușii nu se întorc niciodată atît de devreme acasă.

O dată, era în februarie anul ăsta, ațipisem, cînd deodată răsunară cinci împușcături. La început am visat că sînt copil, că pocnesc din bici în curtea casei părintești și mă bucuram foarte că pocnește așa de tare.

Pe urmă m-am trezit brusc și am priceput că afară, pe stradă, cineva a tras cu pistolul. M-am repezit la fereastră, am deschis-o și am văzut că în fața casei cu nr. 7 zace la pămînt un om cu o servietă în mînă. În clipa aceea se auzi un tropăit de pași și de după colț apăru un gardian care alergă spre bărbatul lungit pe trotuar, încercă să-l ridice, îi dădu drumul, rosti un „Sacra-

ment!" şi fluieră. În momentul acela, de după celălalt colţ îşi făcu apariţia un al doilea gardian, care se îndreptă în fugă spre primul.

Mi-am tras fireşte repede papucii, mi-am luat paltonul şi am alergat jos. Din celelalte case ieşiră vegetarianul, ţiteristul, unul din posesorii de acvarii, doi portari şi un filatelist. Ceilalţi priveau numai de la ferestre, clănţăneau din dinţi şi-şi ziceau: Dracu ştie ce-o fi, să nu păţesc şi eu ceva acolo. În vremea aceasta, cei doi gardieni au întors victima cu faţa în sus.

— E rusul ăla, Kopytenko sau Kovalenko, care locuieşte aici la doamna Janska, zic eu clănţănind din dinţi. E mort?

— Nu ştiu, răspunse descumpănit un gardian. Trebuie chemat un doctor!

— Îl lăsaţi să zacă aici? întrebă revoltat ţiteristul. Ar trebui dus l-l-la s-s-spital!

Ne adunasem vreo doisprezece oameni acolo şi toţi tremuram de frig şi de groază, în vreme ce gardienii, îngenuncheaţi lîngă cel împuşcat, îi desfăceau cine ştie din ce pricini gulerul. În clipa aceea, la colţul străzii se opri un taxi şi şoferul veni să se uite ce s-a întîmplat. Eu cred că spera să fie vreun beţiv pe care să-l ducă acasă.

— Ce-i, oameni buni? Ce s-a întîmplat aici? ne întrebă el prietenos.

— A fost împuşcat un om, bolborosi clănţănind din dinţi vegetarianul. Suie-l în m-m-maşină şi du-l la spitalul de urgenţă! Poate că încă trăieşte!

— Ei, drăcie, făcu şoferul, nu-mi plac treburile astea. Dar, hai, fie, să trag maşina mai

aproape. Merse încet la maşină şi o aduse apoi pînă în faţa noastră. Băgaţi-l înăuntru, a zis.

Cei doi gardieni l-au ridicat pe rus şi l-au băgat cu destulă trudă în maşină. Era el mic de stat, dar morţii sînt greu de manevrat.

— Aşa, colega, zise primul gardian către cel de-al doilea, du-te dumneata cu el şi eu am să notez declaraţiile martorilor.

— Şofer, du-l la urgenţă, dar ceva mai repejor.

— Hm, repejor, cu frînele mele, bombăni şoferul. Şi plecă.

Primul gardian scoase din buzunarul de la piept un carnet şi zise:

— Vă rog să-mi spuneţi numele dumneavoastră, domnilor, ca să vă putem chema ca martori. Pe urmă ne-a notat pe toţi, unul după altul, înfiorător de încet, în carnetul acela; o fi avut degetele îngheţate, nu ştiu, dar noi ştiu c-am îngheţat de-a binelea. Cînd m-am întors în camera mea era ora unsprezece şi douăzeci şi cinci. Prin urmare, toată povestea durase zece minute.

Ştiu, domnul Taussig se gîndeşte că nu-i nimic extraordinar în cazul ăsta, dar, domnule Taussig, într-o stradă aşa de cumsecade un asemenea caz e un mare eveniment. Chiar şi străzile învecinate se încălzesc la razele celebrităţii noastre şi spun că faptul s-a petrecut imediat după colţ, străzile puţin mai îndepărtate simulează indiferenţa, dar să ştiţi că o fac doar din ciudă şi din pizmă că faptul nu s-a întîmplat la ei. De la cel de-al doilea colţ încolo se dă doar din mînă şi se spune: cică ar fi fost omorît cineva acolo, da

cine știe ce-o fi adevărat în asta. Un fel de invidie meschină.

Vă puteți imagina cum ne-am năpustit a doua zi toți de pe strada aceea asupra ziarelor; pe de o parte, voiam să citim noutăți privitoare la crima noastră, pe de altă parte, ne bucuram că o să se scrie acolo de strada noastră și de cazul nostru. E notoriu că oamenii caută în ziare mai ales ceea ce au văzut ei înșiși și la ce au participat — după cum se spune — ca martori oculari. Să zicem că în Ujezd a căzut un cal și din pricina asta circulația a fost întreruptă zece minute. Dacă ziarele nu pomenesc nimic, locuitorii cartierului respectiv se supără pe ziar, îl aruncă pe masă și declară că nu cuprinde nici o știre cumsecade. Se simt aproape jigniți că gazetele desconsideră un fapt atît de important cum e întîmplarea asupra căreia au drepturi de proprietar. Eu cred că rubrica „știri diverse" există numai pentru ca nu cumva, de supărare, martorii ăștia oculari să înceteze a mai cumpăra ziarul.

Eram fierți cînd am constatat că nici o ediție de seară nu pomenește nici un cuvînt despre crima de la noi. Bagă tot felul de fleacuri, pe urmă politică și iar politică, bombăneam noi, ba uite, pînă și un tramvai care s-a ciocnit cu un căruț de mînă, și pentru o crimă ca asta n-au loc. Și ziarele astea, total corupte, ce mai! Pe urmă însă filatelistului i-a venit ideea că, poate, poliția le-a cerut ziariștilor ca în interesul cercetărilor să nu publice deocamdată nimic. Asta ne-a calmat și ne-a făcut să ne umflăm mai mult în pene, eram mîndri că locuim pe o stradă atît de importantă și că poate vom fi chemați ca martori în afacerea asta misterioasă. Nici a doua zi însă nu apăru nimic în ziare și nici nu veni nimeni de la poliție să facă cercetări, iar ce ni se părea și mai ciudat era faptul că n-a venit nimeni la doamna Janska să percheziționeze sau măcar să sigileze camera rusului. Am început aproape să ne speriem, țiteristul zicea că poliția vrea poate să mușamalizeze lucrurile, cine știe ce o fi fiind la mijloc. Dar cînd nici a treia zi nu apăru nimic referitor la crima noastră, strada începu să se revolte, n-o să lăsăm lucrurile astfel, ziceau ei, rusul a fost unul de-ai noștri, o să avem noi grijă să iasă adevărul la lumină; că și în afară de asta, este cu ochi și cu sprîncene că strada noastră e persecutată, că avem pavaje proaste și lumina e slabă, și că sigur altfel ar arăta dacă ar locui pe ea vreun deputat ori cineva de la ziar. Asta e, o stradă care se respectă n-are niciodată astîmpăr. Pe scurt, s-a iscat o nemulțumire generală și vecinii mi s-au adresat mie, ca mai în vîrstă și om independent, să merg la comisariatul de poliție și să le atrag celor de acolo atenția asupra felului inadmisibil în care se comportă față de crima aceea.

M-am dus prin urmare la comisarul Bartošek; îl cunoșteam puțin, era un om ursuz despre care se zicea că suferă incurabil din cauza unui amor nefericit; se mai zicea că numai din cauza durerii se angajase în poliție. Domnule comisar, îi zic eu, am venit să întreb ce e cu asasinatul din strada Krucemburska; ni se pare suspect că păstrați o asemenea taină în jurul lui.

— Ce asasinat? întrebă comisarul. Nu mi s-a anunţat nici un asasinat. Şi e doar raionul nostru.

— Păi, cînd l-au împuşcat pe stradă pe rusul ăla, Kopytenko sau Kovalenko, îi explic eu. Au fost de faţă doi gardieni, unul din ei şi-a notat numele noastre, ca martori, iar celălalt l-a dus pe rus la Salvare.

— Imposibil, spuse comisarul, nu ni s-a raportat nimic. Trebuie să fie o neînţelegere.

— Bine, domnule comisar, am început eu să mă enervez, da au fost de faţă pe puţin cincizeci de oameni,care pot depune mărturie! Sîntem cetăţeni onorabili, dacă ne-aţi spune să ne ţinem gura în legătură cu crima asta, am tăcea mai mult sau mai puţin, chiar fără să cunoaştem motivul. Dar să laşi cu atîta indiferenţă să fie împuşcat un om, nu se poate; o să anunţăm noi ziarele.

— Stai puţin, domnule, zise domnul Bartošek cu o figură atît de serioasă, că m-am şi speriat. Te rog să-mi povesteşti amănunţit cum a fost.

Am început să-i povestesc, iar el a început să fiarbă, de se făcuse vînăt la obraz. Cînd am ajuns în punctul acela, unde primul gardian i-a zis celui de-al doilea: Colega, du-te dumneata cu el, că eu am să-mi notez numele martorilor, cînd am ajuns, zic, la punctul ăsta, el a răsuflat zgomotos şi a strigat: Slavă Domnului, nu au fost oamenii noştri! Isus Cristoase, de ce n-aţi chemat poliţia să-i aresteze pe gardienii ăia? Trebuia să ştiţi că gardienii în uniformă nu-şi zic unul altuia colega! Şi-or fi zicînd aşa detectivii civili, dar oamenii care poartă uniformă — niciodată! Domnule colega, civil blestemat ce eşti, trebuia să pui să fie arestaţi oamenii aceia!

— De ce, vă rog? am bîlbîit eu disperat.

— Pentru că ei l-au împuşcat pe rusul dumitale, a izbucnit comisarul. Sau i-au ajutat pe asasini! De cît timp locuieşti în strada Krucemburska?

— De nouă ani, zic.

— Ar fi trebuit să ştii, domnule, că la ora unsprezece şi un sfert cea mai apropiată patrulă de poliţie se află tocmai lîngă piaţă, alta la colţul străzii Slezska cu Perunova, a treia trece în pas de serviciu pe lîngă numărul 1388 şi aşa mai departe. De după colţul de unde a apărut în fugă gardianul acela al dumitale, gardianul nostru putea veni fie la ora 10 şi 48 de minute, fie mai tîrziu la 12 şi 23 de minute, dar nu la altă oră, fiindcă la altă oră nu trece pe acolo! Pentru Dumnezeu, asta o ştie orice hoţ, şi cetăţenii care locuiesc acolo — nu! Dumneata crezi că avem cîte un poliţist după fiecare colţ, ai? Domnule, dacă la ora aceea s-ar fi ivit pe după afurisitul ăla de colţ al dumitale un om de-al nostru în uniformă, ar fi fost un lucru groaznic: în primul rînd, pentru că la ora aceea, conform ordinului, trebuia să patruleze în jurul pieţei şi în al doilea rînd, fiindcă nu ne-a raportat crima. Atunci ar fi fost cu siguranţă o afacere extrem de serioasă.

— Pentru Dumnezeu, am spus, dar atunci ce-i cu crima asta?

Comisarul se liniştise, era evident, şi răspunse:

— E altceva, trebuie să fie un caz tare urît, domnule Houdek, în spatele lui se ascunde vreun

şmecher sau vreo afacere mai barosană. Ai dracului, bine au mai potrivit lucrurile! În primul rînd, ştiau ora cînd rusul acela se întorcea acasă, în al doilea rînd, cunoşteau orarul şi traseul patrulelor noastre, în al treilea rînd, au avut nevoie de cel puţin două zile ca poliţia să nu afle nimic de crimă — probabil că voiau să li se piardă urma sau să facă să dispară ceva. Acum pricepi?

— Nu chiar tot, zic eu.

— Atunci uite, începu să-mi explice răbdător comisarul. Au îmbrăcat doi oameni de-ai lor în uniformă de gardieni şi i-au pus să aştepte după colţ, ca să-l împuşte pe rus, ei sau un al treilea. Iar dumneavoastră, cînd aţi văzut minunata noastră poliţie sosind atît de prompt la faţa locului, v-aţi liniştit cu toţii. Ascultă, îşi aminti el deodată, cum suna fluierul ăla, atunci cînd a fluierat primul gardian?

— Cam slab, am spus, dar am crezut că i s-a strîns şi lui gîtlejul de emoţie.

— Aha, făcu mulţumit comisarul. Într-un cuvînt, ăsta a fost scopul lor: să nu anunţaţi crima la poliţie. În felul ăsta au cîştigat timp, pentru a putea trece graniţa, pricepi? În afacerea asta a fost amestecat şi şoferul ăla, precis. Nu-ţi aminteşti cumva numărul maşinii?

— N-am băgat de seamă numărul, am spus ruşinat.

— Nu-i nimic, tot nu era cel adevărat, făcu comisarul. În felul ăsta, au reuşit să facă să dispară şi cadavrul rusului. De altfel nici nu era rus, ci macedonean, pe nume Protasov. Mulţumesc, domnule; acum însă aş vrea cu adevărat să te rog să ţii secret lucrul ăsta. Ştii, în interesul cercetărilor. E clar că e o afacere politică la mijloc. Trebuie să fi acţionat din umbră un om teribil de inteligent, pentru că în mod obişnuit, domnule Houdek, atentatele astea politice se execută îngrozitor de prosteşte. Politica nu-i nici măcar o crimă cinstită, ci doar o încăierare brutală, zise dezgustat comisarul.

Pe urmă s-au făcut unele cercetări. Mobilul crimei a rămas necunoscut, în schimb am aflat numele asasinilor, atît numai că aceştia se află de mult peste graniţă. Aşa s-a întîmplat ca strada noastră să fie păgubită de crima ei. E ca şi cum cineva ar fi rupt cea mai importantă filă din istoria ei. Cînd trece întîmplător pe strada noastră cîte un străin, să zicem unul care locuieşte pe strada Fochova, sau unul din Vršovice, îşi zice: Anostă stradă! Şi nu ne crede nimeni cînd ne lăudăm că pe strada asta, a noastră, s-a petrecut un caz atît de misterios. Asta pentru că celelalte străzi ne invidiază.

UN CAZ CU UN COPIL

— Dacă tot a venit vorba de comisarul Bartošek, spuse domnul Kratochvil, îmi amintesc și eu de un caz, în jurul căruia tot așa, nu s-a făcut publicitate. E un caz cu un copil. Într-o zi Bartošek se pomenește la comisariat cu o femeie tînără, soția unui consilier la proprietățile funciare de stat, un oarecare domn Landa. Plîngea așa de tare că nici răsuflarea nu putea să și-o tragă. Lui Bartošek i se făcu milă de ea, deși avea nasul umflat și fața pătată de la plînsul ăla sfîșietor, și o consolă atît cît este în stare un burlac și pe deasupra polițist. Doamne, coniță, îi zicea el, lasă, doar n-o să-ți taie capul, trage un pui de somn și ai să te simți mai bine, dacă face prea mare scandal o să te conducă acasă Hochman și o să-i dea una peste gură; dar și dumneata, coniță, n-ar trebui să dai prilej soțului să fie gelos, ei, gata. Trebuie să știți că în felul acesta se rezolvă la poliție majoritatea acestor tragedii familiale.

Doamna însă scutură cu putere din cap, plîngînd, de ți se făcea groază privind-o.

— Ei drăcie, încercă Bartošek să întoarcă foaia, atunci te-a părăsit, așa-i? Lasă, ai să vezi

că se întoarce el, ticălosul naibii! Nici nu merită să-ți faci atîta sînge rău din cauza lui, mizerabilul!

— Do-domnule, se bîlbîi femeia, mi-au furat pe — pe stradă copilul!

— Ei fugi! făcu neîncrezător comisarul. Cine are nevoie de un copil? Poate că s-o fi îndepărtat el și s-a pierdut.

— Nu s-a îndepărtat, hohoti nefericita mamă, Ruženka n-avea decît trei luni!

— Aha, zise domnul Bartošek, care habar n-avea cînd începe să meargă un copil. Și cum au putut să vi-l fure?

Scoase cu greu de la ea relatarea faptelor, după ce mai întîi, ca s-o potolească, s-a jurat pe toți sfinții că o să-i găsească negreșit copilul. Iată ce se întîmplase: domnul Landa tocmai plecase în interes de serviciu pe proprietățile funciare ale statului. Doamna Landa voia să-i brodeze Ruženkăi o babețică frumoasă; în timp ce alegea într-o mercerie mătasea pentru babețică, lăsase căruciorul cu Ruženka afară; cînd a ieșit din prăvălie, Ruženka și căruciorul dispăruseră. Asta a fost tot ce a putut scoate în mai bine de o jumătate de oră de la mama aceea disperată.

— Ei, lasă, doamnă Landa, a zis la urmă comisarul Bartošek, nu cred că-i o chestiune atît de gravă. Cine să fure un copil? Mai curînd se abandonează cîte un copil ici-colo, cazuri din astea am avut. Eu cred că un plod ca ăsta nu are nici o valoare, fiindcă în general nu se poate vinde. Căruciorul însă și plăpumioara — aveați și plăpumioară, nu? — au valoare. Lucrurile astea merită să fie furate. Cred că cineva a furat doar

căruciorul şi lucrurile din el. Aş zice că o femeie, fiindcă un bărbat cu un cărucior bate oarecum la ochi. Femeia asta o să depună undeva copilul, că altfel ce-ar face cu el, zise Bartošek cu intenţia de a o linişti. Cred că azi chiar o să vă înapoiem pruncul, numai să-l găsim.

— I-o fi aşa de foame Ruženkăi, se căină tînăra mamă, acum ar fi fost timpul s-o hrănesc!

— O s-o hrănim noi, îi promise comisarul, dumneata du-te acasă; şi chemă un poliţist civil s-o conducă pînă acasă pe sărmana femeie.

După masă sună la uşa tinerei mame comisarul în persoană.

— Doamnă Landa, raportă el, căruciorul l-am găsit, ne mai lipseşte copilul. Am găsit căruciorul gol pe coridorul unei case în care nici nu există copii mici. A venit la portăreasă o femeie şi a rugat-o să-i îngăduie să-şi alăpteze copilul. Ei, şi pe urmă a plecat şi dusă a fost. Afurisită treabă, zise el dînd din cap, înseamnă că persoana aceea tot copilul a vrut să-l fure, şi nu altceva. Eu cred, coniţă, că un om care a ţinut atît de mult să aibă copilul n-o să-i facă nici un rău şi n-o să-l mănînce. Pe scurt, puteţi fi liniştită, şi gata.

— Dar eu o vreau pe Ruženka mea înapoi, strigă disperată doamna Landa.

— Atunci daţi-ne fotografia sau descrierea copilului, răspunse oficial comisarul.

— Bine, domnule comisar, spuse plîngînd femeia, dar nu se cade să fotografiezi copii pînă într-un an! Se zice că nu-i bine, că nu mai cresc pe urmă.

— Hm, atunci descrie-mi-l amănunţit pe bebeluşul dumitale.

Ceea ce mama făcu foarte pe larg:

— Ruženka are, zicea ea, un perişor frumos, şi un năsuc şi nişte ochişori aşa frumoşi, şi cîntăreşte 4,490 kg şi are un poponeţ aşa de frumos, şi cute la picioruşe.

— Ce fel de cute? întrebă comisarul.

— Bune de sărutat, răspunse plîngînd mama, şi nişte degeţele dulci, şi rîdea aşa frumos la mama!

— Pentru Dumnezeu, coniţă, protestă zgomotos domnul Bartošek, după asta doar n-am s-o pot recunoaşte! Are vreun semn particular?

— Are funde roz la scufiţă, hohoti tînăra mamă. Toate fetiţele au funde roz! Domnule, pe toţi sfinţii, te implor, găseşte-mi-o pe Ruženka!

— Ce fel de dinţi are? întrebă domnul Bartošek.

— De nici un fel, abia are trei luni! Dacă ai şti, domnule comisar, cum rîdea la mama! Doamna Landa căzu în genunchi: Domnule comisar, promite-mi că ai s-o găseşti!

— O să încercăm, mormăi încurcat domnul Bartošek. Te rog, doamnă, scoală-te! Problema e de ce a furat-o persoana aceea. Ai putea să-mi spui la ce serveşte un prunc de lapte?

Doamna Landa făcu ochii mari. Păi, este cel mai frumos lucru din lume, explică ea. Domnule, în dumneata oare nu există nici un sentiment matern?

Domnului Bartošek îi fu greu să recunoască această lipsă şi continuă grăbit: Cred că un prunc ca ăsta putea să-l fure doar o mamă căreia i-a murit propriul ei copil şi vrea să aibă altul.

E ca și cum ți-a luat cineva pălăria din bodegă: iei și tu la rîndul tău alta și pleci. Uite ce-am aranjat: am pus să se cerceteze cărei familii pragheze i-a murit un copil de trei luni. Oamenii noștri or să se ducă la fața locului, în recunoaștere. Înțelege însă, coniță, că după descrierea dumitale n-o vor recunoaște.

—Dar am s-o recunosc eu, strigă într-un hohot de plîns doamna Landa.

Comisarul ridică din umeri. Cu toate astea, zise el pe gînduri, aș băga mîna în foc că femeia aceea a furat copilul în vederea unui folos material. Coniță dragă, sînt foarte rare furturile din dragoste. În majoritatea cazurilor, la mijloc sînt banii. Hergot, da nu mai plînge așa ! O să facem tot ce putem.

Înapoindu-se la comisariat, Bartošek le spuse oamenilor săi:

— Care din voi are un plod de trei luni să mi-l aducă aici. Nevasta unui polițist îi aduse ultimul dintre copiii ei; domnul comisar se apucă să-l desfașe, dar zise: e ud. Uite, păr pe cap, are, cute are — aici vrea să fie nasul nu? — dinți nu are nici el. Spune-mi, coniță, dragă, după ce se poate recunoaște un sugar?

Soția gardianului își strînse pruncul la piept. E Mánička mea, rosti cu mîndrie, nu vedeți că-i întreagă taică-său?

Comisarul îl privi nesigur pe gardianul Hochman, care, cu mustățile înfoiate și gura țuguiată, se prostea în fața urmașului său, făcîndu-i cu degetul și spunîndu-i „ham-ham-ham.“

— Hm, nu știu, mormăi comisarul, nasul mi se pare a fi puțin altfel, dar poate că o să-i mai crească. Am să merg în parc să văd cum arată pruncii. Asta e, pe hoții de buzunare și pe vagabonzi sîntem obișnuiți să-i vedem imediat, iar pentru pumnii ăștia de carne din scutece n-avem ochi.

Bartošek se întoarse după o oră, distrus. E înspăimîntător, Hochmane, cît de aidoma sînt toți copiii ăștia! Cum să formulez descrierea? Se caută un copil de trei luni, gen feminin, are păr, nas, ochișori și cutulițe la poponeț, semne particulare: cîntărește 4,490 kg. E de ajuns?

— Domnule comisar, zise serios Hochman, eu n-aș băga acolo kilogramele alea. Un plod ca ăsta cîntărește odată mai mult, altă dată mai puțin, după scaunul pe care-l are.

— Isuse Cristoase, se căină comisarul, de unde să cunosc eu toate treburile astea? Sugarii nici măcar nu intră în resortul nostru! Ascultați, rosti el deodată ușurat, ce-ar fi să li-l băgăm altora pe gît, de exemplu: Ocrotirii mamei și copilului!

— Numai că nouă ne-a fost reclamat ca un caz de furt, obiectă gardianul.

— E drept, bombăni comisarul, Dumnezeule, de-ar fi fost vorba de vreun ceas furat sau de orice alt obiect rezonabil, aș ști ce să fac; dar așa nici măcar n-am habar cum se caută copiii furați!

În momentul acela se deschise ușa și un polițist o introduse pe doamna Landa, care plîngea. Domnule comisar, raportă el, cucoana asta a vrut să-i smulgă unei femei copilul din brațe,

pe stradă, provocînd astfel un mare scandal. Aşa că am arestat-o.

— Pentru numele lui Dumnezeu, doamnă Landa, i se adresă comisarul, ce încurcături ne provocaţi?

— Dacă era Ruženka mea, răspunse printre sughiţuri tînăra doamnă.

— Ce Ruženka? zise gardianul. Doamna aceea se numea Roubal, locuieşte pe strada Budeč şi copilul ei este un băieţel de trei luni.

— Vezi? se răsti cu glas de tunet Bartošek. Dacă te mai bagi încă o dată în treburile noastre, să ştii, coniţă, că o lăsăm baltă, ai priceput? Ia stai, îşi aduse el dintr-o dată aminte, la ce nume răspunde copilul dumitale?

— Noi îi zicem Ruženka, spuse hohotind mama, Dudenka, Didi, puişor, îngeraş, mămiţel scump odoru lu tăticu, guriţă, pipilică, gîndăcel, păsărică, comoară.

— Şi la toate numele astea răspunde? întrebă uluit comisarul.

— Pricepe tot, îl asigură plîngînd mama. Rîdea aşa de frumos cînd îi ziceam ham-ham, bububu,tititi, gîdi-gîdi.

— Toate astea n-or să ne prea folosească, opină domnul comisar. Din păcate trebuie să vă spun, doamnă Landa, că n-am reuşit. Ruženka dumitale nu se află în nici una din familiile care au anunţat moartea unui copil mic. Oamenii noştri au controlat.

Doamna Landa privea fix înaintea sa.

— Domnule comisar, rosti ea deodată, cuprinsă de o undă de speranţă, dau zece mii de coroane celui care mi-o va găsi pe Ruženka. Anunţaţi pe toţi că cel care vă va pune pe urmele copilului meu va primi zece mii de coroane!

— Eu n-aş face una ca asta, coniţă dragă, vorbi cu îndoială în glas domnul Bartošek.

— N-ai nici pic de sentiment, izbucni femeia. Aş da lumea toată pentru Ruženka.

— Mă rog, cum vrei dumneata, bombăni ursuz Bartošek. Am să dau anunţul, numai că te rog, pe ce am mai sfînt, nu te mai amesteca în cercetările noastre!

„Dificil caz, oftă el, după ce se închise uşa în urma ei. Ştiu de pe acum ce-o să urmeze.“

Şi în adevăr aşa s-a întîmplat: a doua zi, trei agenţi secreţi îi aduseră fiecare cîte o fetiţă de trei luni, care urlau toate cît le ţinea gura. Un altul, Pištora, băgă doar capul pe uşă şi întrebă rîzînd:

— Domnule comisar, n-ar putea fi şi un băieţel? Un băieţaş aş avea, şi ieftin!

— Asta-i din cauza blestematei ăleia de recompense, înjură domnul Bartošek. Încet-încet ne transformăm în azil de copii găsiţi. Afurisit caz!

Afurisit caz, îşi zicea înciudat şi după ce ajunse acasă, în căminul lui de burlac. Tare aş vrea să ştiu cum am să-l găsesc acum pe plodul ăsta.

Acasă o găsi pe menajera sa, o bătrînă clonţoasă, strălucind de entuziasm. Domnule comisar, veniţi

să vă uitaţi la Baryna, îi spuse ea în loc de bun-venit.

Ca să ştiţi despre ce era vorba: domnul Bartošek avea de la domnul Justitz o căţea mops pursînge, pe nume Baryna, care păcătuise cu un cîine-lup. Eu, unul, tare mă minunez cum de se recunosc reciproc aceste specii diferite de cîini, nu pricep cum îşi dă seama un lup că basetul e tot cîine. Noi, oamenii, ne deosebim doar prin credinţă şi limbă şi tot sîntem gata să ne sfîşiem unul pe altul. Baryna asta făcuse cu lupul nouă căţeluşi şi acum stătea lungită lîngă ei, dînd din coadă şi zîmbind fericită.

— Uitaţi-vă cît e de mîndră de puii ei, cum se făleşte cu ei, căţeaua! zise menajera. Mă rog, ca orice mamă!

Domnul Bartošek căzu pe gînduri. Pe urmă o întrebă:

— E adevărat ce spui, măicuţă? Aşa fac toate mamele?

— Păi da, cum altfel? zise femeia. Încearcă numai să-i lauzi unei mame copilul!

— Interesant, mormăi domnul Bartošek. Am să încerc.

A doua zi, toate mamele din Praga fură de-a dreptul în extaz. Numai ce ieşiseră cu copilul în cărucior sau în braţe, că se şi apropiase de ele cîte un poliţist în uniformă sau un domn cu gambetă, care, strîmbîndu-se ca toţi dracii în faţa copilului, îl gîdila sub bărbie şi spunea: Aveţi un copilaş tare drăguţ, cît are? întreba el cu amabilitate. Într-un cuvînt, a fost pentru

toate mamele o zi a bucuriei şi a mîndriei materne.

Nu era nici unsprezece, cînd un agent se şi înfiinţă la comisarul Bartošek cu o femeie plăpîndă, palidă, care tremura de frică.

— Am găsit-o, domnule comisar, raportă agentul. Am întîlnit-o plimbîndu-se cu căruciorul şi cînd i-am spus, vai, da ce copil frumos, cît are? mi-a aruncat o privire rea şi a tras perdeluţele ca să-l ascundă. Atunci i-am zis, vino cu mine, doamnă, şi fără scandal.

— Aduceţi-o pe doamna Landa, zise comisarul. Iar dumneata, femeie, să-mi spui de ce ai furat copilul!

Femeia nu tăgădui multă vreme, de la început se încurcă. Era nemăritată şi avusese o fetiţă cu un domn. În ultimele zile copilul se îmbolnăvise puţin de stomac şi plînsese două nopţi. A treia noapte femeia îi dăduse să sugă culcată şi adormise. Dimineaţa, cînd s-a trezit, copilul era vînăt şi mort.

— Nu ştiu dacă e posibil aşa ceva, zise domnul Kratochvil, cu îndoială în glas.

— E posibil, interveni doctorul Vitásek. În primul rînd, mama era nedormită de două nopţi; în al doilea rînd, copilul avusese probabil catar şi două zile refuzase pieptul. De aceea sînul era prea greu şi, cînd mama a adormit, a acoperit năsucul copilului şi l-a asfixiat. Se poate întîmpla. Spune mai departe.

— Poate că aşa o fi fost, continuă domnul Kratochvil. Dimineaţa, cînd femeia a văzut că i-a murit pruncul, s-a dus la biserică să-l anunţe,

dar a văzut pe drum căruciorul doamnei Landa și atunci i-a venit ideea că dacă va avea un alt copil, domnul acela îi va plăti mai departe pensia alimentară. În afară de asta, adăugă domnul Kratochvil încurcat, înroșindu-se, zicea că o durea groaznic pieptul din cauza laptelui.

Doctorul Vitásek încuviință plecînd capul: „Și asta-i adevărat", zise el.

— Știți, eu nu mă pricep la chestiile astea, se scuză domnul Kratochvil. Prin urmare, de aceea a furat copilul și căruciorul; căruciorul l-a lăsat pe coridorul unei case străine, iar pe Ruženka a dus-o acasă în locul Zdeničkăi ei. Trebuie să fi fost însă nebună, pentru că trupul copilului ei mort îl băgase în frigider. Zicea că a vrut să-l înmormînteze sau să-l lepede noaptea undeva, dar că n-a avut curaj s-o facă.

Între timp, veni doamna Landa.

— Ei, uite, tînără coniță, ți-am găsit copilul, i-a spus domnul Bartošek.

Doamna Landa izbucni în plîns: „Asta nu-i Ruženka mea, Ruženka avea altă scufiță!"

— La dracu, strigă comisarul. Desfaș-o!

Și cînd fetița, desfășată, se afla pe biroul lui, o ridică de piciorușe spunînd: „Ia uită-te, ce cutișoare face la poponeț!" N-apucă să termine, că doamna Landa, îngenuncheată, începu să sărute mînuțele și piciorușele copilului, „Ruženka mea, strigă ea plîngînd, păsărica mea, comoara mea, poponețul mamei, gîdi, gîdi!"

— Te rog, doamnă, termină, o întrerupe posomorît domnul Bartošek. Pe cinstea mea, ai să mă faci să mă însor. Cele zece mii de coroane să le dai în folosul mamelor nemăritate, ai înțeles?

— Domnule comisar, îi spuse cu un aer solemn doamna Landa. Ia copilul în brațe, și fă semnul crucii asupra lui!

— Trebuie? bombăni Bartošek. Cum se ia în brațe? Aha! Uite, a început să plîngă. Ia-l, ia-l repede!

Așa s-a încheiat cazul cu un copil.

O NOBILĂ MAGHIARĂ

— Nebunele astea de femei, spuse domnul Polgár, fac uneori niște chestii, de-ți stă mintea în loc. Era prin 19 sau 20, mă rog, vremea cînd pretutindeni, în această binecuvîntată Europă centrală, mirosea a praf de pușcă; singurul lucru care nu se știa, era unde se va aprinde scînteia. Nici nu vă imaginați cîți spioni roiau pe atunci la noi. Mă ocupam pe vremea aceea de contrabandă și de bani falși, dar armata mă folosea din cînd în cînd ca informator. Atunci s-a petrecut cazul acela cu nobila maghiară... să-i zicem contesa Mihály.

Cum nu știu, dar militarii primiseră o scrisoare anonimă care îi sfătuia să ia aminte la corespondența trimisă pe adresa W. Manasses, post-restant Zürich. Ei au interceptat o astfel de scrisoare, era cifrată, pe cinstea mea, după codul nr. 11 și cuprindea informații militare de genul ăsta: regimentul 28 se află în garnizoană la Praga, la Milovice e un poligon de trageri, armata noastră e înarmată nu numai cu puști, ci și cu baionete, pe scurt, numai asemenea tîmpenii. Știți însă că militarii sînt teribil de severi în privința asta;

dacă ai trăda unei mari puteri că infanteria noastră poartă obiele din americă produsă de firma Oberlander, ai ajunge în fața Curții marțiale și ai lua cel puțin un an pentru spionaj. Ei, dar asta face parte din prestigiul armatei.

Militarii mi-au arătat prin urmare atunci scrisoarea aceea cifrată și denunțul anonim. Nu sînt grafolog, dar de la prima vedere mi-am zis: trebuie să fiu nebun, păi, ambele scrisori sînt scrise de aceeași mînă. Denunțul anonim e scris cu creionul — majoritatea scrisorilor anonime sînt scrise cu creionul, se vedea însă limpede că spionul și delatorul sînt una și aceeași persoană. Știți ce, le-am spus eu, lăsați-o moartă; n-are nici un rost, spionul ăsta e un simplu amator; secretele lui militare le poate afla oricine citind ziarul *Politika*. Bun.

Cam la o lună după aceea vine la mine un căpitan de la contraspionaj, un băiat zvelt și frumos.

— Domnule Polgár, mi se adresă el, mi s-a întîmplat un lucru ciudat. Am dansat o dată cu o contesă, o brunetă frumoasă; cehește nu știa să vorbească, dar de dansat, dansa dumnezeiește, era o bucurie s-o privești. Azi am primit de la ea o scrisoare sentimentală. Nu-i un lucru obișnuit.

— Fii fericit, tinere, i-am zis. Asta se cheamă să ai noroc la femei.

— Bine, domnule Polgár, îmi spuse dezolat căpitanul, dar scrisoarea e scrisă cu aceleași caractere, cu aceeași cerneală, și pe aceeași hîrtie cu informațiile acelea de spionaj, trimise la Zürich. Nu știu ce să fac; știți cum se simte un

bărbat cînd trebuie să denunţe o femeie care... hm, care are pentru el... şi în general, e vorba de o doamnă, frate, spuse el repede, agitat.

— Astea-s fleacuri cavalereşti, căpitane, i-am zis. Trebuie să arestezi femeia şi, ţinînd seama de gravitatea cazului, o s-o condamnăm la moarte; ai să ai onoarea de a comanda celor doisprezece soldaţi: „Foc!“ Viaţa e aşa de romantică! Numai că din păcate, e o hibă aici: în Zürich nu există nici un W. Manasses şi pe numele lui zac şi astăzi la postrestant, la poşta din Zürich, paisprezece scrisori cifrate. Scoate-ţi, băiete dragă, chestiile astea din cap şi du-te de dansează din nou cu contesa cea brunetă, cît timp eşti tînăr.

Căpitanul s-a chinuit trei zile cu mustrări de conştiinţă, de a slăbit ca un ţîr, dar pînă la urmă i-a raportat totul şefului său. Bineînţeles că şase soldaţi s-au dus cu maşina s-o aresteze pe contesa Mihály şi să scotocească prin hîrtiile ei. Au găsit un cod şi tot felul de scrisori de la agenţi politici străini, cu un conţinut, cum se zice, de înaltă trădare. Contesa a refuzat să dea vreo explicaţie, iar sora ei, o fetişcană de vreo şaisprezece ani, se aşezase pe masă, cu genunchii strînşi sub bărbie, de i se vedea totul pe dedesubt, fuma şi flirta cu ofiţerii, rîzînd ca o nebună.

Cînd am auzit că au arestat-o pe contesa Mihály, am dat fuga la comandamentul militar şi le-am zis: Pentru Dumnezeu, daţi-i drumul istericei ăsteia, vă faceţi de rîs! Ei însă mi-au răspuns: Domnule Polgár, contesa Mihály a recunoscut că e în slujba spionajului străin; e o chestiune serioasă. Femeia asta minte, am strigat eu la ei.

— Domnule Polgár, mi-a spus sever colonelul, aminteşte-ţi că vorbeşti de o doamnă; contesa Mihály a spus adevărul. Aşa de rău îi legase la ochi pe militari, închipuiţi-vă, femeia aceea. Lua-v-ar naiba, m-am burzuluit eu, atunci o condamnaţi din pură galanterie! Dracu să ia toate simţămintele noastre cavalereşti! Nu vedeţi că femeia asta v-a pus singură şi intenţionat pe urma activităţii ei de spioană? E-o treabă murdară, nu credeţi nici o vorbă din ce spune! Dar militarii au ridicat din umeri cu un tragic regret.

Se-nţelege că toate ziarele, şi cele străine, vuiau de întîmplarea asta, nobilimea din lumea întreagă era în fierbere şi aduna semnături de protest, diplomaţii făceau demersuri, pînă şi opinia publică engleză se pusese în mişcare, dar justiţia, după cum ştiţi, este de neclintit. Pe scurt, nobila maghiară a fost adusă, dată fiind starea de război, în faţa Curţii marţiale. M-am dus încă o dată la ei — aveam acum informaţiile mele şi le-am zis: Daţi-mi-o mie, că o pedepsesc eu — da de unde, nici n-au vrut să audă. Procesul în schimb a fost tare frumos. Eram în sală şi mă simţeam emoţionat ca la Dama cu Camelii. Nobila maghiară, subţire ca un arc şi smeadă ca un beduin, şi-a recunoscut vina.

— Sînt mîndră, a spus, că am putut sluji duşmanilor acestei ţări.

Completul de judecată se întrecea care mai de care în politeţe şi severitate. Degeaba însă,

existau scrisorile compromițătoare și alte prostii și atunci curtea, luînd în considerație circumstanțele atenuante excepționale și circumstanțele agravante excepționale, n-a putut face altceva decît să o condamne pe contesa Mihály la un an închisoare. Pe urmă contesa s-a ridicat în picioare și cu un glas de cleștar a spus:

— Domnule președinte, consider de datoria mea să declar că în cursul cercetărilor toți ofițerii cehoslovaci s-au purtat cu mine ca niște gentelmeni perfecți.

De emoție aproape că plîngeam cu glas tare.

Numai că așa-i cînd ai dreptate, te mănîncă limba; pur și simplu, simți nevoia să vorbești. Cred că oamenii spun adevărul nu din răutate sau din prostie, ci dintr-o necesitate, dintr-un irezistibil impuls. Imaginați-vă, Mihály asta cunoscuse cîndva la Viena pe vestitul maior Westermann și se îndrăgostise de el. Știți cine-i Westermann: un om care practică eroismul ca pe o meserie; zăngănesc medaliile pe pieptul lui: Maria Tereza, Leopold, Crucea de Fier, Steaua cu briante turcească și nu mai știu cîte altele, adunate în timpul războiului. Westermann ăsta e șeful a tot felul de organizații ilegale posibile, el conduce toate comploturile și loviturile de stat antimonarhice. De un astfel de erou se îndrăgostise contesa și probabil că voia să-și cîștige, cum se spune, pintenii de cavaler, pentru a fi demnă de el. Pe scurt din dragoste pentru el, simulase spionajul și se autotrădase, pentru a se împodobi cu nimbul gloriei de mucenică. Numai o femeie e în stare de un asemenea lucru.

M-am dus la închisoarea în care stătea și am trimis s-o cheme. Doamnă, i-am spus, uite ce, e un chin să stai un an în închisoare; s-ar putea face cerere de recurs, dacă ai binevoi să recunoști totul în legătură cu prezumtivul dumitale spionaj.

— Am recunoscut totul, domnule, mi-a spus glacial contesa, nu mai am nimic de declarat.

— La naiba, am sărit eu, lasă prostiile astea! Maiorul Westermann e însurat de cincisprezece ani și are trei copii!

Contesa se făcu pămîntie la față. N-am văzut niciodată o femeie să devină așa, dintr-o dată, urîtă. Și... și ce-mi pasă mie? întrebă ea, dar cu dinții clănțănindu-i.

— Și te-ar mai putea interesa, am strigat eu, că maiorul Westermann al dumitale se numește de fapt Václav Málek și e brutar din Prostejov, pricepi? Uite aici o fotografie mai veche de-a lui, ei, l-ai recunoscut? Pentru Dumnezeu, contesă, pentru un porc ca ăsta ai vrut să mergi la închisoare?

Contesa Mihály rămase înlemnită, deodată am văzut că e de fapt o fată bătrînă, căreia îi fusese ucis visul de-o viață. Mi s-a făcut milă de ea și mi-a fost puțin rușine.

— Atunci așa rămîne, doamnă, i-am spus repede: îți trimit avocatul și dumneata ai să-i declari ce ai de declarat.

Contesa Mihály s-a ridicat în picioare, palidă, dar încordată ca un arc. Nu, a spus ea cu un oftat scurt, nu-i nevoie, n-am nimic de declarat. Și a plecat. Dar după ce a închis ușa, a căzut leși-

nată. Au trebuit să-i dezdoaie cu forța degetele, așa de tare îi înțepeniseră.

Mi-am mușcat buzele. Mă rog, am vorbit, adevărul e salvat, mi-am spus. Dar ce, ăsta-i adevărul întreg? Toate adevărurile și deziluziile, adevărurile crude, decepțiile și experiențele amare sînt numai o părticică de adevăr, adevărul întreg e mult mai cuprinzător; adevărul întreg e că dragostea, trufia, pasiunea și vanitatea sînt un lucru nebunesc, că orice jertfă este eroică și că o făptură umană e în dragostea ei ceva nespus de frumos, uimitor. Asta e cealaltă jumătate, mai mare, a adevărului. Trebuie să fii însă poet, ca să reușești s-o vezi și să scrii despre ea.

*

— Perfect adevărat, zise polițistul Horálek, totdeauna depinde felul în care e spus adevărul. Anul trecut am arestat un delapidator și l-am dus la serviciul de dactiloscopie ca să-i luăm amprentele. Ajuns acolo, omul, hop, sare pe fereastră de la etajul întîi și o ia la fugă pe stradă. Dactiloscopistul nostru e un om mai în vîrstă, dar în clipa aceea a uitat de asta și a sărit după el pe fereastră, drept care și-a rupt piciorul. Asta ne-a înfuriat, ca totdeauna cînd se întîmplă ceva vreunui om de-al nostru. Cînd am pus din nou mîna pe tînărul ăla, l-am luat puțin cu noi la poliție.

La proces, unde eram și noi ca martori, avocatul tînărului zice:

— Domnilor, nu vreau să vă pun întrebări neplăcute, și dacă nu vă convine, nu trebuie să-mi răspundeți — știți avocatul ăla era lunecos și rece, ca o sticlă cu otravă. Atunci cînd clientul meu a încercat să fugă, l-ați luat la poliție și l-ați bătut, nu-i așa?

— Da de unde, am răspuns, ne-am uitat numai dacă nu a pățit ceva cînd a sărit și, cînd am văzut că nu, l-am dojenit puțin.

— Trebuie să fi fost o dojană în toată regula, a spus avocatul zîmbind politicos. Conform declarației medicului de la poliție, clientul meu s-a ales în urma dojenii cu trei coaste rupte și circa șapte sute centimetri pătrați de contuzii, în special pe spate.

Am ridicat din umeri. Dacă el a pus atît de tare la inimă dojana aceea, am zis, a fost bine. Știți, era ceva adevăr și aici; trebuie doar să găsești cuvîntul potrivit.

ISTORIA DIRIJORULUI KALINA

— O contuzie din asta sau o julitură, zise domnul Dobeš, doare uneori mai rău decît o fractură, atunci cînd se află deasupra unui os. Cunosc chestiunea, deoarece sînt un vechi fotbalist, am avut o coastă ruptă, clavicula și un deget. Acum nu mai joacă nimeni cu pasiunea care se punea pe vremea mea. Anul trecut am mai jucat o dată: noi, bătrînii, am vrut să le arătăm tinerilor de azi ce tactică aveam. Jucam tot pe post de bec, ca în urmă cu cincisprezece-douăzeci de ani; tocmai cînd rețineam mingea cu burta, propriul meu portar mi-a tras un șut în — hm, i se spune regiunea coccigiană sau *cauda equina*. În goana aceea m-am mulțumit doar să înjur nițel și pe urmă am uitat. Abia noaptea a început să mă doară, iar dimineața n-am mai putut să mă scol. Mă durea așa de tare, că nici mîna nu mi-o puteam mișca, nici să strănut; ciudat ce legătură există între toate părticelele trupului omenesc. Zăceam pe spate ca un gîndac mort, nici pe o parte nu mă puteam întoarce, nici degetele de la picioare nu le mișcam, nimic, icneam doar și gemeam de durere.

În starea asta am zăcut toată ziua și toată noaptea, dar n-am dormit nici o secundă. Cît de lung ți se pare timpul cînd nu te poți mișca, trebuie să fie teribil pentru cineva îngropat în nisip, de exemplu. Am numărat, am ridicat la pătrat, m-am rugat, ba am și recitat niște poezii, doar-doar o trece timpul mai repede, dar nici pomeneală, tot noapte era. Deodată, să tot fi fost vreo două dimineața, am auzit pe cineva fugind cît îl țineau picioarele pe stradă; în urma lui alerga un grup întreg, se puteau auzi vreo șase voci: stai că vezi tu, te deznod, mizerabile, porcule și alte asemenea invective. L-au prins chiar sub fereastra mea și au început: lovituri de picioare — șase perechi — plesnete peste gură, lovituri din acelea ce aduc cu zgomotul unor izbituri de baston în cap, gîfîieli, opinteli, gemete, dar nici un strigăt. Spuneți și dumneavoastră, nu se face să tabere șase inși pe unul singur și să dea în el ca la fasole. Am vrut să mă ridic și să le spun că nu se face asta, dar am urlat de durere; ei, drăcie, nu mă puteam mișca! E îngrozitoare o asemenea neputință. Am scrîșnit din dinți și am răcnit de furie ca o fiară sălbatică. Deodată durerea a cedat, am sărit din pat, am pus mîna pe un baston și am zburat pe scări în jos. Cînd am ajuns în stradă eram ca orb; m-am izbit de un om și am început să-l croiesc cu bastonul; ceilalți au luat-o la fugă care încotro. În viața mea n-am bătut pe cineva ca pe omul acela. Abia pe urmă mi-am dat seama că îmi curgeau lacrimile șiroaie de durere. Mi-a trebuit o oră ca să urc scările și să mă sui în pat, dar dimineața am putut umbla.

Se întîmplase parcă o minune. Tare aş vrea să ştiu însă adăugă, îngîndurat domnul Dobeš, pe cine am bătut atunci în halul ăla: pe vreunul din cei şase sau tot pe cel pe care-l snopiseră ceilalţi. Dar unu la unu era cel puţin *fair*.

*

— Da, e îngrozitoare neputinţa, spuse compozitorul şi dirijorul Kalina, încuviinţînd din cap. Am trecut şi eu odată, domnilor, printr-o asemenea întîmplare. Era la Liverpool. Fusesem invitat acolo să dirijez un concert cu orchestra lor. Ştiţi, nu cunosc boabă englezeşte; noi, muzicanţii, însă ne înţelegem fără multe vorbe, mai ales cînd ţinem în mînă bagheta; loveşti cu ea în pupitru, strigi ceva, rostogoleşti ochii şi arăţi cu mîinile şi începi din nou. În felul ăsta se pot exprima cele mai gingaşe sentimente; dacă fac, de exemplu, aşa cu mîinile, fiecare o să-şi dea seama că înseamnă o stare de avînt mistic şi o eliberare de toată apăsarea şi durerea vieţii. Cînd am ajuns la Liverpool mă aşteptau la gară şi m-au condus la hotel, să mă odihnesc. Eu însă, după ce am făcut o baie, am plecat să vizitez oraşul şi m-am rătăcit.

Cînd mă aflu într-un oraş străin, mă duc în primul rînd să privesc rîul; lîngă el îţi dai seama, ca să zic aşa, de orchestraţia întregului oraş. Pe de o parte ai tot vacarmul străzilor, tobele şi timpanele, trompetele, cornurile şi alămurile, şi de cealaltă parte rîul, adică instrumentele cu strune, un pianissimo de viole şi harfe; acolo poţi auzi tot oraşul laolaltă. Prin

Liverpool însă curge un rîu, nu ştiu cum se numeşte, galben şi înfricoşător; un rîu care vuieşte, bubuie, urlă, mugeşte şi zbîrnîie, huruie şi răsună de zgomotul vapoarelor, remorcherelor, pacheboturilor, docurilor, şantierelor şi macaralelor. Ştiţi, mie îmi plac foarte mult vapoarele, fie că e vorba de un remorcher pîntecos şi negru, fie de un vas comercial vopsit în roşu, sau de albele transoceanice. Aşa că mi-am zis: pe undeva, pe aproape, trebuie să fie oceanul, trebuie să-l văd; şi am luat-o de-a lungul rîului, în jos. Am mers cam două ore şi tot numai docuri şi magazii şi docuri, ici-colea doar dacă mai vedeam cîte un vapor înalt ca o catedrală sau trei coşuri groase şi oblice; mirosea a peşte, a sudoare de cal, a iută, a rom, a grîu, a cărbuni, a fier — ştiţi, cînd e adunat într-o grămadă mai mare fierul miroase foarte desluşit a fier. Parcă visam. Pe urmă s-a lăsat întunericul şi am ajuns la un nisipiş; în faţă ardea un far şi ici-colo plutea cîte o luminiţă — poate să fi fost oceanul. M-am aşezat pe o grămadă de scînduri şi m-am simţit atît de bine singur şi departe de lume, ascultam cum clipoceşte şi vuieşte larg oceanul şi îmi venea să urlu de nostalgie. Pe urmă au venit acolo doi oameni, un bărbat şi o femeie, dar nu m-au văzut. S-au aşezat cu spatele la mine şi au început să vorbească încet. Dacă aş fi înţeles ce spun, aş fi tuşit, ca să ştie că-i aude cineva; deoarece însă nu ştiam o boabă englezeşte în afară de *hotel* şi *şiling*, am tăcut.

La început au vorbit foarte staccato; pe urmă bărbatul a început să vorbească rar şi cu voce

scăzută, de parcă îi venea greu să se destăinuie; apoi a turuit repede ce avea de spus. Femeia a scos un țipăt de groază și i-a spus foarte agitată ceva. El însă a prins-o de mînă și a strîns-o, de a strigat de durere, și a început să o dăscălească printre dinți. Nu era un dialog de îndrăgostiți, un muzicant își dă seama de asta. Cînd un îndrăgostit încearcă să-și convingă iubita, vorbele lui au o altă cadență și nu sună atît de gîtuit. O șoaptă de dragoste e un violoncel grav, pe cînd acesta era un contrabas adînc pe strunele căruia răsuna un *presto rubato*, în aceeași poziție, de parcă omul ar fi repetat mereu aceeași frază. Am început să mă tem puțin; omul acela punea la cale ceva rău. Femeia plîngea, scoțînd uneori cîte un țipăt de împotrivire, de parcă ar fi vrut să-l rețină; avea un glas de clarinet, puțin bățos, care nu suna tocmai tînăr. Vocea bărbătească vorbea din ce în ce mai șuierător, ca și cînd ar fi poruncit sau ar fi amenințat. Glasul femeii începu să implore cu disperare, pierzîndu-și răsuflarea de groază, ca un om căruia îi pui o compresă de gheață. Se auzea cum îi clănțăneau dinții. Atunci vocea bărbatului începu să murmure pe tonuri joase, grave și aproape îndrăgostite. Plînsul femeii se transformă într-un suspin mărunt și pasiv. Aceasta însemna că rezistența fusese zdrobită. Pe urmă contrabasul îndrăgostit scoase din nou sunete înalte și întretăiate; calculat, irezistibil, așeza frază după frază. Vocea femeii le întrerupea din cînd în cînd cu un vaiet neputincios, sau un suspin, dar din ea nu mai răzbătea împotrivirea, ci numai o

frică nebună, nu frica de bărbat, ci spaima de o halucinație, de ceva anumit, nepetrecut încă. Și atunci vocea bărbatului scăzu din nou la un zumzet liniștitor, ascunzînd amenințări calme. Suspinul femeii se transformă într-un șir de oftaturi lipsite de inteligență și apărare. Într-o șoaptă rece, bărbatul puse cîteva întrebări, la care primi probabil drept răspuns o înclinare a capului, deoarece nu mai insistă.

Pe urmă se ridicară, și fiecare din ei plecă în altă direcție.

Ascultați, eu nu cred în presimțiri, dar cred în muzică. Ascultînd discuția din noaptea aceea, am știut cu precizie că vocea de contrabas îndeamnă clarinetul la o faptă groaznică. Am știut că, întors acasă, cu voința robită, clarinetul va face ce i-a poruncit contrabasul. Am auzit asta și să auzi înseamnă mai mult decît să înțelegi cuvintele. Am știut că se pune la cale o fărădelege. Și am și știut ce fel de fărădelege. Am intuit-o după groaza care emana din cele două voci. Se afla în culoarea vocilor, în cadență, tempo, intervale, cezuri. Credeți-mă, muzica e foarte precisă, mai precisă decît vorbirea. Clarinetul acela era prea simplist pentru a putea să întreprindă singur ceva, va ajuta numai, va preda o cheie sau va deschide o ușă; contrabasul adînc și grosolan va duce la îndeplinire fapta, în vreme ce clarinetul se va sufoca de spaimă. Am luat-o la fugă spre oraș cu conștiința clară că trebuie să se întîmple ceva, că trebuie să fac ceva, pentru a-i împiedica, cunoașteți sentimentul acela îngrozitor că ajungi prea tîrziu.

În cele din urmă, văd la un colț de stradă un polițist și alerg spre el, asudat și gîfîind. Domnule, am strigat, în orașul acesta s-a pus la cale un omor!

Polițistul ridică din umeri și-mi spuse ceva ce n-am înțeles. Pentru Dumnezeu, mi-am amintit, păi, nu pricepe nimic din ce-i spun eu!

— Omor, strig la el, de parcă ar fi fost surd, înțelegi? Vor să omoare o bătrînă singuratică! Slujitoarea sau jupîneasa ei va da ajutor la asta. Hergot, am răcnit, da fă ceva, omule!

Polițistul a dat din cap și a spus ceva ce semăna cu „iurvei“[1].

— Domnule, am început să-i spun plin de amărăciune, tremurînd în același timp de furie și groază, sărmana femeia aceea îi va da drumul în casă iubitului ei, pun mîna în foc că da! N-aveți voie să lăsați să se întîmple una ca asta! Căutați-o... Mi-am adus aminte că nici nu știu cum arată femeia și, chiar dacă aș fi știut, tot n-aș fi putut s-o spun. Isuse Cristoase, e inuman să lăsăm să se întîmple una ca asta!

Gardianul acela englez m-a privit cu atenție și mi-a spus niște cuvinte de îmbărbătare. M-am cuprins cu mîinile de cap. Idiotule, am strigat disperat, am să găsesc și singur cine este!

Știu, a fost o nebunie, dar vedeți, nu poți să nu faci ceva, cînd e vorba de o viață de om. Am cutreierat toată noaptea prin Liverpool, în speranța că am să văd pe cineva intrînd într-o casă. Ciudat oraș, atît de mort părea noaptea... Spre dimineață m-am așezat pe marginea trotuarului și am plîns de oboseală; acolo m-a găsit polițaiul, mi-a spus „iurvei“ și m-a condus la hotelul meu.

Nu știu cum am dirijat repetiția din dimineața aceea, dar cînd am aruncat bagheta și am dat fuga în stradă, vînzătorii de ziare își strigau marfa. Am cumpărat un ziar; în el sta scris cu litere groase un titlu: MURDER și sub el se afla fotografia unei doamne cu părul alb. Cred că *murder* înseamnă în engleză crimă.

[1] *Your way* = Vezi-ți de drum (engl.).

MOARTEA BARONULUI GANDARA

— Ascultaţi, răspunse domnul Menšik, cred că poliţiştii din Liverpool l-au prins pe criminal; e vorba de o crimă al cărei mobil a fost jaful şi astfel de crime se descoperă repede de obicei. Îi arestează pe toţi delincvenţii cunoscuţi, aflaţi în libertate, şi spune, băiete, ce alibi ai. Care n-are nici un alibi, acela e făptaşul. Poliţiei nu-i place să lucreze cu anonimi; domnii de acolo încearcă să-i clasifice, ca să spun aşa, în cunoscuţi şi notorii. Dacă au pus odată mîna pe unul, îl măsoară şi-i iau amprentele, şi pe urmă a devenit omul lor; se îndreaptă spre el cu încredere, ori de cîte ori s-a petrecut ceva. Se duc la el ca la o bună cunoştinţă, cum te duci la frizerul tău sau la debitul tău din colţ. Mai rău e cînd se apucă de asemenea treburi un nespecialist sau un începător, să zicem dumneavoastră ori eu; atunci poliţia are mai mult de furcă pînă reuşeşte să-l prindă.

Eu am la direcţia poliţiei o rudă, consilierul Pitr, unchiul nevestei mele. Domnul Pitr ăsta are o vorbă: dacă-i furt, e opera unui specialist, dacă-i omor, atunci e cineva din familie. Are nişte idei fixe unchiu-meu Pitr ăsta. Aşa, de pildă, afirmă că rar ucide cineva un om străin, e o treabă mai complicată, printre cunoscuţi găseşti mai lesne un prilej, iar în familie ţi se serveşte pe tavă. Cînd i se încredinţează o crimă, încearcă să-şi răspundă cine ar fi putut s-o facă cu cele mai mici riscuri şi urmăreşte pista asta. Ştii, Menšik, îmi spune el, n-am nici un grăunte de fantezie sau de spirit. Oricine o să-ţi spună că sînt cel mai mare prostănac din direcţie. Ştii, eu sînt la fel de primitiv ca asasinul, iar ceea ce îmi trece prin minte e la fel de banal, de searbăd şi de lipsit de sens ca impulsurile, planul şi fapta lui, şi îţi spun că tocmai de asta îi vin de obicei de hac.

Nu ştiu dacă îşi mai aminteşte cineva din dumneavoastră de asasinarea baronului acela străin, Gandara. Era un aventurier misterios, cu părul negru ca pana corbului şi frumos ca Lucifer. Locuia într-una din vilele acela de lîngă Grabovka. Ce se petrecea cîteodată pe acolo nici nu se poate povesti.

Într-o noapte, către dimineaţă, au răsunat în vila aceea două focuri de revolver. S-a iscat oarecare panică şi în cele din urmă l-au găsit pe baron ucis în grădina vilei. Portofelul lipsea, încolo nu rămăsese nici o urmă mai evidentă. Ce mai vorbă, un caz misterios de prima mînă. Cazul i-a fost încredinţat unchiului meu Pitr, care în momentul acela nu avea nimic altceva în lucru. Şeful lui însă i-a spus la început, ca printre altele; colega, cazul ăsta nu este în stilul dumitale obişnuit, dar vezi de arată că nu ai ajuns încă bun de pensie. Unchiul Pitr a mormăit

că o să vadă el și s-a deplasat la locul crimei. N-a găsit bineînțeles nimic, i-a muștruluit pe detectivi și s-a întors în biroul lui, să-și aprindă luleaua. Cine l-ar fi văzut învăluit în norii aceia groși de fum și-ar fi zis că domnul Pitr reflectează la cazul cu pricina.

Ar fi fost însă o greșeală, deoarece unchiul Pitr nu reflecta, fiind din principiu împotriva îndeletnicirii de a reflecta. Nici asasinul nu reflectează, zicea el, se lăsa dus de instinct; ori îl are, ori nu-l are.

Celorlalți funcționari din direcție le era milă de unchiu-meu. Nu e ăsta un caz pentru Pitr, păcat de un asemenea material, așa bun, să se strice pe el. Pitr este pentru babele omorîte de nepoți sau de amanții slujnicei. Un coleg, comisarul Mejzlík, s-a dus ca în treacăt la unchiul Pitr, s-a așezat pe colțul biroului lui și i-a spus: Ei, ce mai e nou în legătură cu cazul Gandara, domnule consilier?

— E de văzut dacă n-a avut vreun nepot, riscă unchiul Pitr.

— Domnule consilier, zise doctorul Mejzlík, cu intenția de a-l ajuta, cazul ăsta e puțin altfel decît celelalte. Îți spun eu, baronul Gandara a fost un mare spion internațional. Cine știe ce lucruri stranii se ascund aici, mie nu-mi iese din minte că i-a dispărut portofelul. Să fiu în locul dumitale aș căuta să mă informez.

Unchiul Pitr scutură cu putere din cap: colega, i-a răspuns el, fiecare avem metodele noastre. Mai întîi trebuie cercetat dacă nu există niscaiva rude care ar fi putut să-l moștenească.

— În al doilea rînd, spuse doctorul Mejzlík, știu că baronul Gandara a fost un pasionat al jocurilor de noroc. Dumneata nu mergi în societate, domnule consilier, joci doar domino acasă la familia Menšik, așa că nu ai cunoștințe în domeniul ăsta. Dacă vrei, am să mă interesez cine a jucat cu el în ultimele zile — ar putea fi vorba de o așa-numită datorie de onoare.

Unchiul Pitr se posomorî. Asta nu-i de mine, zise el. N-am lucrat niciodată în asemenea cercuri înalte, și n-am să încep s-o fac acum, la bătrînețe. Lasă-mă-n pace cu datoria de onoare, n-am avut de cînd sînt un caz din ăsta. Dacă nu-i un asasinat în familie, atunci e o crimă cu mobil: jaful și asta trebuie s-o fi făcut unul de-ai casei. Așa se întîmplă de obicei. S-ar putea ca bucătăreasa să aibă un nepot.

— Sau șoferul lui Gandara, spuse Mejzlík, ca să-l necăjească pe unchiu-meu.

Unchiul Pitr clătină din cap. Pe vremea mea nu existau încă șoferi. Nu-mi amintesc ca vreun șofer să fi comis o crimă pentru jaf. Șoferii se îmbată și fură benzină, dar să ucidă, un asemenea caz n-am mai avut. Eu, tinere, mă încred în experiența mea. Cînd ai să fii bătrîn ca mine...

Doctorul Mejzlík sta ca pe ghimpi. Domnule consilier, zise el repede, mai există o a treia posibilitate. Baronul Gandara a avut o legătură cu o femeie măritată, cea mai frumoasă femeie din Praga. Poate că e o crimă din gelozie.

— Se întîmplă, încuviință unchiul Pitr. Am avut cinci asemenea cazuri. Ce este soțul contei?

— Mare comerciant, răspunse domnul Mejzlík. Are o firmă cunoscută.

Unchiul Pitr căzu pe gînduri: Nici asta nu duce nicăieri. N-am avut încă nici un caz în care un mare comerciant să împuște un om. Înșelătorii, da, fac; dar asasinate din gelozie se petrec doar în cercurile aristocratice. Nu, nici asta, colega!

— Domnule consilier, continuă doctorul Mejzlík, știi din ce trăia baronul Gandara? Din șantaj. Știa lucruri îngrozitoare despre — în sfîșit, despre o mulțime de oameni bogați. Merită să te gîndești cine ar fi avut interesul să-l — hm, să-l înlăture.

— Ei, vezi, un caz din ăsta am avut odată, zise unchiul Pitr, dar n-am putut să dovedim nimic, ne-am ales doar cu rușinea. Ce-ți trece prin minte, nici nu mă gîndesc să mă ard încă o dată cu o chestie asemănătoare! Mie-mi ajunge un omor cu jaf. Nu-mi plac senzațiile tari și afacerile tenebroase. Cînd eram de vîrsta dumitale mă gîndeam și eu că am să rezolv odată un caz criminalistic celebru. Chestie de vanitate. Dar cu trecerea anilor îți trece și pofta; pe urmă vezi că există doar cazuri banale.

— Baronul Gandara n-a fost un caz banal, obiectă comisarul Mejzlík. Eu l-am cunoscut: un escroc, negru ca un țigan, cel mai frumos tîlhar pe care l-am văzut vreodată. Un om plin de mister. Un demon. Un trișor. Fals baron. Un astfel de om nu moare într-un chip obișnuit și nici printr-o crimă banală. E ceva mai mult aici. E vorba de o afacere mult mai misterioasă.

— Atunci n-ar fi trebuit să-mi încredințeze mie cazul ăsta, mormăi dezgustat unchiul Pitr. Eu n-am cap pentru lucruri din astea misterioase. Nu mă interesează. Îmi plac asasinatele obișnuite și clare, cum sînt cele între traficanți. Nu stau eu să mai învăț acum metode noi. Dacă mi l-au încredințat mie, atunci am să-l rezolv cum știu eu și am să scot din el un banal caz de omor cu jaf. Dacă ți l-ar fi încredințat dumitale, ar fi ieșit o afacere criminalistică senzațională, un roman de dragoste, ori un asasinat politic. Ai gusturi romantice, Mejzlík, din cazul ăsta dumneata ai fi făcut un caz legendar. Îmi pare rău că nu ți l-au încredințat dumitale.

— Ascultă-mă, întrebă dintr-o dată doctorul Mejzlík, ai avea o obiecțiune dacă m-aș... dacă m-aș... ocupa, cu totul în particular, de cazul ăsta? Am atîția cunoscuți care știu cîte ceva despre Gandara. Bineînțeles, informațiile pe care le-aș obține ți le-aș pune la dispoziție, domnule consilier, adăugă repede Mejzlík. Cazul ar rămîne al dumitale; ei, ce zici?

Unchiul Pitr fornăi pe nas, iritat: Mulțumesc frumos, dar nu se poate. Dumneata, colega, ai cu totul alt stil decît mine, ai ajunge la cu totul alte rezultate decît mine. Nu le putem amesteca. Ce să fac eu cu toți spionii dumitale, cu cartoforii, cu duduițele și alte asemenea onorabile persoane? Nu, prietene, nu-s de nasul meu. Dacă eu sînt cel care trebuie să-l duc la capăt, atunci are să iasă din el doar un caz banal și urît... Fiecare face ce știe.

În clipa aceea se auzi un ciocănit în ușă și în birou intră un detectiv.

— Domnule consilier, raportă el, am constatat că portarul vilei lui Gandara are un nepot, un băiat de douăzeci de ani, fără ocupație, care locuiește în Vršovice Nr. 1451. Venea adeseori pe la portar. Servitoarea vilei are un iubit militar, care se află însă acum la manevre.

— Bine, făcu unchiul Pitr. Du-te la nepotul portarului, vezi ce-i cu el, fă-i o percheziție și adu-l încoace.

După două ore, unchiul Pitr ținea în mînă portofelul lui Gandara, găsit în patul tînărului. Noaptea puseră mîna pe el la un chef și dimineața recunoscu că l-a împușcat pe Gandara pentru a-i fura portofelul. Se aflau în el peste cincizeci de mii de coroane.

— Vezi, Menšik, mi-a spus după aceea unchiul Pitr, a fost la fel ca în cazul acela cu baba din strada Křemencova, pe care a ucis-o tot un nepot de portar. Cînd mă gîndesc însă, băiete, ce-ar fi scos doctorul Mejzlík din cazul ăsta, dacă i-ar fi fost încredințat lui! Eu însă nu am fantezia necesară, asta-i!

AVENTURILE UNUI ESCROC SENTIMENTAL

— Aveți dreptate! zise detectivul Holub, tușind cu modestie. Nouă, celor de la poliție, nu ne plac cazurile extravagante și senzaționale, cum nu ne plac nici oamenii noi. Cînd ai de-a face cu un criminal cunoscut și rutinat, e cu totul altceva. În primul rînd, pentru că știi dinainte cine a făcut isprava, a cui specialitate e. În al doilea rînd, pentru că știi de unde să-l iei, iar în al treilea, nu-ți face greutăți și nu se încăpățînează să tăgăduiască: știe omul că tot nu-i folosește la nimic. Credeți-mă, domnilor, e o adevărată plăcere să ai de-a face cu un om experimentat! Și vă mai spun, domnilor, că și la pușcărie răufăcătorii ăștia de meserie se bucură de o deosebită atenție și încredere. Novicii și infractorii întîmplători sînt cei mai mari scandalagii și cei mai îndărătnici. Mereu au ceva de obiectat! Un infractor vechi însă știe că pușcăria reprezintă riscul meseriei, așa că nu se mai ostenește să îngreuieze viața nici lui, nici altora. Dar astea vi le spun numai așa, fiindcă veni vorba. N-au nici o legătură cu ceea ce vreau să vă povestesc.

Într-un timp — să tot fie de atunci vreo cinci ani — ne-am pomenit bombardaţi cu zeci de reclamaţii, potrivit cărora prin oraşele de provincie ar opera un escroc sentimental necunoscut. După descrierile primite, era un om trecut, gras, cu chelie şi cu cinci dinţi de aur în gură. Activa sub mai multe nume: Müller, Procházka, Šimek, Šebek, Šinderka, Bílek, Hromádka, Pivoda, Bergr, Bejček, Stočes şi altele pe care le-am uitat. Partea proastă era că semnalmentele nu se potriveau cu ale nici unuia din escrocii noştri sentimentali. O fi unul nou, ne-am făcut noi socoteala. Pînă cînd, într-o bună zi,domnul consilier m-a chemat la el şi mi-a zis:

— Ascultă, Holub, tot te ocupi dumneata de hoţii din trenuri. Ia vezi, tot călătorind de colocolo, poate dai de un tip cu cinci dinţi de aur.

De-atunci, cum intram într-un compartiment, prima grijă era să mă uit în gura călătorilor. În două săptămîni, nu mai mult, am agăţat trei domni cu cinci dinţi de aur în gură şi i-am pus să se legitimeze, dar, din păcate, unul dintre ei era revizor şcolar, iar altul, credeţi-mă, chiar deputat. Nu mă mai întrebaţi ce mi-au auzit urechile de la ei şi cu ce săpuneală m-am ales la serviciu! Eram aşa de enervat, încît m-am pus cu tot dinadinsul să-l caut pe dobitoc. Nu era cazul meu, dar trebuia să mă răzbun, nu-i aşa?

Care va să zică, m-am dus în vizită — discret, bineînţeles — pe la toate orfanele şi văduvele înşelate, cărora şarlatanul cu dinţi de aur le

storsese bani, făgăduindu-le că le ia în căsătorie. Nici nu v-ar veni să credeţi ce gură sînt în stare să facă orfanele şi văduvele înşelate! Mare lucru n-am priceput de la ele, decît că „dumnealui" era un domn inteligent şi serios, că avea dinţi de aur şi că vorbea cu căldură despre viaţa de familie. Să-i fi luat vreuna amprentele digitale, ţi-ai găsit! Te-apucă ameţeala cînd îţi dai seama ce naive pot fi femeile! A unsprezecea victimă — era din Kamenice — mi-a povestit cu lacrimi în ochi că domnul acela fusese de trei ori pe la ea şi că de fiecare dată sosise cu trenul de dimineaţă, la zece şi jumătate. Ultima dată — asta era înainte de a pleca cu banii ei în buzunar — a aruncat o privire aşa, ca din întîmplare, la numărul casei şi a spus:

— Vezi, domnişoară Mařenka, parcă şi cerul vrea să ne luăm! Casa dumitale are numărul 618, iar eu, cînd vin la dumneata, plec cu trenul de 6 şi 18 minute. Nu e un semn bun?

Cum am auzit, mi-am zis: „Ăsta da, într-adevăr, e un semn foarte bun!"

Am scos pe dată mersul trenurilor şi am căutat să văd din ce gară pleacă la orele 6 şi 18 minute trenul care are legătură cu cel care soseşte la Kamenice la 10 şi 35. Tot comparînd şi calculînd datele, am ajuns la concluzia că nu putea fi vorba decît de trenul care pleacă din gara Bystřice-Novoves. Vedeţi dar că un detectiv care lucrează cu hoţii de trenuri trebuie să ştie să se descurce în mersul trenurilor.

Ei, şi cum vă spuneam, de îndată ce am avut o zi liberă, m-am şi dus în gara Bystřice-Novoves,

unde am întrebat dacă nu cumva vreun domn gras şi cu dinţi de aur călătoreşte mai des decît s-ar cuveni.

— Cum să nu ! zice şeful gării. E domnul comis-voiajor Lacina. Locuieşte acolo, în uliţa de jos. Chiar aseară a sosit dintr-o cursă.

Pornesc după domnul Lacina. La intrare dau de o femeiuşcă curăţică, nimic de zis, şi-o întreb:

— Domnul Lacina locuieşte aici?

— Da, e soţul meu, zice, dar acum doarme, că abia a luat masa.

— Nu-i nimic, zic şi intru.

Pe divan stătea întins unul numai în cămaşă. Cum mă zăreşte, zice:

— Ia te uită ! Domnul Holub ! Ia adu repede un scaun, draga mea !

Supărarea mi-a trecut într-o clipită. Era el, Plichta, vechiul falsificator de bilete de loterie. De cel puţin zece ori înfundase puşcăria.

— Să-ţi dea Dumnezeu sănătate, Vincek ! zic. Nu mai faci bilete de loterie?

— M-am lăsat ! mărturisi Plichta, ridicîndu-se în capul caselor. Treaba asta cere alergătură multă şi nu mai sînt tînăr. La cincizeci şi doi de ani am şi eu dreptul să mă mai odihnesc. Să umbli din casă în casă, nu mai e pentru unul ca mine.

— Ei, şi de asta te-ai apucat să duci de nas femeile, pungaşule?

Plichta oftă.

— Domnule Holub, zice, trebuie să am şi eu o ocupaţie. Ştiţi, în timpul ultimei mele şederi la puşcărie mi s-au stricat dinţii. Cred că lintea

e de vină... Trebuia deci să-i repar, nu-i aşa? Nici nu vă închipuiţi, domnule Holub, de ce credit începi să te bucuri cînd ai dinţi de aur ! Inspiri mai multă încredere, digestia se face mai bine şi începi să te îngraşi. Orice-aţi zice, un om ca mine trebuie să se folosească de tot ce-i stă la îndemînă.

— Unde-s banii? zic eu. Am notat tot ! Ai făcut unsprezece escrocherii, adică, în total, două sute şaisprezece mii de coroane. Unde sînt?

— Stai să vezi, domnule Holub ! spuse Plichta cam încurcat. Toate cîte sînt aici în casă sînt ale neveste-mi. Afacerile sînt afaceri. N-o amestec pe nevastă-mea în combinaţiile mele. Toată averea mea sînt şase sute cincizeci de coroane pe care le am la mine, un ceas de aur şi dinţii. Scumpa mea, eu o să-l însoţesc pe domnul Holub la Praga. Domnule Holub, mai am de plătit o rată la dentist: face trei sute de coroane pe care le las aci...

— Mai ai de dat şi o sută cincizeci croitorului, îi aminti „scumpa".

— Aşa e ! zise Plichta. Domnule Holub, corectitudinea e slăbiciunea mea. Ce vrei, îmi place să fiu punctual. Cînd n-ai datorii, poţi privi liniştit în ochii oricui. O cere meseria, domnule Holub. Scumpo, scutură-mi puţin paltonul, să nu te fac de ruşine la Praga ! Sînt gata, domnule Holub.

De data asta Plichta a încasat cinci luni. În faţa Curţii cu juri femeile au declarat, toate, că i-au dat banii de bunăvoie şi că-l iartă. Numai una, o babă, nu i-a făcut nici un rabat. Era o

văduvă bogată, de la care nu storsese decît cinci mii de coroane.

Peste vreo șase luni, aflu iar de niște escrocherii sentimentale. „Plichta!“ mi-am zis, fără să-mi bat capul cu chestia asta. În timpul acela aveam de lucru în gara Pardubice, unde opera unul care fura bagaje de pe peron. Și cum familia îmi era în vilegiatură, într-un sat cale de vreun ceas de Pardubice, am pus în geamantan crenvurști și alte mezeluri, să le duc neveste-mi, că la țară se găsesc cam greu. Mă sui în tren și, ca de obicei cînd călătoresc, trec și de data asta din vagon în vagon. Ce să vezi! Într-un compartiment Plichta vorbea de zor unei cucoane, cam ofilite, e drept, despre stricăciunea lumii de azi.

— Vincek! zic. Iar cu făgăduieli de căsătorie?

Plichta roși, ceru scuze cucoanei, explicîndu-i că are de discutat niște afaceri cu domnul, adică cu mine, și ajungînd pe culoar îmi spuse, dojenindu-mă:

— Domnule Holub, nu e frumos să-mi vorbiți așa față de lumea străină! Era de ajuns să-mi faceți un semn cu ochiul și veneam imediat. Pentru ce mă căutați?

— Sînt iar două cazuri, mă, Plichta, zic, dar cum azi am altă treabă, o să te predau jandarmilor din Pardubice.

— Domnule Holub, n-o să-mi faceți mie una ca asta! Sînt obișnuit cu dumneavoastră, și dumneavoastră mă cunoașteți bine. O să vă însoțesc, dacă nu de altceva, așa, de drag, că doar sîntem cunoștințe vechi.

— Nu se poate, Plichta, că mă duc să-mi vizitez familia și pînă acolo e vreo oră de mers. Ce mă fac cu tine în timpul ăsta?

— Vă însoțesc, domnule Holub, propuse Plichta. Cel puțin, n-o să vă plictisiți pe drum.

Ei bine, credeți-mă! Plichta a mers cu mine. Cum am ieșit din oraș, zise:

— Domnule Holub, dați-mi voie să vă duc geamantanul! Vreau să vă spun ceva, dar să nu mi-o luați în nume de rău: sînt om bătrîn și face impresie proastă cînd mă tutuiți de față cu alții.

Așa că l-am prezentat neveste-mi și cumnatei mele ca pe un vechi prieten. Acum, nu știu dacă știți, dar cumnata mea are douăzeci și cinci de ani și e destul de drăguță, dar Plichta ăsta i-a vorbit atît de frumos și de serios — a dat și bomboane copiilor — că, după ce am luat cafeaua, cînd a invitat-o la o plimbare cu copiii, fata a primit. Ba, mai mult, șmecherul mi-a mai făcut și un semn, ca între noi bărbații, dîndu-mi de înțeles că vrea să mă lase singur cu „bătrîna“ mea. Ca să vedeți ce om simțit și bine crescut. Peste un ceas, cînd s-au întors, copiii îl țineau de mînă, iar cumnată-mea era ca un bujor. La despărțire i-a strîns mîna cu duioșie.

Pe drum îl iau la rost:

— Ia ascultă, Plichta, ce ți-a venit să-i sucești capul cumnată-mi?

— Din obișnuință, șopti Plichta melancolic, dar, credeți-mă, domnule Holub, nu e vina mea, e vina dinților! Mereu am neplăceri din pricina lor. Niciodată nu le vorbesc femeilor de dragoste.

La vîrsta mea nu mai merge. Dar ele, vedeţi, tocmai la asta ţin mai mult. Uneori ajung la concluzia că nu se îndrăgostesc de mine decît din interes, pentru că fac impresia unui om cu stare.

Ajunşi în gara din Pardubice îi zic:

— Acum trebuie să te dau în paza jandarmilor, n-am ce-ţi face. Am de cercetat un furt.

— Domnule Holub, se rugă Plichta, lăsaţi-mă, aici, în restaurant! O să iau un ceai şi o să citesc ziarele. Uite aici toţi banii mei: paisprezece mii şi ceva! Fără bani cum să fug? Nici consumaţia n-aş avea cu ce s-o plătesc.

Ce era să fac? L-am lăsat în restaurantul gării şi mi-am văzut de-ale mele. Peste un ceas mă întorc şi mă uit pe fereastră: era la locul lui. Îşi pusese pe nas nişte ochelari cu ramă de aur şi citea ziarul. Peste o altă jumătate de oră, cînd am terminat ce am avut de făcut şi m-am dus să-l iau, ce să vezi? Şedea la altă masă, cu o blondă durdulie, frapantă, şi-l certa cu multă demnitate pe chelner pentru că pusese caimac în cafeaua doamnei. Văzîndu-mă, îşi ceru scuze de la blondă şi veni spre mine.

— Domnule Holub, zice, ce-ar fi să amînăm arestarea cu o săptămînă? Tocmai mi s-a ivit prilejul să dau o lovitură straşnică.

— E bogată tare? îl întreb.

Plichta făcu un gest cu mîna.

— Domnule Holub, îmi şopteşte el, are o fabrică şi ar avea mare nevoie de un om iscusit, să-i dea ajutor, că se pregăteşte să cumpere nişte maşini noi.

— Atunci vino, dragul meu, să-ţi fac cunoştinţă cu ea! Ia te uită, Lojzička! Va să zică, iar umbli după domni în vîrstă?

Blondina roşi pînă peste urechi.

— Domnule Holub, iertaţi-mă, dar nu ştiam că domnul e prieten cu dumneavoastră...

— Şterge-o cît mai repede, fetiţo, să nu stea de vorbă cu tine domnul consilier Dundr! Ştii doar că la el chestiile astea se numesc escrocherii.

Plichta era distrus.

— În viaţa mea n-aş fi crezut că domnişoara e şi ea escroacă!

— Da, şi unde mai pui că, pe lîngă asta, e şi femeie de moravuri uşoare. Închipuie-ţi, ia bani de la bătrîni, făgăduindu-le să se căsătorească cu ei.

Plichta se făcu alb ca varul. Scuipă.

— Ptiu, să mai ai încredere în femei! Zău, domnule Holub, asta le întrece pe toate!

— Aşteaptă să-ţi iau un bilet pînă la Praga, îi spun. De care vrei; de-a doua sau de-a treia?

— Domnule Holub, păcat de bani! Ca deţinut am dreptul să călătoresc gratuit, nu-i aşa? O să mă duceţi pe socoteala statului. Pentru că un om ca mine trebuie să-şi chiverniseaseă bine fiecare bănuţ.

Tot timpul călătoriei, Plichta a ocărît-o pe blondină. Nu mi-a mai fost dat să văd pe cineva atît de dezamăgit din pricina femeilor. Cînd am coborît la Praga, Plichta a zis:

— Domnule Holub, ştiu că de data asta iau şapte luni. Mie însă nu-mi prieşte mîncarea din puşcărie şi aş vrea să mai mănînc o dată ca

lumea. Cele paisprezece mii de coroane pe care vi le-am dat a fost tot ce am putut să realizez la ultima operație. Ar fi cazul să profit de ele măcar pentru o singură cină. Și-apoi, aș vrea să mă revanșez pentru cafeaua cu care m-ați servit.

Ne-am dus la un restaurant mai bunicel, și Plichta a comandat friptură la grătar și a băut cinci halbe cu bere. Am plătit din banii lui, dar a avut grijă să verifice de trei ori nota, să nu ne tragă chelnerul pe sfoară.

— Gata, acum hai la prefectură! îi zic.

— O clipă, domnule Holub! face Plichta. La ultimul caz am avut cheltuieli mari. Am făcut patru călătorii dus și întors: fiecare drum patruzeci și opt de coroane, total trei sute optzeci și patru de coroane. Își pusese ochelarii și se apucase să socotească pe un petic de hîrtie. Apoi masa... Să zicem, treizeci de coroane pe zi... Că trebuie să mă hrănesc bine, domnule. O cere meseria. Va să zică, o sută douăzeci de coroane. Pe urmă i-am dat duduii un buchet de flori de treizeci și cinci de coroane! O mică atenție, știți. Verigheta a costat două sute patruzeci, că nu era decît dublé, domnule Holub. Dacă aș fi necinstit, aș zice că a fost de aur masiv și aș pune-o la socoteală cu șase sute, nu-i așa? Pe urmă i-am cumpărat un tort de treizeci de coroane. Apoi cele cinci scrisori, cîte o coroană, și anunțul din ziar cu ajutorul căruia am cunoscut-o, optsprezece coroane. În total opt sute treizeci și două de coroane. Domnule Holub, vă rog, banii ăștia trebuie să mi-i restituiți. Deocamdată

îi las la dumneavoastră. Mie îmi plac socotelile limpezi! Măcar regia să mi-o acopăr! Ei, și acum să mergem!

Cînd am ajuns pe culoarul prefecturii poliției, Plichta se mai opri o dată:

— Domnule Holub, i-am dăruit și un flacon de parfum. Trebuie să-mi mai dați încă douăzeci de coroane.

Și, după ce-și suflă cu grijă nasul, mă urmă liniștit, ca un om cu sufletul împăcat.

BALADA LUI JURAJ ČUP

— Într-adevăr, asta se poate întîmpla, spuse căpitanul de jandarmi Havelka, unii răufăcători sînt cîteodată cuprinși de o excepțională cinste și idee de conștiință. Aș putea să vă povestesc despre asta tot felul de cazuri, dar cel mai ciudat este cazul lui Juraj Čup. Mi s-a întîmplat pe vremea cînd eram jandarm în Rusia subcarpatică, la Jasin.

Într-o noapte de ianuarie ne aflam la un chef în cîrciuma unui ovrei: șeful districtului, un inspector de la căile ferate și alte notabilități; și bineînțeles țiganii. Nu știu ce origine or fi avînd țiganii ăștia, dar cred că-s urmași de-ai lui Hám. Cînd iți cîntă la ureche, din ce în ce mai aproape și mai încet, șnapanii naibii, cînd îți vrăjesc astfel auzul... simți... simți că-ți dai sufletul. Vă spun eu, muzica asta a lor e un groaznic și tainic desfrîu. Și cînd se lipeau așa de mine, plîngeam și horcăiam ca un cerb, treceam cu baioneta prin tăblia mesei, spărgeam paharele, cîntam și mă loveam cu capul de perete, voiam să ucid sau să iubesc pe cineva — de asemenea fapte e în stare un om vrăjit de țigani. Cînd eram

în toiul petrecerii, vine la mine cîrciumarul și-mi spune că afară, în fața cîrciumii, mă așteaptă un om.

— N-are decît să aștepte, ori să vină mîine, am strigat, eu îmi jelesc aici tinerețea și îmi îngrop visele; iubesc o femeie, o doamnă frumoasă și nobilă. Cîntă-mi, țigane, alungă-mi din suflet durerea — pe scurt asemenea vorbe am rostit. Știți, durerea asta și băutura țeapănă țin de ritualul muzicii. După vreo oră vine iar hangiul și-mi spune că omul acela mă așteaptă și acum afară, în ger. Numai că eu nu-mi plînsesem destul tinerețea și nu-mi înecasem în tokai toată durerea. Am dat din mînă a lehamite, în semn că nu mai îmi pasă de nimic și — zi-i, țigane! Ce-a fost mai departe nu mai știu bine, dar dimineață, cînd am ieșit din cîrciumă, era un ger, de trosnea zăpada sub picioare și suna ca un clinchet de pahare. În fața cîrciumii aștepta în picioare omul acela, în încălțări albe, nădragi albi și cojoc alb de oaie. Cînd m-a văzut, s-a înclinat pînă la pămînt în fața mea și a rostit ceva cu voce răgușită.

— Ce vrei, bade? i-am zis. Dacă vrei să mă ții aici, îți dau una peste gură.

— Înălțimea-ta, m-a trimis starostele din Volova Lehota. A fost omorîtă Maryna Matejova.

M-am dezmeticit puțin; Volova Lehota era un cătun sau mai curînd o pustietate de treisprezece colibe, cam la treizeci de kilometri depărtare în munți. Iarna era un chin să ajungi

acolo. Pentru Dumnezeu, şi cine a ucis-o? am strigat.

— Eu, înălţimea-ta, a răspuns cu umilinţă omul. Mă numesc Juraj Čup, feciorul lui Dimitr Čup.

— Ai venit să te predai? m-am răstit la el.

— Starostele a spus aşa, răspunse resemnat Juraj Čup. Juraj, mi-a poruncit el, du-te şi spune jandarmului că ai omorît-o pe Maryna Matejova.

— De ce ai omorît-o? am ţipat eu.

— Aşa mi-a poruncit Dumnezeu, a răspuns Juraj calm, de parcă se înţelegea de la sine că aşa a trebuit. Domnul mi-a poruncit: omoar-o pe Maryna Matejova, sora ta bună, în care a nitrat duhul cel rău.

— Lua-te-ar dracu, i-am zis, şi cum ai ajuns de la Volova Lehota pînă aici?

— Cu ajutorul lui Dumnezeu, răspunse plin de evlavie Juraj Čup. Domnul m-a păzit ca să nu pier în zăpadă. Fie numele lui binecuvîntat.

Dac-aţi şti ce înseamnă o furtună de zăpadă în Carpaţi ! Dac-aţi şti ce înseamnă o zăpadă de doi metri ! Dacă l-aţi fi văzut pe Juraj Čup, un omuleţ atîtica, mărunţel şi slab, care fusese în stare să aştepte şase ore în faţa cîrciumii, pe gerul ăla năprasnic, pentru a se preda, fiindcă a ucis-o pe nevrednica roabă a Domnului Maryna Matejova — nu ştiu ce-aţi fi făcut; eu însă m-am închinat şi s-a închinat şi Juraj Čup. După aceea l-am arestat, m-am frecat cu zăpadă pe faţă, mi-am pus schiurile şi cu încă un jandarm, pe nume Kroupa, am pornit-o în sus, spre Volova Lehota. Şi un general de jandarmi să mă fi oprit şi să-mi fi spus: Havelko, prostule, nu te duce nicăieri, îţi poţi pierde viaţa pe zăpada asta, că eu tot i-aş fi răspuns: Raportez, domnule general, că mi-a ordonat Domnul. Şi aş fi plecat. Kroupa la fel, pentru că era din Žižkov şi eu n-am văzut încă un zizkovean care pentru un moft să nu vrea să fie de faţă, cînd e vorba de un act de bravură sau de o prostie. Aşa că am plecat.

N-am să vă descriu drumul; vă spun doar că la sfîrşit Kroupa plîngea de frică şi de oboseală, ca un copil mic, şi că de douăzeci de ori ne-am spus că s-a zis cu noi şi că acolo ne lăsăm oasele; că am parcurs acei treizeci de kilometri în unsprezece ore, de noaptea pînă noaptea, asta doar ca să vă faceţi o idee. Domnilor, jandarmul are o rezistenţă de cal, dar cînd cade în zăpadă şi plînge şi spune că nu merge mai departe, atunci să ştiţi că trebuie să fi ajuns într-o stare de nedescris. Eu mergeam ca în vis şi-mi spuneam doar atît: drumul ăsta l-a făcut Juraj Čup, un omuleţ cît pumnul, ba a mai aşteptat şi şase ore în ger, doar pentru că aşa i-a poruncit starostele; Juraj Čup, cu încălţările ude, Juraj Čup pe viscol, Juraj Čup cu ajutorul lui Dumnezeu. Dacă aţi vedea o piatră căzînd în sus în loc să cadă în jos, aţi spune că e un miracol. Nimeni însă nu-i spune miracol acestui drum al lui Juraj Čup, străbătut pentru a se preda; şi totuşi era un fenomen mai important şi o forţă mai puternică decît cea care a făcut piatra să cadă în sus. Lăsaţi-mă să vorbesc; vă spun eu, dacă vreţi să

vedeți minuni, căutați-le la oameni, și nu la pietre.

Cînd am ajuns la Volova Lehota, ne mișcam ca niște umbre, mai mult morți decît vii. Am bătut în ușa starostelui, nimic, dormeau toți, pe urmă a ieșit afară un fel de uriaș bărbos, cu pușca în mînă, starostele, și cînd ne-a văzut a îngenuncheat și ne-a desprins schiurile, fără să rostească o vorbă. Cînd îmi aduc aminte, parcă văd și acum în fața ochilor niște imagini ciudate, de o simplitate solemnă: îmi amintesc că starostele ne-a poftit într-una din colibe; în odaie ardeau două lumînări, în fața unei icoane stătea îngenuncheată o femeie în negru, iar pe pat, într-o cămașă albă, zăcea cadavrul Marynei Matejova, cu gîtul tăiat pînă la vertebre; era o rană groaznică la vedere, dar în același timp ciudat de curată, ca despicarea unui porc în două de către un măcelar. Fața era neînchipuit de albă, cum e aceea a oamenilor care și-au pierdut pînă la ultima picătură de sînge.

Tot fără să scoată o vorbă, ne-a petrecut acasă la el. În izba lui așteptau unsprezece oameni îmbrăcați în cojoace — nu știu dacă dumneavoastră cunoașteți mirosul acestor cojoace de oaie: pătrunzător și sugerînd scene din vechiul testament. Starostele ne-a poftit să ședem, a tușit să-și dreagă glasul, a făcut o plecăciune și a spus: În numele Domnului vă aducem la cunoștință moartea roabei lui Dumnezeu Maryna Matejova. Dumnezeu s-o ierte!

— Amin, răspunseră cei unsprezece gospodari și se închinară.

Și starostele începu: alaltăieri, noaptea, a auzit cum rîcîie cineva încetișor la ușă. A crezut că-i o vulpe, și-a luat pușca și s-a dus să deschidă.

Pe prag zăcea o femeie. A ridicat-o și capul i-a căzut pe spate. Era Maryna Matejova, cu gîtul retezat. Din cauza asta, nu putea vorbi.

Starostele a dus-o pe Maryna în izbă și a culcat-o pe pat. Pe urmă a poruncit unui cioban să sune din cimpoi și să adune la el pe toți gospodarii din Volova Lehota. După ce s-au adunat toți, s-a întors spre Maryna și a zis: Maryna Matejova, înainte de a-ți da sufletul, spune cine te-a ucis. Maryna Matejova, te-am ucis eu?

Maryna nu putea să-și miște capul, așa că a închis doar din ochi.

— Maryna, a fost cumva vecinul tău, aici de față, Vlaho, fiul lui Vasile?

Maryna a închis ochii.

— Maryna Matejova, a fost gospodarul, aici de față, Kohut, zis Vaňka? A fost ăsta de aici, Martin Dudáš, vecinul tău? Maryna, a fost ăstălalt, Baran, zis Šandor? Maryna, a fost ăl de șade aici, Andrej Vorobec? Maryna Matejova, a fost Klimkoo Bezuchý, cel ce stă în fața ta? Maryna, a fost omul ăsta, Štěpán Bobot? Maryna, cel ce te-a ucis a fost Tatka munteanul, fiul lui Myhal Tatka? Maryna...

În clipa aceea s-a deschis ușa și a intrat Juraj Čup, fratele Marynei Matejova. Maryna s-a cutremurat și în ochi i-a apărut o expresie de groază.

— Maryna, a continuat starostele, cine te-a omorît? A fost cel de aici, Fodor, pe nume Terentík?

Maryna însă nu mai răspunse.

— Rugați-vă, a zis Juraj Čup și toți oamenii au căzut în genunchi. La urmă, starostele s-a ridicat și a zis: Chemați femeile!

— Încă nu, a spus bătrînul Dudáš. Răposată întru Domnul, Maryna Matejova, în numele Domnului, fă-ne un semn: te-a ucis Ďuro păstorul?

Tăcere.

— Maryna Matejova, suflet ridicat la cer, te-a ucis Tóth Ivan, feciorul lui Ivan?

Nu sufla nimeni.

— Maryna Matejova, în numele Domnului, te-a ucis va să zică fratele tău bun, Juraj Čup?

— Am omorît-o, a zis Juraj Čup. Domnul mi-a poruncit: omoar-o pe Maryna, e stăpînită de un duh rău.

— Închideți-i ochii, ordonă starostele. Juraj, acum ai să te duci la Jasin și ai să te predai jandarmilor. Am ucis, vei spune, pe Maryna Matejova. Pînă atunci nu te vei hodini și nu vei pune nimica în gură. Pleacă, Juraj! După care deschise ușa și băgă înăuntru femeile care urmau s-o bocească pe moartă.

Ascultați, nu știu dacă o fi fost din cauza cojoacelor alea de oaie, ori din cauza oboselii, sau pentru că cele văzute și auzite fuseseră pătrunse de o ciudată frumusețe sau solemnitate, dar a trebuit să ies afară în ger, fiindcă mi se învîrtea capul. Pe sufletul meu, simțeam cum se urcă ceva în mine, de parcă îmi venea să mă scol și să zic: Oameni buni! Noi o să-l judecăm pe Juraj Čup după legile omenești; în voi sălășluiește însă legea divină. Și m-aș fi plecat în fața lor pînă la pămînt; dar asta nu se cuvenea s-o facă un jandarm, așa că am ieșit afară și m-am tot blagoslovit pînă mi-am regăsit sufletul de jandarm.

Meseria de jandarm e o muncă lipsită de gingășie. Dimineața am scotocit în coliba lui Juraj Čup și am găsit dolarii pe care răposata Maryna îi primise de la bărbatul ei din America. Bineînțeles, a trebuit să raportez și oamenii legii au făcut din asta crimă cu jaf. Juraj Čup a fost spînzurat. Nimeni însă n-are să mă convingă că drumul acela l-a străbătut cu forțele lui omenești. Știu foarte bine ce înseamnă forța omului, dar cred că știu, măcar puțin, ce înseamnă și judecata divină.

POVESTEA UNUI PICIOR PIERDUT

— Nici nu-ți vine să crezi cît poate omul să ducă, zise la asta domnul Tymich. Era în timpul războiului, serveam în regimentul 35, și aveam acolo un soldat, cum îl chema oare, parcă Dynda sau Olahal, ori poate Peterka, nu mai țin minte, știu doar că noi îi spuneam Pepek. Era un om tare cumsecade, dar cam prostuț, de-ți venea să-i plîngi de milă. La instrucție, trăgea cît putea, suferind în tăcere ca un cîine; pe front, eram pe atunci dincolo de Cracovia, s-a nimerit să ajungem într-un loc prost al naibii, unde tocmai bătea artileria rusă. Pepek nu zicea nimic, doar privea în jurul lui. Cînd a dat însă peste un cal cu burta sfîrtecată, care încă mai sforăia și încerca să se ridice în picioare, s-a albit la față, a dat cu cascheta de pămînt, a rostit o jignire la adresa Împăratului, a pus jos pușca și ranița și a luat-o îndărăt spre casă.

Cum de-a ajuns acasă drum de cinci sute și ceva de kilometri, pe cinstea mea că nu pot să-mi închipui, într-o noapte însă a bătut la ușa casei lui și i-a spus neveste-si: mamă, eu sînt și înapoi

nu mă mai duc: dar dacă mă găsesc aici, s-a zis cu mine, mă dau dezertor. După ce-au plîns un timp împreună, nevasta i-a zis: Pepek, nu te las pe mîna lor, te ascund în gunoi, acolo n-are să te caute nimeni.

A săpat o groapă în gunoiște și a pus deasupra niște scînduri. În groapa aia a stat pitit Pepek cinci luni. Domnii mei, nici un mucenic n-ar fi fost în stare, întru sfînta credință, să suporte una ca asta. Pe urmă l-a denunțat o vecină din cauza unei găini și au venit jandarmii și l-au scos pe Pepek din gunoi. Au trebuit să-și cumpere o sfoară lungă de zece metri ca să nu-i simtă mirosul, cînd l-au dus, legat cu ea, la oraș.

/După ce s-a întremat puțin, l-au dus înaintea tribunalului militar. Pe vremea aia era procuror un oarecare Dillinger, despre care unii spuneau că e un cîine, iar alții că e un om de treabă! Dar ce știa omul ăla să înjure, e de neimaginat! Ce mai, pe vremea ocupației austriace se știau o mulțime de înjurături! Se vedea aici o veche tradiție. Azi nu se mai pricepe nimeni să-i tragă o sudalmă ca lumea; știu doar să insulte oamenii. Așadar, procurorul Dillinger l-a lăsat pe Pepek în curte și l-a judecat de la fereastră. Nu i-a dat voie să se apropie de el. Situația lui Pepek era, vezi bine, proastă de tot: dezertare pe timp de război; pentru asta se dă pedeapsa cu moartea prin împușcare și nu te mai scapă nici Dumnezeu. Iar Dillinger ăla nu umblase în viața lui cu mănuși — era totuși rău

ca un cîine. Înainte de a-și încheia rechizitoriul, Dillinger strigă de la fereastră:

— Ascultă, Pepek, în vremea cît ai stat îngropat în gunoi nu te-ai dus niciodată să te culci cu nevastă-ta?

Pepek se mișcă încurcat de pe un picior pe altul și, roșu ca focul la față, spuse: cu respect raportez, domnule procuror, că m-am mai dus, altfel nu se putea.

Atunci procurorul a închis fereastra și a spus: Isuse Cristoase! Pe urmă a dat roată camerei, clătinînd de cîteva ori din cap, și, după ce s-a liniștit, a zis: Să mă scoată la pensie, dar eu nu-l trimit la moarte pe omul ăsta. De dragul neveste-si nu pot s-o fac. Asta zic și eu dragoste conjugală!

Și l-a scos la trei ani de temniță.

În temniță, munca lui de deținut era să se ocupe de grădina comandantului, un oarecare colonel Babka. Babka ăsta spunea mai tîrziu că, de cînd e, n-a avut legume atît de frumoase și de mari ca cele îngrijite de Pepek. Dracu știe din ce i-or fi crescînd așa, zicea comandantul.

★

— În timpul războiului, zise domnul Král, s-au petrecut tot felul de cazuri. Dacă s-ar aduna laolaltă toate pe cîte le-au făcut oamenii numai ca să nu lupte pentru Austria, ar ieși mai multe volume decît *Acta sanctorum* editate de preoții bollandiști. Eu am un nepot de frate, îl cheamă Lojzík și ține o brutărie în Radlice. Cînd l-au

luat în război mi-a spus: unchiule, nu mă duc ăștia pe mine pe front, să știi, mai bine îmi tai un picior decît să le ajut porcilor ăștia de nemți.

Lojzík era un băiat isteț. Cît a ținut perioada de instrucție a tinerilor recruți s-a dat peste cap să-și arate rîvna, astfel încît superiorii lui vedeau într-însul pe eroul sau chiar pe caporalul de mîine. Cînd a mirosit însă că peste cîteva zile e plecarea pe front, și-a provocat temperatură, s-a apucat cu mîna de partea dreaptă a abdomenului și a început să geamă de durere. L-au dus așadar la spital și i-au scos apendicele. Pe urmă Lojzík a făcut ce-a făcut ca rana să nu i se închidă așa de repede. Dar, după șase săptămîni, tot a început să se vindece, și războiul tot nu se terminase. L-am vizitat în vremea aceea la spital. Unchiule, mi-a spus Lojzík, acum nu mă mai poate salva nici domnul feldvebl. Aștept din clipă în clipă să mă mături de aici.

Pe atunci era medic șef militar la noi renumitul Oberhuber. Mai tîrziu s-a descoperit că omul era în realitate dement clinic, dar, precum știți și dumneavoastră, războiul e război și dacă-i pui unui mistreț galoane de aur devine comandant. Se-nțelege că toată lumea tremura în fața acelui Oberhuber. N-avea altă treabă decît să alerge prin spitale și să zbiere la toți: Marș pe front! indiferent dacă aveau un TBC evolutiv ori vezica perforată de un glonte. Nimeni nu i se putea opune. Nici nu se uita ce e scris în fișa medicală a bolnavului, agățată deasupra patului, se uita doar din depărtare la el și urla: *Front-*

diensttauglich! Sofort einrücken![1] Și nu-ți mai ajutau nici toți sfinții la un loc.

Așadar, Oberhuber ăsta a venit să inspecteze spitalul în care Lojzík își aștepta destinul. Îndată ce se auziră zgomote și glasuri jos, încă de la poartă, toți bolnavii, în afară de cei răposați întru Domnul, trebuiră să se alinieze lîngă paturi în poziție de drepți, pentru a-l primi cum se cuvine pe înaltul oaspete.

Așteptarea dură cam mult și Lojzík, din comoditate, își îndoi un picior și se sprijini cu genunchiul de marginea patului, stînd într-un singur picior. În acel moment năvăli în salon Oberhuber care, vînăt de furie, începu să țipe încă de la ușă: Marș pe front! Ăsta să fie înrolat! *Tauglich*[2]*!* Pe urmă îl văzu pe Lojzík, surprins într-un picior, și se congestionă și mai tare. *Einbeinig*[3], zbieră el. *Sofort*[4] trimis acasă! *Himmel*[5], de ce mai țineți un olog? Ce-i aici, grajd pentru invalizi? Afară cu el! Ticăloșilor, pentru asta am să vă trimit pe toți pe front! Personalul medical, albastru la față de groază, bîigui că se va executa imediat; Oberhuber se și afla însă lîngă patul următor, strigînd că soldatul, abia operat în ajun, trebuie trimis *sofort* pe front.

Nu trecuse un ceas și Lojzík era eliberat din spital, pe baza iscăliturii autografe a lui Oberhuber, și trimis acasă ca invalid de un picior.

[1] Bun de front! Încorporarea imediat (germ.).
[2] Apt, bun (pentru) (germ.).
[3] Olog (germ.).
[4] Numaidecît (germ.).
[5] Pentru Dumnezeu! (germ.)

Lojzík era un băiat cu scaun la cap. A făcut îndată cerere să fie clasat invalid, șters din controale și să i se dea cuvenita pensie de invaliditate, deoarece el, ca brutar, are nevoie de ambele picioare, chiar strîmbe, după o vorbă a brutarilor, și că, prin urmare, cu un singur picior autentificat oficial nu poate să-și exercite meseria. După obișnuitele amînări birocratice, primi decizia prin care i se recunoștea o invaliditate de 45%, drept care i se cuveneau atîtea și atîtea coroane lunar pensie. Buun, dar de fapt istoria aia cu piciorul pierdut abia de aici încolo începe.

Așadar, Lojzík a început să primească pensie de invalid. Îi da ajutor lui taică-său în brutărie și pînă la urmă s-a și însurat. Numai că a început să observe că de la o vreme șchioapătă un pic cu piciorul pe care i-l negase Oberhuber. Lucru care nu-l supăra, fiindcă, se gîndea el, așa arată măcar de parcă ar purta proteză. A venit pe urmă sfîrșitul războiului și s-a instaurat republica. Lojzík încasa mai departe pensia de invalid, datorită spiritului de ordine și conștiinciozității oficialităților.

O dată a venit la mine și am văzut că îl frămîntă ceva. Unchiule, mi-a spus după o clipă, am impresia că piciorul mi se scurtează, ori mi se usucă. Și-a suflecat pantalonul și mi-a arătat piciorul: era subțire ca un băț. Mi-e frică, unchiule, să nu rămîn pînă la urmă fără picior, a zis Lojzík.

— Du-te la doctor, prostănacule, l-am sfătuit eu.

— Unchiule, eu cred că asta nu-i boală. S-ar putea să mi se tragă de acolo, că de fapt piciorul ăsta n-ar trebui să-l am. E doar scris negru pe alb că am piciorul drept retezat pînă deasupra genunchiului. Nu crezi că de aia se usucă?

După un timp a venit iar la mine, sprijinit în baston de data asta. Unchiule, mi-a spus înfricoșat, sînt invalid. Piciorul ăsta nici nu-l mai pot pune în pămînt. Doctorul spune că este o atrofiere a mușchilor și că pricina ar fi nervii. Mă trimite la băi, dar am impresia că nici el singur nu crede în asta. Unchiule, pune mîna; vezi ce rece e? Parcă ar fi mort. Doctorul zice că-i o circulație proastă — nu crezi că o să-mi putrezească?

— Uite ce-i, Lojzík, i-am spus eu. Îți dau un sfat: anunță oficial piciorul și cere să te șteargă de pe lista invalizilor. Eu cred că pe urmă ai să te faci bine.

— Bine, unchiule, dar atunci au să spună că am luat pe nedrept pensia de invaliditate și că am prejudiciat statul de o grămadă de bani, obiectă Lojzík Și are să trebuiască să le dau banii îndărăt!

— Atunci păstrează-ți banii, zgîrcitule, și rămîi fără picior; dar la mine să nu-mi mai vii să plîngi, i-am spus.

După o săptămînă era din nou la mine. Unchiule, a bolborosit încă de la ușă, ăștia nu vor să-mi recunoască piciorul. Zic că oricum e uscat și nu-i bun de nimic. Ce să fac?

Nu vă puteți imagina cîtă alergătură l-a costat pe Lojzík pînă cînd i-au recunoscut oficial ambele picioare. Se-nțelege că a mai avut apoi și alte încurcături, precum că ar fi înșelat autoritățile cu pensia de invalid, ba era să fie și judecat că s-a sustras de la îndeplinirea datoriei ostășești. Sărmanul Lojzík, cît a trebuit să alerge de la un for la altul, dar piciorul a început să i se întremeze. Poate că s-o fi întremat și fiindcă a fost nevoit să alerge atîta, dar eu cred că mai curînd s-a însănătoșit fiindcă i l-au recunoscut oficial. Un decret oficial din ăsta are mare putere. S-ar mai putea, de asemenea, ca piciorul să i se fi uscat fiindcă îl deținea pe nedrept. Nu era în regulă, și situațiile astea se răzbună pînă la urmă pe om.

Vă spun eu, conștiința curată e cea mai bună igienă, dacă oamenii ar fi drepți, poate nici n-ar mai trebui să moară.

AMEȚEALA

— Conștiință, făcu domnul Lacina, nici nu-i mai zice așa; acum se numește „imagini refulate“, dar e tot un drac. Nu știu dacă cineva dintre dumneavoastră își mai amintește cazul fabricantului Gierke. Era un om foarte bogat și nobil, mare și zdravăn ca un munte. Se spunea că e văduv, dar încolo nu știa nimeni nimic despre el, așa fire închisă avea. La patruzeci și ceva de ani s-a îndrăgostit de un fel de păpușă de șaptesprezece ani, și era așa de frumoasă că ți se tăia respirația; adevărata frumusețe face să ți se strîngă inima de nostalgie sau de duioșie, sau mai știu eu de ce. Ei, și fata asta l-a luat pe Gierke de bărbat, pentru că era marele și bogatul Gierke.

Au plecat în călătorie de nuntă în Italia și acolo s-au întîmplat următoarele: la Veneția s-au suit în renumita campanilă și cînd domnul Gierke s-a uitat în jos — se zice că-i o priveliște foarte frumoasă — s-a făcut alb la față, s-a întors cu fața spre tînăra lui soție și a căzut la pămînt ca secerat.

De atunci s-a închis și mai mult în el. Se străduia să pară că n-are nimic, dar ochii neliniștiți și privirea disperată îl trădau. Soția lui s-a speriat groaznic și l-a adus acasă. Aveau o casă frumoasă, cu vedere spre parcul orașului. Acolo a izbucnit ciudățenia lui Gierke. Umbla mereu de la o fereastră la alta, să se convingă că sînt bine închise, și numai ce se așeza, că și sărea în sus și se ducea iar la fereastră s-o închidă. Noaptea se scula și umbla ca o fantomă prin casă — la toate întrebările răspundea mormăind că are o amețeală teribilă și că închide ferestrele ca să nu cadă. Nevastă-sa a pus atunci să se zăbrelească toate geamurile pentru a-l ajuta să se elibereze de teama asta permanentă. Măsura se dovedi eficace cîteva zile, Gierke se liniști puțin, pe urmă însă începu iar să alerge de la un geam la altul și să zgîlțîie zăbrelele, pentru a se convinge că sînt rezistente. Au comandat atunci niște obloane de oțel, în dosul cărora trăiau ca într-o închisoare. Gierke se potoli iar un timp. Pe urmă se constată însă că amețește cînd trebuie să urce sau să coboare o scară. Trebuiau să-l conducă pe scări și să-l sprijine de subțiori ca pe un invalid. În vremea asta, el tremura ca frunza și se acoperea de sudoare. Uneori era chiar nevoit să se așeze pe o treaptă și începea să plîngă cu sughițuri, de teamă ce-i era.

Se-nțelege că au început să cheme să-l vadă tot felul de doctori; după cum se întîmplă în lume, un doctor a zis că amețelile sînt provocate de suprasolicitare, altul că e o boală a urechii mijlocii, un al treilea că provin din constipație și un al patrulea că sînt cauzate de o anemie cerebrală. Știți, am observat că de îndată ce

ajunge cineva un specialist renumit se naște în el, printr-un nu știu ce proces interior, un punct de vedere. Un astfel de specialist va spune apoi: Colega, din punctul meu de vedere, lucrurile stau așa sau așa. Cel de-al doilea obiectează: Da, colega, dar din punctul meu de vedere chestiunea trebuie privită în mod diametral opus. Eu cred că punctele astea de vedere ar trebui lăsate la cuier, în vestibul, odată cu pălăria și bastonul. Dacă lași un om cu un punct de vedere să intre într-o casă, poți să fii sigur că are să facă vreo stricăciune, ceva, și că în nici un caz n-are să fie de acord cu ceilalți.

Dar ca să revin la Gierke, în fiecare lună era chinuit și tratat de cîte un alt specialist renumit, după o cu totul altă metodă. Gierke ăsta era un bărbat solid, cît un munte, și suporta totul. Nu se mai putea însă ridica din fotoliu, pentru că i se făcea amețeală numai dacă privea în jos. Așa că stătea cu ochii ațintiți în întuneric, mut și nemișcat, iar uneori era cuprins de un tremur; asta atunci cînd plîngea.

Pe vremea aceea începuse să facă minuni un doctor nou, un psihiatru, docentul Spitz se numea. Doctorul ăsta Spitz se specializase în tratamentul imaginilor refulate. Zicea că fiecare om are în subconștientul său tot felul de reprezentări îngrozitoare, amintiri sau pofte pe care și le reprimă pentru că se teme de ele și că aceste reprezentări refulate se revoltă în el și produc toată dezordinea și tulburările astea nervoase. Atunci cînd un medic priceput descoperă și scoate la lumină imaginea aceea refulată, pacientul se simte ușurat și se face bine. Un doctor din ăsta psihanalist trebuie să cîștige încrederea totală a pacientului respectiv și să scoată de la el totul: ce a visat noaptea, ce-și amintește din copilăria sa și altele; la sfîrșit îi spune: domnule dragă, dumneata ai trecut în urmă cu mulți ani prin cutare și cutare experiență, de obicei una grozav de reprobabilă, și asta a apăsat asupra subconștientului dumitale — noi îi spunem traumă psihică. Acum a ieșit la lumină, hocus-pocus și gata, ești sănătos. Așa arată prin urmare o vrăjitorie din asta.

Doctorul Spitz ăsta făcea, zău, credeți-mă, adevărate minuni. Nici nu vă puteți închipui cîți oameni bogați au asemenea imagini refulate. Oamenii săraci nu suferă în general de boala asta. Pe scurt, doctorul Spitz avea o clientelă minunată. După ce s-au perindat la căpătîiul lui Gierke toate somitățile medicale, l-au chemat în cele din urmă și pe docentul Spitz. Doctorul Spitz decretă că amețelile sînt de natură nervoasă și că el, Hugo Spitz, garantează că pacientul va scăpa de ele. Bu-un. Numai că Gierke nu se prea prăpădea cu mărturisirile. Orice îl întreba Spitz, răspundea cu greu și numai cu jumătate de gură. În cele din urmă, nu mai vru să răspundă nimic și îl dădu afară pe doctor. Spitz era disperat. Mă rog, un pacient atît de important e o chestiune de prestigiu. În afară de asta, era și un caz deosebit de frumos și de greu de tulburare nervoasă. În plus, doamna Irma era foarte frumoasă și nefericită. Așa că docentul Spitz s-a prins cu ghearele și cu dinții

de cazul ăsta. Trebuie să găsesc, mormăia el printre dinți, ideea refulată a lui Gierke, că de unde nu, mă las de medicină și mă apuc să vînd mătase la Lobl.

Începu să folosească o nouă metodă psihanalitică. Mai întîi, stabili ce mătuși, verișoare, cumnate și alte rude bătrîne de toate gradele are pe lumea asta Gierke. Pe urmă, căută să le cîștige încrederea — un doctor ca ăsta e dator în primul rînd să știe să asculte cu răbdare. Rudele erau entuziasmate cît de drăguț și atent e doctorul Spitz. Doctorul Spitz însă începu în cele din urmă să capete o mină extrem de serioasă și se adresă unui birou discret care trimise doi oameni de încredere undeva, într-o călătorie. Cînd cei doi se întoarseră, doctorul Spitz le plăti pentru osteneală și se duse direct la Gierke.

Acesta ședea pe întuneric într-un fotoliu, aproape incapabil să se mai miște.

— Domnule, îi zise doctorul Spitz, n-am să te deranjez, nu trebuie să-mi răspunzi nici un cuvînt. N-am să te întreb nimic. Vreau doar să scot la iveală cauza care a determinat apariția amețelilor. Dumneata ai reprimat-o în adîncurile subconștientului. Imaginea aceea refulată este însă atît de puternică, încît provoacă tulburări grave.

— Nu te-am chemat eu, doctore, îl întrerupse cu voce răgușită Gierke, întinzînd mîna după sonerie.

— Știu, zise doctorul Spitz, dar mai așteaptă o clipă. Amintește-ți, domnul meu, amintește-ți

ce ai simțit cînd ți-a venit pentru prima oară amețeală în campanila de la Veneția.

Gierke încremenise cu degetul pe sonerie.

— Ai simțit, continuă doctorul, o dorință teribilă, nebună, să-ți arunci tînăra soție din clopotnița aceea. Deoarece însă o iubeai, s-a născut în dumneata un conflict exteriorizat printr-un șoc psihic: te-ai împleticit și ai căzut amețit.

Era liniște deplină în cameră, doar mîna care pînă atunci nu se desprinsese de pe sonerie căzu!

— Din clipa aceea, vorbi doctorul Spitz, în dumneata și-a făcut cuib amețeala, groaza de adîncimi. Din clipa aceea ai început să închizi ferestrele și nu ai mai putut suporta să privești în adîncul unei prăpăstii, pentru că în subconștient aveai mereu trează ideea îngrozitoare că s-ar putea să-i dai brînci doamnei Irma în hăul acela.

În jilțul său, Gierke scoase un geamăt neomenesc.

— Da, continuă doctorul Spitz, dar acum se ridică întrebarea de unde a apărut ideea aceasta obsedantă. Domnule Gierke, dumneata ai fost însurat în urmă cu optsprezece ani. Prima dumitale soție a murit într-un accident, în Alpi. A căzut în timpul unei ascensiuni pe Hohe Wand și dumneata ai moștenit-o.

Se auzea doar respirația gîfîitoare și precipitată a lui Gierke.

— Gierke, ți-ai ucis prima soție, strigă doctorul Spitz, dumneata i-ai făcut vînt în prăpastie și de aceea, mă auzi, de aceea ți se pare că trebuie s-o ucizi și pe a doua, pe cea pe care o

iubești. De aceea ți-e frică de adîncuri, de aceea suferi de amețeli.

— Doctore, scînci omul din fotoliu, doctore, ce să fac? Ce remediu există?

Docentul Spitz se întristă adînc.

— Domnule Gierke, spuse el, dacă aș fi credincios, te-aș sfătui să-ți ispășești vina prin căință, ca Dumnezeu să te ierte. Dar noi, doctorii, nu credem în Dumnezeu. Despre ceea ce trebuie să faci, sfătuiește-te cu conștiința dumitale. Din punct de vedere medical, ești salvat. Ridică-te, domnule Gierke!

Gierke se sculă în picioare, alb ca varul la față.

— Cum e? Se mai învîrte lumea? întrebă doctorul Spitz.

Gierke clătină din cap că nu.

— Ei, vezi? oftă ușurat docentul. Acum vor dispărea și celelalte urmări. Amețeala provenea din imaginea aceea ascunsă în subconștient. Acum, că am scos-o la suprafață, lucrurile se vor îndrepta. Poți să privești pe fereastră? Minunat! Parcă ți s-a luat o piatră de pe inimă, nu? Nici urmă de vertij, așa-i? Domnule Gierke, ești cel mai frumos caz pe care l-am avut vreodată! Doctorul Spitz bătu entuziasmat din palme: Complet restabilit! Pot s-o chem pe doamna Irma? Nu? Aha! Vrei să-i dai chiar dumneata vestea? Doamne! Ce-o să se mai bucure cînd are să te vadă umblînd! Vezi, domnule, ce minuni poate face știința?! De bucuria succesului ar fi fost în stare să mai trăncănească încă două ore, dar văzu că Gierke are nevoie de liniște. Îi prescrise prin urmare niște brom și-și luă rămas bun.

— Te petrec, doctore, îi spuse Gierke politicos și-l însoți pe Spitz pînă la capătul scărilor. Ciudat, nici urmă de amețeală, nici urmă.

— Slavă cerului! strigă entuziasmat docentul Spitz. Acum te simți pe deplin sănătos, nu?

— Absolut sănătos, răspunse încet Gierke și-l întovărăși cu privirea pe doctor, care cobora scările. Cînd ușa grea a imobilului se închise cu zgomot în urma doctorului, se mai auzi încă o bufnitură grea, surdă. După o clipă găsiră sub scară trupul lui Gierke. Era mort; prezenta mai multe fracturi, după cum se lovise în timpul căderii de balustrada scării.

Cînd i se aduse la cunoștință faptul, doctorul Spitz scoase un fluierat și privi, cu o expresie ciudată în ochi, înaintea sa. Pe urmă luă carnețelul în care își nota pacienții și în dreptul numelui lui Gierke adăugă o dată și un cuvînt: *Suicidium*. Dacă vrei să știi, domnule Taussig, asta înseamnă pe latinește sinucidere.

SPOVEDANIA

— Imagini refulate, își dădu părerea părintele Voves, preotul bisericii Sf. Matei, știți, tratamentul acestor imagini refulate constituie una din cele mai vechi practici umane, numai că sfînta noastră biserică îi spune tratamentului respectiv *sacramentum sanctae confessionis*. Dacă te apasă ceva, dacă ai făcut ceva de care te rușinezi, du-te, păcătosule, la preot și spovedește-te, ușurează-te de toată murdăria pe care o porți în tine! Numai că noi nu numim asta tratarea afecțiunilor nervoase, noi îi spunem căință și iertarea păcatelor.

Au trecut ani mulți de atunci. Era o zi de vară îngrozitor de călduroasă. M-am dus în bisericuța mea — știți, cred, că evanghelicii s-au ivit în regiunile nordice, unde nici vara nu-ți este cald. Într-o biserică așa ca a noastră, catolică, ai cît e ziua de mare cîte ceva de făcut; liturghie, rugăciuni, vecernie, ori măcar să te închini la icoane și statui, poți să dai o fugă, să te răcorești și să te înviorezi, mai ales cînd afară e o căldură de cuptor. Din cauza asta, în țările acelea reci și neprimitoare sînt evanghelici, iar în ținuturile

mai calde catolici. Probabil că împrejurarea asta e determinată și de umbra și răcoarea din bisericile Domnului. Era prin urmare o zi călduroasă de vară; cînd am intrat în biserică m-a întîmpinat o atmosferă pașnică și înălțătoare, dar a venit la mine paracliserul și mi-a spus că așteaptă acolo de mai bine de o oră un om care vrea să se spovedească.

E o întîmplare frecventă. Mi-am luat patrafirul din sacristie și m-am așezat în confesional. Paracliserul l-a condus pe cel ce venea la mine să se pocăiască. Era un om trecut de tinerețe, bine îmbrăcat, cu aparențe de reprezentant comercial, sau agent de bunuri imobiliare, cu fața palidă, puțin buhăită. A îngenuncheat lîngă confesional, dar n-a scos o vorbă.

— Ei, l-am ajutat eu, spuneți după mine: eu, păcătosul, mă spovedesc în fața lui Dumnezeu Atotputernicul.

— Nu, a spus omul, am să încep altfel. Lăsați-mă. Altfel trebuie... Deodată a început să-i tremure bărbia și fruntea i s-a brobonit de sudoare, iar pe mine m-a năpădit o senzație de ciudățenie și de murdărie. În felul acesta m-am mai cutremurat o singură dată, atunci cînd am asistat la exhumarea unui cadavru aflat... aflat în stare de putrefacție. N-am să vă descriu felul în care arăta.

— Pentru Dumnezeu, ce ai, fiule? am strigat speriat.

— Imediat — imediat, a răspuns clănțănind din dinți omul. Apoi a respirat adînc, și-a suflat

zgomotos nasul şi a spus: Gata. Acum pot să încep, părinte. Sînt de atunci doisprezece ani.

N-am să vă spun ce am auzit.

În primul rînd, pentru că mă opreşte, bineînţeles, taina spovedaniei şi în al doilea rînd, pentru că omul săvîrşise o faptă atît de îngrozitoare, atît de cumplită şi de bestială încît, ce mai, şi să vreau şi n-aş putea s-o reproduc. Iar el zvîrlea afară din sine toată murdăria, în cele mai înfiorătoare amănunte — neomiţînd nimic, nimic!

Îmi venea să fug din confesional, să-mi astup urechile, nu ştiu nici eu ce-mi venea să fac; mi-am acoperit gura cu patrafirul ca să nu strig de groază.

— Aşa, m-am uşurat, mi-a spus omul mulţumit, suflîndu-şi nasul, parcă eliberat. Vă mulţumesc, părinte.

— Stai, am strigat eu, şi penitenţa?

— Da ce vă trece prin cap? a întrebat omul, clipind din ochi, cu un aer aproape intim, prin ferestruica confesionalului. Părinte, eu nu cred în nimic, am venit doar să mă uşurez spovedindu-mă. Ştiţi, cînd nu vorbesc un timp oarecare despre... despre chestiunea aceea... revăd parcă totul în faţa ochilor... şi nu pot să dorm, nu pot să închid un ochi... Cînd mă apucă starea asta, trebuie să mă eliberez, să mă spovedesc cuiva. Dumneavoastră pentru asta sînteţi aici, asta-i meseria dumneavoastră şi n-aveţi voie să divulgaţi nimic, vă opreşte taina spovedaniei. Penitenţa? nu dau doi bani pe ea; e greu atunci cînd omul nu crede. Multe mulţumiri, părinte.

Cu plecăciune. Pînă să-mi viu în fire, ieşise, cu pas elastic, din biserică.

Cam la un an după aceea a apărut iar. M-a prins în faţa bisericii. Era palid şi peste măsură de smerit.

— Cucernice părinte, a bolborosit el, aş putea să mă spovedesc la dumneavoastră?

— Fiule, i-am spus eu, fără penitenţă nu se poate, şi basta. Dacă nu vrei să te căieşti, n-avem de-a face unul cu celălalt.

— Sfîntă Fecioară! exclamă disperat omul. Aşa îmi spun toţi preoţii! Nici unul nu mai vrea să mă spovedească şi eu am atîta nevoie de asta... Cucernice părinte, ce v-ar costa dacă aş mai... încă o dată?

Şi în clipa aceea au început să-i tremure buzele ca atunci: Nimic, am strigat eu la el. Sau dacă ţii cu tot dinadinsul, atunci fă-o în faţa unei persoane laice!

— Sigur, a gemut omul, pentru ca persoana aceea laică pe urmă să mă denunţe! Dracu să vă ia! a urlat el ca o fiară rănită şi a fugit. Ciudat, şi spatele îi trăda disperarea.

De atunci nu l-am mai văzut.

*

— Părinte, zise avocatul dr. Baum, istorioara sfinţiei-tale nu se sfîrşeşte aici. O dată, tot aşa, cu mulţi ani înainte — a intrat în biroul meu un omuleţ cu faţa palidă şi buhăită — ca să vă spun drept, nu mi-a plăcut. După ce l-am invitat să ia loc şi i-am spus: prietene, ce te aduce la mine, omul a început: domnule avocat, dacă clientul dumneavoastră vi se adresează cu toată

încrederea și vi se destăinuiește, să zicem, că a făcut ceva rău, atunci... Atunci evident, zic eu, n-am voie să folosesc asta contra lui. M-aș alege cu o pedeapsă disciplinară, dacă nu cu ceva mai rău.

— Atunci e în regulă, răsuflă ușurat omul. Domnule avocat, trebuie să vă spun ceva. Acum paisprezece ani... Și atunci, părinte, am auzit, probabil, același lucru pe care l-ai ascultat și sfinția-ta.

— Nu-l dezvăluiți, îl întrerupse preotul Voves.

— Nici nu mă gîndesc, mormăi dr. Baum. Era o chestiune mult prea urîtă. Iar omul acela povestea, de parcă s-ar fi sufocat: transpirat, vînăt la față, cu ochii închiși... Dădea impresia unei vome psihice. Pe urmă a răsuflat adînc și și-a șters buzele cu batista.

— Pentru Dumnezeu, omule, i-am zis, în chestiunea asta nu pot face nimic! Dar dacă vrei de la mine un sfat sincer...

— Nu, a strigat omul acela bizar, nu doresc nici un sfat. Am venit doar să vă povestesc ce am făcut atunci. Țineți minte însă, a adăugat el aproape cu sălbăticie în glas, că nu aveți voie să folosiți destăinuirea asta împotriva mea! Pe urmă s-a ridicat în picioare și a spus complet liniștit: Ce vă datorez, domnule avocat?

— Cincizeci de coroane, am spus eu zdrobit. Iar el a scos o bancnotă de cincizeci de coroane, mi-a spus: Vă salut, domnule avocat, și dus a fost.

Tare aș vrea să știu cîți avocați praghezi a vizitat în felul ăsta, dar pe la mine n-a mai dat a doua oară.

— Nici ăsta nu-i sfîrșitul povestirii, se auzi glasul dr. Vitásek. Cu cîțiva ani în urmă, pe cînd eram secund la spital, a fost adus acolo un om cu fața palidă și buhăită, cu picioarele umflate ca niște perne, prezentînd convulsii, dificultate respiratorie, pe scurt, un caz tipic de afecțiune renală, așa cum scrie la carte. Se-nțelege că era prea tîrziu, nu i se mai putea face nimic. Într-o zi mă cheamă infirmiera și îmi spune că nefriticul de la 7 e pe punctul de a face o criză cu convulsii. Mă duc așadar la el și văd cum se chinuie sărmanul să respire, ud de transpirație ca un șoarece — stările astea de angoasă la bolnavii de rinichi sînt îngrozitoare.

— Frățioare, i-am spus eu, îți fac o injecție și ai să te simți iar bine.

Pacientul a clătinat din cap. Doctore, a spus el cu greu, eu... trebuie să vă spun ceva... Să plece femeia asta de aici!

Eu i-aș fi injectat mai degrabă Em0, dar cînd i-am văzut ochii ăia, am trimis-o pe soră să-și vadă de ale ei: Hai, spune, dar pe urmă trebuie să te culci.

— Doctore, a gemut omul, cu o expresie de groază atît de profundă în ochi, doctore, nu mai pot — văd mereu în fața ochilor, nu mai pot dormi, trebuie să vă spun.

Printre convulsii și sufocări, și-a făcut destăinuirea. Domnilor, n-am mai auzit așa ceva în viața mea.

— Hm, hm, tuși avocatul Baum.

— Nu vă temeți, zise dr. Vitásek, n-am să vă povestesc nimic. Mă oprește secretul profesional.

Pe urmă a zăcut epuizat, ca o cîrpă stoarsă, complet lipsit de puteri. Știți, n-am putut să-i dau dezlegare de păcate, sfinția-ta, și nici un sfat înțelept, domnule avocat, i-am făcut însă o doză dublă de morfină. S-a mai trezit o dată și încă o dată și pe urmă nu s-a mai trezit. Precum vedeți, l-am ajutat substanțial.

— Amin, făcu preotul Voves puțin îngîndurat. Ați dat dovadă de omenie, cel puțin nu s-a mai chinuit, adăugă el cu glas moale.

HOȚUL POET

Domnul Zach, ziaristul, își începu istorisirea după cuvenitul răgaz de tăcere.

— Uneori lucrurile nu merg chiar așa cum ne-am aștepta. Dracu știe dacă lăudăroșenia e de vină, sau îngîmfarea. Mă gîndesc mai ales la infractorii de meserie. Cred că un hoț de ăsta plesnește de ciudă dacă nu poate să se umfle în pene cu ce isprăvi a făcut. Dacă nu i-ar băga nimeni în seamă, mulți dintre ei și-ar căuta altă meserie, dar atenția publică de care se bucură mai mult îi întărîtă. Nu vreau să spun prin asta că un hoț se face hoț și un tîlhar se face tîlhar numai de dragul gloriei, asta nu. De cele mai multe ori de vină sînt sau banii, sau nesocotința, sau prieteniile nepotrivite. Dar o dată ce au simțit acea *aura popularis*[1], hoții simt cum se trezește în ei un fel de patimă a măririi, și atunci li se întîmplă cam ceea ce se întîmplă cu oamenii politici și, în general, cu cei care apar des în public.

Aveți nițică răbdare și am să vă spun cum a fost! Acum cîțiva ani scoteam *Mesagerul Răsăritului*, o excelentă foaie săptămînală de provincie. Eu

[1] Suflul popularității (lat.).

sînt de felul meu din vest, dar nici nu v-ar veni a crede cu cîtă înflăcărare am luptat pentru interesele Cehiei răsăritene. E un ţinut pitoresc, nişte locuri ca-n basme, cu povîrnişuri domoale, cu alei de pruni şi cu murmur molcom de pîraie. Eu însă îi stîrneam în fiecare săptămînă pe „vajnicii noştri munteni, veşnic încleştaţi într-o luptă crîncenă cu natura vrăjmaşă şi cu nepăsarea răuvoitoare a guvernului". Doamne, cu cîtă uşurinţă îmi luneca condeiul, cînd aşterneam pe hîrtie aleanul inimii lor! În cei doi ani cît am stat acolo am reuşit să înşurubez în minţile bieţilor oameni de prin partea locului ideea că sînt nişte munteni semeţi, că viaţa lor e aspră şi plină de măreţie, că ţara lor nu-i prea mănoasă, e drept, în schimb e răscolită de munţi prăpăstioşi şi de o frumuseţe romantică. Cred că nu-i puţin lucru să transformi ţinutul Časlavei în ceva care să aducă cu Norvegia. Pentru un gazetar e cam greu să izbutească mai mult decît atîta. De unde se vede că şi breasla noastră e în stare să facă o treabă.

Un ziarist dintr-un fund de provincie, cum eram eu pe atunci, trebuie să se îngrijească în primul rînd de cele ce se întîmplă în oraşul lui. Într-o bună zi, mă opreşte pe stradă şeful poliţiei şi-mi spune:

— Azi-noapte nu ştiu care derbedeu a spart prăvălia domnului Vašata, ăla care vinde de toate. Dar culmea, domnule redactor, e că ticălosul a scris o poezie şi a lăsat-o pe tejghea. Curată neobrăzare, nu-i aşa?

— Ia să văd şi eu poezia! m-am grăbit să i-o cer. Poate merge pentru *Mesagerul* nostru. Ai

să vezi dumneata că presa poate să dea o mînă de ajutor la prinderea unui tîlhar. Şi unde mai pui ce senzaţie o să facă chestia asta în urbea noastră şi în tot ţinutul.

Pe scurt, după multe stăruinţi, comisarul mi-a dat poezia şi am tipărit-o în *Mesagerul Răsăritului*. Am să v-o spun şi dumneavoastră, atît cît o mai ţin minte. Suna cam aşa:

Un, doi, trei, patru, cinci, şase,
şapte, opt, nouă, zece,
unspe, apoi douăsprezece,
hoţu la hoţie trece.
Bag eu ranga-n uşa mea
Cînd, pe stradă, careva!
Hoţ n-aş fi de m-aş speria.
Omul însă îşi vede de drum,
Inima îmi bate tare: bum!
Cînd asculţi într-o astfel de beznă,
Auzi cum îţi bate inima.
Inima e un orfan ca şi mine,
Mama ar plînge de m-ar vedea.
Cîte unul are pe lume nenoroc,
Eu sînt aici singur, dar un şoarece umblă;
Şoarecele şi eu, amîndoi hoţi,
I-am aruncat o ţîr' de pîine,
Dar blestematul nu prea vrea să vină,
Căci şi de hoţ, el, hoţul, se fereşte.

Şi aşa mai departe. Poezia se termina în felul următor:

Versuri încă multe aş înşirui
Dacă, vai! feştila nu mi s-ar sfîrşi.

Am publicat poezia, însoțind-o de o amănunțită analiză psihologică și literară. Am scos în evidență viguroasele ei trăsături epice și am atras atenția asupra coardelor gingașe care vibrează în sufletul răufăcătorului. Efectul a fost senzațional în felul lui. Presa partidelor adverse și ziare din alte orașe de provincie susțineau că e o subtilă mistificare. Preopinenți din Cehia răsăriteană declarau că e vorba de un plagiat, de o tălmăcire grosolană din engleză, și așa mai departe. Dar tocmai cînd polemica în jurul hoțului nostru poet atinsese punctul culminant, mă pomenesc într-o zi cu șeful poliției.

— Domnule redactor, e timpul să isprăviți odată cu povestea asta! Vezi și dumneata: săptămîna asta a mai jefuit două case și o prăvălie. De fiecare dată a lăsat la locul cu pricina cîte o poezie lungă cît o zi de post.

— Îmi pare bine, zic. Să le publicăm!

— Știi că ești nostim! mîrîi comisarul. Păi, gîndește-te, dom'le, asta înseamnă să încurajezi hoția. Individul a ajuns să fure mînat de ambiția literară pe care i-ai trezit-o dumneata. E timpul să-i venim de hac, m-ai înțeles? Scrie că poezioarele lui nu fac nici cît o ceapă degerată, că versurile sînt șchioape și că n-au nici un haz sau, mă rog, ce vrei dumneata! Numai așa cred că o să se lase păcătosul ăsta de pungășii.

— Hm, zic, nu prea merge, că pînă acum l-am tot ridicat în slăvi. Dar am o idee: nu-i mai tipărim poeziile, și gata!

Bine. În următoarele două săptămîni s-au semnalat alte cinci spargeri, însoțite de respectivele depuneri de versuri, dar *Mesagerul Răsăritului* a tăcut chitic. Mie îmi era cam teamă ca nu cumva hoțul nostru, jignit de orgoliul lui de autor, să n-o șteargă în județul Turnov sau Tábor. Atunci știu că ar fi avut din ce să se înfrupte gazetele de acolo, și vă închipuiți ce s-ar mai fi împăunat gogomanii ăia!

Tăcerea gazetei l-a cam alarmat pe hoțul nostru. Vreo trei săptămîni a fost liniște. Pe urmă, spargerile au reînceput, cu singura deosebire că poeziile erau expediate prin poștă direct la redacția ziarului. Dar *Mesagerul Răsăritului* tăcea mai departe cu îndîrjire. Pe de o parte, n-am vrut să ne punem rău cu autoritățile locale; pe de alta, versurile erau din ce în ce mai slabe. Autorul, care începuse să se repete, născocea tot soiul de zorzoane și de dichisuri romantice. Într-un cuvînt, căpăta tot mai mult apucăturile unui scriitor de meserie.

Într-o noapte, tocmai mă întorsesem acasă de la crîșmă și fluieram ca un graur. Am dat să aprind lampa de gaz, cînd colo, cineva îmi suflă în chibrit pe la spate și-l stinge.

— Stinge lumina! proferă un glas sinistru. Eu sînt.

— Aha! am zis. Și ce poftești?

— Am venit să te întreb ce se mai aude cu poeziile mele, a răspuns glasul cel sumbru.

— Dragul meu, am spus eu, încă nelămurit despre ce era vorba, nu sîntem în orele de lucru. Vino mîine la redacție pe la unsprezece!

— Ai fi vrînd să mă înhaţe ! am auzit iar vocea, de astă dată cu o rezonanţă amară. Da cu mine nu-ţi merge ! Ia spune, de ce nu-mi mai apar poeziile?

Abia atunci m-am dumerit că aveam de-a face cu hoţul nostru.

— Ar fi multe de spus, i-am răspuns. Ia loc, tinere! Dacă vrei neapărat să afli de ce nu-ţi public poeziile, poftim ! Să ştii că nu fac doi bani. Asta e!

— Şi eu care mă gîndeam că nu-s mai proaste decît a dintîi.

Vocea lui trăda o dezamăgire adîncă.

— A dintîi mergea, am spus eu cu asprime. Am găsit în ea un sentiment autentic, mă înţelegi? Avea prospeţime intuitivă, autenticitate, putere de convingere, crea atmosferă, avea de toate. Dar astea pe care le-ai trimis după aceea, dragul meu, nu mai sînt bune de nimic.

— Dar le-am scris aşa cum am scris-o şi pe cea dintîi, se tîngui vocea.

— Păi, aici e buba! am spus eu cu asprime. Nu faci decît să repeţi acelaşi lucru. Îi tot dai zor cu „vine careva".

— Fiindcă am auzit într-adevăr pe cineva venind. Dom'le redactor, cînd vrei să mangleşti ceva, trebuie că ciuleşti urechile la fiştecare care trece pe stradă, se apără vocea.

— Şi chestia cu şoarecele ai pus-o în toate.

— Şoarecele ! Păi, ce să fac? Fără şoarece nu se poate ciordeală. Dar n-am pomenit despre el decît de trei ori, zise vocea abătută.

— Ce să mai lungim vorba, l-am întrerupt eu, ai căzut în cea mai banală rutină literară. Ţi-ai pierdut originalitatea, ţi-ai pierdut inspiraţia, nu mai ai nici o prospeţime în sentimente... Ţi-o spun prieteneşte: nu merge ! Un poet n-are dreptul să se repete.

Urmă un răstimp de tăcere.

— Ce să fac, don' redactor, dacă e mereu la fel? Încercaţi şi dumneavoastră, să vedeţi cum e cu meseria asta! Un furt seamănă cu celălalt ca două picături de apă. În orice caz, e o treabă grea, nu glumă !

— O fi, nu zic nu, am spus eu. Dar dacă ţi-e greu, apucă-te de altceva.

— Să încerc cu vreo biserică, poate... sau cu vreun cimitir.

Am clătinat din cap cu energie.

— N-ai făcut nimic. Nu subiectul e esenţialul, ci puterea cu care-ţi zugrăveşti sentimentele. Versurile dumitale sînt lipsite de conflict. Nu ştii altceva decît să descrii furturile dumitale banale. Ar trebui să cauţi un motiv mai profund. De pildă: conştiinţa.

Vocea rămase un timp în cumpănă.

— Vă gîndiţi la mustrările de conştiinţă? zise hoţul şovăind. Credeţi că în felul ăsta poeziile o să fie mai bune?

— Cred şi eu! am exclamat plin de bucurie. Asta o să le dea adîncime psihologică şi o să-l tulbure pe cititor.

— Să încerc şi aşa! zise glasul îngîndurat. Dar am să mai pot fura oare, dacă o să tot fiu cu gîndul la mustrările de conştiinţă? Mi-e să nu-mi

pierd siguranța, înțelegeți? Și cînd îți lipsește siguranța, te înșfacă copoii.

— Ar fi grozav! am strigat eu. Ce-ar fi să te prindă, dragul meu? N-ai idee ce poezii ai putea scrie *in carcere et catenis*[1] ! Să-ți arăt o poezie scrisă în pușcărie, rămîi cu gura căscată !

— A fost publicată undeva, în ziare? întrebă glasul cu interes.

— Amice, zic, e una din cele mai vestite poezii din lume. Aprinde lumina să ți-o citesc !

Musafirul scoase un chibrit și aprinse fitilul. Era un tînăr cu o față smeadă și plină de coșuri, cum au de obicei poeții și hoții.

— Stai nițel, ți-o găsesc îndată !

Am cotrobăit puțin printre cărți și am scos la iveală o traducere a baladei lui Wilde, scrisă în temnița de la Reading, la modă pe vremea aceea.

În viața mea n-am recitat cu atîta foc ca în seara aceea balada lui Wilde și mai ales, dacă vi-l amintiți, versul *Ucide cum știe fiecare*... Musafirul mă sorbea din ochi. Cînd am ajuns la pasajul în care eroul e dus la spînzurătoare, și-a acoperit fața cu mîinile și a izbucnit în plîns.

Cînd am isprăvit, în odaie s-a lăsat o tăcere adîncă. N-am vrut să tulbur măreția momentului. Am deschis fereastra și i-am spus:

— Drumul cel mai scurt e pe acolo, peste gard. Bună seara !

După aceea am stins lampa.

[1] În temniță și lanțuri (lat.).

— Bună seara ! a răspuns mișcat glasul în întuneric. Am să văd eu într-un fel ce-i de făcut. Vă mulțumesc frumos !

Și s-a făcut nevăzut și neauzit ca un liliac. Era un hoț care-și cunoștea meseria.

N-au trecut nici două zile și au pus mîna pe el într-o prăvălie în care pătrunsese spărgînd ușa. Cînd au intrat agenții, omul ședea rezemat cu coatele de tejghea, aplecat peste un petic de hîrtie, și ronțăia cu dinții capătul creionului. Pe hîrtie era scris: *Fură cum știe fiecare*.

Încolo nimic. Pasămite, voia să facă variații pe tema baladei din temnița de la Reading.

A încasat un an și jumătate de închisoare pentru efracțiuni repetate. Aproximativ la o lună după aceea, am primit un caiet plin de versurile lui. Ți se făcea părul măciucă: numai hrube reci de temniță, fortărețe, zăbrele, lanțuri ce zăngăne la picioare, pîine mucegăită, drumul spre spînzurătoare și așa mai departe. M-am îngrozit de condițiile pe care le bănuiam în închisoarea cu pricina. Și, după cum știți, nu există ungher pe lumea asta unde să nu poată pătrunde un gazetar. Am aranjat în așa fel încît directorul penitenciarului să mă invite să-i vizitez instituția, care s-a dovedit o pușcărie foarte cumsecade și omenoasă: clădirea era aproape nouă. Pe hoțul meu l-am surprins tocmai în momentul cînd înfuleca linte dintr-un blid de tinichea.

— Unde-s lanțurile ce zăngăne, despre care ai scris, amice? l-am întrebat.

Hoțul nostru s-a înroșit pînă la urechi și i-a aruncat o privire disperată directorului.

— Domnule redactor, spuse el încurcat, viața asta de aci nu-ți oferă nici un material pentru poezie.

— Ești mulțumit? îl întreb eu.

— Păi, aș fi... Numai că n-am despre ce să scriu, bîigui el pierdut.

De atunci, l-am pierdut din vedere. Nu l-am mai întîlnit nici în cronica judiciară, nici în literatură.

SENTINȚA DOMNULUI HAVLENA

— Dacă tot a început domnul redactor să vorbească despre ziare, am să vă povestesc și eu ceva, spuse domnul Beran. Majoritatea cititorilor caută în ziare în primul rînd rubrica „Din sălile tribunalului". Nu poate ști nimeni dacă oamenii o citesc cu atîta sîrg mînați de cine știe ce tăinuit impuls infracțional, sau pentru satisfacția lor morală și juridică. Sigur e numai faptul că o citesc cu pasiune. De aceea rubrica asta trebuie să existe zilnic în publicații. Să zicem însă că tribunalele au intrat în vacanță; sălile de judecată sînt închise, dar rubrica „Din sălile tribunalului" n-are voie să lipsească. Sau, de multe ori, la nici un tribunal nu se judecă nici un caz senzațional. Redactorul rubricii cu pricina trebuie însă să scoată din pămînt, din iarbă verde, un caz pasionant. În astfel de împrejurări, redactorii respectivi trebuie pur și simplu să născocească un caz penal interesant. Pentru cazurile astea imaginare, există între ei o bursă unde cumpără și vînd, împrumută și schimbă, pe douăzeci de țigări, sau așa, degeaba. Știu asta, fiindcă la proprietăreasa mea locuia un astfel de redactor de la rubrica

juridică. Era cam bețiv și leneș, încolo un băiat talentat și prost plătit.

Într-o vreme se ivise la cafeneaua unde se adunau de obicei redactorii ăștia un om cam bizar, uzat, murdar, cu trăsăturile îngroșate. Se numea Havlena, era jurist fără studii terminate, un ratat. Nimeni, poate nici el însuși, nu știa din ce trăiește. Acest Havlena, prin urmare acest bețivan avea un deosebit talent criminalistic sau juridic. Dacă un ziarist îi dădea o Virginie și o bere, închidea ochii, trăgea cîteva fumuri și începea să povestească cel mai frumos și mai senzațional caz criminalistic pe care și-l poate cineva imagina. Pe urmă enunța principalele puncte ale apărării și replica respectivă a procurorului, după care pronunța, în numele republicii, sentința. După aceea deschidea ochii, de parcă s-ar fi trezit din somn, și mormăia: Împrumutați-mi cinci coroane. Odată au făcut cu el un experiment: la o singură ședință a născocit douăzeci și unu de cazuri penale, unul mai interesant ca celălalt. Abia la cel de al douăzeci și unulea s-a oprit și a spus: Stați, acest caz nu-i de competența unui simplu judecător și nici a completului de judecată. Cazul ăsta ar trebui să compară în fața curții cu juri, și eu nu mă ocup de asta. Era din principiu împotriva curților cu juri. Trebuie să recunoaștem însă că sentințele lui, deși severe, erau fără cusur din punct de vedere juridic. Ținea în mod deosebit la asta.

Cînd gazetarii l-au descoperit pe Havlena ăsta și au văzut că acele cazuri născocite de el sînt altceva decît jalnicele, banalele cazuri

dezbătute pe de-adevăratelea la tribunal, au instituit un fel de cartel. Havlena primea de fiecare caz născocit o așa-zisă taxă de judecată, adică zece coroane și o țigară Virginia și în plus, pentru fiecare lună de condamnare, două coroane; știți, cu cît pedeapsa e mai mare, cu atît cazul e mai dificil. De cînd erau ei nu citiseră abonații ziarelor la rubrica „Din sălile tribunalelor“ atîtea cîte citeau acum, de cînd le oferea Havlena cazurile lui fictive. Ce să mai vorbim! Ziarele de azi nu mai sînt la fel de bune ca pe vremea aceea. Acum doar politică și procese de presă, atîta întîlnești — nici nu știu cine le-o fi citind.

O dată Havlena a născocit următorul caz — avusese el altele mai bune, dar niciodată, nici unul din ele nu dăduse loc la discuții, pînă la ăsta.

Pe scurt, cazul se prezenta astfel:

Un oarecare burlac se certase cu o venerabilă văduvă, vecină de palier cu el. Ca urmare a incidentului își cumpărase un papagal și îl învățase ca, de cîte ori apare pe palier vecina, să țipe la ea: Curvă! Văduva îl dăduse în judecată pe numitul domn pentru ultragiu adus onoarei ei. Tribunalul raional recunoscuse că pîrîtul cauzase reclamantei, prin mijlocirea papagalului său, daune morale și îl condamnase în numele republicii la paisprezece zile închisoare cu suspendare și la plata cheltuielilor de judecată.

— Am de primit unsprezece coroane și o Virginie, își încheie Havlena expunerea.

Cazul acesta apăru în vreo șase ziare, bineînțeles în diverse prelucrări literare. În unele purta

titlul: *În casa liniştită*. În altul se numea: *Proprietarul şi văduva săracă*. Cel de-al treilea ziar îl intitulase: *Papagalul pîrît*. Şi aşa mai departe. Deodată însă la toate redacţiile amintitelor ziare sosi o adresă din partea Ministerului Justiţiei prin care respectiva instituţie cerea să i se facă cunoscută instanţa în faţa căreia avusese loc procesul de ultragiu, publicat în numărul cutare din ziarul dumneavoastră, dat fiind că vina pîrîtului, ca şi sentinţa pronunţată sînt lipsite de temei legal şi juridic, deoarece de ultragiu s-a făcut vinovat papagalul şi nu pîrîtul; că, în al doilea rînd, nu s-a dovedit că respectivele cuvinte au fost adresate, fără urmă de îndoială, de numitul papagal reclamantei; că, prin urmare, insultele respective nu pot fi considerate ca ultragiu împotriva moralei, ci cel mult o grosolănie sau o insultă publică, care s-ar putea pedepsi cu mustrare, cu mutare disciplinară sau cu înlăturarea păsării respective. Ministerul Justiţiei doreşte, prin urmare, să ştie ce instanţă raională s-a ocupat de cazul în speţă, în vederea cuvenitelor cercetări şi aşa mai departe, pe scurt o afacere oficială.

— Isuse Cristoase, în ce bucluc ne-ai băgat, domnule Havlena, s-au năpustit după aceea asupra furnizorului lor redactorii rubricii „Din sălile tribunalelor". Sentinţa dumitale cu privire la papagal e lipsită de temei legal şi juridic!

— Cum? a strigat. Sentinţa mea lipsită de temei juridic? Ei, drăcie, îndrăzneşte Ministerul să-mi afirme mie una ca asta? Mie, Havlena? De cînd erau ei nu văzuseră gazetarii un om mai jignit şi mai indignat. Le arăt eu lor, de să le meargă fulgii! strigă mîniat la culme Havlena. Le arăt eu lor, dacă sentinţa mea e sau nu lipsită de temei legal! N-am să las lucrurile aşa! De supărare şi necaz se îmbătă. După aceea luă o foaie de hîrtie şi scrise Ministerului Justiţiei o expunere juridică amplă, prin care îşi apăra sentinţa, arătînd că domnul acela, atunci cînd şi-a învăţat papagalul să înjure pe vecina lui, a dovedit intenţia clară de a o jigni şi de a-i strica reputaţia; că în asta există un *dolus* evident, că papagalul nu este subiectul, ci doar instrumentul delictului amintit şi aşa mai departe, pe scurt, cică era cea mai strălucită şi mai subtilă analiză juridică, pe care o văzuseră vreodată gazetarii aceia. A semnat-o JUC Václav Havlena m.p. şi a expediat-o pe adresa Ministerului Justiţiei.

— Aşa, a spus el, şi cîtă vreme chestiunea asta nu se rezolvă, eu nu mai judec. Mai întîi să mi se dea satisfacţie.

Se-nţelege că Ministerul Justiţiei n-a reacţionat în nici un fel la adresa lui Havlena. În vremea asta, Havlena umbla plictisit şi amărît, arătînd şi mai jalnic, ba şi slăbind chiar. Pe măsură ce timpul trecea şi vedea că nu primeşte nici un răspuns de la Ministerul Justiţiei, se posomora şi mai mult, scuipa tăcut ori ţinea cuvîntări instigatoare, pînă cînd în cele din urmă, declară: Staţi să vedeţi! Am să le arăt eu cine are dreptate!

Două luni nu-l văzu nimeni. Îşi făcu apoi apariţia radios şi băut şi spuse: În sfîrşit reclamaţia a fost înaintată! Uf, afurisită babă, mult mi-a dat

de furcă pînă am reușit s-o conving! Nici n-ai crede cît de pașnică poate să fie o femeie bătrînă! Am fost nevoit să semnez o hîrtie, că în orice eventualitate cheltuielile de judecată am să le suport eu. Așadar, băieți, chestiunea se rezolvă pe cale judecătorească.

— Care chestiune? au întrebat gazetarii.

— Cea cu papagalul, le-a răspuns Havlena. V-am spus doar că nu mă las. Mi-am cumpărat un papagal ca să-l învăț să spună: Curvă! Babă hrăpăreață! Nici nu știți cît mi-a dat de lucru! Șase săptămîni n-am scos capul din casă și n-am rostit și nici, n-am auzit alt cuvînt omenesc decît Curvă! Papagalul îl rostește acum destul de bine, numai că, vita naibii, îl strigă de dimineața pînă seara. Nu vrea și nu vrea să se învețe să i-l strige vecinei mele de palier. E o bătrînică, profesoară de muzică, de familie bună, o persoană tare cumsecade. Deoarece însă la noi în curte nu mai locuiește altă femeie, a trebuit să o aleg pe ea pentru ultragiul ăsta. Ascultați, un delict din ăsta se născocește ușor, dar să-l și îndeplinești, la dracu, e altă socoteală. N-am putut să-l învăț pe nemernicul de papagal să rostească vorba aceea numai în fața ei. Ocărăște pur și simplu pe oricine. Cred c-o face din răutate. Havlena trase un gît bun și continuă: Așa că am găsit altă soluție. Ori de cîte ori se arăta la fereastră ori în curte doamna aceea bătrînă, deschideam repede geamul, ca să creadă că ei îi striga papagalul Curvă! Babă hrăpăreață! Și ce crezi? Bătrînica a început să rîdă și să mă strige: Ei, domnule Havlena, drăguță pasăre ai! A dracului babă! bombăni domnul Havlena. A trebuit să mă țin de capul ei paisprezece zile, ca s-o conving să mă reclame. Am însă martori casa întreagă. Așa, și acum chestiunea se rezolvă pe cale judecătorească, își frecă entuziasmat mîinile Havlena. Doar dacă-și bagă dracul coada n-am să fiu condamnat pentru ultragiu adus moralei! Nu mă dau eu așa repede bătut, stimate notabilități din minister!

Pînă în ziua procesului, Havlena bău de stinse, agitat și nerăbdător.

În fața completului de judecată se comportă foarte demn. Se învinui el însuși printr-o tăioasă autoacuzare întemeiată pe argumente juridice, ceru mărturia tuturor locatarilor, precum că insulta a fost gravă și publică, și propuse pedeapsa cea mai severă. Judecătorul, un consilier bătrîn și înțelept, se scărpină în barbă și declară că ar dori să-l audă și el pe papagal, drept care fixă un al doilea termen peste un an, adăugînd că atunci pîrîtul va trebui să aducă numita pasăre ca pe un corp delict, eventual ca martor.

Anul următor Havlena a înfățișat colivia cu papagalul. Pasărea și-a holbat ochii la stenografă, o domnișoară speriată, și a început să strige fără să se mai oprească: Curvă! Babă hrăpăreață!

— De ajuns, a spus judecătorul. Din declarația papagalului Lory reiese cu claritate că vorbele lui nu se referă în mod direct și indubitabil la reclamantă.

Papagalul se uită la el și țipă: Curvă!

— Este evident, continuă judecătorul, că vorbele respective le folosește față de orice persoană, indiferent de sex. Lipsește prin urmare intenția de a insulta, domnule Havlena.

Havlena a sărit în sus ca fript.

— Domnule judecător, protestă el iritat, acel delict de insultă constă în faptul că deschideam fereastra cînd trecea reclamanta în scopul de a fi insultată de papagal.

— E greu, spuse judecătorul. În deschisul ferestrei se află poate un *dolus*, dar nu constituie prin el însuşi o faptă insultantă. Nu pot să vă condamn fiindcă, din cînd în cînd, aţi deschis fereastra. Nu puteţi să-mi dovediţi că papagalul dumneavoastră avea în vedere pe reclamantă, domnule Havlena.

— Dar eu pe ea o aveam în vedere, se apără Havlena.

— În legătură cu asta nu avem nici o dovadă, obiectă judecătorul. Din partea dumneavoastră n-a auzit nimeni nici o vorbă încriminatoare. N-am ce face, domnule Havlena, trebuie să vă achit. După care îşi puse toca pe cap şi citi sentinţa de achitare.

— Iar eu declar recurs împotriva sentinţei de achitare, izbucni Havlena, apucă furios colivia cu papagalul şi ieşi în fugă din sală, roşu la faţă, gata aproape să plîngă.

A mai fost după aceea văzut într-un loc sau altul, mereu beat şi disperat. Spune, domnule, obişnuia el să zică plîngînd, asta-i dreptate? Mai există pe lumea asta vreun adevăr? Dar nu mă las! Îi chem în faţa instanţei superioare! Trebuie să mi se ofere despăgubiri pentru injuria asta! Chiar de-ar fi să mă judec pînă la sfîrşitul vieţii... Nu lupt pentru cauza mea, ci pentru dreptate!

Ce s-o fi întîmplat la instanţa de recurs nu ştiu, precis ştiu doar că respectiva curte a respins recursul lui Havlena la sentinţa de achitare. De atunci Havlena a dispărut, de parcă ar fi intrat în pămînt. Unii cică l-ar fi văzut cutreierînd fără ţintă pe străzi, ca o umbră, mormăind ceva pentru sine; am mai auzit că în fiecare an se duce de cîteva ori la Ministerul Justiţiei şi depune o plîngere amplă şi incendiară *in re*: injurie făptuită de un papagal. Dar de dat redactorilor de la rubrica „Din sălile tribunalului“ niscaiva cazuri, nici că le-a mai dat; unde i-a fost pesemne zdruncinată credinţa în dreptate şi justiţie!

ACUL

— Eu n-am avut niciodată de-a face cu tribunalele, spuse domnul Kostelecky, dar vă spun că ce-mi place mie la ele este acurateţa exemplară şi peroraţiile şi chiţibuşurile acelea avocăţeşti, întrebuinţate chiar şi atunci cînd este vorba de un fir de păr. Asta îţi dă un fel de încredere în justiţie. Dacă Justiţia ţine în mîini balanţa, apoi atunci să fie exactă ca cea de farmacie, iar dacă ţine în mînă sabia, apoi să fie ascuţită ca un brici. Asta îmi aminteşte de un caz petrecut pe strada noastră.

O portăreasă, o oarecare doamnă Mašková, a cumpărat de la brutărie nişte chifle şi cînd a muşcat din una a simţit că i s-a înfipt ceva în cerul gurii. A băgat mîna şi a scos un ac care i se oprise în cerul gurii.

Abia după o clipă s-a speriat. Sfinte Cristoase, puteam să înghit acul şi mi-ar fi perforat stomacul! Am fost într-o primejdie de moarte! Nu, n-am să las lucrurile aşa! Trebuie să se găsească mizerabilul care a lăsat să cadă acul în chiflă. Aşa că s-a dus cu acul şi cu restul de chiflă la poliţie.

Poliţia l-a interogat pe vînzător, l-a interogat şi pe brutarul care a copt chiflele, dar se-nţelege că nici unul n-a recunoscut că el ar fi pus acul acolo. De la poliţie chestiunea a fost deferită tribunalului, pentru că, aşa să ştiţi dumneavoastră, constituia un caz de uşoară vătămare corporală. Anchetatorul, un tip de funcţionar conştiincios şi pedant, i-a interogat din nou pe vînzător şi pe brutar. Amîndoi s-au jurat pe ce au mai sfînt că nu la ei a putut să ajungă acul acela în chiflă. Anchetatorul a mers în prăvălia respectivă şi a constatat că nu se află nici un fel de ace acolo. Pe urmă s-a dus la brutar să vadă cum se coc chiflele. A stat toată noaptea în brutărie şi a privit cum se frămîntă coca, cum se lasă la crescut, cum se înfierbîntă cuptorul, cum se fasonează chiflele şi se bagă în cuptor, unde se ţin pînă capătă o rumeneală aurie. În felul acesta a constatat că în procesul de fabricare a chiflelor nu se foloseşte, într-adevăr, nici un ac. N-aţi crede ce muncă frumoasă este coptul chiflelor şi mai ales al pîinii! Răposatul bunicămeu avea brutărie, aşa că eu ştiu. Aflaţi că pregătirea pîinii presupune stăpînirea a două sau chiar trei aproape sfinte taine. Prima este momentul pregătirii dospelii. Se lasă să stea în copaie şi acolo, sub capac, se petrece o tainică transformare: trebuie să aştepţi pînă ce din făină şi apă iese o dospeală vie. Pe urmă se frămîntă coca şi se bate cu bătătorul. Pare un fel de dans mistic, sau mai ştiu eu ce. Pe urmă se acoperă cu o pînză şi se lasă coca să crească. Aceasta-i cea de-a doua tainică transformare, atunci cînd aluatul creşte maiestuos, se umflă şi

tu nu ai voie să ridici pînza, ca să-ți astîmperi curiozitatea. E ceva la fel de frumos și misterios ca graviditatea. Am avut totdeauna impresia că vasul acela este ceva ce ține de însemnele feminității. Cea de a treia taină este coptul, este miracolul care se petrece în cuptor cu bucata de aluat moale și alb. Sfîntă Fecioară, cînd scoți apoi din cuptor pîinea aceea aurie și rumenită, care miroase mai frumos decît trupul fraged al unui prunc, ai impresia că asiști la un miracol — eu zic că în momentele celor trei transformări tainice ar trebui să se sune din clopoțel, așa cum se sună în biserică la ridicarea potirului.

Ce voiam să spun însă? Anchetatorul acela nu știa ce urmă să mai apuce, dar nu-i venea să claseze cazul. Așa că a luat acul și l-a trimis la Institutul de expertize chimice pentru a se constata dacă s-a aflat în chiflă înainte de coacere, sau a fost introdus abia pe urmă. Anchetatorul ăla avea mare slăbiciune pentru probele științifice. Pe atunci lucra la Institutul de expertize chimice profesorul Uher, un domn foarte învățat și mustăcios. Cînd a primit acul, a început să înjure că ce tot vor adică de la el judecătorii ăia, că odată i-au trimis niște organe așa de stricate, că nici cei de la direcție n-au putut suporta duhoarea; și ce are la urma urmei Institutul de expertize chimice de-a face cu un ac? Pe urmă s-a mai gîndit el ce s-o fi mai gîndit și chestiunea a început să-l intereseze sub aspect științific. Poate că în adevăr, și-a spus el, se petrec niscaiva schimbări cu acul ăsta cînd stă în aluatul crud sau cînd se bagă în cuptor. În timpul creșterii se formează în aluat niște fermenți, iar în timpul coacerii nu s-ar putea ca fermenții aceia să nu aibă o anume acțiune asupra acului, să-i altereze sau să-i corodeze învelișul. Asta s-ar putea vedea la microscop. Așa că s-a apucat de treabă.

Mai întîi a cumpărat cîteva sute de ace, unele curate, altele mai mult sau mai puțin ruginite și a început să coacă chifle la Institut. La prima experiență a băgat acele direct în dospeală, ca să constate măsura în care acționează asupra lor procesul de dospire. La a doua încercare le-a băgat în aluatul proaspăt frămîntat. La a treia în aluatul în curs de creștere. La a patra în aluatul gata crescut. Pe urmă le-a băgat în chiflele pregătite pentru a fi introduse în cuptor. Pe urmă în chiflele care se coceau. După aia le-a înfipt în chiflele calde încă; și, în sfîrșit, în chiflele gata de mîncat. Pe urmă a mai reluat o dată pentru control toată seria de experiențe. Pe scurt, timp de paisprezece zile n-au făcut altceva la Institutul de expertize chimice decît să coacă chifle cu ace. Profesorul, docentul, patru asistenți și omul de serviciu în fiecare zi frămîntau, coceau și scoteau chifle, după care au studiat la microscop și au comparat între ele respectivele ace. Asta a însemnat încă o săptămînă de lucru. Iar la sfîrșit s-a ajuns la concluzia că acul cu pricina a fost înfipt într-o chiflă gata coaptă, deoarece din punct de vedere microscopic se prezenta identic cu acele de experiență, introduse în chiflele gata coapte.

Pe baza acestei analize, anchetatorul a decis că acul a ajuns în chiflă fie la proprietarul prăvăliei, fie pe drum de la brutar la el. Abia acum şi-a adus aminte brutarul că exact în ziua aceea dăduse afară din serviciu pe ucenicul care punea chiflele în coş. L-au chemat pe băiat şi acesta a recunoscut că el a înfipt acul în chiflă, ca să se răzbune pe patronul lui. Băiatul, minor încă, a căpătat doar o mustrare, dar meşterul brutar, răspunzător de faptele personalului său, a fost condamnat la o amendă de cincizeci de coroane. Aţi avut prin urmare un exemplu de exactitate şi minuţiozitate în cercetarea penală.

Cazul ăsta însă a mai scos la iveală şi un alt aspect. Nu ştiu, poate că în noi, bărbaţii, există un fel de ambiţie deosebită, o încăpăţînare, ori mai ştiu eu ce: fapt e că celor de la Institutul de expertize chimice, o dată ce au început să coacă chiflele alea experimentale, le-a intrat în cap că-s obligaţi s-o facă cum trebuie. La început nu era mare lucru de capul lor, erau necrescute şi neaspectuoase. Pe măsură însă ce continuau, chiflele le reuşeau mai bine. Pe urmă au început să le presare cu mac, cu sare şi cu chimen şi le-au împletit aşa de frumos, că ţi-era mai mare dragul să le priveşti. În cele din urmă savanţii de acolo au început să se laude că în toată Praga nu găseşti chifle mai gustoase, mai frumos rumenite şi mai crocante ca cele coapte de Institutul de expertize chimice.

*

Dumneata îi zici încăpăţînare, domnule Kostelecký, spuse domnul Lelek. Eu însă aş fi de

părere că e ceva care ţine de sport: plăcerea unei eficienţe de sută la sută. Un om întreg nici n-o face din cauza rezultatului, care poate nici n-are cine ştie ce valoare, ci de dragul jocului, de dragul stării aceleia de conştientă supraexcitare. V-aş explica mai bine cu ajutorul unui exemplu, dar o să spuneţi că-i o prostie şi că nu-şi are locul aici.

Ca să fiu scurt, pe vremea cînd lucram la noi la contabilitate şi încheiam bilanţul semestrial se întîmpla uneori să nu-mi iasă pasienţa. Aşa, de exemplu, o dată ne-au lipsit din casă exact trei haleri. Se-nţelege că aş fi putut fără nici o greutate să pun din buzunarul meu cei trei haleri, dar n-ar fi fost *fair*. Vreau să spun că din punct de vedere contabil n-ar fi fost sportiv. Trebuia să găseşti la care capitol din cele paisprezece mii de articole bugetare s-a strecurat greşeala. Aşteptam totdeauna cu bucurie înaintea încheierii bilanţului să găsesc o greşeală de felul ăsta.

În asemenea cazuri rămîneam cîteodată şi toată noaptea la serviciu, stivuiam în faţa mea o grămadă de registre şi mă apucam de treabă. Ciudat, dar în coloanele acelea de cifre nu vedeam numere, ci obiecte. Uneori îmi imaginam că mă urc pe cifrele acelea, în sus, ca pe o stîncă abruptă, sau că mă cobor pe ele, ca pe o scară, într-un puţ.

Alteori aveam senzaţia că-s un vînător care se strecoară prin hăţişurile cifrelor pentru a captura un animal rar şi sperios: cei trei haleri. Sau aveam simţămîntul că sînt detectiv şi stau la pîndă în întuneric la un colţ de stradă: trec mii de oameni, dar eu aştept să-l prind de guler

pe unul singur, pe hoţ, pe răufăcător, greşeala aceea de calcul. Altădată mi se părea că stau pe malul unei ape cu undiţa în mînă şi aştept să-mi pice peştele, deodată trag undiţa şi gata, te-am prins, hoţomanule! De cele mai multe ori însă aveam impresia că sînt un vînător şi cutreier printre tufele de afine acoperite cu rouă, în sus şi în jos; o asemenea forţă şi bucurie a mişcării simţeam, o asemenea libertate şi încredere totodată, de parcă trăiam un fel de aventură. Am rezistat trei nopţi în goana asta după cei trei haleri.

Iar cînd i-am descoperit, nici nu m-am gîndit că sînt doar nişte bieţi gologani fără valoare. Erau un trofeu şi m-am dus să mă culc, victorios şi entuziasmat, cît p-aci să mă bag încălţat în pat. Asta-i tot.

TELEGRAMA

— Poţi să spui dumneata că-i o prostie, îşi dădu cu părerea domnul Doležal, dar eu am observat că oamenii se comportă firesc şi fără făţărnicie doar în împrejurările banale, de zi de zi. Cum ajung într-o situaţie deosebită, dramatică, se întîmplă de parcă ar intra în pielea altuia. Pînă şi glasul li se schimbă, devine, ca să spun aşa, patetic, întrebuinţează alte cuvinte, alte argumente, ba manifestă chiar şi alte sentimente decît în mod normal. Cel dintîi izbucneşte într-înşii curajul, prestigiul, spiritul de jertfă şi alte asemenea trăsături eroice de caracter. Parcă ar fi inhalat ozon şi asta îi sileşte să facă gesturi mari sau poate că e un fel de bucurie ascunsă că au ajuns într-o asemenea situaţie excepţională sau catastrofală şi de aceea se umflă în pene, şi gîndul ăsta îi mîngîie. Fapt e că încep să se poarte ca nişte eroi pe scenă. După ce împrejurarea aceea dramatică trece, se întorc şi ei la dimensiunile lor normale, dezmeticiţi, dar nu fără să resimtă un pic de decepţie.

Am un văr, Kalous îl chemă, un funcţionar tipic, plin de importanţa lui, cetăţean şi tată de familie, puţin cam încuiat şi un pic pedant,

așa cum sîntem noi bărbații la maturitate. Doamna Kalous este o cucoană cumsecade, bună gospodină, exemplară cloșcă de familie, „soție model“ roabă a căminului și așa mai departe. Fiica lor, o fată frumoasă pe nume Vera, se afla tocmai atunci în Franța ca să învețe franțuzește și să dea niște examene pentru cazul că nu s-ar mărita. În sfîrșit, fiul, un puștan, elev de liceu, pe nume Tonda, era bun fotbalist, dar foarte slab la învățătură. Pe scurt, o familie cumsecade, normală, tipică pentru așa-zisa clasă de mijloc.

Într-o zi, Kalousii erau la masă cînd s-a auzit clopoțelul de la intrare. În ușă își făcu apariția doamna Kalous care, ștergîndu-și mîinile cu șorțul de bucătărie, zise roșie de emoție: Sfîntă Fecioară, tăicuțule, a sosit o telegramă. Știți cum se sperie femeile cînd sosește o telegramă; eu cred că treaba asta ține mai curînd de funcțiile lor interne, femeile fiind totdeauna în așteptarea unei lovituri a soartei.

— Fii liniștită, măicuță, mormăi domnul Kalous, străduindu-se să-și păstreze calmul și demnitatea, cine știe ce... Dar mîna îi tremura, în vreme ce deschidea telegrama. Toți, pînă și slujnica încremenită în ușă priveau țintă, ținîndu-și răsuflarea, la capul familiei.

— E de la Vera, spuse în cele din urmă Kalous cu o voce care parcă nu mai era a lui. Dar să mă ia dracu, dacă pricep o iotă.

— Dă-mi să văd, rosti repede doamna Kalous.

— Așteaptă, rosti cu severitate Kalous. E un adevărat talmeș-balmeș. Uite ce scrie aici: PPINITED Nr. CEMT BAUL BELLEVUE GRENOBLE VERA.

— Ce înseamnă asta? întrebă speriată doamna Kalous.

— Uită-te singură, îi spuse malițios Kalous, dacă crezi că ai să înțelegi mai bine decît mine! Ei, acum știi ce scrie acolo?

Doamnei Kalous i se umplură ochii de lacrimi din cauza nefericitei aceleia de telegrame.

— I s-a întîmplat ceva Verei, șopti ea. Altfel n-ar fi telegrafiat!

— Asta știu și eu, strigă Kalous și-și îmbrăcă haina. De bună seamă nu se cădea să stea fără surtuc într-o situație atît de serioasă. Andulo, du-te în bucătărie, îi porunci el servitoarei, după care rosti tragic: Telegrama e din Grenoble. Cred că Vera a fugit cu vreunul.

— Cu cine? se îngrozi doamna Kalous.

— Parcă eu știu, bombăni domnul Kalous. Sigur, cu vreun terchea-berchea, ori cu un artist! Poftim, unde te duce independența femeilor! Mă așteptam eu la asta! Nu mi-a plăcut deloc s-o trimit în dezmățul ăla de la Paris! Numai tu ai insistat.

— Eu am insistat? sări doamna Kalous. Tu îi țineai tot timpul predici că trebuie să învețe ceva, că trebuie să se întrețină singură! izbucni în plîns și căzu pe un scaun. Sfinte Cristoase! Biata Vera! Poate i s-a întîmplat ceva. Poate că zace bolnavă.

Domnul Kalous începu să se plimbe iritat prin casă.

— Bolnavă? strigă el. Adică, de ce-ar fi bolnavă? Să nu fi fost o tentativă de sinucidere! Poate că individul ăla a sedus-o și pe urmă a părăsit-o.

Doamna Kalous începu să-şi dezlege şorţul: Mă duc după ea, spuse, înecîndu-se de plîns. N-am s-o las acolo.

— N-ai să pleci nicăieri, ţipă Kalous.

Doamna Kalous se îndreptă în scaun. N-o văzuseră niciodată cu un aer aşa de demn: Sînt mamă, Kalous, îmi cunosc datoria. După care se îndepărtă cu un aer marţial.

Cei doi bărbaţi, Kalous-tatăl adică şi flăcăul Tonda, rămaseră singuri. Trebuie să fim pregătiţi pentru ce-i mai rău, spuse, întunecat la faţă, Kalous. Poate că Vera a fost răpită. Nu-i sufla nici o vorbă maică-ti. Mă duc eu însumi la Grenoble.

— Tată, zise Tonda cu voce gravă — altădată i se adresa cu „tăticule“ — lasă-mă pe mine să plec, eu ştiu puţin franţuzeşte.

— S-ar speria să vadă un copil ca tine, i-o reteză Kalous-senior. Am să-mi salvez copilul! Plec cu primul tren... Numai de n-ar fi prea tîrziu!

— Cu trenul! îl ironiză Tonda. Bine că nu te-ai gîndit să pleci pe jos! Dacă m-aş duce eu, aş zbura cu avionul pînă la Strasbourg.

— Şi crezi că eu n-am să zbor? strigă Kalous-senior. Aşa să ştii, că am să zbor! Pe mizerabilul ăla, glăsui el bătăios foarte, agitîndu-şi pumnul, am să-l fac p-r-r-r-raf! Bietul copil!

Tonda îi puse o mînă pe umăr. Era o adevărată minune să vezi cum puştiul s-a maturizat dintr-o dată.

— Tată, spuse el prevenitor, asta nu-i o treabă pentru tine. Eşti prea bătrîn pentru asta. Bizuie-te pe mine, ştii că voi face pentru sora

mea tot ce-mi va sta în puteri. Bineînţeles că pînă atunci, ca frate mai mic, nutrise faţă de soră-sa cel mai sincer dispreţ adolescentin.

Kalous-senior scutură din cap.

— Nu, spuse încruntat, asta mă priveşte pe mine. Pe nimeni altul nu se poate bizui un copil ca pe tatăl său. Plec acolo, Tonda. În vremea asta tu ai să-i fii sprijin mamei. Ştii cum sînt femeile.

În clipa aceea intră doamna Kalous, îmbrăcată de oraş. Era ciudat, dar nu arăta deloc ca o persoană care să aibă nevoie de sprijin.

— Unde pleci? o întrebă Kalous surprins.

— La bancă, răspunse cu o voce străină viteaza femeie. Pentru banii mei. Ca să plec la fiica mea în străinătate.

— E o prostie, izbucni Kalous.

— Ba nu-i deloc o prostie, răspunse rece doamna Kalous. Ştiu ce fac. Şi ştiu şi de ce o fac.

— Află, femeie, rosti hotărît Kalous, că eu plec după Vera şi singur.

— Tu? făcu cu o nuanţă de dispreţ în glas doamna Kalous. Cu ce ai putea tu fi de folos acolo? De ce să te deranjezi? adăugă ea ultimul argument zdrobitor.

Kalous-senior îşi scoase pieptul în afară şi se înroşi.

— Nu-ţi face griji în legătură cu mine. Ştiu perfect ce trebuie să se întîmple. Sînt pregătit pentru orice. Spune slujnicii să-mi pregătească valiza.

— Te cunosc eu, spuse doamna Kalous. Dacă nu-ţi dă voie şeful, n-ai să pleci nicăieri.

— Că mult îmi pasă mie de şefi! strigă Kalous. Şi de serviciu! N-au decît să mă dea afară! Gă-

sesc eu un mijloc de existență! Toată viața mi-am jertfit-o pentru familie și ei am să-i aduc și ultima jertfă, pricepi?

Doamna Kalous se așeză pe o margine de scaun.

— Bărbate, rosti ea cu voce gîtuită, dar pricepe odată despre ce-i vorba! Mă duc la ea s-o îngrijesc! Am presimțirea că Vera se zbate între viață și moarte! Trebuie să fiu lîngă ea.

— Iar eu am presimțirea că se zbate în ghearele unui șarlatan, declară sentențios Kalous. Dacă cel puțin am ști ce conține telegrama aia, ca să ne pregătim.

— Pentru ce-i mai rău, gemu doamna Kalous.

— S-ar putea, spuse întunecat Kalous. Mi-e și teamă să mă gîndesc de fapt la ce ar putea conține telegrama.

— Ascultă, interveni cu voce nesigură doamna Kalous, poate că n-ar fi rău să-l întrebăm pe domnul Horvat.

— Ce să-l întrebăm? făcu surprins Kalous.

— Ce scrie în telegramă. Domnul Horvat doar se ocupă cu descifrarea de coduri.

— Așa-i, răsuflă ușurat Kalous. El ar putea s-o dezlege! Andulo, răcni el, dă fuga la cinci și spune-i domnului Horvát că-l rog să vină pînă la noi!

Trebuie să știți că domnul Horvát lucra la serviciul de spionaj și se ocupa în special cu descifrarea acestor alfabete secrete. Se zice că-i genial Horvát ăsta. Dacă i se dă timp, descifrează orice cifru. Munca asta e însă o muncă de uzură nervoasă și cel care o face ajunge puțin nebun.

După scurt timp, domnul Horvát sosi la familia Kalous. Era un om mic de statură, pipernicit și nervos, care mirosea totdeauna groaznic a mentă.

— Domnule Horvát, spuse Kalous, am primit o telegramă pe care n-o înțelegem și ne-am gîndit că dacă ați fi așa de amabil...

— Dați-o-ncoace, zise domnul Horvát. După ce o citi, rămase pe gînduri, cu ochii întredeschiși. Era o liniște de mormînt.

— Mda, rosti după un timp domnul Horvát. Și de la cine e telegrama?

— De la fiica noastră Vera, răspunse Kalous. E la studii în Franța.

— Aha! făcu domnul Horvát și se ridică în picioare. Atunci trimiteți-i telegrafic vreo două sute de franci la hotelul Bellevue din Grenoble, și gata.

— Ați descifrat telegrama? întrebă uluită Kalous.

— Da de unde, mormăi domnul Horvát. Nu-i nici un cifru, e un text transmis greșit. Dar pentru ce ar telegrafia o fată tînără? Probabil pentru că și-a pierdut poșeta cu bani, asta-i! Se-ntîmplă de multe ori.

— Și nu s-ar putea... nu s-ar putea să fie în telegramă vreo veste proastă? întrebă șovăitor Kalous.

— De ce ar fi vreo veste proastă? obiectă surprins domnul Horvát. Se întîmplă numai lucruri obișnuite, să știți de la mine. Gențile astea de damă nu sînt bune de nimic.

— Vă mulțumim, domnule Horvát, zise mohorît Kalous.

— Pentru puţin, mormăi domnul Horvát şi plecă.

În familia Kalous domni un timp liniştea.

— Ascultă, începu încurcat Kalous, mie nu prea-mi place Horvát ăsta; este hm... este cam grosolan.

Doamna Kalous începu să se dezbrace de hainele bune.

— Un nesuferit, zise. Ascultă, îi trimiţi Verei banii?

— Îi trimit, mîrîi iritat Kalous. Proasta, să-şi piardă geanta! Parcă eu aş fura banii! Ar merita cîteva...

— Eu fac economie la sînge, adăugă cu amărăciune doamna Kalous şi ea, uşuratica, gură-cască! Cu copiii ăştia...

— Şi tu nu mai holba ochii şi du-te să înveţi, leneşule, se răsti Kalous la Tonda, iar apoi plecă agale spre poştă. În viaţa lui nu fusese mai mînios.

Din ziua aceea îl consideră pe Horvát un om lipsit de delicateţe, cinic şi aproape nepoliticos, de parcă l-ar fi jignit cu ceva.

OMUL CARE NU PUTEA SĂ DOARMĂ

— Cînd domnul Doležal a pomenit de descifrare, mi-am amintit de o poznă pe care i-am făcut-o odată colegului Musil, începu domnul Kavka. Musil este un om deosebit de cultivat şi de subtil, un tip de intelectual. Peste tot vede numai probleme şi caută o atitudine potrivită faţă de ele. De exemplu, el are un anumit punct de vedere şi în legătură cu propria lui soţie: nu e însurat cu ea, ci trăieşte problema căsniciei. În afară de asta recunoaşte problema socială, problema sexuală, problema subconştientului, problema educaţiei, criza culturii contemporane şi o serie de alte probleme. Oamenii ăştia care găsesc pretutindeni probleme sînt la fel de insuportabili ca oamenii cu principii. Mie nu-mi plac problemele. Pentru mine ouăle sînt ouă şi, dacă cineva ar începe să-mi vorbească despre problema oului, m-aş speria că oul cu pricina este stricat. Asta doar ca să ştiţi ce fel de om este Musil.

Odată, înainte de Crăciun, şi-a pus în gînd să plece în munţii Krkonoše să schieze. Trebuia să-şi mai cumpere cîte ceva, aşa că a plecat spunînd că se va întoarce să-şi ia rămas bun de la colegi puţin mai tîrziu. Deodată vine să-l

caute doctorul Mandel, știți care, publicistul acela bine cunoscut, și ăla e o figură! Vine și spune că trebuie să vorbească de urgență cu domnul Musil. Musil lipsește, i-am spus, dar poate că mai trece pe aici înainte de plecare; așteptați-l. Doctorul Mandel s-a posomorît.

— Nu pot să aștept, a zis el, dar am să-i scriu pe o bucată de hîrtie ceea ce voiam să-i comunic. S-a așezat la masă și s-a apucat să-i scrie.

Nu știu dacă o fi văzut cineva dintre dumneavoastră un scris mai neciteț ca acela al doctorului Mandel. Părea graficul unui seismograf — o linie lungă, orizontală, smucită, care în unele locuri e tremurătoare, iar în altele sare în sus, ascuțindu-se. Îi cunoșteam bine scrisul așa că mă uitam doar cum îi merge mîna pe hîrtie. Deodată doctorul Mandel s-a încruntat, a mototolit nerăbdător hîrtia în pumn, a aruncat-o la coș și a sărit în sus. Ar dura prea mult, a bombănit el și s-a făcut nevăzut.

Știți cum e în ajun de sărbătoare, nu-ți prea arde de treabă. M-am așezat la birou și am început să desenez pe hîrtie niște linii seismografice, linii lungi, tremurătoare, ridicîndu-se sau coborînd ici și colo, după cum îmi venea. Un timp m-am amuzat cu asta și pe urmă am așezat hîrtia mîzgălită pe biroul lui Musil. În acel moment a dat buzna pe ușă Musil, echipat ca pentru munte, cu schiurile și bețele pe umăr. Plec, a anunțat el, fericit, încă din ușă.

— A trecut pe aici un domn și te-a căutat, i-am spus eu așa, într-o doară. Ți-a lăsat o scrisoare pe birou, zicea că-i foarte important.

— I-a s-o văd, a zis imediat Musil. A, a exclamat el în fața operei mele. E de la doctorul Mandel. Ce vrea de la mine?

— Nu știu, am mormăit fără chef, se grăbea. N-aș fi prea încîntat să trebuiască să-i descifrez scrisul.

— Eu pot citi mîzgălelile lui, declară, cu prea multă ușurință, Musil. După ce puse jos schiurile și bețele, se așeză la birou. Hm, făcu el după o clipă, devenind peste măsură de serios. Urmă o jumătate de oră de tăcere profundă, de mormînt. Primele două cuvinte le-am priceput, răsuflă el ușurat, în cele din urmă, și se ridică în picioare. Sînt: „Dragă domnule“. Acum însă trebuie să zbor la gară. Scrisoarea o iau cu mine. Doar să-și bage dracu coada să nu-i dau de rost în tren!

După Anul Nou s-a întors din expediția lui alpină.

— Ei, cum ai petrecut? l-am întrebat. Trebuie să fie o frumusețe acum la munte, nu?

Musil dădu din mînă.

— Nu știu, zise. Ca să spun adevărul, am stat tot timpul în camera de hotel, nici nasul nu l-am scos afară. Oamenii spuneau însă că era tare frumos.

— Nu cumva ai fost bolnav?

— Nu, a răspuns cu modestie prefăcută Musil, dar în toate aceste zile am studiat scrisoarea de la Mandel. Trebuie să știi că am descifrat-o, declară el triumfător. Doar două sau trei cuvinte nu pot citi. Nopți întregi am reflectat la ea, dar dacă mi-am pus odată în cap să o dezleg, a trebuit s-o fac.

N-am avut curajul să-i spun că scrisoarea era de fapt o mîzgălitură a mea.

— Şi e importantă? l-am întrebat cu compasiune. A meritat cel puţin munca?

— Nu asta e esenţial, a răspuns cu mîndrie Musil. Pe mine m-a interesat mai mult ca o problemă grafologică. Doctorul Madel îmi scrie că pînă în două săptămîni să-i alcătuiesc un articol pentru revista lui, despre ce anume, tocmai asta nu pot descifra. Îmi urează apoi sărbători fericite şi petrecere frumoasă la munte. Una peste alta nu-i cine ştie ce, dar rezolvarea a constituit pentru mine o problemă perfectă, o problemă de metodică. Nimic nu-i mai odihnitor pentru mintea omenească! Face cît cele cîteva zile şi nopţi nedormite.

*

Nu trebuia să faci una ca asta, îl mustră domnul Paulus. De zile nu-i păcat, dar de nopţile acelea fără somn, da. Somnul nu reprezintă numai odihna trupului; somnul este ceva asemănător cu purgatoriul, un fel de iertare a zilei trecute. Somnul e un deosebit semn de graţie; după cîteva minute de somn bun, orice suflet e la fel de curat şi nevinovat ca al unui copil.

Ştiu ce înseamnă asta, deoarece un timp îmi pierdusem somnul. Poate că era consecinţa unei vieţi dezordonate sau poate că se petrecea ceva cu mine, nu ştiu, dar îndată ce mă culcam şi simţeam pe pleoape prima adiere a somnului, tresărea parcă ceva în mine şi zăceam apoi ore întregi, cu ochii zgîiţi în întuneric, pînă se făcea

ziuă. Un an întreg m-a ţinut asta, un an fără să dorm.

Cînd nu poţi dormi, încerci în primul rînd să nu te gîndeşti la nimic, şi începi să numeri sau să te rogi. Deodată însă îţi aduci aminte: Doamne Dumnezeule, am uitat ieri să fac cutare sau cutare lucru! Pe urmă îţi trece prin minte că s-ar putea ca ieri să te fi păcălit la socoteală în magazinul ăla. După aceea îţi aduci aminte că soţia sau prietenul ţi-au răspuns odată cam ciudat. Apoi trosneşte o mobilă şi crezi că-i un hoţ şi încep să te treacă năduşeli de frică ori de ruşine. Cînd eşti în starea asta de frică, începi să te gîndeşti la sănătatea ta şi, asudat de angoasă, reflectezi la ceea ce ştii de fapt despre nefrită sau cancer. Deodată, din străfundurile amintirii, iese la iveală gîndul că în urmă cu douăzeci de ani ai făcut o prostie aşa de mare, că şi acum te trec sudorile de ruşine. Pas după pas te confrunţi cu eul tău atît de bizar, de obsedat şi de imposibil de răscumpărat; cu slăbiciunile tale, cu propriile tale mojicii şi mîrşăvii, boli şi umilinţe, prostii, fapte reprobabile şi suferinţe uitate de mult. Ţi se întorc în memorie toate chinurile, durerile şi înjosirile trăite odinioară. Nu-i cruţat de nimic cel ce nu poate dormi. Întreg universul tău se deformează şi capătă perspective chinuitoare; lucruri pe care le uitaseşi demult se rînjesc la tine, de parcă ţi-ar spune: Prostule, frumos te-ai mai purtat atunci! Îţi aminteşti de ziua de atunci, cînd aveai patrusprezece ani şi prima ta dragoste n-a venit la întîlnire? Află că în clipele acelea se săruta cu un altul, cu prietenul tău Vojta, şi îşi băteau joc de tine amîndoi! Prostule, dobi-

tocule, boule! Şi te răsuceşti în aşternutul care te arde şi ai vrea să-ţi zici: la dracu, ce-mi mai pasă mie de ăştia acum? Ce-a fost a fost, şi basta! Să ştiţi însă că nu-i adevărat. Tot ce a fost continuă şi acum. Chiar şi ceea ce ai uitat şi nu mai ştii. Eu cred că memoria continuă să trăiască şi după moarte.

Domnilor, mă cunoaşteţi puţin, ştiţi că nu sînt un ipohondru sau un om ursuz, un posac, ori un pesimist, un cîrcotaş, un ţîfnos, un om plîngăreţ, care se văicăreşte într-una, un ursuz şi un încuiat. Iubesc viaţa şi oamenii şi pe mine însumi, mă apuc cu entuziasm de orice, îmi place lupta. Am piele groasă, aşa cum se şi cuvine unui bărbat adevărat. Chiar şi atunci cînd îmi pierdusem somnul, alergam toată ziua şi mă zbăteam aprig, trecînd de la o îndeletnicire la alta. Ştiţi că mă bucur de faima binemeritată a unui om activ. Dar seara, îndată ce mă urcam în pat şi-mi începeam noaptea fără somn, viaţa mea se dedubla. În timpul zilei trăisem viaţa unui om activ, prosper, mulţumit de sine şi sănătos, căruia îi merg toate din plin datorită energiei, inventivităţii şi norocului său. În pat însă zăcea un om hărţuit, care îşi dădea seama cu groază de insuccesele sale, de ruşinea, ticăloşia şi umilinţa întregii sale existenţe. Trăiam două vieţi, fără nici o legătură una cu cealaltă şi grozav de diferite una de alta: una de zi, compusă din succese, activitate, relaţii cu alţi oameni, încredere, obstacole amuzante şi alte asemenea chestiuni normale; o viaţă de care eram mulţumit în felul meu, ca şi de mine însumi. Noaptea însă se desfăşura cea de a doua viaţă, ţesută din dureri şi

confuzii, viaţa unui om căruia nu i-a reuşit nimic, a unui om trădat de toţi şi care s-a purtat el însuşi rău, meschin şi prosteşte faţă de ceilalţi, a unui om înşelat de toţi, a unui nerod tragic pe care toată lumea îl urăşte şi-l înşală, a unui om slab, care a pierdut partida şi care trece din ruşine în ruşine. Fiecare din aceste două existenţe era un tot întreg, logic şi coerent; cînd trăiam una din ele mi se părea că cealaltă îi aparţine altuia, că nu mă priveşte pe mine sau că e doar aparentă; că-i o iluzie sau o idee bolnavă. Ziua iubeam; noaptea eram suspicios şi uram. Ziua trăiam existenţa oamenilor, noaptea o trăiam pe a mea. Cel ce se gîndeşte la sine, pierde lumea.

Am impresia că somnul este ca o apă întunecată şi adîncă. În ea se varsă tot ceea ce nu ştim şi nu trebuie să ştim. Nostalgia aceea ciudată care se cuibăreşte în noi se varsă în subconştientul fără margini. Răutăţile noastre, laşităţile, toate păcatele noastre banale şi penibile, prostiile noastre umilitoare şi insuccesele, secunda de minciună şi ură din ochii celor pe care-i iubim, acel ceva de care ne-am făcut vinovaţi noi, ca şi ceea ce alţii ne-au făcut nouă, toate astea se varsă lin undeva, dincolo de limitele conştiinţei. Somnul este peste măsură de milostiv. Ne iartă nouă şi greşiţilor noştri.

Să vă spun ceva: acel ceva pe care-l numim viaţa noastră nu-i tot ce am trăit în realitate; e doar o selecţie. Ceea ce trăim noi reprezintă mai mult decît e în stare mintea noastră să cuprindă. De aceea selectăm doar ceea ce ne convine şi alcătuim din asta un fel de naraţiune simplificată.

Iar acestui produs îi zicem viaţa noastră. Dacă ne-am putea da seama cîte resturi dăm deoparte, peste cîte lucruri bizare şi groaznice sărim!

Noi însă nu putem trăi cu adevărat decît o singură viaţă. Ar fi peste puterile noastre să trăim mai multe. N-am avea suficiente forţe să ducem pe umerii noştri această viaţă, dacă n-am pierde pe drum cea mai mare parte din ea.

COLECŢIA DE TIMBRE

— Este perfect adevărat, zise bătrînul Karas, că dacă am scotoci în trecutul nostru, am găsi în el destul material pentru o sumedenie de alte vieţi. O dată... fie din greşeală, fie dintr-un impuls momentan... ţi-ai ales una dintre ele şi o trăieşti pînă la capăt; mai grav e însă că celelalte vieţi posibile nu sînt complet moarte. Iar uneori se întîmplă să simţi cum te săgetează o durere printr-una din ele, ca aceea pe care se zice că o resimţi cîteodată într-un picior amputat.

Pe la vîrsta de zece ani începusem să-mi fac o colecţie de timbre. Tatăl meu nu era prea încîntat, îşi închipuia că, din pricina asta, am să mă las pe tînjeală cu cartea. Aveam însă un coleg, Lojzík Čepelka, şi ne lăsam împreună duşi de această pasiune filatelică. Lojzík era fiu de flaşnetar, un puştan ciufulit şi pistruiat, jerpelit ca o vrabie săracă, dar eu îl iubeam cum numai copiii sînt capabili să-şi iubească camarazii. Sînt om bătrîn. Am avut nevastă şi copii, dar vă spun azi că nici un sentiment omenesc nu-i mai frumos decît prietenia. Omul e însă în stare de el numai cît timp e tînăr. Pe urmă se face scorţos şi egoist. O prietenie ca asta izvorăşte

din entuziasm și admirație, din surplus de viață, din preaplin și disponibilitate sufletească: e atît de mare încît trebuie să o dăruiești cuiva. Tatăl meu era notar, capul notabilităților locale, un bărbat grozav de demn și de sever. Iar eu îl purtam în inima mea pe Lojzík, al cărui tată era un flașnetar bețiv și mama o spălătoreasă spetită de muncă. Eu însă îl respectam și îl adoram pe Lojkíz, fiindcă era mai îndemînatic decît mine, fiindcă era independent și viteaz și avea pistrui pe nas și știa să arunce pietre cu mîna stîngă — nici nu mai știu pentru ce-l iubeam atît, dar un lucru e sigur: că a fost cea mai mare dragoste din viața mea.

Acest Lojzík era confidentul meu, pe vremea cînd am început să-mi fac colecția de timbre. Cineva a spus aici că numai bărbații au înclinație pentru colecții. Asta așa e. Eu cred că e o rămășiță sau o trăsătură moștenită de pe vremea cînd fiecare bărbat își făcea cîte o colecție din capetele dușmanilor, din armele luate ca pradă, din piei de urs, din coarne de cerb sau din orice altceva ce captura. O colecție de timbre nu reprezintă însă numai o proprietate, ci o necontenită aventură. Ai impresia că așa, cu degetele acelea tremurînde, atingi aievea o părticică din țara aceea îndepărtată, să-i zicem Bhutan, Bolivia, sau Misiunea Bunei speranțe. E ca și cum ai întreține relații intime, prietenești cu aceste țări exotice. Filatelia cuprinde într-însa dorul de călătorii pe uscat și pe mare, spiritul de aventură masculină. Ca și expedițiile cruciaților.

După cum spuneam, tata nu vedea cu ochi buni noua mea pasiune. În general părinții nu privesc cu ochi buni faptul că fiii lor fac altceva decît ei. Și eu cu fiii mei am procedat la fel. Paternitatea e un sentiment complex, alcătuit în mare parte din dragoste, dar și din atitudine părtinitoare, din neîncredere, din dușmănie, sau nu știu cum să-i zic; cu cît un om își iubește însă mai puțin copiii, cu atît mai mare este celălalt sentiment. Prin urmare trebuia să mă ascund cu colecția mea filatelică în pod, ca să nu dea tata peste mine. În pod se afla o ladă veche, care servise pe vremuri pentru depozitarea făinei; în ea ne cuibăream, ca doi șoareci, arătîndu-ne unul altuia timbrele: uite, ăsta-i din Olanda, ăsta din Egipt, ăsta din Elveția, sau Suedia. Pentru că trebuia să ne ascundem atîta cu comorile acestea, jocul avea în el ceva extrem de frumos. Ca să fac rost de timbre era o altă aventură. Mergeam pe la familii cunoscute sau necunoscute și mă rugam să mă lase să dezlipesc mărcile de pe scrisorile lor vechi. În unele case găseam în pod, sau în scrinuri, sertare pline cu hîrtii colbuite de vreme. Erau cele mai fericite ore ale mele, atunci cînd, așezat jos, cercetam una cîte una grămezile de hîrtii, căutînd pe ele vreun timbru care-mi lipsea — prostul de mine, dublete nu strîngeam! Cînd se întîmpla să găsesc o veche Lombardie sau vreunul din micile state germane ori orașe libere, simțeam o bucurie aproape chinuitoare — fericirile mari dor. În vremea asta, Lojzík mă aștepta afară și cînd, în sfîrșit, apăream, îi șopteam încă din ușă:

— Lojzo, Lojzík, era un Hanovra acolo! Îl ai?

— Îl am! Ne grăbeam apoi cu prada acasă, la lada noastră.

În ținutul nostru erau fabrici textile de iută, americă, stambă și produse de bumbac de slabă calitate. Ciurucurile astea se fabricau spre a fi trimise triburilor de culoare de pe întreg globul. Cei din conducerea întreprinderilor mi-au permis să caut timbre în coșurile lor de hîrtii. Era cel mai bogat loc de vînătoare al meu. Acolo am găsit Siam, Africa de Sud, China, Liberia, Afganistan, Borneo, Brazilia, Noua Zelandă, India, Congo — nu știu dacă și dumneavoastră numele astea vă evocă tot atîtea lucruri misterioase și nostalgice. Doamne, ce bucurie pe mine cînd găseam, să zicem, un timbru din Straits Settlements, sau Coreea! Nepal! Noua Guinee! Sierra Leone! Madagascar! Emoția asta ar putea s-o înțeleagă doar un vînător sau un căutător de comori, ori un arheolog care face săpături. Să cauți și să găsești, asta-i cea mai mare tensiune și mulțumire pe care le poți avea în viață. Fiecare om ar trebui să caute ceva dacă nu timbre, atunci adevărul sau feriga de aur, ori măcar săgeți de piatră și scrumiere.

Aceștia au fost cei mai frumoși ani din viața mea: prietenia cu Lojzík și colecționarea de timbre. Pe urmă m-am îmbolnăvit de scarlatină. Lui Lojzík nu i-au dat voie să intre la mine, deși stătea tot timpul pe coridor și fluiera ca să-l aud. Odată am scăpat de sub supravegherea alor mei, m-am dat jos din pat și fuga la pod, să mă uit la timbre. Eram atît de slăbit că abia-abia am putut ridica capacul lăzii. Lada era însă goală. Cutia cu timbre dispăruse.

Nu vă pot descrie durerea și groaza ce m-au cuprins. Cred că am rămas împietrit și că n-am fost în stare nici să plîng, așa de tare mi se strînsese gîtul. În primul rînd era cumplit faptul că timbrele, cea mai mare bucurie a mea, dispăruseră. Dar și mai cumplit era gîndul că mi le furase, cu siguranță, Lojzík, singurul meu prieten, în timp ce fusesem bolnav. Eram îngrozit, dezamăgit, disperat, îndurerat — nici nu știți prin ce trece un copil în astfel de împrejurări. Cum am coborît din pod, nu știu. Pe urmă însă am zăcut iar, cu febră mare, și în clipele de luciditate meditam cu înfrigurare. Nu i-am suflat o vorbă nici tatei, nici mătușă-mi — mamă nu mai aveam. Știam că în general nu mă înțeleg și de aceea mă și înstrăinasem cumva de ei. De atunci, copil fiind, nu ne-a mai legat nici un sentiment mai apropiat. Trădarea lui Lojzík fusese pentru mine o lovitură aproape mortală: prima și cea mai mare decepție în om. E un milog Lojzík ăsta, e un milog, de aceea fură, îmi ziceam. E învățătură de minte că m-am împrietenit cu un milog. Asta m-a înăsprit. De atunci am început să fac distincție între oameni. Mi-am pierdut starea de inocență socială. Atunci încă nu știam cît de tare m-a zdruncinat asta și toate cîte s-au spulberat în mine.

După ce mi-a trecut febra, m-am vindecat și de durerea provocată de pierderea timbrelor. M-a durut însă atunci cînd am văzut că între timp Lojzík își făcuse prieteni noi. Cînd a dat fuga la mine, puțin stînjenit după trecerea unui

timp atît de lung, i-am spus cu voce înghețată și pe un ton matur: Du-te, n-am ce vorbi cu tine. Lojzík s-a înroșit și după o clipă a răspuns:

— Bine. De atunci m-a urît cu înverșunare proletară.

Asta a fost împrejurarea care a influențat întreaga mea viață, opțiunea pentru un anumit fel de a trăi, după cum ar spune domnul Paulus. Universul meu fusese, ca să zic așa, plîngărit. Îmi pierdusem încrederea în oameni, învățasem să urăsc și să disprețuiesc. N-am mai avut niciodată un prieten, iar după ce m-am maturizat am început să fiu și mîndru de singurătatea mea, de faptul că n-am nevoie de nimeni și că nu dăruiesc nimănui nimic. Pe urmă, cînd am constatat că nu mă iubește nimeni, mi-am explicat asta prin disprețul meu față de dragoste și de orice sentimentalism. Așa am devenit un om trufaș, lacom de onoruri, egocentrist, pedant, altminteri eminamente corect; eram rău și aspru cu subalternii; m-am căsătorit fără dragoste, pe copii i-am educat în spiritul disciplinei și fricii și am obținut prin hărnicia și conștiinciozitatea mea merite nu lipsite de importanță. Asta a fost viața mea, întreaga mea viață. Nu mă interesa nimic decît să-mi fac datoria. Cînd am să mor, se va scrie și în ziare că am fost un exemplu de om muncitor și un caracter de bronz. Dacă oamenii ar ști însă cîtă singurătate, neîncredere și înverșunare se află în viața mea.

Acum trei ani mi-a murit soția. Nu mi-am spus-o, nici mie însumi, nici altora, dar m-am simțit foarte singur. Mînat de tristețea asta, am scotocit prin amintirile de familie rămase de la mama și de la tata: fotografii, scrisori, caietele mele vechi de școală — am simțit că mă strînge ceva la inimă cînd am văzut cu cîtă grijă le păstrase și le aranjase severul meu tată. Cred că totuși mă iubise. Era în pod un dulap plin cu lucruri; și pe fundul unui sertar se afla o cutie închisă cu pecetea tatălui meu. Cînd am deschis-o, am găsit înăuntru colecția mea de timbre, strînsă în urmă cu cincizeci de ani.

N-am să vă ascund nimic: lacrimile mi-au izvorît șuvoi și am luat cutia și am dus-o în camera mea ca pe o comoară. Prin urmare așa s-au petrecut lucrurile atunci; cînd eram bolnav cineva a găsit colecția și tata a confiscat-o, ca nu cumva să-mi neglijez din cauza ei învățătura. Nu trebuia s-o facă, dar și în felul acesta se manifestase grija și dragostea lui severă. Nu știu de ce, dar mi-a fost milă și de el și de mine.

Și pe urmă mi-am amintit: deci nu Lojzík îmi furase timbrele! Dumnezeule, cum îl nedreptățisem! Mi-a răsărit din nou înaintea ochilor ștrengarul acela pistruiat și jerpelit. Dumnezeu știe ce s-o fi făcut și dacă mai trăiește! Mi-a fost așa de rușine și m-am simțit atît de stingherit cînd mi-am dat seama de toate! Pentru o singură bănuială strîmbă am pierdut unicul prieten pe care l-am avut; de aceea mi-am pierdut copilăria. De aceea am început să-i disprețuiesc pe săraci; de aceea m-am purtat trufaș; de aceea nu m-am apropiat de nimeni. De aceea n-am mai putut să privesc niciodată o marcă poștală,

fără să resimt un fel de dezgust şi silă. De aceea nu i-am scris niciodată logodnicei şi soţiei mele, pretextînd că sînt mai presus de asemenea efuziuni sentimentale, şi soţia mea a suferit din cauza asta. De aceea am fost atît de dur şi însingurat. De aceea, numai de aceea am făcut o asemenea carieră şi mi-am îndeplinit atît de exemplar sarcinile.

Mi-am revizuit viaţa, şi deodată mi s-a părut pustie şi lipsită de sens. Aş fi putut trăi cu totul altfel, m-am gîndit deodată, să nu fi fost întîmplarea asta. Era în mine atîta entuziasm, spirit de aventură, dragoste, cavalerism, fantezie şi încredere, atîtea lucruri ciudate şi deneîmblînzit — aş fi putut ajunge cu totul altceva, călător, sau actor, sau soldat! Aş fi fost în stare să iubesc oamenii, să beau cu ei, să-i înţeleg, nu mai ştiu nici eu de cîte aş fi fost în stare! Aveam senzaţia că în mine s-a topit un gheţar. Priveam timbru după timbru; toate erau acolo: Lombardia, Cuba, Siam, Hanovra, Nicaragua, Filipine, toate ţările acelea prin care voiam să călătoresc şi pe care acum n-am să le mai văd. În fiecare timbru era o bucăţică de ceva ce s-ar fi putut întîmpla, dar nu s-a întîmplat. Mi-am petrecut noaptea privindu-le şi judecîndu-mi propria mea viaţă. Am văzut că am trăit o existenţă străină, confecţionată şi impersonală, şi că propria mea viaţă a rămas neträită. Domnul Karas dădu obosit din mînă. Cînd mă gîndesc la toate cîte aş fi putut fi şi cum l-am nedreptăţit pe Lojzík.

Ascultîndu-i povestirea, reverendul Voves se simţi cuprins de tristeţe şi păreri de rău, poate îşi amintise şi el de ceva din propria lui viaţă. „Domnule Karas, îi spuse mişcat, nu te mai gîndi la asta; tot nu mai poţi îndrepta nimic, tot nu mai poţi lua viaţa de la capăt."

Ştiu, oftă domnul Karas, îmbujorîndu-se puţin. Dar cel puţin am început să mă ocup din nou de colecţia mea de timbre!

O CRIMĂ CA ORICARE ALTA

— Deseori m-am gîndit, spuse în continuare domnul Hanák, de ce ni s-o fi părînd o nedreptate făcută cuiva un păcat mai mare decît orice altă mîrşăvie. Aşa, de exemplu, dacă am vedea că un singur om a fost condamnat pe nedrept la închisoare, ne-ar revolta şi ne-ar chinui mai mult decît faptul că mii de oameni trăiesc în mizerie şi durere? Eu am văzut o astfel de mizerie, faţă de care orice închisoare pare un trai de nabab. Şi totuşi chiar şi cea mai neagră mizerie nu ne revoltă atît cît nedreptatea. Aş zice că se află în noi un fel de instinct al dreptăţii şi că vinovăţia şi nevinovăţia, dreptatea şi justiţia sînt sentimente la fel de esenţiale, de adînci şi de teribile ca dragostea sau ca foamea.

Luaţi exemplul ăsta: am luptat patru ani în război, ca mulţi dintre dumneavoastră. N-o să spunem ce-am văzut pe front, dar o să recunoaşteţi că ne-am obişnuit acolo cu orice: bunăoară cu morţii. Am văzut sute, sute de tineri morţi şi uneori aveau un aspect înfiorător, puteţi să mă credeţi; trebuie să recunosc că-mi deveniseră atît de indiferente trupurile lor, de parcă ar fi fost nişte zdrenţe aruncate, numai de n-ar fi duhnit

aşa. Îmi ziceam mereu: dacă ieşi teafăr şi nevătămat din ciorba asta, n-are să te mai impresioneze nimic în viaţă.

Cam la un an după război mă aflam acasă, în Slatina. Într-o dimineaţă îmi bate cineva în fereastră şi mă strigă: domnule Hanák, veniţi să vedeţi, au omorît-o pe doamna Turková! Doamna Turková avea o prăvălioară de papetărie şi mercerie. Nu ştia nimeni de ea, cînd şi cînd doar îi călca cineva în prăvălioară pentru o papiotă de aţă sau o felicitare de Crăciun. O uşă de sticlă despărţea dugheana de bucătărioara unde dormea. Uşa era acoperită cu o perdea şi cînd suna clopoţelul de la intrare doamna Turková se uita prin perdea cine a intrat, îşi ştergea mîinile cu şorţul şi venea în prăvălie. Ce doriţi? întreba ea bănuitoare; aveai impresia că eşti un intrus în prăvălie şi nu ştiai cum să ieşi mai repede. Aveai aceeaşi senzaţie ca atunci cînd, ridicînd o piatră, vezi frămîntîndu-se în adîncitura umedă rămasă în pămînt un gîndac singuratic şi speriat; pui repede piatra la loc, ca insecta aceea scîrboasă să-şi recapete liniştea.

Cînd am auzit vestea, am dat fuga să văd, cred că pur şi simplu din curiozitate. În faţa dughenii roiau oamenii ca albinele. Mie însă gardistul mi-a dat voie să intru, fiindcă mă preţuia ca pe un om învăţat. Clopoţelul a răsunat în liniştea dughenii, ca de atîtea ori pînă atunci. Acum însă clinchetul lui vioi şi insistent mi-a tăiat răsuflarea, am avut senzaţia că nu se potriveşte cu momentul. Pe pragul bucătărioarei zăcea, cu faţa în jos, doamna Turková.

Sub cap se întindea o baltă aproape neagră de sînge. Părul de pe ceafă îi era năclăit de sînge negru. În clipa aceea m-a încercat un sentiment pe care în război nu l-am cunoscut: groaza în fața unui mort.

Era ciudat. Războiul aproape îl uitasem; omenirea începe să-l uite, încet-încet. De aceea va fi poate nevoie odată de un nou război. Pe bătrîna aceea ucisă, care nu-i era nimănui de nici un folos, pe negustoreasa aceea măruntă, care nu era în stare să vîndă ca lumea nici măcar o ilustrată, n-am s-o uit însă niciodată. Un om asasinat este cu totul altceva, decît un om mort de moarte bună. Plutește asupra lui un mister plin de groază. Nu puteam înțelege de ce a fost ucisă doamna Turková, o femeie neînsemnată, de care nu-i păsase vreodată nimănui; cum a ajuns să zacă aici în poziția asta tragică, cum se face că asupra ei se apleacă un polițist și că afară se înghesuie atîția oameni, ca să vadă măcar o bucățică din trupul moartei? Niciodată biata femeie nu se bucurase, ca să zic așa, de atîtea atenție ca acum, cînd zăcea cu fața într-o băltoacă de sînge negru. Parcă ar fi căpătat deodată o importanță bizară și înfricoșătoare. Nu mă uitasem niciodată la ea ca printr-o oglindă care mărește și deformează în mod grotesc. Într-un picior avea un papuc. Perechea lui căzuse și se vedea ciorapul cu călcîiul cîrpit — puteam desluși fiecare împunsătură și aveam impresia îngrozitoare că și bietul ciorap fusese ucis. O mînă se crispase cu unghiile înfipte în dușumea. Părea la fel de uscată și de neputincioasă ca o gheară de pasăre. Mai înfiorător decît toate era însă cocul de păr cărunt de la ceafa femeii asasinate, împletit cu deosebită grijă și strălucind printre firele de sînge ca o alamă veche. Aveam impresia că n-am văzut niciodată ceva mai îngrozitor decît cocul acela năclăit de sînge. Un fir de sînge i se uscase după ureche; deasupra lui strălucea un cercel de argint cu o piatră mică albastră. Nu mai puteam suporta, îmi tremurau picioarele. Dumnezeule mare, am zis!

Jandarmul, care era în bucătărie și căuta urme pe jos, se ridică în picioare și se uită la mine; era palid de ziceai că acum-acum leșină.

— Ai fost în război? am rostit cu greutate, printre dinții ce-mi clănțăneau.

— Am fost, mi-a răspuns răgușit jandarmul. Dar asta — asta-i cu totul altceva. Uitați-vă, a adăugat el deodată arătîndu-mi perdeaua de la ușă. Era mototolită și pătată, probabil că asasinul își ștersese mîinile pe ea.

— Cristoase! am exclamat eu; nu știu ce anume era atît de crîncen de cumplit acolo: imaginea mîinilor năclăite de sînge, ori faptul că perdelușele astea curate ajunseseră jertfa unei asemenea fărădelegi. Nu știu, zic, dar în clipa aceea canarul din bucătărie a ciripit și a scos pe urmă un tril lung. N-am mai putut suporta, am ieșit în goană din prăvălie — cred că eram și mai livid decît jandarmul.

Pe urmă m-am așezat la noi în curte pe oiștea unui car și am căutat să-mi adun gîndurile. Nătîngule, îmi ziceam eu, lașule, nu-i decît un omor ca oricare! Ce, n-ai mai văzut sînge? N-ai fost tu însuți năclăit de propriul tău sînge ca un

porc tăvălit prin noroi? N-ai strigat tu la soldații tăi să sape mai repede o groapă pentru o sută treizeci de morți? O sută treizeci de morți, așezați unul lîngă altul, formează un șir lung, chiar și atunci cînd îi rînduiești ca pe șindrile. Umblai de-a lungul șirului, fumai o țigaretă după alta și zbierai la soldații din teritorială să se miște mai repede, să nu-i mai vezi! N-ai văzut atîția alți morți?

Da, îmi răspundeam, am văzut atîția morți, dar n-am văzut nici un mort, n-am îngenuncheat lîngă el ca să-i privesc obrazul și nu i-am atins părul. Un mort e groaznic de tăcut; trebuie să fii singur cu el... și nici să nu respiri... ca să-l înțelegi. Oricare din acei o sută treizeci de morți s-ar fi străduit să-mi spună: Domnule locotenent, m-au ucis; uitați-vă la mîinele mele, sînt mîinile unui om! Dar noi ne întorceam privirile de la acei morți; datoria noastră era să facem războiul nu să stăm să ascultăm la cei căzuți. Ar fi trebuit ca în jurul celui căzut să se înghesuie oamenii ca albinele în stup — bărbați, femei, copii — pentru ca, înnebuniți de groază, să vadă măcar o părticică din el; măcar un papuc, ori părul acela stropit... Pe urmă poate că n-ar mai fi trebuit, nici n-ar mai fi fost nimic.

Mi-am îngropat și eu mama. Arăta așa de solemn, așa de împăcată și demnă, în sicriul ei frumos! Neobișnuită era, dar nu înfricoșătoare. Asta, asta însă este altceva decît moartea, un om ucis nu e mort, un om ucis acuză, ca și cum și-ar țipa în gura mare durerea lui nemăsurată, insuportabilă. Noi doi, eu și jandarmul, știam asta. Știam că în dugheana aceea umblau stafii. Pe urmă s-a făcut lumină în capul meu. Nu știu, poate că nu avem un suflet, dar există în noi lucruri nemuritoare, cum e setea de dreptate. Nu sînt cu nimic mai bun decît orice alt om, dar se află în mine ceva ce nu-mi aparține doar mie — un fel de presimțire a unei ordini severe și mari. Știu că nu mă exprim bine, în clipa aceea însă am înțeles ce înseamnă crima și ce înseamnă păcatul împotriva dumnezeirii. Știți, eu cred că un om asasinat este ca un templu pustiit și pîngărit.

*

— Și ce s-a întîmplat pe urmă? întreabă domnul Dobeš. L-au prins pe cel care a omorît-o pe babă?

— L-au prins, continuă domnul Hanák. L-am văzut și eu două zile mai tîrziu, atunci cînd jandarmii îl duceau la dugheană, ca să facă, după cum se spune, reconstituirea crimei. L-am zărit doar vreo cinci secunde, dar parcă se afla și el sub o luptă care mărește și deformează în mod grotesc. Era un om tînăr, cu cătușe la mîini și grăbea pasul atît de tare încît jandarmii abia se țineau după el. Avea nasul îmbrobonat de sudoare și clipea speriat din ochii bulbucați. Se vedea că-i este îngrozitor de frică, ca unui iepure la o vivisecție. N-am să-i uit niciodată chipul. Am simțit ceva apăsător, un fel de greață, la întîlnirea cu el. Acum au să-l judece, mă gîndeam, procesul are să dureze cîteva luni și au să-l condamne la moarte. Mi-am dat seama în cele din urmă că mi-e de fapt milă de el și că m-aș

simţi aproape uşurat dacă ar scăpa din povestea asta. Nu pentru că mi-ar fi fost simpatic, dimpotrivă, dar l-am văzut prea de aproape — l-am văzut clipind din ochi de frică. La dracu, nu sînt un om slab de înger, dar văzut din apropierea aceea nu mai era un asasin, ci pur şi simplu un om. Ca să vă spun drept, nici eu nu sînt lămurit ; nu ştiu ce aş fi făcut dacă ar fi trebuit să-l judec eu; dar eram aşa de trist din cauza tuturor celor întîmplate, de parcă eu însumi aş fi avut nevoie să fiu mîntuit.

JURATUL

— Eu am fost odată nevoit să judec, zise, tuşind uşor ca să-şi dreagă vocea, domnul Firbas, deoarece fusesem inclus, prin tragere la sorţi, într-o curte cu juri. Se judeca tocmai atunci procesul Luizei Kadaník, cea care îşi omorîse bărbatul. Juriul era format din opt bărbaţi şi patru femei. Să vezi că cele patru babe au să caute s-o scoată nevinovată pe femeia asta, ziceam noi, bărbaţii, în sinea noastră şi aşa se face că încă de la început eram porniţi împotriva Luizei aceleia.

Era de fapt un caz banal de căsătorie nefericită. Kadaník fusese inginer geometru şi se însurase cu o femeie mai tînără cu douăzeci de ani decît el. Luiza era o fetiţă cînd s-a măritat şi s-a găsit un martor care a declarat că, a doua zi după nuntă chiar, tînăra căsătorită plîngea, albă la faţă cum e creta, şi se cutremura de scîrbă ori de cîte ori proaspătul ei soţ încerca s-o atingă. De cîte ori nu mă gîndesc ce îngrozitoare experienţă trebuie să fie pentru o fată aşa de tînără şi inocentă căsătoria. Gîndiţi-vă că soţul ei era foarte obişnuit cu legături cu femei uşoare şi se comporta la fel şi cu ea. Ei da, nici un

bărbat nu-şi poate imagina asta. Procurorul a mai adus un martor care a declarat că Luiza avusese nişte legături cu un student înainte de căsătorie şi că a continuat să corespondeze cu el şi după ce s-a măritat. După nuntă s-a dovedit că nu are nici o tragere de inimă pentru căsătoria asta, neascunzîndu-şi aversiunea fizică pentru bărbatul ei. Peste un an a avut un avort şi de atunci a suferit într-una de boli femeieşti. Domnul inginer şi-a căutat compensaţii în afară, iar acasă făcea scandal pentru un crăiţar. În ziua aceea fatală avuseseră iar o ceartă din cauza unor cămăşi de *crêpe de Chine* şi inginerul începuse să se încalţe, semn că n-are de gînd să se plictisească acasă. În clipa aceea, Luiza s-a apropiat pe la spate de el şi l-a împuşcat cu un browning în ceafă. Pe urmă a dat fuga pe culoar şi a bătut cu putere la uşa vecinilor spunîndu-le să se ducă la bărbatul ei, că l-a omorît şi se duce să se predea. Pe scări însă s-a prăvălit, cuprinsă de spasme. Acesta era cazul.

Acum noi, cei doisprezece juraţi, trebuia să judecăm vina ei. Auzisem că Luiza fusese o fată frumoasă, dar ştiţi, închisoarea nu sporeşte frumuseţea femeilor. Era buhăită la faţă, cu nişte obraji palizi, deasupra cărora ardeau doi ochi răi, încărcaţi de ură. Sus trona preşedintele tribunalului, întruchipînd justiţia, arătînd grozav de solemn, aproape ca un preot, în roba lui neagră. Procurorul era cel mai frumos acuzator pe care-l văzusem vreodată: puternic ca un bivol, elastic şi agresiv ca un tigru bine hrănit. Se putea vedea cu ce voluptate a puterii şi

superiorităţii se aruncă asupra prăzii care îl privea de acolo, de jos, cu privirea aceea arzătoare, înnebunită de ură. Avocatul acuzatei sărea mereu în sus şi, iritat, se certa cu procurorul. Pentru noi, cei din curtea cu juri, era penibil, deoarece aveam impresia că de fapt nu se judecă acolo crima unei femei, ci un conflict între ei doi: apărător şi acuzator. Mai eram acolo şi noi, juraţii; fuseserăm chemaţi să judecăm în numele conştiinţei şi cinstei, dar, cu toată bunăvoinţa, ne plictiseau chiţibuşurile acelea avocăţeşti şi formalităţile procedurale. În spate se afla publicul care urmărea cu nesaţ cazul Luizei Kadaník. Cînd se afla uneori la strîmtoare şi tăcea încolţită, îi auzeai cum grohăie de plăcere. — Domnul Firbas îşi trecu mîna peste frunte, de parcă ar fi asudat. — Aveam uneori senzaţia că nu sînt un membru al juriului, ales prin tragere la sorţi, ci un om întins pe roată, gata să sar eu însumi şi să spun: recunosc totul, faceţi cu mine ce doriţi!

Pe urmă erau martorii. Fiecare povestea, dîndu-şi aere de importanţă şi umflîndu-se în pene că ştie ceva. Din declaraţiile lor se putea simţi tîrguşorul de provincie, cu grămada lui de ură, clevetiri, hatîruri, şuşoteli, invidii, fitiluri, politică şi plictis. După declaraţiile unora, răposatul fusese un om cinstit şi drept, un cetăţean onorabil, cu o reputaţie dintre cele mai bune, după alte altora un curvar, un hapsîn, o fire brutală, un om imoral şi un grobian; pe scurt, aveai de unde alege. Cu Luiza era mai rău: ziceau că este o cuconiţă uşuratică şi fri-

volă, că purta lenjerie de mătase, nu se îngrijea de casă, făcea datorii.

Procurorul se apleacă cu un zîmbet de gheață pe obraz:

— Acuzată, recunoști că ai avut înainte de căsătorie legături intime cu un alt bărbat?

Acuzata n-a răspuns, doar o rumeneală cenușie i s-a urcat în obraji.

Avocatul sări de pe locul lui:

— Vă rog să fie audiată cutare femeie cu care Kadaník a avut legături pe cînd slujea în casa lui. I-a făcut și un copil.

Președintele se încruntă; i se citea pe față că se gîndește: Doamne, mult se mai lungește ședința asta! Iar acele penibile chestiuni conjugale continuau să se perinde agale, fără de sfîrșit: care din ei dădea tonul certurilor, cît primea Luiza pentru coșniță, avea sau nu bărbatul ei motiv de gelozie? Uneori, preț de ore întregi, aveam impresia că nu se vorbește de răposatul Kadaník și de căsnicia lui, ci de mine, sau de oricare alt jurat, sau de mai știu eu cine dintre noi, cei prezenți acolo. Doamne, păi lucrul ăsta despre care martorii spun că l-a făcut răposatul, l-am făcut și eu, lucruri din astea se întîmplă peste tot, la ce bun să mai vorbești de ele! Aveam senzația că sîntem despuiați toți, bucată cu bucată, de veșmintele noastre, atît bărbații, cît și femeile; parcă ar fi dezgropat propriile noastre certuri, ar fi vînturat propriile noastre murdării intime, ar fi scos la lumină tainele alcovului nostru, ale deprinderilor noastre. Era ca și cum s-ar fi descris acolo

propria noastră viață, dar parcă mai rea și mai crudă, de arăta curat ca iadul. Kadaník ăla nu fusese de fapt ultimul dintre oameni; era cam necioplit, își brusca și își jignea soția; era aspru la inimă și strîns la pungă, pentru că își cîștiga puținii bani anevoie; era ușuratic, ademenea slujnicele și mai avea legături cu cîte o văduvă, dar poate că o făcea stîrnit de o vanitate rănită, fiindcă Luiza îl ura ca pe o insectă scîrboasă. Era ciudat că atunci cînd un martor propus de apărare declara împotriva celui ucis că fusese un om certăreț și meschin, brutal și grosolan în relațiile sexuale, noi, bărbații din juriu, simțeam un fel de neplăcere și ne solidarizam cu el: halt! ne ziceam în sinea noastră, dacă ar trebui să fim împușcați pentru asta! Iar dacă un alt martor o învinuia pe Luiza că era ușuratică și că-i plăcea să se gătească, și cîte altele, noi, bărbații din banca juriului, simțeam un fel de bunăvoință față de ea, ceva care ne făcea parcă s-o luăm sub ocrotirea noastră, în timp ce cele patru femei de lîngă noi își pungeau gurile și o expresie necruțătoare li se ivea în priviri.

Ore și zile întregi s-a desfășurat în fața noastră tot iadul căsniciei lor, văzută cu ochii slujnicelor și ai doctorilor, ai vecinilor și ai bîrfitorilor: certuri și datorii, boli, incidente casnice, tot răul, isteria și chinurile prin care trece o pereche de oameni; parcă fuseseră puse în fața noastră sub lupă măruntaiele omului în toată biata lor hidoșenie. Știți, eu am o soție bună și cumsecade, uneori însă, acolo, în boxa acuzaților, n-o mai vedeam pe Luiza Kadaník, ci pe pro-

pria mea nevastă, pe Lida, acuzată că l-a împușcat în ceafă pe bărbatul ei, Firbas.

Simțeam în ceafă durerea teribilă și percutantă a glonțului, vedeam cum Lida, cu fața lividă și buhăită, își strînge buzele și țintește asupra mea cu o privire acuzatoare în care sclipește nebunia, groaza, dezgustul și umilința. Lida era aceea pe care o despuiau acum, căreia îi scormoneau măruntaiele, erau: nevasta mea, alcovul meu, tainele mele, amărăciunile și grosolăniile mele; îmi venea să plîng și să spun: Vezi, Lido, unde am ajuns din cauza ta! Închideam ochii să scap de imaginea asta de coșmar, dar pe întuneric declarațiile martorilor erau și mai chinuitoare. Cînd mi-am aruncat ochii la Luiza, mi s-a strîns inima: Doamne, Lido, ce te-ai schimbat!

Cînd mă întorceam acasă de la ședințele tribunalului Lida mă aștepta cu nerăbdare ca să mă întrebe: Ei, cum e? Va fi condamnată? Era în felul lui un proces senzațional care interesa mai mult cucoanele.

— Eu, zicea nevastă-mea, cu fața dogorindu-i de ațîțare și interes, eu aș condamna-o!

— Nu e treaba ta! o repezeam eu; mi se părea îngrozitor să vorbesc cu ea despre asta. În seara dinaintea verdictului inima mi-a fost cuprinsă de neliniște, umblam de colo-colo prin casă și mă gîndeam: ce-ar fi s-o achităm, doar sînt în juriu patru femei? Încă un singur vot contra verdictului de vinovată și va fi eliberată. Ei, va fi oare acesta votul meu? N-am găsit răspunsul la întrebare. Deodată m-a cuprins însă un gînd neplăcut: și eu am în noptieră un revolver încărcat, vechi obicei din război; ce ușor s-ar putea întîmpla să-i cadă sub ochi neveste-mi, Lida! Am luat revolverul în mînă: n-ar fi bine să te ascund sau să te arunc? Nu încă, am rînjit eu, să văd întîi cum se termină cu Luiza! Și pe urmă au început iar chinurile: da, cum se va termina. Dar eu — eu ce voi face?! Cum voi vota eu?

În ultima zi a vorbit procurorul. A vorbit bine și sever. Nu știu cine i-o fi dat dreptul ăsta, dar și-a axat cuvîntul pe relațiile umane familiale. Auzeam parcă din depărtare cum accentuează cuvintele familie, viață conjugală, căsnicie, soț și soție, rolul și îndatoririle soției. S-a spus pe urmă că a fost unul din cele mai strălucite rechizitorii ținute vreodată în fața unui tribunal. Pe urmă a luat cuvîntul avocatul Luizei și a făcut o greșeală enormă: și-a bazat pledoaria pe analiza patologică sexuală. A demonstrat ce repulsie trebuie să resimtă o femeie rece din punct de vedere sexual, sau, cum se numește, o femeie frigidă, față de un bărbat brutal, cu apetit sexual, cum repulsia ei fizică se amplifică pînă la ură; ce jertfă tragică este o astfel de femeie, lăsată în voia dorințelor unui tiran sexual lipsit de menajamente. În acel moment am simțit că tot juriul se întoarce împotriva Luizei, că își împietrește înghețat inima, am simțit cum crește în subconștientul juraților o repulsie față de anomaliile care pot amenința și distruge ordinea umană, sau știu eu ce. Cele patru femei din juriu erau palide; fața lor exprima ura față de femeia care călcase un legămînt. Iar idiotul de avocat îi dădea înainte cu teza lui sexuală.

Preşedintele tribunalului se uita cu insistenţă prin ochelari la figurile juraţilor, care exprimau repulsie. În rezumatul său încercă să salveze situaţia şi nu vorbi nici de familie, nici de robia sexuală, ci de asasinarea unui om. Noi, juraţii, am răsuflat uşuraţi. Sincer vorbind, astfel privit cazul părea mai lesne digerabil, mai simplu şi aproape suportabil.

Pînă în ultimul moment n-am ştiut cum am să răspund la întrebarea: vinovată? Cînd ne-au pus-o însă — este Luiza Kadaník vinovată de a-şi fi împuşcat, cu intenţia de a-l omorî, soţul, pe Jan Kadaník? — eu, care eram la capătul rîndului, am răspuns fără ezitare da, pentru că în adevăr avusese intenţia să-l omoare şi o şi făcuse. Toţi cei doisprezece juraţi au răspuns da.

Urmă o clipă de linişte nedumerită. Ne-am uitat la cele patru femei din juriu. Aveau o expresie aspră şi aproape solemnă, de parcă tocmai ar fi biruit într-o luptă crîncenă în interesul familiei.

Cînd m-am întors acasă, nevastă-mea, Lida, m-a întrebat agitată, palidă de emoţie: Cum s-a terminat?

— Cu Luiza? am întrebat eu mecanic. Cu douăsprezece voturi vinovată. Condamnată la moarte prin spînzurătoare.

— E groaznic, oftă Lida, cu o cruzime naivă, dar a meritat-o!

În clipa aceea s-a frînt ceva în mine, încordarea sau ştiu eu ce altceva.

— Da, am zbierat eu la nevastă-mea cu o iritare pe care nu mi-o înţelegeam, dar a meritat-o fiindcă a făcut o prostie! Ţine minte, Lida,

dacă l-ar fi împuşcat în tîmplă în loc să-l împuşte în ceafă, ar fi putut afirma că s-a sinucis, pricepi, Lido? Ar fi putut fi atunci eliberată. Reţine, în tîmplă.

Am ieşit trîntind uşa după mine.

Simţeam nevoia să fiu singur. Trebuie să ştiţi că revolverul meu se află şi azi în sertarul descuiat al măsuţei de noapte. Nu l-am aruncat.

ULTIMELE GÎNDURI ALE OMULUI

— Să fii condamnat la moarte este o experienţă îngrozitoare, spuse domnul Kukla. Cunosc ce-nseamnă asta, deoarece am trăit eu însumi odată ultimele clipe înaintea propriei mele execuţii. Bineînţeles că totul s-a petrecut în vis, dar şi visul face parte din viaţa omului, ca orice altceva, chiar dacă se află undeva, la o periferie a ei. În locurile acelea mărginaşe nu mai rezistă mult din aureola ta, nu mai rămîne nimic din cele cu care te fuduleai în viaţă; mai rămîn doar sexul, frica, vanitatea, şi alte cîteva de care în mod obişnuit te ruşinezi. Poate că astea sînt ultimele lucruri ale omului.

Într-o după-amiază m-am întors acasă hărţuit ca o fiară de atîta muncă. M-am culcat pe jos, pe duşumea, şi am adormit buştean. Deodată mi s-a părut că se deschide uşa şi în pragul ei apare un necunoscut, în spatele căruia se vedeau doi soldaţi cu baionetele la puşti. Nu ştiu de ce, dar soldaţii purtau uniformă de cazaci. Ridică-te, mi-a ordonat necunoscutul, pe un ton răstit, pregăteşte-te, fiindcă mîine dimineaţă vei fi executat. Ai înţeles?

— Am înţeles, am zis. Dar nu ştiu de ce?

— Asta nu-i treaba ta, mi-a închis gura necu-

noscutul. Noi avem ordinul să executăm sentinţa. Şi a plecat trîntind uşa.

Am rămas singur şi am început să mă gîndesc. Adică, nu ştiu; cînd gîndeşti în vis, gîndeşti cu adevărat, sau visezi doar că gîndeşti? Erau gîndurile mele, sau visam doar gîndurile acelea aşa cum visezi figurile? Ştiu doar că mă gîndeam intens şi în acelaşi timp mă miram de gîndurile acelea. Primul lucru la care m-am gîndit a fost un fel de mulţumire răutăcioasă că e poate o eroare la mijloc; că mîine voi fi executat dintr-o eroare şi că ei se vor face de rîs. În acelaşi timp însă, creştea în mine un fel de nelinişte că voi fi cu adevărat executat şi că-mi rămîn nevasta şi copilul pe drumuri. Ce au să facă, pentru Dumnezeu? Simţeam o durere reală, de parcă mi-ar fi sîngerat inima, dar în acelaşi timp mă legănam în plăcuta încîntare că mă gîndesc cu atîta grijă la nevastă şi la copil. Vedeţi dar care e ultimul gînd al omului care merge la moarte! îmi spuneam. Mă încînta faptul că mă lăsam în voia unei dureri părinteşti atît de mari; mi se părea ceva aproape înălţător. Trebuie să-i spun şi nevestei, îmi ziceam eu bucuros.

Deodată însă m-a trecut un fior; mi-am amintit că execuţiile au loc de obicei foarte devreme, în zori, la ora patru sau cinci dimineaţa şi că va trebui să mă scol atît de devreme ca să fiu executat. Nu-mi palce să mă scol devreme, iar acum gîndul că soldaţii aceia mă vor deranja aşa, cu noaptea în cap, a înlăturat toate celelalte preocupări. Mă durea inima şi-mi venea să plîng de jalea propriului meu destin. Simţeam o groază aşa de mare că m-am tre-

zit şi am răsuflat uşurat, neveste-mi însă nu i-am povestit visul acela!

*

— Ultimele gînduri ale omului, zise domnul Skřivánek şi se îmbujoră la faţă, de încurcat ce era. V-aş povesti şi eu ceva, dar mă tem că o să vi se pară o prostie.

— N-o să ni se pară, l-a asigurat domnul Taussig, dă-i drumul!

— Nu ştiu, făcu, ezitînd încă, domnul Skřivánek. Eu am vrut odată să mă împuşc şi... cînd domnul Kukla a vorbit de extrema aceea a vieţii... Şi asta-i o extremă a vieţii, atunci cînd vrei să te sinucizi.

— Ei fugi, şi de ce ai vrut să te omori? întrebă domnul Karas.

— Din răsfăţ, răspunse, îmbujorîndu-se şi mai tare, Skřivánek. Eu... nu sînt în stare să suport durerea. Mă îmbolnăvisem pe atunci de inflamaţia nervului trigemen. Doctorii spun că e una din cele mai îngrozitoare dureri, pe care le poate suporta un om. Eu nu ştiu.

— Aşa-i, mormăi doctorul Vitásek. Îmi pare rău pentru dumneata. Te mai supără şi acum?

— Da, se înroşi Skřivánek, dar acum nu mai vreau să... Ar trebui de fapt să vă povestesc.

— Povesteşte-ne, îl îndemnă domnul Doležal.

— E greu să mă exprim, se împotrivi cu timiditate Skřivánek. În general... durerea aceea...

— Îţi vine să urli de durere ca un animal, remarcă doctorul Vitásek.

— Da. Şi cînd m-a durut cel mai rău, în a treia noapte, am pus browningul pe noptieră.

Încă o oră, mi-am zis, mai mult nu mai pot suporta. De ce eu, de ce tocmai eu să îndur atîta? Aveam mereu sentimentul că mi se face o mare nedreptate. De ce eu, de ce tocmai eu?

— Trebuia să iei calmante, bombăni doctorul Vitásek. Trigemin sau veramon, adalin, algokratin, migrodon.

— Am luat, protestă Skřivánek. Doamne, am înghiţit atîta... atîta că nici nu-şi mai făceau efectul. Calmantele alea mă adormeau pe mine, dar durerea n-o adormeau, înţelegeţi? Durerea persista, dar nu mai era durerea mea, fiindcă eu eram... atît de ameţit încît nu mai ştiam nici pe ce lume sînt. Nu mai ştiam pe ce lume sînt, dar durerea o simţeam. Pe urmă a început să mi se pară că-i durerea altuia. Îl auzeam pe acel altcineva... cum se văita încet, cum scîncea şi mi-era aşa de milă de el... că-mi curgeau lacrimile. Simţeam cum durerea creşte. Isuse Cristoase, cum o fi rezistînd omul ăla! Poate... poate că ar trebui să-l împuşc, ca să nu se mai chinuie atît. Dar în acea clipă m-am îngrozit... nu se poate! Nu ştiu, deodată am simţit un respect neobişnuit pentru viaţa lui, tocmai fiindcă suferea atît.

Domnul Skřivánek îşi frecă încurcat fruntea.

— Nu ştiu cum să vă explic. Poate o fi fost o stare de rătăcire provocată de calmante, dar în acelaşi timp totul mi-era aşa de clar... de-a dreptul orbitor! Am avut o viziune! Se făcea că acel ce se chinuie şi se vaită e omenirea... e însuşi omul, iar eu sînt doar martorul acelor chinuri... un fel de infirmier de noapte la patul durerii. Dacă n-aş fi de faţă, mă gîndeam, du-

rerea asta ar fi rămas zadarnică, ar fi fost ca o faptă mare de care nu știe nimeni. Înainte... cît timp era încă durerea mea... mi se părea că-s umil ca un vierme... lipsit de importanță. Acum, acum însă cînd durerea crescuse dincolo de mine... simțeam cu groază cît de mare este viața. Simțeam că... Domnul Skřivánek asudă de emoție. Să nu rîdeți de mine. Am simțit că durerea aceea este... este un fel de durere pe altarul dumnezeirii. De aceea au existat jertfele acelea sîngeroase... și mucenicii... și Dumnezeu răstignit. Am priceput că trebuie... că trebuie să suferim, pentru ca viața să devină mai sfîntă. Nici o bucurie nu-i destul de puternică și mare... Și eu am simțit că dacă am să scap de asta, am să port în mine ceva ce aduce cu sfințenia.

— Și o faceți? întrebă cu vădit interes reverendul Voves.

Domnul Skřivánek se împurpură.

— Da de unde, zise el repede, omul doar nu-i conștient de asta. De atunci însă... există în mine un fel de respect; totul îmi pare mai important... orice lucru mărunt, fiecare om, știți? Totul are un preț imens. Cînd privesc un apus de soare, îmi spun că merită durerea aceea fără margini. Sau oamenii, munca lor, viața lor obișnuită... totul are prețul durerii. Știu că este un preț mare, incomensurabil și inimaginabil. Și cred că nu există nici rău, nici pedeapsă, ci numai durere, durerea care servește ca viața... să aibă un preț așa de mare. Domnul Skřivánek se opri, neștiind cum să mai continue. Sînteți așa de buni cu mine, zise el și-și suflă emoționat nasul, ca să-și ascundă obrajii îmbujorați.

CUPRINS

POVESTIRI DIN CELĂLALT BUZUNAR

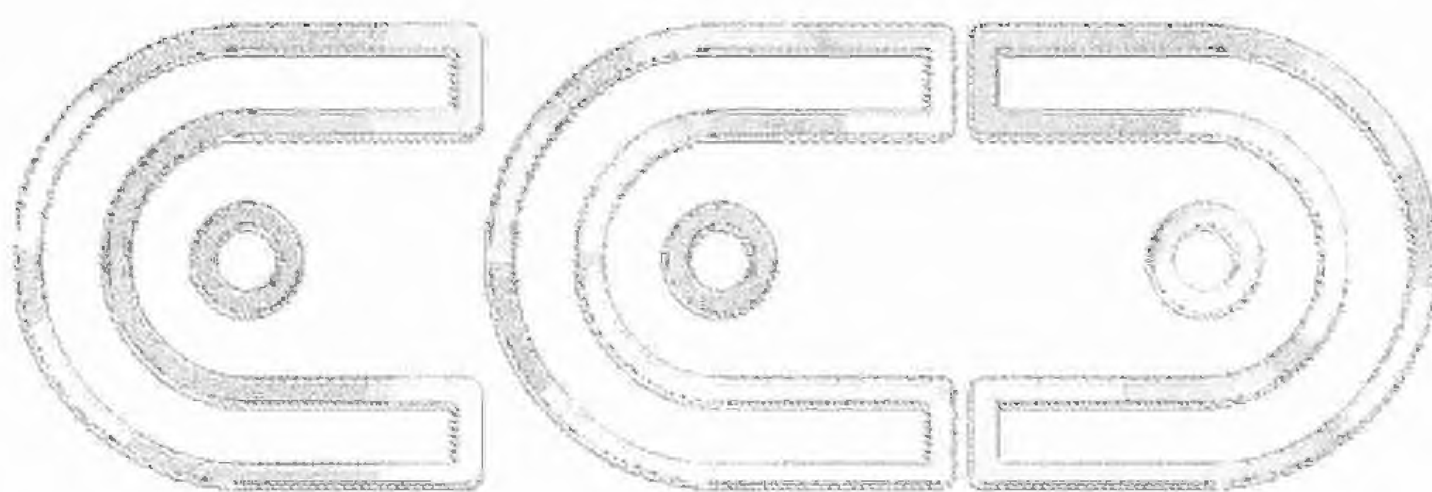
Lector : NATALIA STĂNESCU
Tehnoredactor : ION ANTONESCU

Bun de tipar : 25.VI.1973.
Tiraj 13 360. Coli tipar 14,25.

Tiparul executat sub comanda nr. 30 184 la Combinatul Poligrafic „Casa Scînteii", Piaţa Scînteii nr. 1, Bucureşti, Republica Socialistă România

Scanare și prelucrare digitală

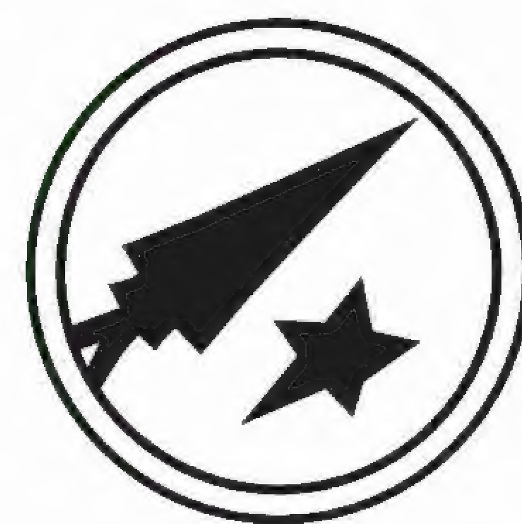
de

Anonim

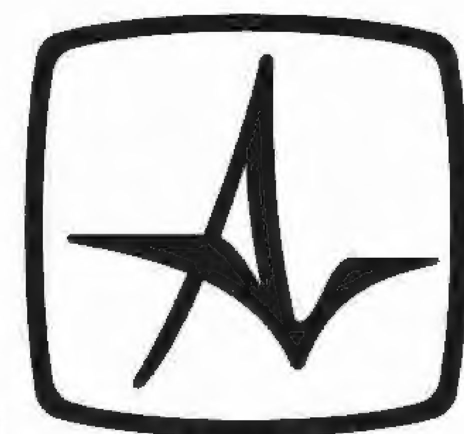

și

CAT Graur

Antwerpen

2024

